

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NIN BATI
TRAKYA'DAKİ YANSIMALARI
BİR SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI**

ÖZGÜN BECENEN

TEZ DANIŞMANI:
Doç. Dr. MAHMUT AKKOR

HAZİRAN – 2021

T.C.

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Özgün BECENEN'in "1974 Kıbrıs Barış Harekati'nin Batı Trakya'daki Yansımaları, Bir Sözlü Tarih Çalışması" başlıklı tezi 18/06/2021 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun .../06/2021 tarih ve .. /.. Sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Muharrem Ekşi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi elde etmek için gerekli olan koşulları sağladığını onaylarım.

Doç. Dr. Faruk DOĞAN

Tarih Anabilim Dalı Başkanı

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimizi ve Yüksek Lisans derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyoruz.

Doç. Dr. Mahmut AKKOR

Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Enis ŞAHİN Sakarya Üniversitesi

Doç. Dr. Mahmut AKKOR Kırklareli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Deniz GÜNER Kırklareli Üniversitesi

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Özgün BECENEN

18/06/2021

ÖZ

1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NIN BATI TRAKYA'DAKİ YANSIMALARI BİR SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

Becenen, Özgün

Yüksek Lisans, Tarih

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Mahmut AKKOR

Haziran 2021

Batı Trakya Türkleri, tarihte bir antlaşma ile Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında bırakılmış tek Türk topluluğudur. Lozan Barış Antlaşması ile Yunanistan'da azınlık statüsü verilen Batı Trakya Türkleri, 24 Temmuz 1923 tarihinden itibaren Yunanistan'a emanet edilmişti. 1923 yılından günümüze kadar Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasındaki ilişkiler Batı Trakyalı Türkleri, olumlu ya da olumsuz anlamda etkilemişti. Türkiye Cumhuriyeti, 11 Şubat 1959'da imzalanan Zürih Antlaşması'ndan kaynaklı garantörlük hakkını kullanarak Kıbrıs Adası'na askeri bir harekât düzenlemişti. Düzenlenen Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ardından Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasındaki ilişkiler de gerginleşmişti. İlişkilerin gerginleşmesi ile Batı Trakyalı Türk Azınlık da bu gerginlikten etkilenmişti. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Batı Trakya Türk Toplumunu üzerinde yarattığı etkinin canlı tanıkları halen hayattadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs Adası'na düzenlediği askeri harekât sırasında ve sonrasında Batı Trakya'da yaşamış ve Yunanistan'ın politikalarına canlı tanıklık etmiş kişiler ile yapılan görüşmeler sonucunda bu kriz döneminin Batı Trakya'daki yansımaları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya, Kıbrıs Barış Harekâtı, Türk-Yunan İlişkileri, Sözlü Tarih, Türk Azınlık.

ABSTRACT

REFLECTIONS OF THE 1974 CYPRUS PEACE MOVEMENT IN WESTERN THRACE AN ORAL STUDY OF HISTORY

Becenen, Özgün

Master of Arts, History

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mahmut AKKOR

June 2021

Western Thrace Turks are the only Turkish community left outside of our borders with a treaty in history. Western Thrace Turks, who were granted minority status in Greece with the Lausanne Peace Treaty, were entrusted to Greece on 24 July 1923. Relations between the Republic of Turkey and Greece have affected the Turks of Western Thrace in a positive or negative sense from 1923 to the present. The Republic of Turkey launched a military operation on the island of Cyprus by using the guarantor rights arising from the Treaty signed in Zurich on 11 February 1959. Edited after the Cyprus Peace Operation had also strained relations between the Republic of Turkey and Greece. After the Cyprus Peace Operation, the relationship between the Republic of Turkey and Greece also had tense. The Western Thrace Turkish Minority was also affected by the tension in relations. Witnesses of the impact of the Cyprus Peace Operation on the Western Thrace Turkish community are still alive. As a result of interviews with people, who lived during the military operation organized by the Republic of Turkey to Cyprus and later lived in Western Thrace and witnessed the policies of Greece, the reflections of this crisis period in Western Thrace will be examined.

Key Words: Western Thrace, Cyprus Peace Operation, Turkish-Greek Relations, Oral History, Turkish Minority.

Varlıklarıyla hayatıma değer katmış olan Batı Trakya göçmeni dedelerim
Mustafa BECENEN, İsmail KIRAN ve babaannem Hanife BECENEN'in
aziz hatıralarına...

ÖNSÖZ

Ulusların tarihleri gelecek kuşaklara örnek olacak şekilde yaşandığı takdirde bu durum yol gösterici ve gurur verici bir nitelik taşır. Döneminin şartları yaşanan olayları şekillendirirse de o ulusun kimliğinden izler de taşır.

Çalışmanın 1. Bölümünde, Batı Trakya’da yaşayan Türk Azınlığın, bölgeye yerleştikleri ilk dönemden 1954 yılına kadar geçirdikleri süreç anlatılmıştır. 2. Bölümde, 1954-1974 yılları arasında Kıbrıs Meselesi incelenmiştir. 2. Bölümün devamında, 1954-1974 yılları arasında Batı Trakya’da eğitim, ekonomi, sosyal yaşam ve örgütlenme, siyaset ile dini inanç konuları açıklanmıştır.

Çalışmanın 3. Bölümü, Kıbrıs Barış Harekâtı döneminde Batı Trakya Bölgesi’nde yaşamış olan kişiler ile yapılan görüşmeleri içermektedir. Görüşülen kişiler çalışmada kesinlikle gerçek isimlerinin kullanılmamasını istemişlerdir. Bu sebeple tezde görüşülen kişilere takma isimler verilmiştir.

Çalışmanın 4. ve son bölümünde Kıbrıs Barış Harekâtı’ndan 1990 yılına kadar olan dönem incelenmiştir. İlk olarak 1974-1990 arası Kıbrıs sorunu üzerinde durulmuştur. Ardından 1974-1990 yılları arasında Batı Trakya’da eğitim, ekonomi, sosyal yaşam ve örgütlenme, siyaset ile dini inanç alanları açıklanmıştır.

Her zaman desteklerini gördüğüm anneme ve babama, tezin yazım ve görüşmelerin yapılma aşamalarında beni cesaretlendiren, sabırla destekleyen eşim Hande BECENEN’e ve oğlum Tuna’ya müteşekkirim. Değerli akademisyen dostlarım Doç. Dr. Derman VATANSEVER BAYRAMOL ve Dr. Öğr. Üyesi Eray BAYRAMOL’a kıymetli fikirleri için teşekkür ederim. Tez danışmanım Doç. Dr. Mahmut AKKOR ile gerçekleştirdiğimiz çalışmanın neticesi olarak ortaya çıkan bu tezde kendisinin yönlendirmeleri ufuk açıcıydı. Teşekkürler. Görüşme yapabileceğim kişiler ile tanışmamı sağladığı için Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma Derneği Genel Başkanı Necmettin Hüseyin’e teşekkür ederim. Son olarak Batı Trakya’ya yaptığım gezilerde bana yardımcı olan Batı Trakyalı dostlara teşekkürü bir borç bilirim.

Özgün BECENEN

18/06/2021

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
KISALTMALAR	xiv

GİRİŞ	1
-------------	---

1.BÖLÜM

BATI TRAKYA TARİHİ.....	6
1.1. Coğrafi ve Stratejik Konumu	6
1.2. İlk Türk Yerleşimleri	8
1.3. Osmanlı Devleti Dönemi'nde Batı Trakya	9
1.3.1. Fetih ve Yerleşme Dönemi	9
1.3.2. Balkanlar'da Mücadele Dönemi	10
1.3.3. Yunan İsyanı ve Bağımsızlığı Dönemi.....	11
1.3.3.1.Yunan İsyanı.....	12
1.3.3.2. 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı ve Yunan Bağımsızlığı	13
1.4. Yunanistan Devleti'nin Kuruluşu ve Genişleme Politikaları.....	14
1.5. Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu	16
1.6. Batı Trakya'da Bulgar Yönetimi(1913-1918).....	18

1.7. Türk Milli Mücadelesi Dönemi'nde Batı Trakya	20
1.7.1. Lüleburgaz ve Edirne Kongreleri	22
1.8. Lozan Barış Antlaşması ile Batı Trakya'nın Statüsünün Belirlenmesi.	23
1.9. Yunanistan Dönemi'nde Batı Trakya	26
1.9.1. Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi	26
1.9.2. Ankara Antlaşması	27
1.9.3. Türk-Yunan Yakınlaşması Dönemi.....	28
1.9.3.1. Türk-Yunan Yakınlaşmasının Batı Trakya'daki Yansımaları ve Yunan Politikası.....	30
1.9.4. Batı Trakya'da Yüzellilikler Sorunu	31
1.9.5. Türk İnkılabı'nın Batı Trakya'daki Yansımaları.....	32
1.9.6. II. Dünya Savaşı	35
1.9.6.1. II. Dünya Savaşı'nda Batı Trakya Türkleri	35
1.9.7. Yunanistan'da İç Savaş Dönemi.....	39
1.9.7.1. Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türkleri.....	39
1.9.7.2. İç Savaşta Yunanistan'ın Türk Azınlığa Yaklaşımı	41
1.9.7.3. Yunan İç Savaşı'nda Türkiye'nin Batı Trakya Politikası.....	42
1.10. Yunan İç Savaşı'nın Sonundan Kıbrıs Meselesi'nin Başlangıcına Kadar Batı Trakya Türkleri.....	44
1.10.1. 1951 Kültür Antlaşması.....	44
1.10.2. Yasak Bölge Uygulaması	45
1.10.3. Papagos Yasası	45

2. BÖLÜM

1954-1974 YILLARI ARASINDA KIBRIS MESELESİ ve BATI TRAKYA TÜRKLERİ	47
2.1. Kıbrıs Meselesi'nin Ortaya Çıkışı.....	47
2.1.1. Kıbrıs Adası'nda İngiliz Yönetimi	47
2.1.2. İngiliz Yönetimi Sırasında Enosis Faaliyetleri.....	49
2.2. Bir Terör Örgütü EOKA	50
2.3. Zürih ve Londra Antlaşmaları.....	52
2.3.1. Kıbrıs Cumhuriyeti	53
2.3.2. Akritas Planı	54
2.3.3. Yeşil Hat.....	56
2.4. 1967- 1974 Arası Kıbrıs Olayları.....	57
2.5. 1954-1974 Yılları Arasında Batı Trakya'da Eğitim	59
2.6. 1954-1974 Yılları Arasında Batı Trakya'da Ekonomi.....	62
2.7. 1954-1974 Yılları Arasında Batı Trakya'da Sosyal Yaşam ve Örgütlenme	65
2.7.1. Sosyal Yaşam	65
2.7.2. Örgütlenme	67
2.8. 1954-1974 Yılları Arasında Batı Trakya'da Siyaset.....	69
2.9. 1954-1974 Yılları Arasında Batı Trakya'da Dini İnanç	70

3. BÖLÜM

SÖZLÜ TARİH.....	74
KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI DÖNEMİ'NDE BATI TRAKYA'DA YAŞAMIŞ TÜRKLER İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	75
3.1. Yusuf A.	75
3.2. Eymen A.	78
3.3. Miraç A.	82
3.4. Ömer Asaf A.	88
3.5. Zeynep A.	92
3.6. Ömer A.	95
3.7. Elif A.	101
3.8. Defne A.	104
3.9. Mustafa A.	106
3.10. Kerem A.	110
3.11. Miran A.	113
3.12. Hamza A.	116
3.13. Ahmet A.	119
3.14. Mehmet A.	121
3.15. Ali A.	124

4. BÖLÜM

1974-1990 YILLARI ARASINDA KIBRIS MESELESİ VE BATI TRAKYA TÜRKLERİ	127
4.1. Kıbrıs Barış Harekâtı	127
4.1.1. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Sonuçları	128
4.2. Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan 1990 Yılına Kadar Kıbrıs Meselesi	130
4.3. 1974-1990 Yılları Arasında Batı Trakya'da Eğitim	135
4.4. 1974-1990 Yılları Arasında Batı Trakya'da Ekonomi.....	139
4.5. 1974-1990 Yılları Arasında Batı Trakya'da Sosyal Yaşam ve Örgütlenme	143
4.5.1. Sosyal Yaşam	143
4.5.2. Örgütlenme	146
4.6. 1974-1990 Yılları Arasında Batı Trakya'da Siyaset.....	148
4.7. 1974-1990 Yılları Arasında Batı Trakya'da Dini İnanç	153
SONUÇ.....	157
KAYNAKÇA	161
EKLER.....	186
EK 1: Batı Trakya'da Yeni Adım Gazetesi Sahibi ve Başyazarı Mehmet Hilmi'nin Rum Muhacirlerin Türkler Aleyhinde Yaptıkları Faaliyetler İle İlgili yazdığı Bir Yazı Sebebiyle Yunan Makamları Tarafından Sorgulanması ve Durumun Atina Türk Büyük Elçiliği Tarafından Takibi.	186

- EK 2:** Yüzelliliklerin Batı Trakya’da Faaliyetleri Karşısında Bölgede Yaşayan Türklerin Bir Dernek Kurmaları ve Derneğin Faaliyetlerini Devam Ettirebilmesi İçin Türkiye Cumhuriyeti’nden Yardım Talepleri. **187**
- EK 3:** Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik’in Batı Trakya’dan Ülkemize Göç Eden Türkler İle İlgili 1941 Yılında Hazırladığı Rapor. **188**
- EK 4:** II. Dünya Savaşı Sırasında Batı Trakya’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne İltica Eden Türklerin Durumlarına Göre; Geri İadeleri veya Türk Vatandaşlığına Alınmalarına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi..... **190**
- EK 5:** Yunanistan Larisa (Yenişehir) Çingeneler Derneği Başkanı Kostantin Çancalis’in Yunan İç Savaşı Dönemi’nde Türkiye Cumhuriyeti’nden Gıda ve Giyecek Yardımı Talebi. **191**
- EK 6:** Yunan Milleti’nin Refahı İçin Kıbrıs Meselesi’nde Mücadele Veren Gurbet Helenliği Teşkilatını Tebrik Eden G. Y. Rallis Tarafından Yazılan Enosis’in İdare Heyeti Odasında Bulunan Evrak..... **192**
- EK 7:** Batı Trakya’da Yayımlanan Azınlık Gazeteleri..... **193**
- EK 8:** Gümülcine Türk Gençler Birliği’nin 1983 Yılında Tabelasının Sökülmesi ve Tabelanın Boş Duran Yeri (Ağustos 2018 Yunanistan Gezisinden). **196**
- EK 9:** Yunanistan’ın Kavala Şehrinde Bulunan Kıbrıs Tabelası (Ağustos – Eylül 2019 Yunanistan Gezisinden)..... **197**

KISALTMALAR

- AB** : Avrupa Birliği
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- AKEL** : Anorthotiko Komma Ergazomenou Laou
- CCA** : Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi
- BM** : Birleşmiş Milletler
- çev** : Çeviren
- der** : Derleyen
- ed** : Editör
- EDES** : Ethnikos Dimokratikos Ellinikos Syndesmos
- ELAS** : Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos
- EOKA** : Ethniki Organosis Kiprion Agoniston
- EYP** : Ethniki Ypiresia Pliroforion
- KKTC** : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
- NATO** : North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik İşbirliği Teşkilatı)
- SÖPA** : Selanik Özel Pedagoji Akademisi
- TBMM** : Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TC** : Türkiye Cumhuriyeti
- TMT** : Türk Mukavemet Teşkilatı

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin dış ilişkilerinde en fazla sorun yaşadığı ülkelerin başında Yunanistan gelmektedir.¹ Yunanistan ile Kıbrıs Adası sorunu, Kıta Sahanelığı sorunu ve Ege Hava Sahası sorunu gibi birçok sorunun yanında Batı Trakya Türklerinin hakları meselesi de güncel sorunlarımızdan birisidir. İki ülke arasındaki ilişkilerin durumuna göre, hayatları şekillenen Batı Trakya Türkleri, Lozan Barış Antlaşması ile azınlık statüsü verilerek Yunanistan'a bırakılmıştı.² Çalışmada Batı Trakya Türk Azınlığı sorunu incelenecektir.

Araştırmada 1974 yılında gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Yunanistan'da yarattığı gerginliğin Batı Trakya Türk Azınlığı üzerinde meydana getirdiği etkiler, dönemin tanığı olan kişiler ile yapılan görüşmeler vasıtasıyla incelenecektir.

1959 yılının Şubat ayında imzalanan Zürih ve Londra Antlaşmaları ile Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan ve İngiltere; Kıbrıs Adası'nın bağımsızlığı, toprak bütünlüğü, egemenliği ve kurulan düzenin tehlikeye girmesi gibi sebeplerden dolayı birlikte ya da tek başlarına müdahale etme hakkına sahip olmuşlardı.³ Yunanistan'ın Kıbrıs Adası'nı kendi topraklarına katma girişimleri Türkiye Cumhuriyeti tarafından dikkatle izlenmiş zaman zaman uluslararası kamuoyunda dile getirilmiş ve Yunanistan uyarılmıştı. Buna karşılık Yunanistan, Kıbrıs Adası'nı kendi topraklarına katma hedefinden sapmamıştı.⁴

1974 yılına gelindiğinde Yunanistan'daki Albaylar Cuntası, Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama düşüncesi çerçevesinde Makarios'a bir darbe düzenlemiş ve Cumhurbaşkanı olarak Nikos Sampson'u seçmişti.⁵

¹ Tayyar Arı, "Ege Sorunu ve Türk-Yunan İlişkileri: Son Gelişmeler Işığında Kara Suları ve Hava Sahası Sorunları", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, S.50(1995), s.51.

² Serap Toprak, "Türk-Yunan Siyasi İlişkileri Çerçevesinde Batı Trakya Sorunu", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.3, S.1(2014), s.45.

³ Soyalp Tamçelik, "Kıbrıs'ta Kurulan Askeri İttifaklar ve Özellikleri", *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Folklor/Edebiyat Dergisi*, C.18, S.70(2012), s.205.

⁴ İsmail Şahin, "Düşünceden Eyleme EOKA", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, S.37(2020), s.30.

⁵ Ulvi Keser, *Kızılây Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974*, Ankara: Pulat Basımevi, 2013, s.75.

Kıbrıs Adası'ndaki Türklere yapılan baskıların dayanılmaz hale gelmesi ve Yunan Cuntası'nın Kıbrıs Adası'nda düzenlediği darbe bardağı taşıran son damla olmuştu. Başlangıçta Türkiye Cumhuriyeti ve ABD⁶, Yunanistan'ın Kıbrıs'ta gerçekleştirdiği darbeyi yakından takip etmişti. Türkiye Cumhuriyeti adaya yapılacak olan müdahaleyi planlarken, ABD ise Türkiye'nin garantörlük hakkından doğan müdahale hakkının farkında olarak Türkiye'nin adaya müdahalesini önlemeye çalışmıştı. Bunun için ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Dr. Joseph Sisco iki ülke başkentleri arasında gidip gelmişti.⁷

ABD Dışişleri Bakanı Yardımcısı Sisco'nun görevi, Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasındaki olası bir sıcak çatışmayı önlemektir. Buna rağmen, Sisco durumu şöyle yorumlamıştır:

“Biz savaşı durdurmaya çalışıyorduk, Yunanlılar ise fiili durumdan olabildiğince yararlanmaya çalışıyorlardı. İleriyi düşünmeden anlık kazanç peşindeydiler. Sonuç olarak Kıbrıs Adası'nın yarısını kaybettiler.”⁸

Yunanistan'ın yarattığı fiili durumun tehlikesini gören Türk Silahlı Kuvvetleri, Kıbrıs Adası'nda barışı tesis etmek ve Türklerin haklarını korumak için adaya askeri bir harekât düzenlemişti. Düzenlenen bu harekât sonrasında Kıbrıs Adası'nda barış tesis edilmiş ve ada fiilen ikiye bölünmüştü. Yunanistan, Türkiye Cumhuriyeti'nin garantörlük hakkına dayanarak düzenlediği bu harekâta bir karşılık verememiş, Dünya ve Yunan kamuoyunda zor duruma düşmüştü.⁹

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başlamasından dört gün sonra, Yunanistan'da 1967 yılından beri ülkeyi yöneten Albaylar Cuntası yıkılmıştı.¹⁰ Fransa'dan dönen Konstantin Karamanlis başkanlığında sivil hükümet kurulmuş ve Cenevre'de yapılan görüşmelerden bir sonuç alınamayınca Türk Ordusu 14 Ağustos 1974 tarihinde ikinci harekâta başlamıştı. Bu durum üzerine

⁶ Amerika Birleşik Devletleri.

⁷ Erol Mütercimler, *Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekâtı*, İstanbul: Arba Yayınları, 1998, ss.151-152.

⁸ Mütercimler, *Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs*, s.152.

⁹ Çiğdem Kılıçoğlu, *Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan'ın Türkiye Politikası(1967-1974)* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2010, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 270143), ss.191-192.

¹⁰ Kılıçoğlu, *Albaylar Cuntası Döneminde*, s.87.

Yunanistan, tepki olarak 15 Ağustos 1974'te NATO¹¹'nin askeri kanadından çekildiğini açıklamıştı.¹²

Kıbrıs sorunu ile iki ülke arasında en üst düzeyde kriz yaşanırken, Batı Trakya'da yayımlanan azınlık gazetelerine bakmakta fayda var. Bu dönemde Batı Trakya Türk Azınlığının yayımladığı dergi ve gazetelere baktığımızda, Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasındaki Kıbrıs krizi hakkında bir yorum ya da haber yapmadıklarını görüyoruz. Yunanistan'da yaklaşık yedi yıl ülkeyi yöneten Cunta İdaresi'nin devrilmesi gazetelerin ana temasını oluşturuyordu. Mesela dönemin önemli azınlık gazetelerinden Akın'ın 9 Ağustos 1974 tarihli sayısının manşeti *Büyük Kurtarıcı ve Geçen Kara Günlerimiz* adını taşımaktaydı. Yazının içeriğine baktığımızda; Cunta Dönemi'nde Türk Azınlığa uygulanmak istenen asimilasyon politikasından bahsedilmiş ve Konstantin Karamanlis bir kurtarıcı olarak ifade edilmişti. Demokrasinin, doğmuş olduğu Atina'ya geri döndüğünden bahsedilmişti.¹³

Aynı şekilde dönemin azınlık gazetelerinden biri olan Azınlık Postası, Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan önce Kıbrıs sorununa dair haberler yaparken harekâtın gerçekleşmesinden sonra en ufak bir haber dahi yapmamıştı. Harekât öncesi Azınlık Postası Gazetesi'nin yaptığı haberlere bakacak olursak, Azınlık Postası Gazetesi'nin 23 Ocak 1974 tarihli sayısında *Kıbrıs Toplumlararası Görüşmeleri* başlığı altında Temsilciler Meclisi Başkanı Kliridis ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı Rauf Denktaş'ın birbirlerine verdikleri belgeleri incelemek için bir araya geldiklerinden bahsedilmekteydi.¹⁴ Yine aynı gazetenin 10 Mart 1974 tarihli sayısında *Birleşmiş Milletler Genel Sekreter Siyasi Yardımcısı B.Guyer, Lefkoşa ve Ankara'dan Sonra Bugün Atina'ya Geliyor* başlıklı yazı yayımlanmıştı. Yazının içeriğinde, B. Guyer'in; gerek Lefkoşa'da gerekse Ankara'da yaptığı görüşmelerden olumlu sonuçlar aldığı ifade edilmişti. B. Guyer'in

¹¹ Kuzey Atlantik İşbirliği Teşkilatı.

¹² Dinçer Bayer, *Türk-Yunan İlişkilerinde NATO'nun Tutumu ve Bunun Türkiye-NATO İlişkilerine Yansımaları* (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.339025), s. 110.

¹³ "Büyük Kurtarıcı ve Geçen Kara Günlerimiz", *Akın Gazetesi*, 9 Ağustos 1974, s.1.

¹⁴ "Kıbrıs Toplumlararası Görüşmeleri", *Azınlık Postası*, 23 Ocak 1974, s.1.

Yunanistan’da ise Başbakan Andruçopulos ve Dışişleri Bakanı B. Tetenes ile temaslarda bulunacağından bahsediyordu.¹⁵

2 Nisan 1975 tarihinde yayım hayatına başlayan İleri Gazetesi’ni incelediğimizde ise yaklaşık dokuz ay önce gerçekleşmiş olan Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili herhangi bir habere rastlayamamaktayız. İleri Gazetesi, diğer azınlık gazetelerini eleştirerek 17 Eylül 1975 tarihli sayısında azınlığın sorunlarını gündeme getiren asıl gazetenin kendileri olduğu tezini savunmaktaydı.¹⁶

Aynı dönemde Batı Trakya Türklerinin İstanbul’da çıkarmış oldukları Batı Trakya Dergisi, döneme ait fikirlerin serbestçe ifade edilebildiği bir yayım organı olarak karşımıza çıkmaktadır. İstanbul’da yayımlanıp, Batı Trakyalı Türkler hakkında yayım yapan dergi, bu dönemde Batı Trakya’da yaşananlar hakkında bize bazı bilgiler sunmaktadır. Batı Trakya Dergisi’nin 15 Eylül 1974 tarihli sayısında *Ellinikos Varros Gazetesi Batı Trakya’da Katliam İstiyor* başlıklı bir yazı yayımlanmıştı. Bu yazıda, *Ellinikos Varros* isimli Yunan gazetesinin, 13 Ağustos 1974 tarihli başyazısına değiniliyordu. Başyazıda Lozan Barış Antlaşması ile Batı Trakya’da 160.000 Türk’e karşılık İstanbul’da 100.000 Rum’un bırakıldığı, bugün ise İstanbul’da 17.000 Rum’un kaldığı ifade edilmişti. Yazının devamında, bu yüzden Batı Trakya Türk nüfusunun da 17.000’e indirilmesi gerektiği savunulmuştu. Ayrıca başyazıda *Bunun Nasıl Gerçekleşeceğine Biz Çabucak Karar Veririz* ifadesi ile Türk Azınlığa gözdağı verilmişti.¹⁷

Batı Trakya Dergisi’nin 15 Ekim 1974 tarihli sayısında, *Batı Trakya Olaylarının Sorumluları kimlerdir Bilmek İsteriz* başlıklı bir yazı yer almıştı. Yazının içeriğinde; Batı Trakya’da; cam kırılmalar, araba devirmeler, *Biz Sizi Öldürmeye Geldik Niçin Kaçmıyorsunuz?* gibi tehditlerden bahsedilmişti. Dergi ayrıca olayların büyümesinden çekinildiği için bu tür haberlere basında

¹⁵ “Birleşmiş Milletler Genel Sekreter Siyasi Yardımcısı B. Guyer, Lefkoşa ve Ankara’dan Sonra Bugün Atina’ya Geliyor”, *Azınlık Postası*, 10 Mart 1974, s.1.

¹⁶ “Oy Değil Okuyucu Gerek”, *İleri Gazetesi*, 17 Eylül 1975, s.1.

¹⁷ Selçuk Türkoğlu, “Ellinikos Varros Gazetesi Batı Trakya’da Katliam İstiyor”, *Batı Trakya Dergisi*, C.8, S.89 (1974), s.3.

uzun süredir yer vermediklerini fakat faillerin cezalandırılmadığı görülünce ifadeye mecbur kaldıklarını açıklamıştı.¹⁸

Batı Trakya'nın Gümölcine ilinde yayımlanan dönemin gazetelerinden Akın'ın 20 Eylül 1974 sayısında, *Olaylar* başlığı altında 13 Eylül 1974 günü ve gecesi Türk Azınlığın yaşadığı iki köyde Yunanlı gençler tarafından çıkarılan taşkınlıktan bahsedilmişti. Haberin içeriğinde tütün kurutma aynalarının tütünleriyle birlikte dereye atıldığı, Türklerin acımasızca dövüldüğü ve karakolda şikâyetçi olan Türklere Yunan polisi tarafından mahkeme yoluna gidilmesi tavsiyesinde bulunulduğu yazılmıştı.¹⁹

Tezin giriş kısmında; Kıbrıs Barış Harekâtı'nın gerçekleştiği dönem ve hemen akabinde gerek azınlık basını, gerekse Türkiye'de faaliyet gösteren Batı Trakya yayım organlarından örnekler vererek kısaca dönemin havasını yansıtılmaya çalışıldı.

Yapılan kişisel görüşmeler, o dönemin algılanabilmesi açısından bize fırsatlar sunar. Dönemin sosyal şartları, belgelere girmeye layık görülmeyen ya da gözden kaçan ayrıntıları bize dönemin tanıkları verebilir. Dönemi anlamlandırabilmek için eldeki delillere eklenecek farklı bakış açıları tarihi olay ve olguları daha anlaşılabilir kılar.²⁰

Araştırılan konu gereği, Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Batı Trakya'da bulunan; dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik atmosferini yaşamış kişiler ile yapılan birebir görüşmelerin, tarihi bilgilerimizin geliştirilmesine katkı yapacağı, o günlerin hatıralarının gün yüzüne çıkmasına fırsat sağlayacağı inancındayım.

¹⁸ Hasan Hatipoğlu, "Batı Trakya Olaylarının Sorumluları kimlerdir Bilmek İsteriz", *Batı Trakya Dergisi*, C.8, S.90(1974), s.8.

¹⁹ "Olaylar", *Akın Gazetesi*, 20 Eylül 1974, s.1.

²⁰ Alun Munslow, *Tarihin Yapısökümü*, çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000, s.160.

1. BÖLÜM

BATI TRAKYA TARİHİ

1.1. Coğrafi ve Stratejik Konumu

Batı Trakya, Balkan coğrafyasının bir parçasını oluşturmaktadır. 8.578 km² lik bu toprak parçası doğuda, Meriç Nehri ile Türkiye Cumhuriyeti'nden, batıda, Karasu (*Mesta-Nestos*) Nehri ile Makedonya bölgesinden, kuzeyde, Rodop Dağları ile Bulgaristan'dan ayrılmaktadır. Bölgenin güneyi ise Ege Denizi ile çevrilidir.²¹ Yunanistan toprakları içerisinde kalan Batı Trakya, günümüzde en doğuda Dedeağaç (*Aleksandrapolis*), ortada Gümülcine (*Komotini*) ve batıda İskeçe (*Ksanthi*) idari bölgelerinden oluşmakta ve Yunanistan'daki Türk nüfusu yoğun olarak bu bölgede yaşamaktadır.²² Batı Trakya Bölgesi tarım ve hayvancılık açısından önemli bir potansiyele sahiptir.²³

Batı Trakya geçmişten günümüze stratejik olarak da önemli bir yere sahip olmuştur. Bulgaristan, Ege Denizi'ne ulaşabilmek için Batı Trakya'yı bir atlama tahtası olarak düşünmüştü. I. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan Neuilly Antlaşması'nda Yunanistan Başbakanı Venizelos'un ısrarı sonucu Bulgaristan fiilen Batı Trakya'daki haklarından vazgeçmek zorunda kalmıştı.²⁴

Balkanlar üzerine politika geliştirmiş ve Akdeniz'e inebilmek için Osmanlı Devleti ile savaşı göze almış olan bir devlet de Rusya'ydı. Akdeniz'e inebilmek için Rusya; Balkanlar'daki tüm isyanları desteklemiş, kendisiyle aynı amacı taşıyan Avusturya ile rekabete girmişti. Rusya, Balkanlar'da

²¹ Şerafettin Hürşit, *Lozan Antlaşmasından Günümüze Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi*, Gümülcine, 2006, s.11.

²² Hakan Baş; *Unutulan Batı Trakya Türkleri*, İzmir: Umay Yayınları, 2015, s.15.

²³ Ramazan Özey, *Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya*, İstanbul: Aktif Yayınevi, 1999, s.168.

²⁴ İbrahim Kamil, "Neuilly Barış Antlaşması ve Bulgaristan- Yunanistan Nüfus Mübadelesi(1919-1927)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.15, S.60(2017), s.103.

uyguladığı Panslavizm politikası çerçevesinde Sırbistan’da *Büyük Sırbistan Komitesi* isminde bir örgüt kurduğunu. Bu komitenin amacı; Sırp, Sloven ve Hırvatların Avusturya idaresinden çıkarak Panslavizm politikası çerçevesinde kurulacak olan yeni devlete katılmalarıydı.²⁵ Ayrıca İngiltere, sömürgelerine giden bu yolu korumak, Prusya ve İtalya devletleri de yeni sömürgeler elde edebilmek için Balkanları kullanmak istemişlerdi.²⁶

Yunanistan açısından Türkiye Cumhuriyeti sınırında yer alan Batı Trakya güvenlik açısından önemliydi. Yunanistan, Batı Trakya’nın demografik yapısını kendi lehine çevirebilmek için antlaşmalara aykırı olarak Türkiye’den gelen Rum göçmenleri Batı Trakya’ya yerleştirmişti.²⁷ Ayrıca Yunanistan, Batı Trakya’da Türk nüfusunu eritebilmek için Yunan İstihbarat Örgütü (*EYP*) aracılığı ile Rusya’dan getirdiği sözde Pontuslu Rumları ve Dünya’nın çeşitli bölgelerinden Yunanistan’a sığınan göçmenleri Batı Trakya’ya yerleştirmişti.²⁸

Yunanistan’da Cunta İdaresi’nin devrilmesinden sonra demokratik rejime geçilmesine rağmen, Batı Trakya Türk Azınlığının bir *Truva Atı* rolü oynayacağı endişesi Yunan politikasında etkin olmuş ve Yunan Hükümeti’nin Batı Trakya Türk Azınlığı ile olan ilişkileri daha da gerginleşmişti. Yunan Hükümetleri Türk Azınlığı, sosyal ve ekonomik anlamlarda kısıtlayıcı politikalar geliştirmişlerdi.²⁹

²⁵ Eray Bayramol, “Rus Diplomatik Belgelerine Göre Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin İttifak Devletlerine Katılışı”, *Türkbilig*, S.38(2019), s.102.

²⁶ Sedef Bulut, “Balkan Savaşları’ndan Lozan’a Batı Trakya Meselesi ve Mustafa Kemal Atatürk’ün Batı Trakya Politikası”, *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, S.3(2008), s.85.

²⁷ Ailin İsmail, *Yunanistan’da Azınlık Hakları: Batı Trakya Türk Azınlığı Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.312560), s.77.

²⁸ Salim Gökçen, “Yunanistan’ın Batı Trakya Politikası: Batı Trakya Türklerinin Sorunları”, *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi*, C.3, S.3(2003), s.52.

²⁹ Anna Triandafyllidou ve Dia Anagnostou, *Yunanistan’ın Batı Trakya Müslümanları: Bölgesel Kalkınma Stratejileriyle İlgili Tavsiyeler*, çev. Fulya Memişoğlu, Dimostenis Yağcıoğlu, s.4, https://www.eliamep.gr/wpcontent/uploads/en/2009/04/policy_report_thrac_e_turkish.pdf (Erişim 22/01/2019).

1.2. İlk Türk Yerleşimleri

Türklerin tarih sahnesine çıktıkları yer yazılı belgelere göre Altay-Sayan Dağları çevresi ile bu dağların kuzey batı bölgeleriydi.³⁰ Türkler sonraki dönemlerde nüfus artışıyla birlikte otlakların yetersiz kalması, iklim değişikliklerinin yol açtığı kuraklık ve ağır kış şartları, Moğol, Çin ve Hsien-pi gibi kavimlerin baskısı gibi sebeplerle yaşadıkları bölgeden göç etmişlerdi.³¹

Türklerin göç ettiği coğrafyalardan birisi de Avrupa'nın doğusunda yer alan Balkan coğrafyası olmuştu. Türkler, Balkan coğrafyasına M.S. VI. yüzyıldan itibaren yerleşmeye başlamışlardı. Orta Asya'dan gelen atlı göçebe Türk kavimleri ya Dac, Slav ve Trak asıllı yerli halklarla karışarak ortadan kaybolmuş ya da askeri yeteneklerini kullanarak Balkanlar'da güçlü devletler kurmuşlardı.³²

İlk Türk yerleşimleri, daha sonra Osmanlı Devleti döneminde Balkanların fethedilmesi sırasında faydalı olmuşlardı. Slav dilinde yardımcı anlamına gelen *Pomaga* veya *Pomagiç* kelimelerinden türeyen *Pomak* ismi, Balkanların Osmanlılar tarafından fethi sırasında onlara yardımcı olan *Kuman Türkleri*'ne verilen bir isimdi.³³

Orta Asya'dan gelen göçler ve Osmanlı Devleti döneminde gerçekleşen yerleşimler dışında, XII. ve XIII. yüzyıllarda da Anadolu'dan Batı Trakya Bölgesi'ne gelip yerleşen Müslüman Türk boyları vardı. Gümülcine'deki Kırmahalle Camii'nin haziresinde miladi 1185 tarihli ve Kozlu Kebir'e bağlı Değirmendere köyü mezarlığında miladi 1200 tarihli mezar taşlarının bulunması bu durumu kanıtlamaktadır.³⁴

³⁰ Salim Koca, "Türklerin Göçleri ve Yayılmaları", *Türkler Ansiklopedisi*, C.1, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.992.

³¹ Ahmet Taşağıl, "Türk Tarihinin Genel Özellikleri", *Orta Asya Türk Tarihi*, ed. Ahmet Kanlıdere, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2011, s.3.

³² Halil İncılık, *Türkler ve Balkanlar*, Prizren: Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi, 2005, s.20.

³³ Hurşit, *Eğitim Tarihi*, s.11.

³⁴ Necmettin Hüseyin, *Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneğinden Tarihe Bir Not*, İstanbul: Emir Ofset, 2004, s.7.

1.3. Osmanlı Devleti Döneminde Batı Trakya

1.3.1. Fetih ve Yerleşme Dönemi

Osmanlı Devleti'nden önce, 1329-1344 yılları arasında Aydın oğlu Umur Bey, Trakya'ya deniz seferleri düzenlemişti. Umur Bey'in 1348 yılında şehit düşmesi üzerine Trakya Bölgesi'ndeki fetih hareketlerinin liderliği Osmanlılara geçmişti.³⁵

1361 yılında Şehzade Murad ve Lala Şahin Paşa'nın Edirne'yi ele geçirmeleri, Batı Trakya yolunu Osmanlılara açmıştı. Lala Şahin, Edirne'nin fethi ile buraya yerleşerek *Paşa* unvanı almış ve ilk Rumeli Beylerbeyi olmuştu.³⁶ Evrenos Gazi de bu dönemde, Batı Uç Beyliği'ne atanarak Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki ilk uç beyi olmuştu. 1364 yılında gerçekleşen Sırp Sındığı Savaşı'ndan sonra Gümülcine ve Vardar'ı fetheden Evrenos Gazi, uç merkezini bu bölgeye taşımıştı. 1385 yılındaki fetih hareketleri ile İskeçe, Drama, Kavala, Zinne, Avrat Hisar, Vardar Yenicesi ve Kara Ferye de fethedilen Balkan toprakları arasına katılmıştı.³⁷

Batı Trakya'da fetih hareketlerinin tamamlanmasından sonra, devlet iskân politikası çerçevesinde bu toprakları Türkleştirmek ve Müslümanlaştırmak için faaliyete geçmişti. Bu amacını gerçekleştirmek için Anadolu'da göçebe olarak yaşayan ve Osmanlı Devleti'ne itaatsizlikleri görülen ya da bir isyana karışma ihtimalleri olan aşiretler öncelikle Rumeli'de iskâna tabi tutulmuşlardı.³⁸

Osmanlı Devleti, Batı Trakya Bölgesi'ni fethedip devlet otoritesini tesis ettikten sonra bölgede imar faaliyetlerine başlamıştı. Bölgede ticareti

³⁵ Halil İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I Klasik Dönem(1302-1606):Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009, s.50.

³⁶ İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye I*, ss.56-57.

³⁷ Hava Selçuk, *Rumeli'de Osmanlı İskân Siyaseti(1299-1481)* (Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2002, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.121977), s.34.

³⁸Filiz Kaya, *Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de Uyguladığı İskân Siyaseti(XV.-XVI. Yüzyıllar)*(Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.206265), s.24.

geliştirmek, güvenliği sağlamak, Türk-İslam kültürünü yerleştirmek imar faaliyetlerinin temel amacı olmuştur.³⁹

1.3.2. Balkanlar'da Mücadele Dönemi

Batı Trakya, fethedildikten sonra Avrupa yönünde yapılacak olan fetihler için Osmanlı ordusunun ihtiyaçlarının karşılandığı bir bölge haline gelmişti.⁴⁰ Bunun yanında İstanbul'un iâşe ihtiyacının karşılanmasında da etkin bir rol oynamıştı. Hem tahıl üretimi hem de canlı hayvan ihtiyacı yoğun olarak Batı Trakya Bölgesi'nden karşılanmıştı.⁴¹

1683 yılında Osmanlı Devleti'nin Viyana'yı ikinci kez kuşatması ve bu kuşatmanın başarısızlıkla sonuçlanması Balkan topraklarında geri dönülmesi mümkün olmayan bir asayişsizliğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.⁴² XVIII. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı Devleti, Karlofça Antlaşması'nın olumsuz etkileri devam ederken 1716-1718 yılları arasında Avusturya ve Venedik ile savaşmıştı. Bu savaş sonucunda imzalanan Pasarofça Antlaşması ile yeni toprak kayıplarına uğramış, Balkan hâkimiyeti önemli bir darbe almıştı.⁴³

1750'li yıllardan sonra, Osmanlı Devleti'nin otoriteyi sağlayamamasından kaynaklı yerli toprak ağaları türemişti. Avrupalı Devletler, Balkan toprakları üzerinde hâkimiyet kurmak için Osmanlı Devleti içerisinde yaşayan gayrimüslim azınlıkları kışkırtmışlardı. XIX. yüzyıl başında ortaya çıkan ayrılıkçı azınlık isyanları da Balkan coğrafyasında Osmanlı otoritesinin sarsılmasına sebep olmuştur.⁴⁴

³⁹ İbrahim Alper Arısoy, "Balkan Paradoksu: Bir Parçalanma ve Bütünleşme Alanı Olarak Güneydoğu Avrupa", *Avrasya Etüdüleri*, C.43, S.1(2013), ss.89-90.

⁴⁰ Haldun Eroğlu, "Osmanlı'nın Rumeli'deki Göç Stratejileri ve Teopolitiği Üzerine" *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi* Ankara (10-15 Eylül 2007), *Bildiriler Kitabı*, Ankara 2012, C.3, s.1290.

⁴¹ Ahmet Tabakoğlu, "Osmanlı Döneminde İstanbul'un İâşesi", *II. Uluslararası Osmanlı İstanbul'u Sempozyumu İstanbul* (27-29 Mayıs 2014), *Bildiriler Kitabı*, İstanbul 2014, s.126.

⁴² Halil İnalçık, Nejat Göyünç ve Heath W. Lowry, "Osmanlı Araştırmaları II (The Journal Of Ottoman Studies II)", *Avusturya-Türkiye İlişkileri Sempozyumu İstanbul* (28-30 Kasım 1979), *Bildiriler Kitabı*, İstanbul 1981, ss.225-226.

⁴³ Uğur Kurtaran, "Pasarofça Antlaşmasına Göre Yapılan Sınır Tahdit Çalışmaları ve Belirlenen Yeni Sınırlar", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 11, S. 55(2018), s.285.

⁴⁴ Caner Sancaktar, "Balkanlar'da Osmanlı Hâkimiyeti ve Siyasal Mirası", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, C.2, S.2(2011), ss.31-32.

1.3.3. Yunan İsyanı ve Bağımsızlığı Dönemi

Osmanlı Devleti, bilindiği üzere farklı dil, din, ırk ve kültürlere sahip uluslardan oluşuyordu. Bu uluslar, *Millet Sistemi* içerisinde uzun yıllar bir arada yaşamışlardı. Devlet otoritesi güçlü olduğu dönemlerde, isyan hareketleri görülse de ayrılıkçı bir hareket gelişmemiştir.⁴⁵ Balkan uluslarının bağımsızlık hareketlerini destekleyen; İngiltere, Rusya ve Fransa gibi devletlerin bölge üzerinde çıkarları ya da Osmanlı Devleti'nin güç kaybetmesinden doğacak olan kazanımları, Balkan uluslarını desteklemelerinde birinci derecede rol oynamıştır.⁴⁶

Fransa'nın XIX. yüzyılda; Balkanları ele geçirmek, Mısır'ı işgal etmek ve Doğu Akdeniz'e hâkim olmak gibi hedefleri vardı. Fransa, bu hedeflerine ulaşmak için de Balkanlar'daki ayrılıkçı hareketleri desteklemiştir.⁴⁷ İngiltere ise, Yunan İsyanı başladığında çıkarları gereği Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruma siyasetini devam ettirmiştir. Bu yüzden Mora Yarımadası'nda bir Yunan İsyanı'nın planlandığı, İngiltere tarafından Osmanlı Devleti'ne bildirilmiştir.⁴⁸ XIX. yüzyılın sonlarına gelindiğinde İngiltere, Osmanlı-Alman yakınlaşmasının da etkisiyle, Osmanlı toprak bütünlüğünü koruma siyasetinden vazgeçmiştir. Bir yandan da Rusya'nın güneye inmesini istemeyen İngiltere, Balkan coğrafyasındaki Hristiyan azınlıkları destekleme yoluna gitmiştir.⁴⁹

Rusya, hedefi olan Akdeniz'e inme politikası çerçevesinde Mora'da çıkan Yunan İsyanı'nı desteklemiştir. Bölgede Fransa'nın faaliyet göstermesi Rusya için rahatsızlık vericiydi. Bu dönemde bağımsızlıkları için mücadele

⁴⁵ İlhan Saygılı, *Balkanlardaki Milliyetçilik Hareketlerinin Osmanlı Devleti'nin Dağılması Üzerine Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.208121), ss. 12-13.

⁴⁶ Fatih Yetim, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Dağılma Döneminde Balkan Milliyetçiliği ve Büyük Güçler", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.25(2011), ss.288-289.

⁴⁷ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih(1789-1994)*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995, s.129.

⁴⁸ Zekeriya Işık, "19. Yüzyıl Osmanlı Dış Politikası Üzerinde İngiliz Tesiri", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.4, S.2(2011), s.51.

⁴⁹ Mehmet Okur, "The Times Gazetesi'ne Göre Balkan Savaşları ve İngiltere'nin Politikası", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S.12(2012), ss.185-186.

eden topluluklar arasında Rusya'nın *Panslavizm* politikası taraftar bulabilmişti.⁵⁰

1.3.3.1. Yunan İsyanı

Yunanlıların ilk isyan girişimi, Aleksandr İpsilanti tarafından 6 Mart 1821 günü günümüzde Moldova Devleti sınırları içerisinde yer alan Buğdan'da gerçekleştirilmişti. Yunan İsyanı'nı örgütleyen, 1814 yılında Odesa'da kurulmuş olan *Filik-i Eterya* örgütü olmuştu. Bu örgüt, Yunan İsyanı için para toplamış, silah temin etmiş ve isyanı örgütlemek için propaganda faaliyetlerinde bulunmuştu. Derneğin İstanbul şubesi, 1815 yılının Ekim ayında üç Fenerli Rum tarafından kurulmuştu. Daha sonra *Etnik-i Eterya* olarak isim değiştiren örgütün amacı Bizans İmparatorluğu'nu tekrar canlandırmaktı.⁵¹

Buğdan'daki Yunan İsyanı girişimi başarılı olamayınca, bu kez isyan, Mora Yarımadası'nda patlak vermişti. Mora Yarımadası'ndaki Yunan İsyanı, Fener Rum Patrikhanesi tarafından planlanmıştı. *Etnik-i Eterya* örgütünün Mora sorumlusu Patras Piskoposu Germanos'un Yunanlıları galeyana getiren açıklaması isyanı tetiklemişti. Bu açıklamada Germanos Yunanlıları, Türkleri öldürmeye çağırmıştı. Bu çağrı başarılı olmuş, isyan böylece dini ve milli bir nitelik kazanmıştı.⁵²

Yunanlılar, faaliyetlerini arttırırken bölgede onlara engel olabilecek tek güç olarak Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa bulunuyordu. Tepedelenli Ali Paşa, Yunanlıların isyan hazırlıklarını padişaha bildirmişti. Fakat o dönemde padişahın mühürdarı olan Halet Efendi, Tepedelenli Ali Paşa'ya olan husumetinden, padişah II. Mahmut nezdinde paşanın itibardan düşmesine sebep olmuştu. Halet Efendi'nin çevirdiği saray entrikaları sonucunda, Yunan İsyanı karşısında tek engel olan Tepedelenli Ali Paşa'nın, valiliği ve vezirliği 1820 yılında elinden alınmıştı. Tepedelenli Ali Paşa da bu durum karşısında devlete karşı isyan etmişti. Osmanlı Devleti, bu olay karşısında Yunan

⁵⁰ Haydar Çoruh, "Moralı Korsanların Kıbrıs Çevresindeki Faaliyetleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.61(2018), s.298.

⁵¹ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi(1789-1914)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1999, s.169.

⁵² Serap Toprak, "1821 Mora İsyanı", *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.6(2011), s.320.

İsyanı'nın yanında bir de Tepedelenli İsyanı ile uğraşmak zorunda kalmıştı.⁵³ Tepedelenli Ali Paşa tehlikesinin ortadan kalkması Yunan milliyetçileri için bulunmaz bir ortam yaratmıştı.⁵⁴

Oluşan yeni durum üzerine Osmanlı Devleti Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'dan yardım istemişti.⁵⁵ Mora ve adalardaki Yunan İsyanı'nın bastırılması için Kaptan- ı Derya Hüsrev Mehmet Paşa ve Mısır adına İbrahim Paşa görevlendirilmişti. Paşaların verdiği mücadele sonucunda Mora Yarımadası'ndaki Yunan İsyanı bastırılmıştı.⁵⁶

İsyanın devam ettiği dönemde Fransa, İngiltere ve Rusya kendi aralarında Londra Protokolü'nü imzalamışlar ve aldıkları kararları Osmanlı Devleti'ne bildirmişlerdi. Buna göre, Yunanlılar ile hemen bir ateşkes imzalanacak ve bu ateşkesin ardından Yunanistan Devleti kurulacaktı. Osmanlı Devleti bu protokole uymazsa İngiliz-Fransız-Rus donanmaları Akdeniz'e çıkarak Mısır ile Mora'nın bağlantısını keseceklerdi. Ayrıca, Osmanlı Devleti'nin Yunanlılar üzerine yapacağı her türlü saldırı engellenecekti.⁵⁷

Osmanlı Devleti bu teklifi kabul etmeyince, İngiliz-Rus-Fransız ortak donanması, 20 Ekim 1827'de Osmanlı-Mısır Donanması'nı ani bir baskınla Navarin'de yakmıştı.⁵⁸

1.3.3.2. 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı ve Yunan Bağımsızlığı

1828 yılında Rus saldırıları ile başlayan savaş, hem Rumeli'de hem de Anadolu'da olmak üzere iki cephede ortaya çıkmıştı. Doğu'da Ahıska, Anapa, Erzurum ve Kars Rusların eline geçerken, Rumeli'de ise Tulçı, Maçin, İbrail, İsakçı ve Hırşova Kaleleri kaybedilmişti. 1829 yılında

⁵³ Toprak, "Mora İsyanı", s.324.

⁵⁴ Necla Günay, "Filik-i Eteryay Cemiyeti", *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.6, S.1(2005), ss.279-280.

⁵⁵ Meral Bayrak, *1821 Mora İsyanı ve Yunanistan'ın Bağımsızlığı* (Doktora Tezi), Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 1999, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.92017), ss.150-151.

⁵⁶ Bayrak, "1821 Mora İsyanı", s. 151.

⁵⁷ Ali Fuat Örenç, "1827 Navarin Deniz Savaşı ve Osmanlı Donanması", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S.46(2007), s.47.

⁵⁸ Mehmet Kocaoğlu, "Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı(1831-1841) ve Sonuçları", *Bilig*, S.4(1997), s.62.

Sadrızam Mehmet Reşit Paşa'nın Kenleftsh'te Ruslara karşı aldığı ağır mağlubiyet sonrası Silistre ve Edirne de Rusların eline geçmişti.⁵⁹

Avusturya ve İngiltere'nin Rus ilerleyişinden tedirgin olması ve Rusya içerisindeki olaylar, Rus çarının Osmanlı Devleti'nin barış teklifini kabul etmesine sebep olmuştu. 14 Eylül 1829 tarihine gelindiğinde iki ülke arasında Edirne Antlaşması imzalanmıştı.⁶⁰

1829 yılının Eylül ayında imzalanan Edirne Antlaşması'na göre; Osmanlı Devleti, Londra Protokolü'nü kabul etmek zorunda kalmıştı. Ayrıca bu devletler yine Londra'da 22 Mart 1829 tarihinde Yunanistan Devleti'nin kurulmasını ve bağımsızlığını içeren bir protokol daha imzalamışlardı. Osmanlı Devleti, Edirne Antlaşması ile iki protokolü de kabul etmek zorunda kalmıştı.⁶¹

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında bu gelişmeler yaşanırken, Yunanistan'ın Rusya aracılığı ve yardımı ile bağımsızlığını kazanması İngiltere, Fransa ve Avusturya'yı rahatsız etmişti. Bu duruma müdahale ederek Londra'da bir toplantı düzenlemişlerdi. Yapılan görüşmeler sonucunda 8 Nisan 1830 tarihinde imzalanan yeni bir Londra Protokolü ile Yunanistan'ın bağımsızlığı tanınmıştı. Bu protokole göre; Mora Yarımadası'nın kuzeyi, Atik Yarımadası ve Kiklat Adalarını kapsayan bir Yunan Devleti kurulmuştu. Osmanlı Devleti de, Yunanistan Devleti'nin kuruluşunu, 24 Nisan 1830 tarihinde onaylamak zorunda kalmıştı.⁶²

1.4. Yunanistan Devleti'nin Kuruluşu ve Genişleme Politikaları

Yunanistan bağımsızlığını kazandıktan sonra, sahip olduğu topraklar ile yetinmeyerek yeni topraklar ele geçirme siyaseti yürütmüştü.⁶³

⁵⁹ Âdem Kara, "1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı ve Anadolu'da Alınan Tedbirler", *Bahkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C8, S.14(2005), s.122.

⁶⁰ Kara, *Osmanlı-Rus Savaşı*, s.122.

⁶¹ Turan Karanfil, *1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşında Edirne ve Çevresi* (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2005, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.206834), s.77.

⁶² Muhammed Kaymakçı, *Metternich Düzeni Çerçevesinde Osmanlı Devleti'nde Yunan İsyanı ve Mısır Sorunu* (Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale 2014, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.419191), ss.50-51.

⁶³ Gökhan Ak, "Tarih, Deniz ve Egemenlik: Ege'nin İsporadları "Menteşe Adaları" nın Dünü ve Bugünü", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.14, S.29(2014), s.290.

Yunanistan'a ilhak anlamına gelen *Enosis* kavramı, 1791 yılında Yunan *Megali İdeası*'nı gösteren haritanın çizilmesi ile başlamıştı.⁶⁴

Avrupalı devletlerin, Türkleri Balkanlar'dan ve Anadolu'dan atma ideali olan *Doğu Sorunu* ile Yunanistan'ın *Megali İdea* düşüncesi örtüşmüştü. Yunanistan da Avrupa'nın güçlü devletlerinin desteğini almayı kendisine yöntem olarak belirlemişti.⁶⁵ Şartlar Türklere karşı, Avrupa ve Yunan siyasetini birleştirmişti.⁶⁶

Yunanistan'ın topraklarına katmayı hedeflediği yerler arasında Makedonya, Trakya, Sisam Adası, 12 Adalar, Girit Adası ve Kıbrıs Adası vardı.⁶⁷

Yunanistan'ın hedeflerinden bir tanesi de Batı Trakya Bölgesi'ni kendi topraklarına katmaktı. Bununla birlikte Bulgaristan da Ege Denizi'ne inebilmek için Batı Trakya Bölgesi'ni kendi topraklarına katmak istiyordu.⁶⁸

Bulgaristan II. Balkan Savaşı'ndan sonra 29 Eylül 1913'te imzalanan İstanbul Antlaşması ile bu amacına ulaşmış ve Batı Trakya Bölgesi'ni kendi topraklarına katmıştı. Batı Trakya Bölgesi, 1913 ve 1918 yılları arasında fiilen ve hukuken Bulgaristan yönetiminde kalmıştı.⁶⁹

Yaklaşık beş yıl Bulgaristan idaresinde kalan Batı Trakya, I. Dünya Savaşı'ndan sonra İtilaf Devletleri ile Bulgaristan arasında imzalanan Neuilly Antlaşması sonucunda, İtilaf Devletleri'nin işgaline uğramıştı. Antlaşma gereğince, Batı Trakya'nın dağlık bölgesi Bulgaristan'a bırakılırken, Güney kısmı ise Fransız kuvvetleri tarafından işgal edilmişti.⁷⁰

Fransız işgali sırasında bölgede, *Müttefikler Arası Batı Trakya Türk Hükümeti* kurulmuş ve bölgenin geleceği ile ilgili iki dereceli bir referandum

⁶⁴ Müge Vatansever, "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.12(2012), s.1497.

⁶⁵ Bülent Akyay, *Tesalya Meselesi(1881)* (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2001, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.108671), s. 1.

⁶⁶ Oğuz Kalelioğlu, "Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.11, S.41(2008), s.119.

⁶⁷ Gürhan Yellice, "1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Talepleri ve İngiltere'nin Yaklaşımı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.12, S.24(2012), s.14.

⁶⁸ Nilüfer Erdem, "Albay Konstantinos Mazarakis Enian'ın Batı Trakya'yı Yunanistan'a Dâhil Etmeye Yönelik Faaliyetlerine İlişkin 17 Şubat 1919 Tarihli Raporu", *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, C.12, S.23(2013), s.83.

⁶⁹ Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları,1986, s.10.

⁷⁰ Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde*, s.11.

yapılması yönünde bir karar alınmıştı. Bu uygulamada önce oy verecek delegeler seçilmiş, sonra da bu delegelerin oylarına başvurulmuştu. Delegelerin önüne iki seçenek sunulmuştu. Birincisi, Fransız yönetimi altında bir otonomi (*Türk Otonom Yönetimi*), ikincisi ise Yunanistan ile birleşme kararıydı. Bu referandum için halk sekiz kişi seçmişti. Bu sekiz kişinin beşi Türk, biri Yunan, biri Bulgar ve biri de Yahudi idi. Oylamada beklenenin aksine beş oy, Yunanistan ile birleşme şeklinde çıkmış ve bu beş oyun dört tanesi Türk delegeler⁷¹ tarafından verilmişti. 14 Mayıs 1919'da yapılan referandum, Yunanistan lehine sonuçlanmıştı. Yunan İşgali 22 Mayıs 1919'da tamamlanmış ve Batı Trakya'nın Yunanistan egemenliğine geçişi 10 Ağustos 1919'da Müttefikler ile Yunanistan arasında imzalanan Sevr Antlaşması (*Yunan Sevr'i*) ile resmîyet kazanmıştı.⁷²

1.5. Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu

30 Mayıs 1913 tarihinde imzalanan Londra Antlaşması ile Edirne dâhil Trakya Bulgaristan'a bırakılmıştı.⁷³ 10 Ağustos 1913 tarihinde imzalanan Bükreş Antlaşması ile de İskeçe, Gümölcine ve Dedeağaç Bulgaristan'a bırakılmıştı. Yüzyıllardır, vatan olarak bildikleri topraklarının Bulgaristan'a bırakılması, bölgede yaşayan Türkleri bir araya getirmişti.⁷⁴

⁷¹ Batı Trakya'nın kaderini belirleyecek oylamayı yapacak delegeler halk tarafından seçilmişti. Sonuçlar açıklandığında herkes sonuçlara şaşırılmıştı. Bekir Sıtkı Efendi, Hakkı Bey, Peşdereli Tevfik Efendi, Avukat Mustafa Efendi ve Hasan Tahsin'in delege olarak seçilmeleri bekleniyordu. Oylama sonucunda ise Ortacılı Ali Bey, Karamısaköylü Osman Ağa, Hafız Galip Efendi, Tabak Halil Ağa ve Hacı Yusuf seçilmişlerdi. Yunan delegesi Nikalao Zoidis, Bulgar delegesi Petru Daçef, Yahudi delegesi ise Muis Karasu idi. Oylama sonucunda Türk delegelerden sadece Hacı Yusuf Fransız yönetimi altında bir Türk otonomisi lehine oy kullanmıştı. Bulgar ve Yahudi temsilcileri dahi Fransız yönetimi altında bir Türk otonomi yönetimi lehine oy kullanırken dört Türk delegesi ve Yunan delegesi Yunanistan ile birleşme şeklinde oy kullanmışlardı. (Baş, *Unutulan Batı Trakya*, s.37). Oylama sonuçlanınca Belediye başkâtibi Bursalı Şerafeddin Bey, Türk halkının önüne çıkararak ağlamaklı bir sesle hemşerilerim, delegelerimiz genel olarak Yunanlılar lehine oy kullanmışlardır. Sadece Bulgar, Yahudi delegeleri ile bizden Hacı Yusuf Fransız yardımı ile Türk yönetimi adına oy kullanmışlardır, diye açıklama yapmıştı. (H. Bülent Demirbaş, *Batı Trakya Sorunu*, İstanbul: Arba Yayınları, 1996, s.87).

⁷² Füsün Aşkar, "Batı Trakya(Yunanistan) Türklerinde Kurban(Mahya) Geleneği", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.8, S.2(2011), s.448.

⁷³ Meliha Köse, "1997 ile 2012 Yılları Arasında İlköğretim ve Ortaöğretimde Okutulan Sosyal Bilgiler ve Tarih Ders Kitaplarında Balkan Savaşları", *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.26(2013), s.138.

⁷⁴ Süleyman Sefer Cihan, *Balkan Savaşı ve 1913 Batı Trakya Türk Cumhuriyeti*, İstanbul: Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, 2014, s.95.

22 Ağustos 1913 tarihinde Kuşçubaşı Eşref Bey ile Enver Paşa, İstanbul Ortaköy’de bir görüşme gerçekleştirmişti.⁷⁵ Görüşme neticesinde, Enver Paşa’nın direktifleri ile Kuşçubaşı Eşref Bey kumandasında 116 kişilik özel bir müfreze Batı Trakya’nın ele geçirilmesi için görevlendirilmişti.⁷⁶

Batı Trakya’ya gönderilen, Süleyman Askeri Bey’in de bulunduğu bu özel birlik, Bulgar çetelerini mağlup ederek, 31 Ağustos 1913 tarihinde Gümölcine’yi, 1 Eylül 1913 tarihinde de İskeçe’yi geri almıştı. Bu mücadele sonrasında, Yunanistan denetiminde olan Dedeoğaç dışındaki tüm Batı Trakya ele geçirilmişti.⁷⁷

31 Ağustos 1913 tarihinde Gümölcine ele geçirilince burada, Hoca Salih Efendi Başkanlığı’nda, *Bağımsız Batı Trakya Hükümet-i Muvakkatesi* oluşturulmuştu. Bu hükümetin yaptığı ilk iş, dinleri Bulgarlar tarafından zorla değiştirilmiş olan 300.000 Türk’ün İslam dinine tekrar dönmelerini sağlamak olmuştu. Bunu gerçekleştirmek için de din adamlarından oluşan heyetler tesis edilmiş ve çeşitli bölgelere gönderilmişti.⁷⁸

Batı Trakya’da bu gelişmeler yaşanırken, 7-18 Eylül 1913 tarihlerinde İstanbul’da, Bulgaristan ile Osmanlı Devleti arasında barış görüşmeleri gerçekleştirilmişti. Bu görüşmeler sonucunda Osmanlı Devleti, Batı Trakya’nın boşaltılması emrini vermişti. Bölgede bulunan Türk subayları ise 12 Eylül 1913 tarihinde, bu emre *Garbi Trakya Hükümet-i Müstakillesi*’ni ilan ederek cevap vermişlerdi. Batı Trakya’daki Türk subayları İstanbul’a gönderdikleri bildiriye Osmanlı Devleti ile olan irtibatlarını kestiklerini, bağımsız bir Batı Trakya Hükümeti kurduklarını ilan etmişlerdi.⁷⁹

Yunanistan, Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında yapılan antlaşmanın kendi aleyhine sonuçlar içereceği düşüncesi ile 2 Ekim 1913 tarihinde, Dedeoğaç’ı *Batı Trakya Hükümet-i Müstakillesi*’ne terk etmişti. Bu

⁷⁵ Demirbaş, *Batı Trakya*, s.38.

⁷⁶ İbrahim Şirin, “İki Hükümet Bir Teşkilat: Garbi Trakya Hükümet-i Muvakkatesi’nden Cenub-i Garbi Kafkas Hükümet-i Milliyesi’ne”, *History Studies International Journal Of History*, C.6, S.2(2014), s.127.

⁷⁷ Baş, *Unutulan Batı Trakya*, ss.30-31.

⁷⁸ Turgut Güre, *Komitacı Bjk’nin Kurucusu Fuat Balkan’ın Anıları*, İstanbul: Güre Yayınları, 2008, s.43.

⁷⁹ Cihan, *Balkan Savaşı*, ss.97-98.

durum bir nevi Bulgar tehlikesine karşı, *Batı Trakya Hükümet-i Müstakillesi*'nin Yunanistan tarafından tanınması anlamına gelmişti.⁸⁰

Dedeğaç'ın da ele geçirilmesi ile *Batı Trakya Hükümet-i Müstakillesi*'nin sınırları Batı'da Karasu (*Mesta*) Nehri ile Yunanistan'dan, Kuzey'de Filibe'nin güneyinden geçen bir çizgiyle Bulgaristan'dan, Doğu'da ise Meriç Nehri ile Osmanlı Devleti'nden ayrılmıştı. Bu sınırlar içerisinde Ortaköy, Mestanlı, Kırcaali, Koşukavak, İskeçe, Gümülcine ve Dedeğaç gibi önemli yerleşim yerleri kalmıştı.⁸¹

Yunanistan; bölgede güçlü bir Bulgaristan yerine zayıf bir Türk Hükümeti'ni tercih ederken, 29 Eylül 1913 tarihinde imzalanan İstanbul Antlaşması ile Batı Trakya'nın tamamı Bulgaristan Devleti'ne bırakılmıştı. Bu durum, Batı Trakya Türkleri üzerinde bir şok tesiri yapmıştı. İttihat ve Terakki Hükümeti'nin İstanbul Antlaşması'nı imzalayan ekibinden Cemal Bey (*Bahriye Nazırı Cemal Paşa*), Batı Trakya Bölgesi'ne gitmiş, İskeçe, Dedeğaç ve Gümülcine'de yaptığı görüşmeler sonucunda, Türklerin Bulgarlara karşı direniş göstermemesini sağlamıştı.⁸²

Batı Trakya'da herhangi bir direniş ile karşılaşmayan Bulgarlar, 1913 yılının Ekim ayında başladıkları işgal hareketini 30 Ekim 1913'te tamamlamışlardı. *Batı Trakya Hükümet-i Müstakillesi* de 25 Ekim 1913 tarihinde kendini feshederek bölge yönetimini Bulgarlara bırakmıştı.⁸³

1.6. Batı Trakya'da Bulgar Yönetimi (1913-1918)

Yunanistan, Bulgaristan ve Batı Trakya Bölgesi'nde nüfus çoğunluğunu elinde bulunduran Türkler arasında hâkimiyet mücadelesi yaşanırken, bölge 1913-1918 yılları arasında fiilen Bulgaristan'a bırakılmıştı. Batı Trakya yönetiminin Bulgaristan'a bırakılması, bölgede nüfus olarak çoğunluğu oluşturan Türkler arasında direnişin devam etmesine yol açmıştı. Drama 'da;

⁸⁰Cihan, *Balkan Savaşı*, s. 98.

⁸¹ Nadir Yaz, *Ağlayan Batı Trakya*, İstanbul: Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, 1986, s.139.

⁸² Cemal Bey'in bu tutumunda, Bulgaristan ile bir barış antlaşması imzalanmazsa, Rusların Doğu Anadolu'yu işgal edeceği korkusu önemli rol oynamıştı. Maliye Bakanı Cavit Bey Fransızlardan borç para alabilmek ve Bulgaristan ile bir an önce barış yapılması için Osmanlı hükümetine baskı yapmıştı. Batı Trakya Bölgesi'ndeki mücadeleyi örgütleyen ve destekleyen Enver Bey, apandisit ameliyatı olmasından dolayı Batı Trakya ile ilgilenememişti. (Hurşit, *Eğitim Tarihi*, s.22).

⁸³ Baş; *Unutulan Batı Trakya*, ss.32-33 ve 34.

Yüzbaşı Fuat Balkan, Şakir Zümre ve Cevat Beyler tarafından, Bulgar çetelerinin bölgedeki faaliyetlerini engellemek amacıyla, 29 Temmuz 1915 tarihinde, *Garbi Trakya Kurtuluş Komitesi* kurulmuştu.⁸⁴

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı başladığında, Bulgaristan ile ittifak arayışına girmişti. Osmanlı Devleti'nin, Bulgaristan ile ittifak yapmak istemesindeki amaçlardan birisi de daha önce Bulgaristan'a bırakılmış olan Batı Trakya Bölgesi'ni geri almaktı. Bunun için de, Bulgaristan'ın, Yunanistan, Sırbistan ve Romanya'dan bir miktar toprak alması sağlanacak ve karşılığında da Batı Trakya Bölgesi istenecekti.⁸⁵

Osmanlı Devleti'nin Çanakkale Savaşları'ndaki başarısı Bulgaristan'ı İttifak Grubu'na yaklaştırmıştı.⁸⁶ Bu yakınlaşma sonucunda, 6 Eylül 1915 tarihinde Sofya'da Sınır Düzenleme Antlaşması imzalanmıştı. Bu antlaşmaya göre; Cisri Mustafa Paşa, Dimetoka ve Karaağaç Bulgaristan'a bırakılmıştı.⁸⁷ Bu sınır antlaşmasına karşılık Bulgaristan; Almanya'dan gelen silah ve cephanenin kendi topraklarından geçmesine izin vererek Osmanlı Devleti'ne ulaşmasını sağlayacaktı. Ayrıca Almanya ve Avusturya ile ittifak yaparak, I. Dünya Savaşı'na fiilen katılacaktı.⁸⁸

Bulgaristan'ın I. Dünya Savaşı'na İttifak Grubu'nda katılmasından sonra Balkan coğrafyasında Türk ve Bulgar çeteleri birlikte hareket etmişler ve özellikle Sırlara karşı Vardar Bölgesi'nde şiddetli çarpışmalara girmişlerdi. Bulgar çeteleri ile Türk çeteleri arasında fikir ayrılıkları ortaya çıkınca Türk çeteleri kendi başlarına hareket etmeye başlamışlardı.⁸⁹

Enver Paşa, Bulgar ordusunun Romanya'ya karşı girişmiş olduğu askeri harekâta 6. Kolordu'yu göndererek başarıda pay sahibi olmak istemişti. Enver

⁸⁴ Bulut, "Atatürk'ün Batı Trakya", s.87.

⁸⁵ Hasan Aslan, *Batı Trakya Türk Azınlığında Türkçe Basın ve Türkler* (Yüksek Lisans Tezi), Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars 2006, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.190931), s.21.

⁸⁶ Ali Ata Yiğit, "Çanakkale Savaşlarının Ortaya Çıkardığı Stratejik Bir Zorunluluk: Osmanlı-Bulgar Sınır Tahiri Antlaşması", *Bilig*, S.63(2012), s.276.

⁸⁷ Yiğit, "Çanakkale Savaşlarının", s.279.

⁸⁸ Yiğit, "Çanakkale Savaşlarının", s.278.

⁸⁹ Çağdaş Yüksel, "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da Çete Faaliyetleri", *Ulakbilge*, C.6, S.28(2018), ss.1303-1304.

Paşa'ya göre Romanya cephesindeki Türk yardımı, gelecekte Batı Trakya'nın Osmanlı Devleti'ne katılmasını sağlayabilirdi.⁹⁰

Ayrıca Bulgaristan, I. Dünya Savaşı'na girdikten sonra Romanya'ya saldırınca Osmanlı Devleti'nden askeri yardım istemişti. Bu yardımın karşılığı olarak da Batı Trakya'yı Osmanlı Devleti'ne vereceğini vaat etmişti. Bu durum üzerine, Osmanlı Devleti Romanya ve Galiçya cephelerine asker göndermişti. Bu cephelerde görev yapacak askerlerin temini için de, Bulgaristan ile yaptığı görüşmeler sonucunda Batı Trakya Türkleri arasında seferberlik ilan edilerek bölgeye gönderilecek askeri güç buradan temin edilmişti.⁹¹

1.7. Türk Milli Mücadelesi Döneminde Batı Trakya

Balkan coğrafyasında yaşayan Türkler, Ruslarla yapılan 93 Harbi'nden itibaren bir var oluş mücadelesi vermeye başlamışlardı. Bu yüzden mücadele ruhuna erken erişmişlerdi. Daha Balkan Savaşları döneminde bölgede mücadele eden milis kuvvetlere *Kuvayı Milliye* ismi verilmişti. Türk Milli Mücadelesi'nin itici gücü haline gelen *Kuvayı Milliye* tabiri ilk kez Balkan topraklarında kullanılmıştı.⁹²

Wilson İlkelerinin 12. maddesinde yer alan Türk nüfusunun çoğunlukta olduğu bölgelerde Türk egemenliği güvence altına alınmalıdır vurgusu, Batı Trakya'da verilen mücadelenin önemli dayanak noktalarından birisini oluşturmuştu.⁹³

Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, yaptığı mücadeleyi halka duyurmak için çıkarmış olduğu Trakya-Paşaili Gazetesi'nin ilk sayısında

⁹⁰ Zeki Çevik ve Emirhan Yılmaz Pehlivan, "Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Osmanlı Askeri Valiliği", *Osmanlı Medeniyeti Araştırma Dergisi*, C.4, S.7(2018), ss.164-165.

⁹¹ Hüseyin, *Tarihe Bir Not*, s.18.

⁹² Sadık Sarısamam, "Belgelerin Işığında Kuva-yı Milliye'nin Tanımı", *90. Yılında Milli Mücadele Sempozyumları Afyon* (4-5 Haziran 2009), *Bildiriler Kitabı*, Ankara 2011, ss.27-28.

⁹³ Asena Boztaş, "Wilson İlkeleri'nin Türk Dış Politikasına Yansımaları: Realist ve Pragmatist Bir Perspektif", *Gazi Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi*, C.7, S.14(2014), s.169.

programını açıklamıştı. Bu programın dördüncü maddesi Wilson Prensipleri dâhilinde haklarının müdafası olduğunu kamuoyuna duyurmuştu.⁹⁴

Batı Trakya'daki mücadeleyi örgütlemek için 10 Kasım 1918 tarihinde, *Batı Trakya Komitesi* oluşturulmuştu. Bu komite daha sonra 30 Kasım 1918 tarihinde kurulacak olan Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile birleşmişti.⁹⁵ Bu birleşmeden sonra, Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti mücadele alanını Batı Trakya'yı da kapsayacak şekilde genişletmişti. Cemiyetin kuruluş amacı olarak, Balkan Savaşları'ndan önceki Edirne vilayetine bağlı olan Kırklareli, Tekirdağ, Gelibolu, Dedeağaç ve Gümülcine'de Türk varlığının haklılığını irki, kültürel ve ekonomik alanlarda belgelerle kanıtlamak olarak belirlenmişti.⁹⁶

Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin yayım organı olarak *Trakya-Paşaeli Gazetesi* çıkarılmıştı.⁹⁷ Bu faaliyetlerin yanı sıra cemiyet, Doğu ve Batı Trakya'nın birleşik olarak Osmanlı himayesine geçmesini hedeflemişti. Bu durum sağlanamazsa İngiltere'nin ya da Milletler Cemiyeti'nin himayeleri altında tarafsız bir bağımsızlığın sağlanması için Paris Barış Konferansı'na bir heyet gönderilmişti. Kocabaş Arif, Mahmud Nedim, Mebus Celal (*Perin*) ve İskeçeli Hüseyin Sabri Beylerden oluşan bu heyet yaptığı görüşmelerde olumlu bir sonuç alamamıştı.⁹⁸

Bulgarların Trakya Bölgesi için ABD'de yaptıkları propagandaya karşı Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, bir rapor hazırlamış ve ABD Başkanı Wilson'a göndermişti. Trakya Paşaeli Gazetesi'nin 2. sayısında yayımlanan bu rapor, 31 Ekim 1918 tarihinde ABD Başkanı Wilson'a sunulmuştu. Raporda, Balkan Savaşları'ndan sonra Avrupalı bir heyetin Batı Trakya topraklarını gezdiği ve Bulgarların Türklere yaptığı zulmü kendi

⁹⁴ "Trakya - Paşaeli Müdafaa'a Heyet-i Osmaniyesinin Programıdır", *Trakya Paşaeli Gazetesi*, 2 Aralık 1918, s.1. çev. Ömer Faruk Köseoğlu, osmanlicagazeteler.org/incele.php?id=2475, (Erişim: 23.11.2020).

⁹⁵ Osman Demirbaş, "İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Milli Mücadele", *90. Yılında Milli Mücadele Sempozyumları, Afyon* (4-5 Haziran 2009), *Bildiriler Kitabı*, Ankara 2011, ss.141-142.

⁹⁶ Zekai Güner, *Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri*(Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1992, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.18347), s.24.

⁹⁷ Güner, *Trakya-Paşaeli*, ss.27-28.

⁹⁸ Hüsnü Özlü, "İstiklal Savaşı'nda Doğu Trakya'da Teşkilatlanma Süreci, Lüleburgaz ve Edirne Kongreleri", *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, S.6(2012), s.28.

gözleriyle gördükleri ifade edilmişti. Bölgeye bir ABD heyeti gönderilirse, bu heyetin Türk ve Bulgar köylerini gezerek karar verebileceğini ve gerçeklerin gün yüzüne çıkacağı ifade edilmişti. Daha sonra, yapılan Bulgar zulümlerinden örnekler verilmişti. Türklerin, Bulgarlar tarafından camilere doldurulup içerisine bomba atıldığı, Hain Boğazı'nın yanındaki ormanda 4.268 genç ve ihtiyar Türk kadının ağaçlara gerilerek öldürüldüğü, anlatılmıştı.⁹⁹

Dedeğaç Camii'ne doldurdukları Türk kadınlarının ateşe verilerek öldürüldüğü ifade edilen raporda, kurt sürülerinin bile merhamet edeceklerine şüphe edilmeyecek masum çocukları şişleyerek ateşlerde kavuranların yine Bulgarlar olduğu belirtilmişti.¹⁰⁰

Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Batı Trakya'da yapılan Bulgar zulmünü İstanbul gazetelerine verdikleri uzun demeçlerde yer ve zaman belirterek de açıklamıştı. Cemiyet, Batı Trakya Bölgesi'nde 40.000 Bulgar ve 50.000 Rum'a karşılık, 400.000 Türk bulunduğunu ifade ederek, bölgede tüm baskılardan uzak bir halk oylamasının yapılmasını istemişti. Vakit Gazetesi'nin 14 Aralık 1918 ve 26 Aralık 1918 tarihli sayılarında yer alan bu açıklamaya göre, Batı Trakya'da ilk defa halk oylaması isteyen Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ydi.¹⁰¹

1.7.1. Lüleburgaz ve Edirne Kongreleri

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından kısa bir süre sonra, 4 Kasım 1918 tarihinde Uzunköprü-Sirkeci Demiryolu hattı Fransız kuvvetleri tarafından işgal edilmişti. Fransızlar, 9 Ocak 1919 tarihinde işgal ettikleri bölgeyi Yunan kuvvetlerine terk ederek bölgeden ayrılmışlardı. Yunanlılar, kuvvetleri bölgeye geldikten kısa bir süre sonra tüm Trakya'yı işgal etmeye başlamışlardı.¹⁰²

⁹⁹ "Trakya Paşaeli Müdafa'a Heyet-i Osmaniyesinin Amerika Reis-i Cumhuri Müşşö Vilson'a Gönderdiği İzahname", *Trakya Paşaeli Gazetesi*, 11 Aralık 1918, s.1. çev. Ömer Faruk Köseoğlu, osmanlicagazeteler.org/incele.php?id=2477, (Erişim: 23.11.2020).

¹⁰⁰ "Trakya Paşaeli Müdafa'a Heyet-i Osmaniyesinin Amerika Reis-i Cumhuri Müşşö Vilson'a Gönderdiği İzahnameden Maba'd", *Trakya Paşaeli Gazetesi*, 16 Aralık 1918, s.1. çev. Ömer Faruk Köseoğlu, osmanlicagazeteler.org/incele.php?id=2479&gor=, (Erişim: 23.11.2020).

¹⁰¹ Zekai Güner, *Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1 Aralık 1918-13 Mayıs 1920)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1998, s.25.

¹⁰² Özlü, "İstiklal Savaşı'nda", s.27.

İşgal başladıktan sonra Çorlu Metropolit, Fener Rum Patrikhanesi'ne başvurarak Doğu Trakya'nın Yunanistan'a ilhakını istemişti. Doğu Trakya'nın Yunanistan'a ilhakı bölgede görev yapan Hristiyan din adamları tarafından örgütlenmişti. Trakya'da yaşayan Rumlara mali destek sağlamak için Hristiyan din adamları tarafından *Yardım Komitesi* kurulmuş ayrıca Türklere karşı çete faaliyetleri yürüterek bölgede asayişsizlik ortamı yaratmak için de *Trakya Komitesi* adı altında bir terör örgütü meydana getirilmişti.¹⁰³

Doğu Trakya'da ki Yunan işgalinden sonra Trakya Bölgesi'nin ileri gelen kişileri İstanbul'a giderek bazı görüşmeler yapmışlardı. Bu görüşmeler, Osmanlı devlet adamları ve İngiliz, Amerikan temsilcileri ile olmuştu. Yapılan görüşmelerden olumlu bir sonuç alınamamıştı. Yunan kuvvetlerinin İtilaf Devletleri temsilcisi oldukları cevabı, Trakya ileri gelenlerini mücadeleye yöneltmişti.¹⁰⁴

31 Mart 1920 tarihinde toplanan Lüleburgaz Kongresi'nde, Trakya'nın silahla müdafaası kararı alınmıştı.¹⁰⁵ 9-13 Mayıs 1920 tarihlerinde Büyük Edirne Kongresi toplanmıştı. Kongre'den bir gün önce 8 Mayıs 1920'de, Cafer Tayyar Bey'in de bir konuşma yaptığı mitingde, Trakya'nın Türk yurdu olduğu ve Trakyalıların bölgeyi müdafaa için hazır oldukları açıklanmıştı.¹⁰⁶

1.8. Lozan Barış Antlaşması ile Batı Trakya'nın Statüsünün Belirlenmesi

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması, Batı Trakya Türkleri için bir dönüm noktası kabul edilebilir. Antlaşmanın imzalandığı zamana kadar devam eden Batı Trakya Türklerinin mücadelesi, Lozan Barış Antlaşması ile sona ermişti. Peştreli Tevfik Bey tarafından kurulan *Garbi Trakya Hükümet-*

¹⁰³ Özgür Mert, "İşgalden Kurtuluşa Doğu Trakya", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.15, S.58(2016), ss.125-126.

¹⁰⁴ Zülal Keleş, "İstiklal Savaşı'nda Trakya Bölgesi ve Başarısızlık Nedenleri(Ekim 1918- Temmuz 1920)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.19, S.57(2003), s.1023.

¹⁰⁵ Mert, "İşgalden Kurtuluşa", s.133.

¹⁰⁶ Bilgen Bayın, *Milli Mücadele Döneminde Edirne(1918-1922)* (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekim 2005, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.206828), s.71.

i Muvakkatesi varlığını Lozan Barış Antlaşması imzalanana kadar devam ettirmişti.¹⁰⁷

Milli Mücadele'nin amacı niteliğinde olan *Misak-ı Milli* kararlarında Batı Trakya, Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında bırakılmış fakat Türk çoğunluğun yaşadığı bölgede mümkün olursa halk oylaması yapılması karara bağlanmıştı.¹⁰⁸

Batı Trakya'nın Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında bırakılmasının en önemli sebebi bu bölgenin Balkan Savaşları sonucunda elimizden çıkmış olmasıydı.¹⁰⁹ Ayrıca, Lozan Konferansı sırasında Batı Trakya konusu görüşülürken İsmet Paşa'nın bölgede plebisit istemesi, Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya'dan oluşan Balkan Devletleri'ni bir blok haline getirerek Türkiye aleyhinde görüş belirtmelerine yol açmıştı. Balkan Devletleri'nin en büyük korkusu Türklerin tekrar Meriç Nehri'nin batısına geçmesiydi.¹¹⁰

Görüşmeler sırasında sadece Bulgaristan temsilcisi M. Stanboliski, Batı Trakya'nın Neuilly Antlaşması öncesi statüye kavuşturulmasını ve müttefikler arası bir hükümet tarafından yönetilmesini istemişti.¹¹¹

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı sırasında Bulgaristan ile yapılan ittifak antlaşmasında Edirne'den Dimetoka'ya kadar olan bölgeyi Bulgaristan'a bırakmıştı. Yunanistan adına Lozan görüşmelerine katılan Venizelos da bu durumu ifade ederek, biz Batı Trakya'yı Osmanlı'dan değil, Bulgaristan'dan aldık, demişti. İsmet İnönü, Venizelos'un bu ifadesinden sonra Batı Trakya meselesinin aleyhimize sonuçlandığını ifade etmişti.¹¹²

24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nın Kesim III olarak ifade edilen ve azınlıkların korunması başlığını taşıyan bölümünde,

¹⁰⁷ Toprak, "Türk-Yunan İlişkileri", s.45.

¹⁰⁸ Rahmi Doğanay, "Misak-ı Millîye Göre Lozan", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.11, S.2(2001), s.284.

¹⁰⁹ Doğanay, "Misak-ı Millîye Göre", s.292.

¹¹⁰ Resul Babaoğlu, "Muharebeden Diplomasie: Lozan Konferansı'nda Türk Delegasyon Heyetinin Karşılaştığı Zorluklar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S.99(2019), s.115.

¹¹¹ Yalçın Koçak- Ertan Özyiğit, "Batı Trakya Müslüman Türklerinin Dünkü ve Bugünkü Sorunları", *Batı Trakya Türk Cumhuriyeti 100. Yıl Anısına*, ed. Ömer Özkaya, İstanbul: Wizart Edutainment, 2014, ss.525-526.

¹¹² Babaoğlu, "Muharebeden Diplomasie", s.115.

38.- 39.- 40.- 41.- 42.- 43.- 44. ve 45. maddeleri azınlıklar ile ilgili hükümlerin olduğu kısımdı.¹¹³

Lozan Barış Antlaşması'nın azınlıklar ile ilgili maddeleri incelendiğinde; antlaşmanın 38. ve 39. maddeleri; Türk Hükümeti'ni, Türk Devleti içerisinde yaşayan tüm yurttaşların din, dil, ırk ayrımı yapılmaksızın hayatlarını ve özgürlüklerini korumakla yükümlü hale getirmekteydi. Türkçe'nin resmi dil olmasının yanında, Türkçe bilmeyen yurttaşların mahkemelerde kendi dili ile savunma yapabileceği belirtilmişti.¹¹⁴

40. ve 41. maddelerde, gayrimüslim vatandaşların da Müslüman vatandaşlar gibi aynı hukuk sisteminden yararlanacağı belirtilmiş, ayrıca gayrimüslimlerin giderleri kendilerine ait olmak üzere hayır kurumları, dinsel ve sosyal kurumlar ile okullar açabilecekleri karara bağlanmıştı. Açacakları kurumlarda dillerini serbestçe kullanabilecekler ve dini vecibelerini özgürce yerine getirebileceklerdi.¹¹⁵

42. ve 43. maddelerde, gayrimüslimlere ait ibadethanelerin ve mezarlıkların korunması Türk Devleti'nin garantisi altında olacaktı. Ayrıca; gayrimüslimlerin yeni dini kurum ve vakıf kurma girişimlerinde Türk Devleti tarafından kolaylık sağlanacaktı. Gayrimüslim Türk vatandaşlarına dini baskı yapılmayacak ve dini ibadetlerini yerine getirmeleri engellenmeyecekti. 44. maddeye göre; Türk Devleti gayrimüslim vatandaşlara verilen bu hakların, Milletler Cemiyeti güvencesi altında olduğunu kabul etmişti.¹¹⁶

Antlaşmanın 45. maddesinde ise Yunanistan, Türkiye'nin kendi ülkesinde yaşayan gayrimüslimler için kabul etmiş olduğu şartları, kendi ülkesinde yaşayan Müslüman Azınlık için aynen kabul ettiğini taahhüt etmişti.¹¹⁷

¹¹³ Nilgün Atıcı Köktaş - Hakkı Büyükbaş, "Lozan Antlaşması, Dini Azınlıklar ve Dış İlişkiler Boyutu", *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S.3(2016), s.4.

¹¹⁴ Özlem Seven, *Lozan'da Azınlık Kavramı ve İki Dünya Savaşı Arası Dönemdeki Uygulamaları* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.217946), ss.121-149.

¹¹⁵ Seven, *Lozan'da Azınlık Kavramı*, s.144.

¹¹⁶ Seven, *Lozan'da Azınlık Kavramı*, ss.123-124.

¹¹⁷ Köktaş ve Büyükbaş, "Lozan Antlaşması", ss.5-6 ve 7.

1.9. Yunanistan Döneminde Batı Trakya

1.9.1. Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi

Türk-Yunan nüfus mübadelesi, meydana gelen tarihsel olaylar sonucu ortaya çıkan bir durumdu. Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Batı Anadolu'da başlayan Yunan İşgali, olumsuz sonuçlar doğurmuştu. Yunanlılar, Türk halkını imhaya kalkışmışlar ve bunu gerçekleştirebilmek için de; *Tahrip Taburları* ismini verdikleri bir kuvvet meydana getirmişlerdi. Bu taburların görevi, yerleşim yerlerinin yakılması ve tahrip edilmesiydi.¹¹⁸

Ayrıca; müttefikler arası kurul tarafından görevlendirilen Amiral Bristol, Yunan işgal bölgelerinde yaptığı incelemeler sonucunda, Yunanlıların yaptıkları mezalimi tespit etmiş ve Yunanlıları suçlu bulmuştu.¹¹⁹

Yunanlılar, Anadolu'da yaptıkları zulmün yanında Yunan topraklarında yaşayan Türklere de rahat vermemişlerdi. Makedonya ve Girit'te Yunan zulmünün devam ettiği, Yunan Hükümeti'nin Müslümanların mallarının yüzde yetmiş beşine el koyduğu gazetelerde çıkan haberler arasındaydı. Hatta açlıktan ölen Müslümanlar da vardı. Selanik ve Girit Müslümanları TBMM'ye başvurarak mallarının yağmalandığını yersiz ve yurtsuz bırakıldıklarını ifade ederek mübadelenin bir an önce gerçekleştirilmesini istemişlerdi.¹²⁰

30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol uyarınca, Batı Trakya'yı da ilgilendiren kararlar alınmıştı. Protokole göre, Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk vatandaşları ile Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan vatandaşlarının 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak karşılıklı yer değiştirmesi kararlaştırılmıştı. Görüşmelerde Yunan tarafının İstanbul Rumlarının yerlerinde kalması tezine karşılık, Türk tarafı da Batı Trakya'da

¹¹⁸ Mustafa Turan, Süleyman Özbek ve Zahit Yıldırım, *Türkiye'de Yunan Fecaii*, Ankara: Berikan Yayınları, 2003, s.7.

¹¹⁹ Zafer Çakkak, "Batı Anadolu'da Gerçekleştirilen Yunan Mezalimi Hakkında Yüzbaşı İsmail Hakkı Efendi Tarafından Hazırlanmış Askeri Bir Rapor", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.19, S.1(2009), s.210.

¹²⁰ Seydi Vakkas Toprak, "I. Dünya Savaşı'ndan Sonra Nüfus Mübadelesi Kapsamında Türkiye'ye Göçenlere Karşı Yunanistan'ın Tutumunun İstanbul Basınına Yansımaları", *Türkiyat Mecmuası*, C.25, S.1(2015), ss.263-268.

yaşayan Türklerin kendi topraklarında kalmasını savunmuş ve iki taraf da isteklerini kabul ettirebilmişti.¹²¹ Protokol gereğince İstanbul’da ikamet eden Rumlar ile Batı Trakya’da ikamet eden Müslümanlar, mübadele dışı tutulmuştu.¹²²

Batı Trakya’da Yunan yönetiminin başladığı 1923 yılında bölgede 129.000 Yunanlı yaşarken, Lozan Barış Antlaşması’nın imzalanmasından bir yıl sonra yani 1924 yılında Yunanlı nüfusu birden 189.000 kişiye yükselmişti. Bu durumun en önemli sebebi, Doğu Trakya’dan bölgeye göç ederek yerleşen Rumlardı. Yunan devlet politikası gereğince, Batı Trakya’daki Türk nüfusunu gözetim altında tutabilmek için Doğu Trakya’dan gelen Rumlar, Batı Trakya’da yaşayan Türklerin evlerine yerleştirilmiş ve Türkler, Rumlar ile aynı evi paylaşmak zorunda bırakılmışlardı. Bu duruma katlanamayan birçok Türk aile, Türkiye’ye göç etmişti.¹²³

Yunan Hükümeti, 1923-1924 yıllarında Batı Trakya’da yaşayan 350.000 Türk’ün mallarına el koymuştu. Amaç el konulan malların, Anadolu’dan gelen Yunan mübadillere dağıtılması ve Türkleri göçe zorlamaktı. 1923-1924 döneminde; kırsal kesimde 824 ev, şehirlerde 5590 ev Türklerin elinden zorla alınmıştı. Ayrıca, 124 cami ve 667 ahıra da el konulmuştu. Bu durum mübadele antlaşmasınının 16. maddesine aykırıydı.¹²⁴

1.9.2. Ankara Antlaşması

Türk-Yunan ilişkileri açısından önemli bir gelişme 19 Ağustos 1928 yılında Yunanistan’da yapılan seçimlerde Venizelos’un iktidara gelmesiydi. Venizelos, bölgedeki atmosferin ağırlığını hissetmiş ve iktidara gelişinin on birinci gününde Türkiye Cumhuriyeti’ne bir mektup yazmıştı. Venizelos yazdığı mektupta *Megali İdea* hedeflerinden vazgeçtiklerini, iki ülkenin

¹²¹ İbrahim Erdal, “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinde Gayrimübadil Olma Konusu ve Mübadeleden Iskat(çıkma) Yolları”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.3(2014), s.125.

¹²² İsmail Soysal, *Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları I.Cilt (1920-1945)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2000, s.185.

¹²³ Yalçın Koçak ve Ertan Özyiğit, “Lozan’dan Günümüze Kadar Olan Dönem İçinde Batı Trakya’daki Gelişmeler 1923-1950 Dönemi”, *Batı Trakya Türk Cumhuriyeti 100. Yıl Anısına*, ed. Ömer Özkaya, İstanbul: Wizart Edutainment, 2014, s.543.

¹²⁴ İbrahim Çulha, “Türk-Rum Mübadelesinde Etabli Sorunu İstanbul’un Sınırları Konusundaki Anlaşmazlık ve Türkiye’nin İzlediği Politika”, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, C.2, S.4(2019), ss.186-187.

birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı duyduğunu açıklamıştı. Mektubunun sonunda da bir Türk- Yunan Dostluk Antlaşması imzalanması talebinde bulunmuştu.¹²⁵

Bu dönemde Türkiye ile Yunanistan'ı yakınlaştıran gelişmelerden birisi de Bulgaristan'ın arayış içerisinde olmasıydı. Doğu Trakya'nın askerden arındırılmış olması Türkiye'yi, Bulgaristan'ın Makedonya üzerinden Ege Denizi'ne bir çıkış noktası arama ihtimali de Yunanistan'ı tedirgin ediyordu. Bulgaristan'ın tahmin edilemez durumu Türkiye ve Yunanistan'ı yakınlaştırmıştı.¹²⁶

Bu ortamda, 10 Haziran 1930 tarihinde iki ülke arasında Ankara Antlaşması imzalanmıştı. Ankara Antlaşması ile 1923 yılından beri devam eden nüfus mübadelesi ile ilgili sorunlar çözüme kavuşturulmuştu. Ankara Antlaşması'nın yarattığı olumlu atmosfer sonucu Venizelos, 27-31 Ekim 1930 tarihinde Türkiye'yi ziyaret etmişti. Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasında 30 Ekim 1930 tarihinde Türk-Yunan Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması imzalanmıştı. Daha sonra bu antlaşmaya ek olarak Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılmasına dair protokol de kabul edilmişti. İsmet İnönü'nün 5 Ekim 1931 tarihinde Yunanistan'a yaptığı ziyaret sırasında antlaşma metinleri karşılıklı teslim edilmiş ve yürürlüğe girmişti.¹²⁷

1.9.3. Türk-Yunan Yakınlaşması Dönemi

Balkanlar'da oluşan gergin hava Türkiye ve Yunanistan'ı uluslararası politikada yakınlaştırmış ve 1930 yılında imzalanan antlaşmalar da bu durumu pekiştirmişti. İlişkilerdeki yumuşama iki ülkeyi ikili görüşmelerde bulunma noktasına getirmişti. 1930 yılında Atina'da ve 1931 yılında İstanbul'da yapılan görüşmeler sonucunda 14 Eylül 1933 tarihinde *İçten*

¹²⁵ Damla Demiröz, "Megali İdea'dan Ankara Antlaşması'na(1930) Eleftherios Venizelos", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.35-36(2005), s.310.

¹²⁶ Esra Sarıkoyuncu Değerli, "Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.15(2006), s.249.

¹²⁷ Değerli, "Atatürk Dönemi", s.250.

Anlaşma Paktı ismiyle bir antlaşma imzalanmıştı. Bu antlaşma ile iki ülke ortak sınırlarını güvence altına almıştı.¹²⁸

Türkiye ve Yunanistan arasındaki yakınlaşma diğer Balkan ülkelerini de harekete geçirmişti. Eski Yunan Başbakanlarından Aleksander Papanastasiu'nun 6-10 Ekim 1929 tarihinde Atina'da düzenlenen Evrensel Barış Kongresi'nde ortaya atılmış olduğu *Balkan Birliği* fikri bölge ülkeleri tarafından kabul görmüştü.¹²⁹

Bu fikir üzerine 1930 ile 1933 yılları arasında toplam dört kez Balkan Konferansı toplanmıştı. Bu konferanslar sonucunda bölgedeki istikrarı sağlamak amacıyla, 9 Şubat 1934 tarihinde Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında Balkan Antantı imzalanmıştı.¹³⁰

Balkan Antantı'nın imzalanmasının hemen sonrası olan 12 Şubat 1934 tarihinde, eski Yunanistan Başbakanı ve dönemin ana muhalefet partisi lideri Elefterios Venizelos, Balkanlar'daki barışın mimarı olarak Mustafa Kemal'i Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermişti.¹³¹

Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasındaki yakın ilişkiler, Balkan Antantı'nın imzalanmasından sonra da devam etmişti. İtalya ve Almanya'nın yayılmacı politikalarına karşı Türkiye Cumhuriyeti'nin boğazlar meselesini gündeme getirmesinden sonra toplanan Montreux Konferansı'nda, Yunanistan Türkiye'nin görüşlerini desteklemişti.¹³²

Mustafa Kemal Atatürk ile Elefterios Venizelos'un 1930'lu yılların başında kurdukları diyalog sonucu gerçekleştirilen Türk-Yunan yakınlaşması, 1938 yılında Atatürk'ün vefatından sonra da devam etmişti. Atatürk'ün iki ülke arasındaki ilişkilere verdiği önem, Atatürk'ten sonra gelen iktidarlara da bir nevi miras kalmıştı. 1954 yılında Kıbrıs Meselesi'nin

¹²⁸ Hakan Uzun, "1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri", *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.5, S.2(2004), s.44.

¹²⁹ Salih Işık, *Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye* (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2011, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.320972), s.32.

¹³⁰ Işık, *Balkan Antantı*, s.48.

¹³¹ Zafer Çakmak, "Venizelos'un Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne Aday Göstermesi", *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S.52(2008), s.99.

¹³² Bestami S. Bilgiç, "Atatürk Döneminde Türkiye-Yunanistan İlişkileri 1923-1938", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.31, S.91(2015), s.20.

uluslararası bir sorun haline gelmesiyle iki ülke arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine kadar bu iyi komşuluk ve dostluk ilişkisi devam etmişti.¹³³

1.9.3.1. Türk-Yunan Yakınlaşmasının Batı Trakya'daki Yansımaları ve Yunan Politikası

1930 yılında Ankara'nın talimatı ile Türkiye Cumhuriyeti'nin Atina Büyükelçisi Mehmet Enis Bey, Yunanistan bağımsızlık bayramı törenlerine katılmıştı.¹³⁴ Ayrıca 1931 yılının Ekim ayında Başbakan İsmet İnönü ile Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın Yunanistan ziyaretleri sırasında, İsmet İnönü'nün Yunan Meclisi'nde yaptığı iki ülke arasındaki dostluğa dair konuşma ilişkileri daha da yakınlaştırmıştı.¹³⁵

Bu dönemde iki ülke arasında karşılıklı geziler düzenlenmişti. Bu gezilerden birinde Yunanistan'dan gelen bir grup Yunan vatandaşı Taksim'deki Cumhuriyet anıtına çelenk koymuş ve *Zito Mustafa Kemal* şeklinde tezahüratta bulunmuştu.¹³⁶

İki ülke arasında 1930 yılından sonra imzalanan antlaşmalar ile Batı Trakya'da olumlu gelişmeler yaşanmasına rağmen, Türk Azınlığın elindeki toprakları kamulaştırılarak alma politikası devam etmişti.¹³⁷

1938 yılında Yunan Hükümeti tarafından çıkarılan 1366 sayılı kanun ile Batı Trakyalı Türklerin emlak ve toprak almaları engellenmişti. Ayrıca bu dönemde Yunanistan; Batı Trakya Türk Azınlığının eğitimde Arap alfabesini kullanmasını destekleyerek Latin alfabesini kabul eden Türkiye Cumhuriyeti ile Batı Trakya Türklerinin kültür birliği yapmasını engellemek istemişti.¹³⁸

1930'lu yıllarda Türkiye'den firar eden birçok kişi Batı Trakya'ya yerleşmişti. Yunan Hükümeti, bu kişilere Batı Trakya'daki Türklere Arap Alfabeti ile eğitim vermeleri karşılığında oturum izni vermişti.¹³⁹

¹³³ Bilgiç, "Atatürk Döneminde", s.22.

¹³⁴ Melih Akdeniz, *Batı Trakya'da Türk Varlığı(1930-1981)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2018, ss.84-85.

¹³⁵ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, s.86.

¹³⁶ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, ss.87-88.

¹³⁷ Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde*, s.146.

¹³⁸ Nazan Ekinci, *Batı Trakya Türk Basınında Türk Azınlığın Sorunları* (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2019, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.596727), ss.24-25.

¹³⁹ Hurşit, *Eğitim Tarihi*, s.63.

Aynı dönemde Atina Türk Büyükelçiliği'nden ve Gümülcine'nin Türk Konsoloslugu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilen yazılarda, iki ülke arasında imzalanan antlaşmalara rağmen Batı Trakya Türk Azınlığının huzursuz olduğu ifade edilmişti. Yazışmalara göre; Türk Azınlık halinden memnun değildi ve Türkiye'ye göç etmek istiyordu. 1934 yılı itibariyle de bölgeden Türkiye'ye kitlesel göç hareketi başlamıştı.¹⁴⁰

1.9.4. Batı Trakya'da Yüzellilikler Sorunu

Yüzellilikler olarak ifade edilen kişiler, Kurtuluş Savaşı sırasında İtilaf Devletleri ile işbirliği içinde olup İstanbul Hükümeti'ni desteklemişlerdi. TBMM, 1 Haziran 1924 tarihinde aldığı bir karar ile Yüzelliliklerin yurt dışına çıkarılmasını kabul etmişti.¹⁴¹

Yurt dışına çıkarılan Yüzelliliklerden bir kısmı, son Şeyhülislam Mustafa Sabri de dâhil olmak üzere Batı Trakya Bölgesi'ne yerleşmişlerdi. Mustafa Sabri'nin şeyhülislamlık unvanı bir kısım Batı Trakyalı Türk tarafından kabul görmüş ve Mustafa Sabri, bölgede Türkiye Cumhuriyeti aleyhinde faaliyetlere başlamıştı.¹⁴²

Batı Trakya Türkleri arasında Mustafa Sabri ve bölgeye gelen Yüzellilikler ile yakın temas halinde bulunan Türklerin yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti'nde gerçekleşen inkılapların örnek alınmasını savunan Batı Trakyalı Türkler de vardı. Gümülcine'de yaşayan Türk gençleri, Yüzelliliklerin bölgelerindeki faaliyetlerinden rahatsız olmuş ve Gümülcine Türk Konsoloslugu'na bölgelerindeki durumu açıklayan ve kendilerinin desteklenmelerini talep eden ve bir yazı yazmışlardı. Gümülcineli gençlerin yazdığı bu yazı, Gümülcine Türk Konsoloslugu ve Atina Türk Elçiliği tarafından makul bulunmuş ve bu istekler Atina Türk Elçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na, Dışişleri Bakanlığı'ndan da Başbakanlığa gönderilmişti.¹⁴³

¹⁴⁰Gönül Gülgezen, *Batı Trakya'da İnsan ve Azınlık Hakları İhlallerinin Ulusal ve Uluslararası Boyutu* (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2018, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.505031), s.64.

¹⁴¹Murat Yümlü, "Yüzellilikler Meselesi, Mesud Fani ve Risalesi Üzerine Bir İnceleme", *History Studies International Journal Of History*, C.2, S.3(2010), ss.334-335.

¹⁴²Nilüfer Erdem, "Yunan Tarihçilerin Gözüyle 1930 Türk-Yunan Dostluk Antlaşması ve Venizelos'un Bu Sürece Katkıları", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.23(2009), ss.120-121.

¹⁴³Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.00.00.107.697.5, (13 Ekim 1930).

Yüzelliliklerden son şeyhülislam Mustafa Sabri, Batı Trakya’da eğitim alanında gösterdiği faaliyetlerin yanı sıra gazete çıkararak da bölge halkını etkilemişti. Mustafa Sabri’nin çıkardığı *Yarın Gazetesi*; Türkiye’de gerçekleşen inkılapların aleyhinde yayımlar yapmıştı. Yine Mustafa Sabri; halkın dini duygularını harekete geçirerek, Türk inkılaplarının Batı Trakya’da etkin olmasını engellemek istemişti. Bunun için İskeçe, Gümölcine, Dimetoka ve Dedeoğaç müftü ve cemaat reislerinin imzasını alarak Yeni Türk Alfabetesi’nin aleyhinde bir beyanname yayımlamıştı.¹⁴⁴

Batı Trakya’da faaliyet gösteren son şeyhülislam Mustafa Sabri’yi yakından takip eden Türkiye Cumhuriyeti, çıkarmış olduğu *Yarın* isimli gazetenin Türkiye’ye girişini, 08 Ekim 1930 tarihinde kabul edilen bir kararname ile yasaklamıştı.¹⁴⁵

Batı Trakya’da Türk inkılabı karşıtı faaliyetlerde bulunan Yüzelliliklerin bölgeden çıkarılmasını İsmet Paşa 1930 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan dostluk görüşmeleri sırasında Venizelos’tan istemişti. Bu isteği kabul eden Venizelos, 16 Ocak 1931 tarihine kadar Yüzelliliklere Batı Trakya’yı terk etmelerini bildirmişti. Yunanlı tarihçilere göre; Venizelos’un bu isteği kabul etmesinden sonra Batı Trakya’daki etki unsurları değişmişti. Bölge halkı Yüzelliliklerin de etkisiyle Müslüman bir cemaat kimliğine bürünmüşken, Yüzelliliklerin bölgeyi terk etmelerinden sonra Türk inkılaplarının bölgede daha etkin hale gelmesiyle halk, Türk Cemaati’ne dönüşmüştü.¹⁴⁶

1.9.5. Türk İnkılabının Batı Trakya’daki Yansımaları

Osmanlı Devleti’nden Yunanistan’a miras kalan Batı Trakya Türkleri, Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşanan gelişmeleri yakından takip etmişlerdi. Türkiye’de gerçekleşen inkılapların Batı Trakya’da uygulanmasını isteyen

¹⁴⁴ Nilüfer Erdem, “Mehmet Hilmi’nin Yeni Adım Gazetesinde Batı Trakya Türklerinin Yeni Türk Alfabetesine Geçmesi İçin Verdiği Mücadele”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.2(2012), ss.165-166.

¹⁴⁵ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.01.02.14.63.17, (08 Ekim 1930).

¹⁴⁶ Erdem, “Yunan Tarihçilerin gözüyle”, s.121.

Türkler olduğu gibi dini gerekçelerle bu inkılaplara karşı çıkan bir grup Batı Trakyalı da vardı.¹⁴⁷

Bu dönemde Batı Trakya'da Türk inkılaplarının en büyük savunucularından birisi, Mehmet Hilmi¹⁴⁸ idi. Mehmet Hilmi'ye göre; tüm Dünya Türklüğü için önem arz eden gelişmeler Mustafa Kemal önderliğinde Türkiye'de gerçekleşiyordu ve Batı Trakya Türkleri de bu duruma kayıtsız kalamazdı. Mehmet Hilmi; Batı Trakya'da çıkardığı *Yeni Adım* isimli gazetede Türkiye'de gerçekleşen inkılapların Batı Trakya Türkleri tarafından da örnek alınması gerektiğini ifade eden yazılar yazmıştı. Köşe yazılarında, Batı Trakya'daki müftülerin şapka inkılabı ve yeni Türk harflerinin kabulü gibi yeniliklere karşı çıkmalarını eleştirmiş ve Türkiye gibi laik bir anlayışa sahip olmaları gerektiğini savunmuştu.¹⁴⁹

Mehmet Hilmi'nin Batı Trakya'da yürüttüğü faaliyetler, Türkiye tarafından da olumlu karşılanmış ve takip edilmişti. Mehmet Hilmi 3 Mayıs 1928 tarihinde *Yeni Adım Gazetesi*'nde Rum muhacirlerin Batı Trakya'daki Türklere kötü muamele yaptığı ile ilgili bir yazı yazmış ve bu yazısı nedeniyle Yunan makamlarınca sorguya çekilmişti. Bu sorgulama Türk makamlarınca öğrenilmiş ve eğer tutuklanma durumu gerçekleşirse Atina Türk Elçiliği

¹⁴⁷ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, s.94.

¹⁴⁸ Mehmet Hilmi; Batı Trakya'nın Türkiye sınırında bulunan Sofular isimli bir kasabanın Babalar köyünde 1902 yılında doğmuş ve ilk eğitimini burada tamamlamıştı. Daha sonra, Balkan Savaşlarının başlaması üzerine Uzunköprü'ye göç etmişti. Edirne Lisesi ve Edirne Öğretmen okullarında tamamladığı eğitiminden sonra Dimetoka ve Gümülcine'de bir süre öğretmenlik yapmıştı. Batı Trakyalı Türklerin sorunlarını dile getirmek ve Batı Trakyalıları bilinçlendirmek için bölgede ilk Türkçe gazete olan "*Yeni Ziya*" gazetesini çıkarmıştı. Mehmet Hilmi'nin bölgedeki faaliyetleri Yunan Hükümeti'nin dikkatini çekmiş ve Mehmet Hilmi, farklı zamanlarda Limni, Kithira ve Larissa'ya sürülerek Batı Trakya'dan uzaklaştırılmıştı. Türk inkılaplarının Batı Trakya'daki savunucusu olan Mehmet Hilmi, Batı Trakya'ya geri döndüğünde "*Yeni Yol*" ve "*Yeni Adım*" gazetelerini çıkararak faaliyetlerine devam etmişti.(Erdem, "Mehmet Hilmi'nin", s.158) İskeçe ve Gümülcine'de Türk gençlik teşkilatlarının kurulmasına öncülük eden Mehmet Hilmi, yaklaşık on yıl süren sürgün hayatının yorgunluğu ile hastalanmıştı. Rum doktorlar tarafından "*Apandisit*" teşhisi konulan Mehmet Hilmi ameliyat masasından kalkamayarak, 25 Haziran 1931 tarihinde 29 yaşındayken şüpheli bir biçimde hayatını kaybetmişti. http://docs.neu.edu.tr/library/nadir_eserler_el_yazmalari/Edebiyat/Bati_Trakya.turk.edebiyati_cilt09/Bat%C4%B1%20Trakya%20Yaz%C4%B1%C4%B1%20T%C3%BCrk%20Edebiyat%C4%B1/mehmethilmi.pdf, (Erişim: 26.01.2020).

¹⁴⁹ Nilüfer Erdem, "Mehmet Hilmi'ye Göre Batı Trakya Türklerinin 1930 Türk-Yunan Dostluğundan Beklentileri", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, S.15-16(2009), s.17.

tarafından Türkiye’den alınan talimat gereği gerekli girişimlerin yapılacağı Dışişleri Bakanlığı’na bildirilmişti.¹⁵⁰

Bu dönemde; Batı Trakya’da Türk inkılaplarının yayılmasını isteyen kuruluşlardan birisi de, İskeçe Türk Birliği idi. İskeçe Türk Birliği’nin tüzüğünde yer alan sekizinci maddede, derneğin amaçlarından birisi de şöyle ifade edilmişti;

“Türk birliğinin kuruluş nedeni, Batı Trakya Türklerinin ruhi, bedeni ve manevi eğitimlerine çalışmak, aralarında içten dostluk bağları ve dayanışma meydana getirmek, Türk devriminin yarattığı kültürel, toplumsal ve dini yenilikleri Batı Trakya Türkleri arasında yaymaktır”¹⁵¹

İskeçe Türk Birliği’nin kurucuları, Lozan Barış Antlaşması’ndan kaynaklı olarak Türkiye Cumhuriyeti’ni kendilerine örnek almış ve Batı Trakya Türklerinin de çağdaş bir toplum haline gelmesini hedeflemişlerdi.¹⁵²

Türkiye’de yeni Türk harflerinin kabul edilmesi ile birlikte İskeçe ve Gümülcine gibi merkezler başta olmak üzere Batı Trakya’nın birçok köyünde de yeni Türk harfleri ile eğitime başlanmıştır. Bunun yanında; Arapça eğitim vermeye devam eden medreseler de mevcuttu. Yeni Türk harfleri ile eğitim gören öğrenciler yükseköğrenim için Türkiye’yi tercih ederken, Arapça eğitim gören medrese öğrencileri eğitimlerini devam ettirmek için Mısır, Suudi Arabistan ve Libya gibi ülkelere gitmişlerdi.¹⁵³

Türkiye’de yeni Türk harflerinin kabul edilmesi, Batı Trakyalı gazeteciler arasında da karşılığını bulmuştu. Batı Trakya’da 1932 yılında yayımlanmaya başlayan *Trakya Gazetesi*, 1952’de yayım hayatına başlayan *Milliyet Gazetesi* ve 1957’de çıkarılmaya başlanan *Akın Gazetesi* yeni Türk alfabesini kullanmışlardı.¹⁵⁴ .

¹⁵⁰ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.00.00.254.711.3, (10 Şubat 1929).

¹⁵¹ <http://www.iskeceturkbirligi.org/page.php?ref=tuzuk>, (Erişim: 26.01.2020).

¹⁵² Turgay Cin, “Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan’da 1983’ten Beri Devam Edegen İskeçe Türk Birliği Derneğinin Kapatılmasının Hukuki Süreci”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.1(2010), s.147.

¹⁵³ Mustafa Burma, *Lozan’dan Günümüze Batı Trakya’da Azınlık Eğitimi* (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2008, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.240966), ss.57-58.

¹⁵⁴ Aslan, *Türkçe Basın ve Türkler*, s.28.

1.9.6 II. Dünya Savaşı

1.9.6.1. II. Dünya Savaşında Batı Trakya Türkleri

Yunanistan'ın II. Dünya Savaşı sırasında işgale uğraması Türkiye'de üzüntüyle karşılanmış ve savaş boyunca gerekli yardımlar yapılmıştı. Türkiye'de yaşayan Yunanlılar da Türk Hükümeti'nin verdiği izinler doğrultusunda ana vatanlarına yardım göndermişlerdi. Ankara'da görev yapan Yunan Elçisi'nin eşi Madam Rafael, *Yunan Askerlerine Yardım Komitesi* kurmuştu. Bu komite Türkiye'de yaşayan Yunanlılardan topladığı yardımlar ile on beş ton şeker temin etmişti. Bu şekeri Yunanistan'a göndermek için Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'na başvuran Madam Rafael'in isteği İcra Vekilleri Heyeti tarafından 9 Aralık 1940 tarihinde kabul edilmişti.¹⁵⁵

Bunun yanında Türkiye'den Yunanistan'a ulaştırılacak yardımların sorumluluğu Türk Kızılay'ına verilmiş ve yapılan yardımlar bu şekilde organize edilmişti.¹⁵⁶ Toplanan yardımlar Kurtuluş ve Dumlupınar vapurları ile Yunanistan'a ulaştırılmıştı. Bu iki vapur, yaptıkları toplam 10 sefer ile Yunanistan'a 17.500 ton gıda malzemesi götürmüşlerdi.¹⁵⁷ Yapılan birçok yardımın yanında, Ziraat Vekâleti aldığı bir karar ile Türkiye'de vurulan yaban domuzlarının Yunanistan'a gönderilmesini kararlaştırmıştı.¹⁵⁸

II. Dünya Savaşı; Yunanistan'a sıçradığında Batı Trakya Bölgesi'nde de seferberlik ilan edilmiş ve bu bölgede yaşayan erkekler, silahaltına alınmıştı. Batı Trakya Bölgesi'nde oluşturulan 29. ve 41. Alaylardaki askerlerin çoğunluğu bölgede yaşayan Türklerden meydana getirilmişti. Çoğunluğu İskeçeli ve Gümölcineli Türklerden oluşan bu Alaylar, Arnavutluk sınırında İtalyanlara karşı önemli başarılar elde etmişlerdi.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 03.10.01.02.93.113.18, (09 Aralık 1940).

¹⁵⁶ Şaduman Halıcı, "II. Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'den Yunanistan'a Uzanan Dostluk Köprüsü: Kurtuluş ve Dumlupınar'ın Yardımları", *Belgi*, S.9(2015), s.1196.

¹⁵⁷ Bülent Bakar, "Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan Yardımlar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.24, S.71(2008), s.427.

¹⁵⁸ Ceren Utkugün, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan İnsani Yardım Faaliyetleri", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.18, S.2(2016), s.210.

¹⁵⁹ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, ss.117-118.

İtalya'nın Yunanistan'ı işgal girişimi başarısız olunca Almanlar devreye girerek Yunanistan'ı işgal etmişlerdi. Batı Trakyalı Türkler, II. Dünya Savaşı sırasında Yunan Ordusu'nda hem İtalyanlara hem de Almanlara karşı savaşmışlardı. Türklerin çoğunluğu oluşturduğu birlikler Arnavutluk cephesinde üstün başarı göstererek Bulgaristan'ın Görice şehrinin ele geçirilmesini sağlamışlardı. Savaş sırasında Yunan Ordusu'nda 16.000-17.000 arasında Türk askeri görev almış ve bu askerlerden 3.000'i hayatını kaybetmiş, 2.000 kadarı da yaralanarak savaş dışı kalmıştı.¹⁶⁰

Bulgar kralı III. Boris ile Adolf Hitler arasında yapılan görüşmede Batı Trakya, Bulgarlara vaat edilmişti. Bulgarlar; II. Dünya Savaşı'nın getirdiği yeni durum sayesinde geçmişten beri var olan Batı Trakya'yı işgal emellerine ulaşmışlardı.¹⁶¹

Bulgaristan'da görev yapan Yunan Elçisi'nin Bulgaristan'ın Batı Trakya'da uyguladığı politikayı eleştirmesi üzerine Bulgar gazetelerinde çıkan haberler Sofya Türk Elçiliği tarafından, Dışişleri Bakanlığı'na bildirilmişti. Gazete haberlerinde vurgulanan Büyük Bulgaristan hayali idi. Yine haberde Büyük Bulgaristan'ın hatırasının hiçbir güç tarafından silinemeyeceği vurgulanmıştı.¹⁶²

Batı Trakya Bölgesi'nde yaşayan Türklerde bölgenin işgal edilmesinden kaynaklanan tedirginlik hali hâkimdi. Özellikle Batı Trakya'da başlayan Bulgar İşgali Türkler üzerinde büyük bir baskı oluşturmuştu. Türklerin 1913 yılında Bulgarlara karşı, *Batı Trakya Hükümet-i Müstakilesi*'ni kurmuş olmaları ve Fransız İşgali döneminde yapılan oylamada Yunanlıların tercih edilmiş olması Türklerle karşı bir tepkinin oluşmasına yol açmıştı. Bulgarlar; silah arama bahanesi ile Türklerin evlerine girmiş değerli eşyalara el koymuş ve çeşitli hakaretlerle şiddet uygulamışlardı.¹⁶³

Batı Trakya'daki Türkler, Bulgar zulmüne karşı bölgedeki diğer bir işgalci güç olan Almanlara başvurmuşlardı. Çörek köyünden

¹⁶⁰ Melih Akdeniz, "İkinci Dünya Savaşı'nda Batı Trakya Türkleri", *Türk Yurdu Dergisi*, S.290(2011), s.303.

¹⁶¹ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.02.41.628.25, (27 Mayıs 1933).

¹⁶² Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.241.628.25, (28 Mayıs 1933).

¹⁶³ Yaz, *Ağlayan*, s.181.

Altunkaraağaç'a gönderilen bir raporda; altmış kişilik bir Alman askeri kuvvetinin Altunkaraağaç'a geldiği ve bu Alman askerlerinin Bulgar zulmünden çekinen Türkler tarafından işçileri karşılanmak üzere davet edildikleri açıklanmıştı. Yine aynı raporda Bulgarların Türk hududuna 30 kilometreden daha fazla yaklaşmamaları için Almanlar tarafından kesin emir verildiği ifade edilmişti. Bölgedeki Alman komutan Filibe'den Dedeağaç'a kadar olan bölgede Bulgar askeri bulunmayacağı, bu bölgenin Alman kontrolünde olacağını ilan etmişti.¹⁶⁴

Hem Bulgarların baskısı hem de Alman işgal güçlerinin yiyeceklere el koyup kıtlığa sebebiyet vermesi Batı Trakya Türklerini ana vatana göç etmeye zorlamıştı. Dönemin Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik; Münakalat Vekâlet'ine bir rapor yazmıştı. Bu raporda; Yunanistan'dan Türkiye'ye iltica eden Türk kabilelerinin Keşan ve Malkara yolundan yaya olarak, Uzunköprü yolundan ise tren ile geldiğini belirtmişti. Edirne tarafında büyük koyun sürüleri ile birlikte iltica edenlerin de olduğunu bildirerek, bir köylü ile konuştuğunu bu köylünün kendisine Yunan jandarma subayının, Almanlar yakında Gümölcine'ye girecek başınızın çaresine bakın dediğini söylemişti. Yine köylünün ifadesine göre; Balkan Savaşları'nda ve I. Dünya Savaşı'nda Edirne'den gönderilen Bulgar Gagavuzları kendilerini tehdit etmiş, evlerinin kapı ve pencerelerini kırmışlardı.¹⁶⁵

Durumun ciddiyetini anlayan Türkiye Cumhuriyeti, Ziraat Vekâleti aracılığıyla Batı Trakya'dan Türkiye'ye hayvan sürüleri ile iltica eden Türklere gerekli kolaylığın gösterilmesi ve sınırda bekletilmeden ülkeye alınmaları için gerekli yazışmaları yapmıştı. Ayrıca; yazıda hayvanların kontrolü ve geçiş işlerine nezareti etmesi için bir veterinerin bölgeye gönderildiği ifade edilmişti.¹⁶⁶

Türkiye'ye iltica eden Batı Trakyalı Türkler mülteci statüsünde kabul edilmeleri için yetkili makamlara başvuru yapmışlardı. Bu durum üzerine İçişleri Bakanlığı durumu, Bakanlar Kurulu'na bildirmişti. 13 Ağustos 1941

¹⁶⁴ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.73.481.13, (06 Mayıs 1941).

¹⁶⁵ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.73.481.12, (10 Nisan 1941).

¹⁶⁶ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.186.281.9, (06 Nisan 1941).

tarihinde dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün imzaladığı kararname ile Batı Trakya'dan Türkiye'ye iltica eden Türklerin zor durumda oldukları, ülkelerine iadelerinin de mümkün olmadığı açıklanmış ve serbest göçmen muamelesi yapılması kabul edilmişti.¹⁶⁷

Alınan bu karardan bir gün sonra yani 14 Ağustos 1941 tarihinde yapılan toplantıda, prensip olarak Batı Trakya Türklerinin kendi topraklarında kalmasının uygun olacağı Türk mültecilerden memleketlerine gönderilebilecek durumda olanların gönderilmesi kararı alınmıştı. Türkiye'de kalması uygun görülen Türk mültecilere de en kısa sürede Türk vatandaşlığı verilmesi kararlaştırılmıştı.¹⁶⁸

1941 yılında Batı Trakya'dan Türkiye'ye yaşanan büyük göçün ardından, Türkiye Cumhuriyeti bu durumun devamına izin vermemek ve Batı Trakya'daki Türk varlığının erimesini önlemek için Türkiye'ye iltica etmiş olan bazı Türkleri geri göndermişti. Bulgarların; Batı Trakya'ya geri gönderilen kişileri öldürdükleri haberi üzerine Baş Vekâlet ilticaya izin verilmesi yönünde görüş belirtmiş fakat Dışişleri Bakanlığı izin verilirse durumun yine 1941 yılındaki gibi toplu göçe sebebiyet vereceğini bu yüzden izin verilmemesi gerektiğini belirtmişti.¹⁶⁹

Her türlü baskıya ve şiddete maruz kalmalarına rağmen Batı Trakya'yı terk etmeyen Türklerin bir kısmı Bulgaristan'a gönderilip yol yapımında çalıştırılmıştı. Halkın elindeki yiyecek maddelerine zorla el konulmuş, halk açlığa ve sefaletle terk edilmişti. Batı Trakya'yı Bulgarlaştırma politikası doğrultusunda, Türkiye'ye iltica etmek isteyen Türklere Bulgar askeri yetkilileri rüşvet karşılığında kolaylık sağlamıştı.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.01.02.96.72.03, (13 Ağustos 1941).

¹⁶⁸ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.01.02.96.73.01, (14 Ağustos 1941).

¹⁶⁹ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.117.813.9, (20 Kasım 1943).

¹⁷⁰ Akdeniz, "İkinci Dünya Savaşı'nda", s.304.

Türkiye, II. Dünya Savaşı sırasında Bulgaristan'ın Batı Trakya Türklerine yönelik uyguladığı baskı ve şiddet politikası karşısında Bulgaristan'ı sert bir nota ile uyarmıştı.¹⁷¹

1.9.7. Yunanistan'da İç Savaş Dönemi

1.9.7.1. Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türkleri

İngiliz ve Yunan askeri birlikleri 12 Ekim 1944 tarihinde Atina'yı Alman işgalinden kurtarmışlardı. Bulgarlar da, daha önce işgal etmiş oldukları Yunan topraklarını boşaltmışlardı. Aynı tarihlerde; Yunanistan'da kralcılar destekleyen *Edes*¹⁷² güçleri ile komünist grubun askeri birlikleri olan *Elas*¹⁷³ güçleri arasında 5 Ekim 1944 tarihinde Atina'da yaşanan çatışmalar, Yunan İç Savaşı'nı başlatan olay olmuştu.¹⁷⁴

Batı Trakya Bölgesi'nin elverişli olmasından dolayı, bölge 12 Şubat 1945 tarihine kadar komünistlerin idaresinde kalmıştı. Dağlık bölgelerde komünistler, şehir merkezlerinde ise Yunan Hükümet Kuvvetleri hâkimdi. Özellikler yaka köylerinde, gece komünist çeteciler gelip köylülerden istediklerini zorla almışlardı. Gündüz de hükümet askerleri köylere gelip, siz komünistlere yardım ediyorsunuz diyerek Batı Trakya Türkleri üzerinde baskı kurmuşlardı. Bu dönemde Türk köyleri iki güç arasında sıkışık kalmıştı.¹⁷⁵

Askeri anlamda da Batı Trakya Türkleri hem Yunan Hükümet Kuvvetleri hem de komünistler tarafından kullanılmışlardı. Yunan Hükümeti; Batı Trakya'da yaşayan askerlik çağına gelmiş Türkleri zorunlu askerlik görevi için orduya alırken, komünistler de bölgedeki Türkler için yayımladıkları seferberlik bildirisi ile kendilerine katılmaları çağrısı yapmışlardı.¹⁷⁶

Yayımlanan seferberlik bildirisinde, Batı Trakyalı Türklerden komünist çetelere katılıp Yunan Cumhuriyeti'nin kuruluşunda rol almaları istenmişti.

¹⁷¹ Zerrin Balkaç, *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin (Yunanistan Türkleri) Sosyal ve Siyasi Durumları* (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.53571), s.82.

¹⁷² Hür Demokratik Yunan Ordusu.

¹⁷³ Yunan Halk Kurtuluş Ordusu.

¹⁷⁴ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s.610.

¹⁷⁵ Yaz, *Ağlayan*, s.186.

¹⁷⁶ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, s.148.

Batı Trakya Türkleri; Yunan İç Savaşı döneminde genel olarak merkezi Yunan Hükümeti'ni desteklemişlerdi. Komünist çeteler tarafından kaçırılan Türkler de çeşitli komünist birliklerinde görev almışlardı. Türklerin Yunan Hükümeti lehinde davranmaları komünistlerin Türkler üzerindeki baskısını da arttırmıştı.¹⁷⁷ Askerlik çağındaki Türkler ile el zanaatına sahip erkekler, komünistler tarafından köyleri basılarak kaçırılmıştı.¹⁷⁸

Edirne Valiliği'nin 31 Ocak 1947 ve 04 Şubat 1947 tarihlerinde İçişleri Bakanlığı'na gönderdiği raporlarda; Dimetoka ile Sofulu arasındaki tren raylarının çeteciler tarafından söküldüğü ifade edilmişti. Bu yüzden trende bulunan Selanik Konsolos Yardımcısı Edirne'ye geri dönmek zorunda kalmıştı. Raporun devamında; hem komünist çetecilerin hem de Yunan Hükümet Kuvvetleri'nin Türk köylerini basarak hayvanları ve yiyecek maddelerini gasp ettikleri ifade edilmişti. Raporda dikkat çeken bir diğer husus da, Yunan Hükümet Kuvvetleri adına faaliyet yürüten Andon Çavuş isimli şahsın 80 kişilik bir jandarma kuvveti ile Türk köylerine gelerek kadınlara ve kızlara fenalıklar yaptığı ifadesiydi. Vali raporunun sonuna Dedeağaç ve Şapçılı 'da ikamet eden Türklerin ilk fırsatta Türkiye'ye iltica edecekleri istihbaratını aldığını yazmıştı.¹⁷⁹

13 Şubat 1948 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde Necdet Evliyagil yaptığı haberde; Batı Trakya'dan Türkiye'ye iltica eden Türkler ile yaptığı görüşmeyi satırlarına taşımıştı. Haber; *Yunanistan'dan Kaçan Türkler 2.000'i geçti* başlığını taşıyordu. Röportaj yapılan Türklerden biri; Türkiye'ye iltica edebilmek için büyük rüşvet verilmesi gerektiğini, böylece köyler arasında serbest dolaşım belgesi alabildiklerini ifade etmişti. Mültecilerin çoğunluğu Dedeağaç, İskeçe ve Gümölcine havalisinden Edirne'ye gelmiş, oradan da İstanbul'a gönderilmişlerdi.¹⁸⁰

Batı Trakya'da yaşayan Türklerin Yunan İç Savaşı'ndaki insan kaybı 593 kişi olarak tespit edilebilmişti. Bunun yanında 17.793 kişi Türkiye'ye göç

¹⁷⁷ İbrahim Mert Öztürk, "Soğuk Savaş Döneminde Batı Trakya Türk Azınlığı(1945-1960)", *Tarih Okulu Dergisi*, S.19(2014), s.470.

¹⁷⁸ Akdeniz; *Batı Trakya'da*, ss.149-150.

¹⁷⁹ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.01.0.0.65.405.02, (04 Şubat 1947).

¹⁸⁰ Necdet Evliyagil, "Yunanistan'dan Kaçan Türkler 2.000'i Geçti", *Cumhuriyet Gazetesi*, 13 Şubat 1948, s.4.

etmek zorunda kalmıştı.¹⁸¹ O yıllarda komünistler tarafından Taşkent, Bükreş, Varşova ve Budapeşte gibi şehirlere sürgüne gönderilen Batı Trakyalı Türkler de olmuştu.¹⁸²

Yunan İç Savaşı sırasında yaşanan gelişmelerden birisi de Yunanistan'ın Larissa şehrinde dernek kurmuş olan Çingenelerin Türkiye Cumhuriyeti'ne bir mektupla başvurarak yardım talebinde bulunmasıydı. Çingene Derneği Başkanı Konstantin Çancalis, 29 Ocak 1949 tarihinde Türkiye'ye bir mektup göndermişti. Bu mektupta, İç Savaş dolayısıyla Yunanistan'ın çok fakir düştüğünü, Çingenerler olarak yurtsuz sayıldıklarını, Yunan vatandaşı olmadıkları için de gelen yardımlardan faydalandırılmadıklarını ifade etmişti. Çok sefil durumda olduklarını dost ülke Türkiye'den cüzi miktarda giyecek ve yiyecek talebinde bulunmuştu.¹⁸³

1.9.7.2. İç Savaşta Yunanistan'ın Türk Azınlığa Yaklaşımı

Yunan İç Savaşı yoğun olarak Batı Trakya ve Makedonya bölgelerinde yaşanıyordu. Buna rağmen Yunanistan Hükümeti ordu birliklerinin büyük kısmını Atina ve Orta Yunanistan bölgelerinde toplamıştı. Batı Trakya Bölgesi'nde Yunan Hükümeti'ne bağlı ordu birlikleri yetersiz kalınca, bölge halkından toplanan paralar ile bir milis gücü oluşturulmuştu.¹⁸⁴

1945 yılına gelindiğinde Yunan Hükümeti ile komünist çeteler arasında sıkışıp kalan Türklere ait topraklar, komünist çeteler ile işbirliği yaptıkları bahanesi ile kamulaştırılmıştı. Bu kamulaştırma o dönemde çıkarılan 182 numaralı yasa ile yapılmıştı.¹⁸⁵

İç Savaş şartlarında dahi dönemin Yunan Hükümeti'nin Türk Azınlık üzerindeki baskısı hafiflememişti. 1946 yılında İskeçe'deki Türk Cemaati İdare Heyeti dağıtılmış ve yerine Yunan Hükümeti'ne yandaş kişiler atanmıştı.¹⁸⁶

¹⁸¹ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, s.163.

¹⁸² Rahmi Ali ve Tevfik Hüseyinoğlu, (1946-1949) *Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türk Azınlığı*, Gümülçine: Paratiritis Matbaası, 2009, s.30.

¹⁸³ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.256.725.26, (23 Şubat 1949).

¹⁸⁴ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, ss.159-160.

¹⁸⁵ Hüseyin, *Tarihe Bir Not*, s.24.

¹⁸⁶ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, s.158.

1948 yılında çıkarılan 821 sayılı yasa ile arazilerin birleştirilmesi kabul edilmiş ve bu yasa, Yunan Hükümeti'nin Türklerin ellerindeki topraklara daha kolay el koyabilmesine zemin hazırlamıştı.¹⁸⁷

06 Nisan 1948 tarihinde Başbakanlık katına, yurtdışında yaşayan Türkler ile ilgili verilen bir raporda; Son Telgraf Gazetesi'nin 05 Ocak 1948 tarihli sayısında *Türk Köylerini İmha Hareketi mi?* başlığı ile çıkan yazının içeriği iletilmişti. Yunan Hükümeti Karasu Nehri'nin istikametini değiştirmiş ve bu yüzden birçok Türk köyü sular altında kalmıştı. Haberin devamında Türklerin köylerini terk etmek zorunda kaldıkları ve Yunan Hükümeti'ne yaptıkları başvurulardan bir sonuç alamadıkları ifade edilmişti. Oluşan mağduriyet karşısında Yunan Hükümeti'nin iyi niyet göstermediği açıklanmıştı.¹⁸⁸

Cumhuriyet Gazetesi'nin 29 Mayıs 1948 tarihli sayısında; *Batı Trakya Türklerinin Hicreti* başlığının altında, Yunan gazetesi Katimerini'nin yaptığı bir habere değinilmişti. Yunan gazetesinin iddiasına göre; Batı Trakya Türklerinin göçünden Yunan Hükümeti ya da Yunan Milisleri mesul değildi. Bu göçün sebepleri hudutlar ötesinde aranmalıydı.¹⁸⁹

1.9.7.3. Yunan İç Savaşı'nda Türkiye'nin Batı Trakya Politikası

Türkiye Cumhuriyeti; Yunanistan'daki karışık durumu yakından izliyordu. Bu durumun iki sebebi vardı. Birincisi Batı Trakya Bölgesi'nde yaşayan Türk Azınlığın korunması, ikincisi ise Sovyet Rusya'nın Balkanlar'daki yayılmacı siyasetine karşı uyanık olmaktı. Dönemin Dışişleri Bakanı Hasan Saka; 4 Eylül 1947 tarihinde TBMM'de yaptığı konuşmada, Türkiye'nin Batı Trakya'yı işgal etme gibi bir planının olmadığını sadece Türk Azınlığın durumu ile ilgilenildiğini ifade etmişti.¹⁹⁰

Cumhuriyet Gazetesi'nin 19 Nisan 1948 tarihli sayısında; *Batı Trakya Türklerinin Feci Durumu İnceleniyor* başlığı ile bir yazı çıkmıştı. Bu yazıya göre; ırktaşlarımızın korkunç ve kararsız vaziyetten kurtarılması için çareler arandığı ifade edilmişti. Yunan Hükümeti'nin Türkiye'ye iltica etmek isteyen

¹⁸⁷ Hüseyin, *Tarihe Bir Not*, s.24.

¹⁸⁸ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.1.0.0.101.627.1, (06 Nisan 1948).

¹⁸⁹ "Batı Trakya Türklerinin Hicreti", *Cumhuriyet Gazetesi*, 29 Mayıs 1948, s.1.

¹⁹⁰ Gülşah Kurt Güveloğlu, "Yunan İç Savaşı'nın Türk Basınındaki Yansımaları", *Türk-Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler*, ed. Yeliz Okay, İstanbul: Doğu Kitabevi, 2014, s.114.

Türlere pasaport verdiği ancak geride bıraktıkları malların ve mülklerin ellerinden çıkmasını engellemek için gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği vurgulanmıştı. Yazının son kısmında da Batı Trakya'dan 226 Türk mültecinin daha geldiği, gelenlerin İmroz Adası'na sığındıkları ve buradan alınarak Sirkeci'deki göçmen evine yerleştirildikleri belirtilmişti.¹⁹¹

Yine Cumhuriyet Gazetesi'nin 26 Nisan 1948 tarihli sayısında *Anayurda Sığınan Batı Trakya Türkleri* başlığı ile bir yazı çıkmıştı. Bu yazıda ifade edildiğine göre; Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan görüşmeler sonucunda, çetecilerin zulmünden kaçan Türkler Batı Trakya'ya geri döndüklerinde bütün mal ve mülklerine tekrar sahip olabileceklerdi.¹⁹²

Türkiye, o dönemde Batı Trakya'daki hareketliliği Edirne'den kontrol etmişti. Edirne Valisi'nin Emniyet Genel Müdürlüğü'ne 20 Kasım 1946 tarihinde gönderdiği raporda sınır bölgesine yakın faaliyette bulunan çetelerin sayıları ve muhtemel hareketleri bildirilmişti. Bu dönemde Edirne'den Batı Trakya'ya geçen trende görev yapan görevliler vasıtası ile de bölgeden haber alınmıştı. Trenin güvenliğini sağlayabilmek için Türk ve Yunan yetkililer arasında görüşmeler ve işbirliği yapılmıştı.¹⁹³

Yine Edirne Valisi'nin İçişleri Bakanlığı'na gönderdiği bir raporda komünist çetelerin Bulgaristan'dan geldiği, Yunan Hükümet Kuvvetleri ile çatıştıktan sonra tekrar Bulgaristan'a çekildikleri belirtilmişti. Aynı raporda Pityon Yunan hudut subayının, kendilerine başvurarak eğer Türk kulelerinden komünist çeteciler görülecek olursa telefon ya da Uzunköprü Demiryolu telgrafı ile kendilerine bildirilmesini rica ettiği yer almıştı.¹⁹⁴

Türkiye Cumhuriyeti; devlet politikası gereği Batı Trakya Türklerinin yerlerinde kalması taraftarıydı fakat Yunanistan'da durumun karışık olması ve Türklerin can güvenliklerinin olmaması Türkiye'ye olan göçü zorunlu kılmıştı. Türkiye Cumhuriyeti; Türk Azınlığa can ve mal güvenliği olmadığı için vize verdiğini, gelen Türklerin Türkiye'de iskân edilmeyeceklerini,

¹⁹¹ "Batı Trakya Türklerinin Feci Durumu İnceleniyor", *Cumhuriyet Gazetesi*, 19 Nisan 1948, s.1.

¹⁹² "Anayurda Sığınan Batı Trakya Türkleri", *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Nisan 1948, s.1.

¹⁹³ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.01.0.0.65.403.14, (20 Kasım 1946).

¹⁹⁴ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.01.0.0.65.404.03, (24 Kasım 1946).

Yunanistan'da durum düzelince geri gönderileceklerini açıklamıştı. Gelenlerden akrabası ve kalacak yeri olmayanlar, Trakya köylerinde misafir edilmişti.¹⁹⁵

1.10. Yunan İç Savaşının Sonundan Kıbrıs Meselesi'nin Başlangıcına Kadar Batı Trakya Türkleri

Yunan İç Savaşı'nın sona ermesi ile Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler yumuşama emareleri göstermişti. Bunun en önemli sebeplerinden birisi, iki ülke için de ortak tehdit olarak algılanan Sovyet yayılcılığı idi.¹⁹⁶

1.10.1. 1951 Kültür Antlaşması

20 Nisan 1951 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile Yunan Krallığı arasında imzalanan Kültür Antlaşması 12 Mayıs 1952 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmişti.¹⁹⁷

1951 yılında imzalanan Türk-Yunan Kültür Antlaşması özellikle Batı Trakya'daki azınlık eğitimi üzerinde olumlu etkiler yapmıştı. İki taraf arasındaki yakınlaşma döneminde imzalanan Kültür Antlaşması ile Batı Trakya'daki Türk azınlık okullarında görev yapmak üzere Türk vatandaşı öğretmenlerin görevlendirilmesi kabul edilmişti. Bunun yanında Batı Trakyalı gençlerden başarılı olanlar da, Türkiye'ye giderek öğretmenlik eğitimi alacak ve dönüşlerinde de Batı Trakya'daki Türk azınlık okullarında öğretmen olarak görevlendirileceklerdi.¹⁹⁸

Kültür Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte, azınlık okullarındaki eğitim müfredatı Türkiye tarafından belirlenmiş, öğretmenler ve okutulacak kitaplar Türkiye'den gönderilmişti. Azınlık eğitimi üzerinde olumlu etkisi olan bu uygulamalar, 1973 yılında Yunan Hükümeti tarafından sona erdirilmişti.¹⁹⁹

¹⁹⁵ "Anayurda Gelecek Batı Trakya Türkleri", *Cumhuriyet Gazetesi*, 03 Mayıs 1948, s.1.

¹⁹⁶ Şükrü S. Gürel, "Tarihsel Boyutu İle Türk-Yunan İlişkileri", *Türkiye'nin Sorunları Sempozyumu(Dün-Bugün-Yarın) Ankara* (8-9Mart 1990), *Bildiriler Kitabı*, Ankara 1995, s.130.

¹⁹⁷ "Türkiye Cumhuriyeti İle Yunan Krallığı Arasında İmzalanan Kültür Antlaşmasının Onanması Hakkında Kanun", *Resmî Gazete*, 17 Mayıs 1952, s.3618.

¹⁹⁸ Burma, *Azınlık Eğitimi*, s.74.

¹⁹⁹ Eren Alper Yılmaz, "Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C.6, S.3(2019), s.255.

1951 yılında imzalanan Kültür Antlaşması'ndan sonra dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 1952 yılının Kasım ayında Yunanistan'a yaptığı ziyaret, Batı Trakya Türk Azınlığı içinde olumlu bir havasının esmesine sebep olmuştu.²⁰⁰ 17 Kasım 1952 tarihinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Gümülcine'ye gelmesi ile Batı Trakya'daki ilk Türk Lisesi açılmış ve açılan liseye, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın ismi verilmişti.²⁰¹

1.10.2. Yasak Bölge Uygulaması

Yunanistan; kuzey komşuları olan Bulgaristan, Makedonya ve Arnavutluk sınırlarından gelebilecek komünizm tehlikesine karşı 1953 yılında Türkiye sınırından Adriyatik Denizi'ne kadar olan bir şeridi *Yasak Bölge* ilan etmişti. Giriş çıkışların kontrol altında tutulduğu bu bölge askeri denetim altına girmişti. *Yasak Bölge* uygulaması ile yüzölçümü 8.578 km² olan Batı Trakya Bölgesi'nin 2.650 km²'si asker kontrolüne alınmış ve bu bölgede yaşayan Türklerin dış dünya ile bağlantısı kesilmişti.²⁰²

Batı Trakya Türklerini asimile etme politikalarından biri olarak ifade edilebilecek *Yasak Bölge* uygulaması AB²⁰³'nin baskısı sonucunda 1995 yılında kaldırılmıştı. *Yasak Bölge* uygulaması, bu bölgede yaşayan Türklerin dış dünya ile irtibatlarını koparmış ve Batı Trakya'nın diğer bölgelerinde yaşayan Türkler ile olan ilişkilerinin soğumasına sebep olmuştu.²⁰⁴

1.10.3. Papagos Yasası

Aleksandros Papagos'un *Yunan Dirilişi* isimli partisi, 16 Kasım 1952 tarihinde yapılan seçimlerde % 49'luk oy oranı ile birinci parti olmuş ve Yunan İç Savaşı'ndan sonra ilk uzun süreli ve tek partili hükümet Papagos tarafından kurulmuştu.²⁰⁵

²⁰⁰ Derya Sevinç, *Demokrat Parti Dönemi Türk-Yunan İlişkileri(1950-1960)* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2012, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.293048), s.55.

²⁰¹ Baş, *Batı Trakya Türkleri*, s.85.

²⁰² Akdeniz, *Batı Trakya'da*, ss.170-171.

²⁰³ Avrupa Birliği.

²⁰⁴ Cüneyt Yenigün, "Batı Trakya: Avrupa'da Çiğnenen Azınlık Hakları", *Dünya Çatışmaları Dergisi*, C.1(2010), s.693.

²⁰⁵ Derya Sevinç, "Türkiye ve Yunanistan İktidar Partilerinin Ortak Politikaları(1950-1960)", *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 2018, C.1, S.1(2018), s.19.

Yunanistan’da eski bir asker olan Papagos’un seçimleri kazanması hem iktidar hem de muhalefet tarafından memnuniyetle karşılanmıştı. Papagos’un seçimleri kazanması ile birlikte Yunanistan’da demokrasi galip gelmiş ve Türk-Yunan ilişkileri bu ortamdan olumlu etkilenmişti.²⁰⁶

Papagos’un iktidara gelmesi ile Türkiye’de esen olumlu hava kısa süre sonra meyvelerini vermeye başlamıştı. Papagos’un 1954 yılında Yunan Meclisi’nden çıkardığı, 3065/1954 numaralı kanun ile Batı Trakya’da daha önce sadece Müslüman ibaresi bulunan Azınlık Okul tabelalarına Türk Okulu yazılması yasal hale getirilmişti. İkili görüşmeler sonucunda 1954 yılının Mayıs ayında bir eğitim anlaşması imzalanmıştı.²⁰⁷

²⁰⁶ “Papagos Dün Yeni Kabineyi Kurdu”, *Vatan Gazetesi*, 20 Kasım 1952, s.1.

²⁰⁷ Sevinç, *Demokrat Parti Dönemi*, ss.79-80.

2. BÖLÜM

1954-1974 YILLARI ARASINDA KIBRIS MESELESİ ve BATI TRAKYA TÜRKLERİ

2.1. Kıbrıs Meselesi'nin Ortaya Çıkışı

Yunanistan'ın Kıbrıs Adası'nı kendi topraklarına katma ideali olarak tanımlanan *Enosis* fikri 1821 yılında ortaya çıkmıştı. Yunan bağımsızlık hareketinin de başlangıcı olan bu tarihte Kıbrıs Adası'ndaki Osmanlı hâkimiyeti, Yunanlıların Kıbrıs Adası üzerindeki emellerini engellemişti. Kıbrıs Adası 1878 yılında İngilizlerin egemenliğine geçince, Yunanlılar bu durumu olumlu karşılamış ve *Enosis* fikrini gerçekleştirmek için önemli bir adım olarak görmüşlerdi. Fakat İngiltere'nin Kıbrıs Adası'nı Yunanistan'a vermek gibi bir niyeti yoktu.²⁰⁸

1878 yılında imzalanan Berlin Antlaşması'ndan sonra Kıbrıs Adası İngiltere egemenliğine geçince Rum kilisesi de *Enosis* hayallerine kapılmıştı. Kıbrıs Adası tarihte hiçbir zaman Yunan hâkimiyetine girmemiş olmasına rağmen İngiliz Valisi'nden, Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a bağlanmasını istemişlerdi. Bu istek Rumların amaçlarını açığa çıkarmıştı.²⁰⁹

Yasama Konseyi, 1903 yılında Türklerin bulunmadığı bir toplantıda *Enosis* lehine bir karar çıkarınca Türkler de bu durumu mitingler ile protesto etmişlerdi. Türkler Kıbrıs Adası'ndaki İngiliz işgali sona ererse, adanın tekrar Osmanlı Devleti'ne bağlanmasını istiyorlardı.²¹⁰

2.1.1. Kıbrıs Adasında İngiliz Yönetimi

Kıbrıs Adası, 4 Haziran 1878 tarihinde Rus tehlikesine karşı yapılan gizli bir antlaşma ile İngiltere yönetimine bırakılmıştı. Fakat yapılan bu gizli antlaşmada adanın statüsü, yaşayan kişilerin durumları, yönetim şeklinin nasıl olacağı ve adanın ne kadar bir süre için İngiliz yönetiminde kalacağı gibi

²⁰⁸ Yellice, "Kıbrıs'ta Enosis Talepleri", s.15.

²⁰⁹ Mustafa Sıtkı Bilgin, "1964 Johnson Mektubu Öncesi ve Sonrası Dönemde Kıbrıs'ta Türk-İngiliz İlişkileri", *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu Gazimağusa-Kıbrıs* (11-13 Aralık 2014), *Bildiriler Kitabı*, Ankara 2016, s.5.

²¹⁰ Zehra Arslan, "Tek Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikasına Bakışı", *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu Gazimağusa-Kıbrıs* (11-13 Aralık 2014), *Bildiriler Kitabı*, Ankara 2016, s.57.

hususlar belirtilmemiştir. Bu ayrıntıları belirlemek için 1 Temmuz 1878 tarihinde bir antlaşma daha imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre; İngiltere, Kıbrıs Adası'nın kirası olarak Osmanlı Devleti'ne yıllık doksan iki bin altın ödeyecekti. Ayrıca; Rusya Kars, Ardahan ve Batum'dan çekildiği takdirde İngiltere de Kıbrıs Adası'ndan çekilecek ve adayı Osmanlı Devleti'ne teslim edecekti.²¹¹

Uzun süre kiralık statüsünde yönetilen Kıbrıs Adası'nı İngiltere, 5 Kasım 1914 tarihinde kendi topraklarına kattığını açıklamıştı. Bu durumun sebebi olarak da Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Almanya'nın yanında girmesini göstermişti. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Kıbrıs Adası'ndaki İngiliz hâkimiyeti kabul edilmiş ve böylece Kıbrıs Adası resmen İngiliz toprağı olmuştur.²¹²

Kıbrıs Adası, Lozan Barış Antlaşması ile İngiltere toprağı olarak kabul edilince adanın Türkiye ile bir bağı kalmamıştı. Bu durumda Kıbrıslı Türkler İngiliz yönetimi ile baş başa kalmıştı. İngilizlerin de Türklere nazaran Rumları ve Ermenileri koruması Türkler için adada yaşamayı zorlaştırmıştı.²¹³

Kıbrıs Birinci İntihab Dairesi Mebusu Necati Özkan, 1936 yılında Türk Dışişleri Bakanlığı'na yazdığı bir yazı ile Kıbrıslı Türkler hakkında bilgi vermişti. Özkan'ın verdiği bilgilere göre; Kıbrıs Adası'nda 300.000 Rum, 65.000 Türk ve 4.000 Ermeni yaşıyordu. Yazıda; İngiliz yönetiminin Rumlara müsamahalı davrandığını buna karşılık Türkler üzerinde baskı kurduğunu anlatmıştı. Mesela 1931 yılında İngilizlere karşı isyana katılmış olan Rum öğretmenlerin mahkeme kararından sonra görevinden alınabildiği fakat milliyetçi bir Türk öğretmenin sudan bahanelerle görevinden uzaklaştırıldığı ifade edilmişti.²¹⁴

²¹¹ Vatansız, "Kıbrıs Sorununun Gelişimi", s.1494.

²¹² Kudret Özersay, "Kıbrıs Sorunu: Hukuksal İnceleme", *Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi*, Ankara, 2009, s.2.

²¹³ Fahriye Emgili, "İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Türkleri ve Atatürk Devrimlerine Bakışları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.8, S.41(2015), ss.382-383.

²¹⁴ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.124.886.14, (04 Mayıs 1936).

İngilizler Rum vakıflarına serbestlik sağlarken, Türklerin ellerindeki vakıflar İngiliz Hükümeti'nin tayin ettiği bir İngiliz ve bir Türk memur tarafından idare ediliyordu. Müftülük 1928 yılından beri kapalıydı.²¹⁵

Necati Özkan; Türkiye Cumhuriyeti'ni bilgilendirme amacıyla yazdığı yazının sonunda, Kıbrıs Türk halkının baskılardan dolayı Türkiye'ye göç etmeyi düşündüğünü söylemişti. Eğer Kıbrıslı Türklerin yurtlarında kalmaları isteniyorsa ekonomik anlamda desteklenmeleri gerektiğini de sözlerine eklemişti.²¹⁶

2.1.2. İngiliz Yönetimi Sırasında Enosis Faaliyetleri

İngiltere; Kıbrıs Adası'nı işgal ettikten sonra bir *Yasama Konseyi* oluşturmuştu. İngiltere Kraliyeti tarafından da onaylanan bu konseyde üç İngiliz resmi üyenin dışında gayri resmi olarak bir Türk, bir Kıbrıs asıllı İtalyan ve bir de Rum üye bulunuyordu. Fakat Rumlar bu duruma itiraz ederek üye sayısının nüfusa göre belirlenmesini istemişler ve Yasama Konseyi'nden istifa etmişlerdi. Bu durum üzerine İngiltere, 1882 yılında yeni bir anayasa yapmış buna göre; yeni Yasama Konseyi'nde dokuz Hristiyan üye, üç Müslüman üye ve altı resmi üye bulunması kabul edilmişti.²¹⁷ Rumlar, Yasama Konseyi'nde çoğunluğu ellerine geçince *Enosis* isteklerini daha yüksek sesle dile getirmeye başlamışlardı.²¹⁸

Yunanistan'ın *Enosis* politikasına karşılık İngiltere Kıbrıs Adası'ndaki varlığını, kendi çıkarları doğrultusunda kullanmayı amaçlamıştı. İngiliz politikasına göre; Kıbrıs Adası stratejik bir konuma sahipti. Bu yüzden Yunanlıların *Enosis* istekleri karşısında yatıştırıcı bir rol üstlenerek farklı teklifler ile bu durumun üstesinden gelme yoluna gidilmişti. İngiltere; Kıbrıs Adası'nda var olan durumun bozulmasını kendi siyaseti için uygun bulmuyordu. Rum isteklerinin yoğunlaştığı 1914 yılında İngiltere *Macmillan*

²¹⁵ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.124.886.14, (04 Mayıs 1936).

²¹⁶ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.124.886.14, (04 Mayıs 1936).

²¹⁷ Kenan Olgun ve Emrah Balıkcıoğlu, "The Times Gazetesine Göre İngiliz Dönemindeki Kıbrıs'ta İdari Islahat", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.9, S.1(2012), ss.837-838.

²¹⁸ Olgun ve Balıkcıoğlu, "İngiliz Döneminde Kıbrıs'ta", s.840.

Planı ile Rumlara Kıbrıs Adası'nda özerklik vermeyi teklif etmişti. *Enosis* fikrinden vazgeçmeyen Rumlar bu teklifi geri çevirmişlerdi.²¹⁹

1928 yılına gelindiğinde Yunanistan Kıbrıs Adası'nın kendisine bağlanması için İngiltere, Rusya ve Fransa'ya nota vermişti. Bu durumun kabul edilmemesi ve İngiltere'nin Orta Doğu politikasını değiştirmesinden kaynaklı olarak Rumları desteklemeyi bırakması, 1931 yılında Rumların Kıbrıs Adası'nda İngilizlere karşı ayaklanmasına sebebiyet vermişti. Bu ayaklanma sırasında Rumlar İngiliz Valisi'nin Kıbrıs'taki konağını yakmışlardı.²²⁰

1953 yılında Yunanistan'ı ziyaret eden Anthony Eden'in ve İngiliz Sömürgeler Bakanı Henry Hopkinson'un Kıbrıs'ı kesinlikle Yunanistan'a bırakmayacaklarına dair yaptıkları açıklamalar, Yunanistan'da o güne kadar var olan İngiltere ile anlaşılabilirliği fikrinin anlamsızlığını ortaya koymuştu. Bu durum üzerine Yunanistan, Kıbrıs Adası'nda bir plebisit yapılması isteğini BM²²¹'ye götürmeye karar vermişti. 16 Ağustos 1954 tarihinde BM Genel Kurulu'na götürülen Kıbrıs Meselesi'nden Yunanistan olumlu bir sonuç alamamıştı.²²²

2.2. Bir Terör Örgütü EOKA

Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs Adası'nın Birleşmiş Milletler yolu ile Yunanistan'a bağlanmasını sağlayamayınca şiddete başvurmuşlardı. 1955 yılında Yunanistan tarafından kurulan *EOKA*²²³ terör örgütünün siyasi lideri Başpiskopos Makarios ve askeri lideri de Yunanistan'da eski bir subay olan Georgios Grivas'tı. *EOKA* terör örgütüne göre; Kıbrıs Adası'nda iki düşman vardı. Bunlardan birincisi İngiltere, ikincisi ise Türklerdi. Örgütün açıklamasına göre; önce İngilizler ile mücadele edilecek ardından da adadaki

²¹⁹ Soyalp Tamçelik, "Kıbrıs'taki İngiliz Üslerinin Stratejik Önemi", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.8, S.1(2011), s.1517.

²²⁰ Vatansever, "Kıbrıs Sorununun Gelişimi", s.1497.

²²¹ Birleşmiş Milletler.

²²² Ergenekon Savrun, "Kıbrıs Sorununun Birleşmiş Milletlere Taşınmasının Ardından Ortaya Çıkan Yunan-Rum EOKA Tedhiş Örgütü", *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*, S.13(2018), ss.76-77.

²²³ Kıbrıs Rum Savaşçıları Ulusal Birliği.

Türkler ortadan kaldırılacaktı. Örgüt nihai amaçlarının Kıbrıs Adası'nı Yunanistan'a bağlamak olduğunu açıklamıştı.²²⁴

EOKA terör örgütünün; 1955- 1963 yılları arasında gerçekleştirdiği saldırılar, yüzlerce Türk'ün hayatını kaybetmesine ve binlerce Türk'ün de evlerini terk etmek zorunda kalmasına sebep olmuştu.²²⁵

Kıbrıs Adası'ndaki *Enosis* faaliyetlerini Yunanistan finanse ediyordu. *Enosis* İdare Heyeti odasında bulunan bir evraka göre; Kıbrıslı Rumlara verilecek olan para Yunan Başkonsolosu'nun kurduğu özel bir teşkilat aracılığı ile gönderiliyordu. Belgede gelen paraların öncelikle dövize çevrildiği ve büyük bir kısmının da altın olduğu ifade edilmişti.²²⁶

Kıbrıs'ta, *EOKA*'nın faaliyetlerinin Türklere zarar vermeye başlaması üzerine, 15 Kasım 1957 tarihinde Kıbrıslı Türklerin can ve mal güvenliğini sağlamak, *Enosis*'e karşı mücadele etmek, Kıbrıs Türk halkını bir arada tutmak ve anavatan Türkiye ile olan ilişkileri sağlayabilmek amaçlarıyla Türk Mukavemet Teşkilatı (*TMT*) kurulmuştu.²²⁷

Türkiye Cumhuriyeti bu döneme kadar Kıbrıs Meselesi'nde aktif bir rol oynamamıştı. Bu durumun en önemli sebeplerinden birisi Sovyet tehdidine karşı güvenlik endişesi idi. Türkiye 1952 yılında NATO üyesi olunca bir nevi Sovyet tehdidini bertaraf etmişti. Kıbrıs Meselesi'nde ise adanın İngiltere egemenliğinde olduğunu kabul ederek, sorunun çözümünü İngiltere'ye bırakmıştı. 9 Ağustos 1954 tarihinde Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında imzalanan Balkan Paketi bile Yunanistan'ın Kıbrıs Meselesi'nde yumuşamasını sağlamamıştı. Balkan Paketi'nin imzalanmasında bir hafta sonra 16 Ağustos 1954 tarihinde Yunanistan, Birleşmiş Milletler nezdinde Kıbrıs Adası için self determinasyon isteğini tekrar gündeme getirmişti. Bu isteğin de reddedilmesi üzerine Kıbrıs'ta terör olayları artmıştı. Olayların şiddetlenmesi üzerine İngiltere; Türkiye ve Yunanistan'ı Londra'ya davet etmişti. 29 Ağustos 1955 tarihinde üç ülke arasında Londra Konferansı

²²⁴ Savrun, "EOKA Tedhiş Örgütü", s.83.

²²⁵ Ulvi Keser, "Strateji ve Güvenlik Bağlamında CIA ve Yunan İstihbarat Belgelerinde Kıbrıs", *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.1, S.1(2016), s.9.

²²⁶ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.01.0.0.60.373.12, (00.00.1951).

²²⁷ Dilek Yiğit Yüksel, "Kıbrıs'ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı(1957-1964)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.34, S.98(2018), ss.325-326.

toplanmıştı. Yunanistan karşısında yalnız kalmak istemeyen İngiltere'nin Türkiye'yi de davet etmesi ile Kıbrıs Meselesi'ne Türkiye de dâhil olmuştu.²²⁸

2.3. Zürih ve Londra Antlaşmaları

Kıbrıslı Rumlar *Enosis* tezinde ısrar edince dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes, 28 Aralık 1956 tarihinde TBMM'de Kıbrıs ile ilgi görüşlerini açıklarken *Taksim* yani adanın ikiye ayrılması tezini ortaya atmıştı. Bu tez Türkiye'de iktidar ve muhalefet tarafından da desteklenmişti.²²⁹

4 Aralık 1958 tarihinde toplanan BM Genel Kurulu'nda İngiltere, Kıbrıs Adası'nda kendisine askeri üsler verilmesi karşılığında adanın idaresini yerli halka devretmeye hazır olduğunu ifade etmişti.²³⁰

İngiltere, adanın yönetiminden çekilirken Yunan tezi olan *Enosis* ve Türk tezi olan *Taksim* planlarını değil de bağımsız bir Kıbrıs Devleti kurulmasını istemişti. Kıbrıs Rumlarının lideri Makarios, Türklerin *Taksim* tezinde ısrarcı olması üzerine, adanın bölünmesi ihtimaline karşı Birleşmiş Milletler koruyuculuğunda bağımsız bir devletin kurulmasını kabul etmişti. Makarios kurulacak olan Bağımsız Kıbrıs Devleti'nde Türklerin azınlık olacağını ve bu durumun kendilerini *Enosis* tezinin gerçekleşmesine bir adım daha yaklaştıracığına inanmıştı.²³¹

1959 yılına gelindiğinde; Türkiye, Yunanistan, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler tarafından adadaki yönetimin bağımsız statüde bir devlet olması kabul edilmişti. Bu durumun tescil edilmesi için Türk ve Yunan Başbakanları arasında yapılan görüşmeler sonucunda 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih Antlaşması ve 19 Şubat 1959 tarihinde de Londra Antlaşması

²²⁸ Ramazan Tosun, "Kıbrıs Meselesi", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.10(2001), ss.100-101.

²²⁹ Yavuz Güler, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi", *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.5, S.1(2004), s.106.

²³⁰ Ege Demirel, *Türkiye ve Yunanistan'ın Tezleri Işığında Kıbrıs Sorunu* (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2016, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.446297), s.31.

²³¹ Yüksel, "Kıbrıs'ta Yaşananlar", s.336.

imzalanmıştı. Bu antlaşmalar iki taraf da eşit statüde kurucu ortak olarak imza atmıştı.²³²

2.3.1. Kıbrıs Cumhuriyeti

Londra ve Zürih Antlaşmalarının imzalanmasından sonra bağımsız bir Kıbrıs Devleti için çalışmalara başlanılmıştı. Bir yılı aşkın bir süre devam eden anayasa hazırlıklarından sonra anayasa metni, 6 Nisan 1960 tarihinde taraflarca imzalanmıştı. Anayasa metninin kabulünden sonra 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti resmen kurulmuştu.²³³

Kıbrıs Anayasası'nın hazırlanması sırasında, Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil etmek üzere Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Profesör Nihat Erim ve Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri Suat Bilge görevlendirilmişti.²³⁴

16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilan edilmesi münasebetiyle yapılacak olan törene Türkiye Cumhuriyeti tarafından Milli Birlik Komitesi'nden General Cemal Madanoğlu'nun, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı Ömer Özek'in, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden Süheyl Derbil'in, Kıbrıs Türk Kültür Derneği'nden de Kemal Oram'ın katılımları uygun görülmüştü.²³⁵

Yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Anayasası'na göre; Cumhurbaşkanı Rumlardan, Cumhurbaşkanı Yardımcısı ise Türklere olacaktır. Ayrıca Yasama Meclisi'nde temsil oranı %70 Rum, %30 Türk olacak şekilde belirlenmişti. 13 Aralık 1959 tarihinde yapılan ilk Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Makarios Cumhurbaşkanı, Dr. Fazıl Küçük de Cumhurbaşkanı Yardımcısı seçilmişlerdi. 31 Temmuz 1960 tarihinde yapılan seçimle Yasama Meclisi belirlenmiş, buna göre 50 koltuklu meclise

²³² Faruk Akın Emek, *1958-1974 Yılları Arasında Kıbrıs'ta Yerel Basında Rum Mezalimi* (Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2014, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.366585), s.11.

²³³ Resul Babaoğlu, "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması ve Makarios'un Türkiye Ziyareti 22-26 Kasım 1962", *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu* Gazimağusa-Kıbrıs (11-13 Aralık 2014), *Bildiriler Kitabı*, Ankara 2016, s.307.

²³⁴ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.1.2.152.21.5, (27 Nisan 1959).

²³⁵ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.1.2.156.14.8, (24 Ağustos 1960).

35 Rum, 15 Türk milletvekili seçilmişti. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 10 bakanlığından; Sağlık, Savunma ve Tarım Bakanlıkları Türklere verilmişti.²³⁶

Kıbrıs Anayasası'na göre; Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Temsil Meclisi Üyeleri kendi toplumları tarafından seçilecekti. Kıbrıs Cumhuriyeti ordusunun % 60'ı Rumlardan, % 40'ı Türklere oluşacaktı. Devlet memuru kadroları % 70 Rum, % 30 Türk olacaktı. İki toplumun da kendi mahkemeleri olacak, Yüksek Adalet Mahkemesi başkan tarafsız üye olmak şartıyla iki Rum, bir Türk toplam dört üyeden oluşacaktı. Devletin Rumca ve Türkçe olmak üzere iki resmi dili olacaktı.²³⁷

11 Şubat 1959 tarihinde imzalanan Garanti ve İttifak Antlaşmaları ile Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan ve İngiltere Kıbrıs Cumhuriyeti'nin güvenliğini teminat altına almışlardı. Adanın savunulması için Türkiye ve Yunanistan yardımcı olacaktı. Adaya dışarıdan bir müdahale olduğunda ya da Kıbrıs Anayasası'na aykırı davranıldığında bu üç ülke birbirleriyle işbirliği yaparak sorunları çözecekti. İşbirliği yapılmasına imkân olmadığı durumlarda ise her ülke kendi başına hareket edebilecekti. Ayrıca Garanti Antlaşması ile Kıbrıs Adası'nın başka bir ülkeye bağlanması ve Kıbrıs'ın ikiye bölünmesi yasaklanmıştı. Böylece Yunanistan ilk kez resmi bir antlaşma ile *Enosis* fikrinden vazgeçtiğini kabul etmişti.²³⁸

2.3.2. Akritas Planı

Kıbrıs Cumhuriyeti; 16 Ağustos 1960 tarihinde ilan edildikten sonra Makarios, *EOKA* içerisinde yer almış kişileri önemli görevlere getirmişti. Bunun yanında Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'ni, *Enosis* amacına ulaşabilmenin bir aşaması olarak gören Makarios, 1960-1963 yılları arasında *EOKA* örgütünün gizlice silahlanmasını sağlamıştı.²³⁹

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu da *Enosis* hedeflerine ulaşmalarını sağlamayınca, *EOKA* Kıbrıs Adası'ndaki bütün Türkleri ortadan kaldırmayı

²³⁶ Huriye Gürdallı ve Umut Koldaş, "Kıbrıs Cumhuriyeti'nden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İnşasına Giden Süreçte Lefkoşa'da Mekânın ve Mimarının Siyasi Dönüşümü: 1963-1983", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, C.6, S.4(2017), s.754.

²³⁷ Vatansız, "Kıbrıs Sorununun Gelişimi", s.1503.

²³⁸ Demirel, *Kıbrıs Sorunu*, ss.34-35-36 ve37.

²³⁹ Ulvi Keser, "Kıbrıs'ta 21 Aralık 1963 Kanlı Noel Sürecinde Kızılay Faaliyetlerine Kesitsel Bir Bakış", *Akademik Bakış Dergisi*, S.34(2013), s.2.

hedefleyen *Akritas Planı*'nı devreye sokmuştu.²⁴⁰ Fiilen 21 Aralık 1963 tarihinde uygulamaya konulan *Akritas Planı* çerçevesinde Türklere karşı şiddet olayları başlamıştı. Olayların başlaması ile birlikte Makarios, Garanti Antlaşması'nın geçersiz olduğunu ilan ederek Türkiye'nin Kıbrıs Adası'na müdahale etmesini engellemeye çalışmıştı.²⁴¹

Akritas Planı'na göre; Kıbrıs Adası 24 saat gibi kısa bir sürede Türklere temizlenecekti. 21-27 Aralık 1963 tarihleri arasında Kıbrıs Adası'nda yaşayan yüzlerce Türk, Rumların saldırıları sonucunda hayatını kaybetmiş ve binlercesi de yaralanmıştı. Bu olaylar tarihe *Kanlı Noel* olarak geçmişti.²⁴²

Kıbrıs Adası'nda Rumların yaptığı katliamın önünde duralamayınca, İngiltere 15 Şubat 1964 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'ne başvurarak, adaya BM Barış Gücü gönderilmesini istemişti. Bu istek 1964 yılının Mart ayının başında kabul edilmişti.²⁴³

Buna rağmen BM Barış Gücü askerlerinin Kıbrıs Adası'na gelmesinin gecikmesi ve Rumların katliamlara devam etmeleri üzerine Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıslı Rumların çeteci faaliyetlerinin sanki devletin meşru kuvvetiymiş gibi gösterildiği ve bu Rum çetelerinin Türklere karşı her türlü katliam ve mezalimi yaptığını açıklamıştı. Bu duruma bir son verilmesi gerektiği yoksa Türkiye Cumhuriyeti'nin Garanti Antlaşması'ndan doğan, adaya müdahale yetkisini kullanacağı Başpiskopos Makarios'un yanı sıra Yunanistan, İngiltere ve ABD'nin Ankara Büyükelçisi'ne bir nota ile bildirilmesi Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilmişti.²⁴⁴

TBMM'de, 16 Mart 1964 tarihinde Kıbrıs konusu gündemde görüşülmüş ve Kıbrıs Adası'na askeri bir müdahale yapılabilmesi için hükümete tam yetki verilmişti. Bu gelişmeler üzerine İrlanda, İsveç, Kanada ve Finlandiya'nın

²⁴⁰ Ulvi Keser, "Kıbrıs'ta 21 Aralık 1963 Kanlı Noel ve Kızılay", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.12, S.24(2012), s.256.

²⁴¹ Fulya Yurdagün, *1955-1965 Yılları Türkiye Basınında Kıbrıs Sorunu* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2008, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.227354), s.119.

²⁴² Emek, *Basında Rum Mezalimi*, ss.15-16.

²⁴³ Yüksel, "Kıbrıs'ta Yaşananlar", ss.355-356.

²⁴⁴ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.01.0.176.14.18, (12 Mart 1964).

BM Barış Gücü askeri olarak Kıbrıs Adası'na birer tabur asker göndermeleri kararlaştırılmıştı.²⁴⁵

2.3.3. Yeşil Hat

26 Aralık 1963 tarihinde Kıbrıs'ta yaşanan olaylarla ilgili toplanan BM Güvenlik Konseyi herhangi bir karar alamamıştı. Bunun üzerine, adadaki İngiliz, Türk ve Rum temsilcileri Lefkoşe'de bir araya gelerek, olayların durdurulabilmesi için iki toplum arasında tampon bir bölgenin oluşturulması gerektiği konusunda hemfikir olmuşlardı. Bu görüşmede Türk ve Rum kuvvetleri geri çekilerek tampon bölgeyi İngiliz kuvvetlerine bırakacaklardı. *Yeşil Hat* ismi verilen bu sınır ile Kıbrıs Adası fiilen ikiye bölünmüştü.²⁴⁶

Kıbrıs Adası'ndaki olayların son bulmasını isteyen İngiltere iki tarafı da Londra'da toplanacak olan konferansa davet etmişti. Bu konferansta Türk tarafı iki farklı *Taksim* tezini dile getirmişti. Birincisi; Kıbrıs Adası'nın ikiye bölünerek Türk tarafının Türkiye'ye bağlanması, Rum tarafının da Yunanistan'a bağlanmasıydı. İkinci teze göre ise; Kıbrıs Adası Türk Kesimi ve Rum Kesimi olarak ikiye ayrılarak iki farklı idare tarafından yönetilecekti. Bu görüşler Londra'da toplanan konferansta kabul görmemişti.²⁴⁷

Kıbrıs Adası'nın fiilen ikiye ayrılması ile birlikte Türklere, Makarios tarafından ambargo uygulanmış ve Türkler devlet görevlerinden çıkarılmışlardı. Bu dönemde, yapılan Kızılay yardımları ile adada yaşayan Türklerin ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştı. 1967 yılının 15 Kasım'ında Rum ve Yunan kuvvetlerinin Geçitkale ve Boğaziçi köylerine yaptığı saldırılar Türkiye için bardağı taşıran son damla olmuştu. TBMM'nin 17 Kasım 1967 tarihli oturumunda saldırıların devam etmesi halinde Yunanistan ile savaş kararı alınmıştı. Kararın ciddiyetini göstermek için de Türk savaş uçakları Kıbrıs üzerinde uçmuş ve Türk donanması Kıbrıs Adası'na doğru yola çıkmıştı. İşin ciddiyetini anlayan Rum ve Yunan kuvvetleri işgal ettikleri

²⁴⁵ Yüksel, "Kıbrıs'ta Yaşananlar", ss.357-358.

²⁴⁶ Güneş Şahin, "Türk Basınının 1964 Kıbrıs Olaylarına Bakışı", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C.6, S.3(2017), s.1476.

²⁴⁷ Şahin, "Kıbrıs Olaylarına Bakış", s.1477.

yerleri terk etmişlerdi. Bu olaylardan sonra 28 Aralık 1967 tarihinde Kıbrıs Adası'nın Türk bölümünde *Geçici Türk Yönetimi* ilan edilmişti.²⁴⁸

2.4. 1967- 1974 Arası Kıbrıs Olayları

1967 yılına gelindiğinde, uluslararası bir sorun haline gelmiş olan Kıbrıs Meselesi hala çözümlenebilmiş değildi. Yunanistan'da 21 Nisan 1967 tarihinde meydana gelen askeri darbe ile Albaylar Cuntası iktidara gelmişti. Yunanistan'da askeri yönetimin iktidara gelmesi ile Kıbrıs Temsilciler Meclisi'nin Rum üyeleri toplanarak 26 Haziran 1967 tarihinde *Enosis* kararı almışlardı. Bu durum üzerine Yunan Cunta İdaresi'nin Başbakanı Konstantin Kollias ile Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı Süleyman Demirel arasında, Yunanistan'ın Dedeoğaç şehrinde bir görüşme yapılmıştı. 10 Eylül 1967 tarihinde yapılan bu görüşmede Yunan Başbakanı Türkiye'nin *Enosis*'i kabul etmesi karşılığında, Kıbrıs Adası'nda Türkiye'ye bir askeri üs vermeyi teklif etmişti. Bu teklif Türkiye Cumhuriyeti tarafından reddedilmişti.²⁴⁹

Yunan Cunta Yönetimi; Kıbrıs Adası'nı Yunanistan'a bağlamak için uğraş verirken, Kıbrıslı Rumların lideri konumundaki Makarios ile ihtilaf halindeydi. Bunun sebebi de Makarios'un, Türkiye'nin aldığı adaya müdahale kararından çekinmesi ve Cunta Yönetimi'nin iş başına gelmesi ile birlikte Kıbrıs'ta artan terör olaylarıydı. Makarios yaptığı bir açıklamada *Enosis* fikri için: "*İstiyoruz fakat yakın gelecekte mümkün görünmüyor*", demişti. Bu açıklamadan sonra Makarios vatana ihanet ile suçlanmış ve kendisine yönelik suikast girişimleri olmuştu.²⁵⁰

Yunan Cunta Yönetimi; *Enosis*'i bir an önce gerçekleştirebilmek için 28 Ağustos 1971 tarihinde eski *EOKA* lideri Georgios Grivas'ı Kıbrıs Adası'na göndermişti. Grivas, yeni kurulan, amacı Kıbrıs Adası'nı Yunanistan'a bağlamak olan *EOKA-B* örgütünün başına geçmişti.²⁵¹

²⁴⁸ Vatansaver, "Kıbrıs Sorununun Gelişimi", s.1514.

²⁴⁹ Şevki Kırpalp, "1967-1974 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türkiye ile Yunanistan'ın Kıbrıs Politikaları", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, C.7, S.2(2018), s.449.

²⁵⁰ Altuğ Günel, "ABD'nin 1974 Kıbrıs Askeri Darbesindeki Rolü", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, C.10, S.17(2019), s.2177.

²⁵¹ Ergenekon Savrun, "Kıbrıs'ta Yunan Cunta Darbesine Karşı Türk Barış Harekâtının Belgelerle Kısa Tarihi", *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, C.4, S.9(2018), s.261.

Grivas'ın amacının farkında olan ve Yunan Cunta Yönetimi ile anlaşamayan Kıbrıs Rumlarının lideri Makarios, Grivas'ın gizlice adaya dönmesi üzerine bir açıklama yapmıştı. Bu açıklamada, Yunan Cuntası destekli Grivas ile kendisini destekleyen Kıbrıslı Rumlar arasında çıkabilecek bir iç savaş tehlikesi bulunduğunu ve bu durumun da ancak Türklerin işine yarayacağını ifade etmişti.²⁵²

1968 ile 1974 yılları arasında Kıbrıslı Rumlar ile Türkler arasında görüşmeler devam etmişti. Bu görüşmelerde Rum tarafını Glafkos Klirides, Türk tarafını da Rauf Denktaş temsil etmişti. Görüşmelerde Rumlar, veto haklarının kaldırılmasını ve Türk memur kotasının % 30'dan % 20'ye düşürülmesini istemişlerdi. Türk tarafı, bu istekleri kabul edeceğini fakat Türklere yerel yönetimlerde özerklik verilmesi gerektiğini ifade etmişti. Makarios; Türklere yerel yönetimlerde özerklik verilirse, bu durumda adanın bölünmesinin önündeki yolu açmış olacaklarını bu yüzden kabul edemeyeceklerini açıklamıştı. Rum tarafının yerel yönetimler konusundaki tavrı iki toplum arasında uzlaşmanın gerçekleşmesini engellemişti.²⁵³

1974 yılında Makarios ile Yunan Cuntası arasındaki gerginlik had safhaya çıkmıştı. Makarios, 2 Temmuz 1974 tarihinde Yunan Cuntası Cumhurbaşkanı Gizikis'e, *EOKA-B*'nin terörist faaliyetlerini bildiren ve adadaki Grivas yanlısı 650 subayın geri çağırılmasını isteyen, pek de dostane olmayan bir mektup göndermişti. Bu arada Kıbrıs'ta yayım yapan AKEL²⁵⁴ Komünist Partisi'nin resmi yayım organı olan Haravgi Gazetesi, 5 Temmuz tarihli sayısında Yunanlı subayların 20 Temmuz 1974 tarihinden önce Makarios'a karşı bir darbe girişiminde bulunacaklarını yazmıştı.²⁵⁵

14 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'ta yapılacak olan askeri darbeyi organize etmesi için Yunan Cuntası tarafından Tuğgeneral Mihail Georgitsiz liderliğinde bir grup Yunan subayı adaya gönderilmişti. 15 Temmuz 1974 sabahı saat 08.00'de başlayan darbe ile Makarios devrilmiş ve yerine Cumhurbaşkanı olarak Nikos Sampson getirilmişti.²⁵⁶

²⁵² "Makarios, Türklerin Amacına Hizmet Eder", *Cumhuriyet Gazetesi*, 03 Ekim 1971, s.1.

²⁵³ Kıralp, "Kıbrıs Sorunu", ss.450-451.

²⁵⁴ Kıbrıs Halkının İlerici Partisi.

²⁵⁵ Keser, *Kızılay Belgeleri Işığında*, ss.71-72.

²⁵⁶ Keser, *Kıbrıs Belgeleri Işığında*, s.74.

Adada gerçekleşen olayları yakından takip eden Türkiye Cumhuriyeti Rum darbesini kabul etmediğini açıklamış ve gerekli önlemlerin alınacağını açıklamıştı. Adada oluşan yeni durum üzerine dönemin Başbakanı Bülent Ecevit, Kıbrıs Adası'nda garantör ülkelerden biri olan İngiltere ile görüşmek için, 17 Temmuz 1974 tarihinde Londra'ya gitmişti. Bülent Ecevit, adaya İngiltere ile birlikte müdahale etmeyi teklif etmiş, bu isteği kabul edilmeyince Türkiye'nin İngiliz üslerini kullanmasına izin verilmesini istemişti. İkinci isteği de kabul edilmeyen Bülent Ecevit'e İngiltere tarafından Kıbrıs'a müdahale yerine üçlü görüşmeler yapılması teklif edilmişti. Bülent Ecevit, yapılacak görüşmelerden hızlı bir sonuç çıkmayacağını ve zaman kaybına neden olacağını söyleyerek İngiltere'nin bu isteğini reddetmişti.²⁵⁷

Başbakan Bülent Ecevit'in; görüşmelerden olumlu bir sonuç alamaması Türkiye Cumhuriyeti'ni, Kıbrıs Adası'nda barışı, huzuru ve güvenliği sağlamak için Garanti Antlaşması'ndan kaynaklanan müdahale hakkını kullanma kararı almaya zorlamıştı.²⁵⁸

2.5. 1954-1974 Yılları Arasında Batı Trakya'da Eğitim

Batı Trakya'da yaşayan Türk Azınlığın alacağı eğitim Lozan Barış Antlaşması, 1913 yılında imzalanan Atina Antlaşması ve 1920 yılında imzalanan Yunan Sevr'i olarak bilinen antlaşma ile güvence altına alınmıştı. Atina Antlaşması'nın 3 numaralı protokolünde Türk azınlık okullarında eğitim dilinin Türkçe olacağı kabul edilmişti. Yunan Sevr'inin 8. ve Lozan Barış Antlaşması'nın 40. maddelerine göre; Türk Azınlık, okul kurma yönetme ve denetleme yetkilerine sahip olacaktı. Ayrıca Yunan Sevr'inin 9. ve Lozan Barış Antlaşması'nın 41. maddelerine göre; Türkler kendi dillerinde eğitim görecekti, genel ve yerel bütçeden azınlık okulları için pay ayrılacaktı.²⁵⁹

1923 ile 1950 tarihleri arasında Türk-Yunan nüfus mübadelesinden kaynaklanan sorunlar, Batı Trakyalı Türklerin okulları da dâhil birçok malına el konulması, ardından gelen II. Dünya Savaşı, Batı Trakya'da Bulgar İşgali

²⁵⁷ Yasin Coşkun, "1974 Kıbrıs Barış Harekâtının Türk-İngiliz İlişkilerine Etkileri", *Tarih Okulu Dergisi*, S.22(2015), ss.452-453.

²⁵⁸ "Türk Ordusu Kıbrıs'ta", *Cumhuriyet Gazetesi*, 20 Temmuz 1974, s.1.

²⁵⁹ Burma, *Azınlık Eğitimi*, s.41.

ve Yunan İç Savaşı gibi sebeplerden dolayı Batı Trakya Türklerinin eğitimi sekteye uğramıştı.²⁶⁰

1951 yılına gelindiğinde Türkiye cumhuriyeti ile Yunanistan arasında Kültür Antlaşması'nın imzalanması, 1952 yılında Celal Bayar Lisesi'nin açılması ve 1954 yılında çıkarılan Papagos Yasası ile azınlık okullarına Türk ismi verilmesi, Türk Azınlık için olumlu gelişmelerdi.²⁶¹

1957 yılına gelindiğinde Yunanistan, Kıbrıs Meselesi'nin halli için Kıbrıslı ve Batı Trakyalı Türklerin Anadolu'ya gönderilmesi, karşılığında da İstanbullu Rumların Yunanistan'a iade edilmesini teklif etmişti.²⁶² Aynı yıl 149251/28.11.1957 Sayılı Bakanlık Kararı ile Batı Trakya azınlık okullarının müfredat programı değiştirilmişti. Bu tarihe kadar, Azınlık İlkokullarında Türkiye'deki müfredat uygulanırken, bu tarihten sonra Türkçe, Fen Bilgisi, Geometri, Matematik, Hayat Bilgisi, Din Bilgisi, Resim, Müzik ve Beden Eğitimi gibi derslerin amaçları ve uygulanış biçimleri Yunanistan'ın eğitim politikalarına göre şekillendirilmişti.²⁶³

1951 Kültür Antlaşması çerçevesinde Türkiye'ye öğretmenlik eğitimi görmek için giden Batı Trakyalı öğrenciler 1960 yılında eğitimlerini bitirerek Batı Trakya'ya dönmüşlerdi. Batı Trakya azınlık okullarında ilk kez 1960-1961 Eğitim-Öğretim yılında görev alan bu öğretmenlerin maaşları çalıştıkları azınlık okulları tarafından karşılanmıştı. Bu öğretmenlerin Türkiye'de eğitim almaları Yunanlı eğitimciler tarafından şüpheyle karşılanmalarına sebep olmuştu. Nihayetinde Türkiye mezunu öğretmenlerin bir kısmı Yunanistan Cunta Yönetimi (1967-1974) döneminde görevlerinden alınmışlardı.²⁶⁴

²⁶⁰ Burma, *Azınlık Eğitimi*, s.67.

²⁶¹ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, s.169.

²⁶² Ömer Sami Coşar, "Atina'nın Mübadele Teklifi", *Cumhuriyet Gazetesi*, 29 Kasım 1957, s.3.

²⁶³ Hurşit, *Eğitim Tarihi*, s.55.

²⁶⁴ İmraim Kelağa Ahmet, *Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İki Dilli Eğitim Veren Azınlık Okullarında Türkçe ve Yunanca Eğitim Gören Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi* (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.186054), s.125.

1965 yılında; azınlık eğitiminde bir boşluğu doldurabilmek için hayırsever Muzaffer Salihoğlu'nun girişimleri ile ikinci azınlık lisesi olan Muzaffer Salihoğlu Lisesi İskeçe'de açılmıştı.²⁶⁵

Muzaffer Salihoğlu'nun, 1958 yılından beri verdiği mücadele sonucunda 28767 Sayılı Bakanlık Kararı ile 1965 yılında açılabilen azınlık lisesi, özel okul statüsündeydi ve altı sınıfı mevcuttu.²⁶⁶ Bakanlık Kararına göre; Muzaffer Salihoğlu Lisesi'nde Türkçe eğitim verecek öğretmenler ve okul müdürü Batı Trakyalı Türkler içerisinde seçilecekti.²⁶⁷

1967 yılında; Kıbrıs olaylarının şiddetlenmesi ve Yunanistan'da Cunta Yönetimi'nin iş başına gelmesi ile azınlık eğitimi büyük bir darbe almıştı. Cunta Yönetimi okul encümeni seçimlerine izin vermemiş ve encümen üyelerini kendisi atamıştı. Kitap ve öğretmen atamalarında yaşanan problemler nedeniyle birçok azınlık okulu kapanmıştı. Problemlerin büyümesi üzerine 1968 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında Kültür Protokolü imzalanmıştı. Bu protokol ile yeni kitaplar gelmiş, okulların ihtiyaçları karşılanmıştı. Fakat bu protokolün imzalanması dahi okullardaki Türkçe yazıların kaldırılmasını engelleyememişti.²⁶⁸

Selanik Özel Pedagoji Akademisi; 1968 yılında Cunta Yönetimi tarafından azınlık okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulmuştu.²⁶⁹ Bu okul Medrese mezunu Türklere Yunanca eğitim veriyordu, bunun karşılığında mezun olan öğrenciler, Türk azınlık okullarına Türkçe eğitim vermeleri için gönderiliyordu. Bu okulda yapılan eğitim oldukça yetersizdi. Öğretmen adaylarının kendilerinin düzgün bir şekilde Türkçe öğrenmeden, Türkçe eğitim vermek için azınlık okullarına tayin edilmesi Türk Azınlığın iyi eğitim almasını engellemeye yönelik bir politikaydı.²⁷⁰

1973 yılında, Batı Trakya'da bir köyde Türkiye mezunu öğretmen isteyen köylülere ısrarla Selanik Özel Pedagoji Akademisi'nden mezun öğretmen

²⁶⁵ Burma, *Azınlık Eğitimi*, s.118.

²⁶⁶ Hurşit, *Eğitim Tarihi*, s.66.

²⁶⁷ Hurşit, *Eğitim Tarihi*, s.55.

²⁶⁸ Hurşit, *Eğitim Tarihi*, s.67.

²⁶⁹ Bülent Çelikmen, *Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği Kapsamında Batı Trakya Türklerinin Sorunları* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.277924), ss.71-72.

²⁷⁰ Sadık Ahmet, "Batı Trakya'da Yaşayan Türk Toplumunun Şikâyetleri ve İstekleri", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C.15, S.1-2(1995), s.3.

gönderilmişti. Bunun sonucunda köylüler çocuklarını okula göndermemişler, 7 veli 40 gün hapse mahkûm edilmişti.²⁷¹

1972 yılında çıkarılan 1109/25.01.1972 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile azınlık eğitiminde yeni düzenlemelere gidilmişti. Bu kararname ile Türk okulları ismi resmen kaldırılarak yerine azınlık okulu ifadesi kullanılmıştı.²⁷²

Kararname ile birlikte azınlık ilkokullarının kuruluş ve çalışma izinleri valilik tarafından verilecekti. Okul bitirme ve diploma sınavları heyet gözetiminde yapılacaktı. Türkçe okutulacak olan dersler, Selanik Özel Pedagoji Akademisi mezunu öğretmenler tarafından verilecekti. Kararname'nin belki de azınlık eğitimiyle ilgili en olumsuz yönü tatiller ile ilgiliydi. Türk Azınlığın dini, milli bayramlar ve kandiller dışında, Yunan okullarının kapalı olduğu Paskalya ve Yılbaşında da kapalı olacağı kabul edilmişti. Böylece, azınlık Okullarındaki eğitim 40 gün daha kısalmıştı.²⁷³

Batı Trakya azınlık okullarında eğitim veren sözleşmeli öğretmenlerin en önemli sorunlarından birisi de sigortasız çalışmalarıydı. Tüm Yunanistan'da sağlık ve emeklilik sigortası olmayan tek çalışan grubu Türk öğretmenlerdi. Bu durum Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği tarafından Yunan Milli Eğitimi'ne defalarca bildirilmiş fakat herhangi bir sonuç alınamamıştı.²⁷⁴

Yunan Cuntası döneminde birçok devlet memuru görevden uzaklaştırılmıştı. Görevden uzaklaştırılan memurların tamamı Cunta Yönetimi devrildikten sonra görevlerine iade edilmişlerdi. Sadece Cunta Yönetimi'nin Türk azınlık okullarında görev yaparken ihraç ettiği 40 Türk öğretmen görevine iade edilmemişti.²⁷⁵

2.6. 1954-1974 Yılları Arasında Batı Trakya'da Ekonomi

Batı Trakya Türklerinin geçmişten beri temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktı. Bu yüzden bölgede yaşayan Türkler, şehir merkezlerinden ziyade köylerde ikamet ediyorlardı.²⁷⁶ Bu durumun farkında olan Yunanistan

²⁷¹ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde*, s.76.

²⁷² Ahmet, *Yunanistan'da İki Dilli Eğitim*, s.106.

²⁷³ Hurşit, *Eğitim Tarihi*, s.56.

²⁷⁴ Hurşit, *Eğitim Tarihi*, s.203.

²⁷⁵ Burma, *Azınlık Eğitimi*, s.232.

²⁷⁶ Gülgezen, *Azınlık Hakları İhlalleri*, s.101.

1930'lu yıllardan itibaren göç ile ülkeye gelen soydaşlarını Batı Trakya Bölgesi'ne yerleştirmiş ve en verimli toprakların olduğu yerlere Yunan köyleri kurmuştu. Bunun yanında bölgede bir yol yapılacağı zaman, bu yolların Türk tarlalarından geçmesi sağlanmıştı. Yeni kurulan Yunan köylerine devlet her türlü yardımı yapmış, Türk köyleri ile ilgilenilmemişti. Bunun sonucunda, Yunan köyleri Batı Trakya Bölgesi'nde merkez konuma yükselmiş, Türk köyleri ise geri bırakılmıştı.²⁷⁷

Çiftçilik ile geçimini sağlayan Türk Azınlığın elindeki topraklar, çeşitli yöntemlerle ellerinden alınarak Yunanlılara verilmişti. Bu durum Batı Trakya Türk Azınlığının daha da fakirleşmesine yol açmıştı.²⁷⁸

Yüzyıllardır bu topraklarda yaşayan Batı Trakyalı Türklerin dedelerinden kalma topraklarının tapuları yasal olarak geçerli olmasına rağmen, Yunan Hükümetleri tarafından geçersiz sayılmıştı. Türklerin elindeki topraklara el koymanın başka bir yöntemi olan bu uygulama ile de birçok Türk toprağı kamulaştırılmıştı.²⁷⁹

Yunanistan ekonomisi içerisinde yapılan bir değerlendirmede, insan emeğinin en ucuz olduğu bölge Batı Trakya olarak belirlenmişti. Aynı zamanda Batı Trakya Bölgesi 1950'li ve 1960'lı yıllarda kişi başına düşen milli gelir bakımından da Yunanistan'ın en alt basamaklarında yer alıyordu.²⁸⁰

Yunanistan'da Cunta Yönetimi'nin iş başına gelmesiyle birlikte Batı Trakya Türkleri üzerindeki ekonomik baskılar daha da artmıştı. 1967 yılı ile birlikte Yunanlılara bölgedeki Türlerin ellerindeki toprakları satın almaları için uygun krediler verilmeye başlanmıştı. Bir Yunanlının bu kredilerden faydalanabilmesinin tek koşulu bir Türk'ün arazisini satın almasıydı. Batı Trakyalı bir Türk toprağını sattığında, Batı Trakya Bölgesi'nden yeni bir toprak alması da mümkün değildi. Bu durumun sebebi 1967 yılında çıkarılan bir kanundu. Bu kanuna göre; toprak ve gayrimenkul alım satımları mahalli mülki komisyonların iznine tabiydi. Bu komisyonlar hiçbir zaman bir Türk'ün toprak ya da gayrimenkul almasına izin vermemişlerdi. Batı Trakyalı

²⁷⁷ Ümit Kurtuluş, *Batı Trakya'nın Dünü Bugünü*, Ankara: Sincan Matbaası, 1979, s.159.

²⁷⁸ Ahmet Serdar, "Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi", *Balkan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C.3, S.2(2014), s.100.

²⁷⁹ Ekinci, *Türk Azınlığın Sorunları*, s.78.

²⁸⁰ Serdar, "Ekonomik ve Demografik", s.101.

Türkler de aldıkları parayı kendi bölgelerinde değerlendiremeyince çareyi Türkiye'ye göç etmekte bulmuşlardı.²⁸¹

Tütün tarımı Batı Trakya'da yaşayan Türkler için önemli geçim kaynaklarından biriydi. Binlerce kişi geçimini tütün üretiminden sağlıyordu. Bir dönem Dünya'nın en kaliteli tütünü; Batı Trakya Bölgesi'nde yer alan İskeçe'ye bağlı Kireççiler köyünde Türk çiftçisi tarafından yetiştirilmişti.²⁸²

1969 yılında çıkarılan bir kanun ile tütün üretimi ailelere göre belirlenmeye başlamıştı. Tütün üretimindeki bu kısıtlama, birçok Batı Trakyalı Türk'ün yoksullaşmasına sebep olmuştu. Bunun yanında, dağlık bölgelerden ova ve yaka bölgelerine göç eden Türklerin ellerindeki tütün ekme izinleri de iptal edilmişti.²⁸³

Tarım alanındaki baskıların yanı sıra Batı Trakyalı Türklere devlet memuriyetinde de görev verilmemişti. Batı Trakya Bölgesi'nde yer alan postane, banka, belediye, asayiş birimleri, hastane, mahkeme gibi devlet kurumlarında Türkler istihdam edilmemişlerdi. Sanayi kuruluşlarında dahi Türklerden ziyade Yunanlılar istihdam edilmişti.²⁸⁴

Ekonomik olarak yoğun baskılara maruz kalan Batı Trakya Türklerinin birçoğu çözümü vatanından göç etmekte bulmuştu. Yunanistan ile Almanya arasında 1960 yılında yapılan işçi alım antlaşması sonucunda birçok Yunanlı, çalışmak için Almanya'ya gitmişti. Almanya'ya gitmek isteyen Batı Trakyalı Türklere ise 1970 yılına kadar izin verilmemişti. Bu durumun sebebi, eğer Türkler Almanya'ya giderlerse bir gün geri dönebilirler düşüncesiydi. Yunanistan; Batı Trakyalı Türkleri, Türkiye Cumhuriyeti'ne gitmeleri için göçe zorluyordu. Bu siyaset 1970 yılında Cunta Hükümeti tarafından rafa kaldırılmış ve Türklerin Almanya'ya işçi olarak gitmelerine izin verilmişti. 1970-1972 yıllarında birçok Batı Trakyalı Türk başta Almanya olmak üzere

²⁸¹ Kurtuluş, *B. Trakya'nın Dünü*, s.153.

²⁸² Salih Şenol, *Yunanistan'ın Avrupa Birliği Üyeliğinin Batı Trakya Türk Azınlığı Üzerindeki Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2019, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.602256), ss.78-79.

²⁸³ Kurtuluş, *B. Trakya'nın Dünü*, s.158.

²⁸⁴ Fatme Ompası, *Batı Trakya'da Dini Hayat* (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.546262), ss.18-19.

çeşitli Avrupa ülkesine çalışmak için göç etmişti. Bu durum Batı Trakya'daki Türk nüfusunun azalmasında önemli bir rol oynamıştı.²⁸⁵

2.7. 1954-1974 Yılları Arasında Batı Trakya'da Sosyal Yaşam ve Örgütlenme

1953 yılı itibariyle başlayan *Yasak Bölge* uygulaması, Batı Trakya Bölgesi'nin Bulgaristan sınırına yakın kuzey kısımlarında yaşayan Türkler ile diğer bölgelerde yaşayan Türkleri birbirinden ayırmıştı. Bu durum Türklerin birbirlerinden tecrit edilmesi ve beraberinde sosyal yaşamlarında kopukluklar meydana getirmişti. 24.00- 08.00 saatleri arasında bölgeye girmek tamamen yasaktı. Gündüz saatlerinde ise bölgeye giriş ve çıkışlar özel izne tabiydi. Yasak Bölge'de var olan, 120 Türk köyünde yaşayan yaklaşık 40.000 Türk kendi ülkeleri içerisinde serbestçe seyahat etmekten mahrum bırakılmışlardı. Bunun yanında bu bölgede yaşayan Türklerin eğitim hakları, serbest ticaret yapabilme hakları, örgütlenme hakları, seçme-seçilme hakları ile basın hürriyeti hakları kısıtlanmıştı.²⁸⁶

2.7.1. Sosyal Yaşam

Batı Trakya'da yaşayan Türk Azınlık günlük yaşamlarında ana dilleri olan Türkçeyi kullanıyorlardı. Yunanca da ihtiyaç dâhilinde kullanılıyordu. Yunan devlet politikası Batı Trakya Türk Azınlığını dini bir cemaat olarak görüyordu. Buna karşılık burada yaşayanlar kendilerini Türk kimliği ile ifade ediyorlardı.²⁸⁷ Türk Azınlık, Türkçeyi mümkün olduğu kadar eğitim faaliyetlerinde, basın yayım faaliyetlerinde, sosyal yaşamlarında ve kültürel faaliyetlerde kullanmaya özen gösteriyordu.²⁸⁸

Hristiyan bir toplum içerisinde yaşayan Türk Azınlık, Müslüman kimliği dolayısıyla dini olarak ayrı bir topluluk oluşturuyordu. İslam dininden kaynaklı örf, adet, gelenek ve dini bayramlar, Batı Trakya Türklerini bir arada

²⁸⁵ Cem Şentürk, "Batı Trakya Türklerinin Avrupa'ya Göçleri, Buldukları Ülkelerdeki Yaşam Koşulları ve Kimlik Algılamaları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.1, S.2 (2008), ss.420-421.

²⁸⁶ Selçuk Şengül ve Tuba Nur Sönmez, "Batı Trakya İnsan Hakları Raporu", *Mazlumder*, Ankara 2011, ss.55-56.

²⁸⁷ Kadir Yalınkılıç ve Kutlay Yağmur, "Batı Trakya Türklerinin Anadillerine ve Kültürlerine Karşı Tutumları", *Bilig*, S.70(2014), s.283.

²⁸⁸ Yalınkılıç ve Yağmur, "Anadillerine Karşı Tutum", s.285.

tutan önemli faktörlerdi. İslam dinine olan aidiyetten kaynaklanan bu durum, Türk Azınlığın ortak bir refleks ile hareket etmesini sağlıyordu.²⁸⁹

Yunan Hükümeti'nin, 1955 yılında 3370 Sayılı vatandaşlık yasasına göre; “*Grek soyundan olmayan bir kişi geri dönme niyeti olmadan ülkeyi terk ederse Yunan vatandaşlığından çıkarılabilir*” ifadesi Türk Azınlık üyelerinin bölgedeki sayısını azaltmak için uygulanmıştı. Bu durumun farkında olmadan kısa süreli ziyaret için Türkiye'ye gelen Batı Trakyalı Türklerin bir kısmı, Yunan vatandaşlığından çıkarılmıştı. Farkında olan Türkler için ise bu durum, yurtdışına seyahat hürriyetini kısıtlayan bir baskı unsuruydu. Yunan Hükümeti'nin uyguladığı vatandaşlıktan çıkarma yöntemi hem Batı Trakya Türk Toplumunu içerisinde huzursuzluklara yol açmış hem de kişilerin ekonomik ve psikolojik olarak yıpranmalarına sebebiyet vermişti.²⁹⁰

Batı Trakyalı Türklerin sosyal yaşamlarını anlatan edebi eserlerde, göç olgusu ve barış içerisinde yaşayabilme ideali önemli bir yer tutmuştu. Batı Trakyalı yazarlardan Rahmi Ali yazdığı *Muhacir Osman* adlı hikâyede Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Osman Ağa'nın tekrar doğduğu topraklara dönememesi üzerine çektiği hasreti anlatmıştı. Yazar, *Eleni'nin Gözyaşları* adlı hikâyesinde ise Yunanlı bir bayan öğretmenin, Türk köyünde öğretmenliğe başlaması ile gelişen olayları kurgulamış, iki toplumun da insani duygularından hareketle barışa olan özlemlerini dile getirmişti.²⁹¹

Buna karşılık Yunan Hükümetleri, Batı Trakya'da Türk inkılabına karşı faaliyet yürüten kişileri ve kurumları desteklemişler ve Batı Trakya Türk'ünün bilinçli bir şekilde geri kalmasını hedeflemişlerdi. Bunun en somut delillerinden bir tanesi Arapça eğitim yapan azınlık okullarına, Latin alfabesi ile eğitim yapan azınlık okullarından daha fazla ödenek ayrılmasıydı.²⁹²

Cunta Dönemi'nde ekonomik, sosyal ve kültürel hakların yok sayılması Türk Azınlığın toplumsal hayattan soyutlanmasını hızlandırmıştı. 28 Eylül

²⁸⁹ Yalınkılıç ve Yağmur, “Anadillerine Karşı Tutum”, ss.304-305.

²⁹⁰ Şengül ve Sönmez, “İnsan Hakları Raporu”, s.62.

²⁹¹ Yakup Kurt, “Yunanistan(Batı Trakya) Türk Edebiyatında Barış Özlemi”, *Humanitas*, S.4(2014), s.189.

²⁹² Öztürk, “Soğuk Savaş Döneminde”, ss.478-479.

1968’de çıkarılan bir kanun ile Yunanistan’da Hristiyan olmayanların devlet memuru olamayacağı kabul edilmişti.²⁹³

Türk kimliğinin bilinçli bir şekilde inkâr edilmesi de azınlık üzerinde psikolojik bir baskı unsuru olmuştu.²⁹⁴ Cunta İktidarı’nda, Türkçe adların kullanılması fiilen yasaklanmıştı. 1972 yılında şehir ve köylerin eski isimlerini basında, yazışmalarda ve haberleşmede kullananlara para ve hapis cezası uygulanacağına dair yasa çıkarılmıştı. Cunta Dönemi’nin en önemli politikalarından birisi de Batı Trakya Azınlığındaki Türklük bilincini ortadan kaldırarak, Müslümanlık kimliği propagandası yapmaktı.²⁹⁵

Cunta Dönemi’nde özellikle Kıbrıs Meselesi, Türkiye ile Yunanistan arasında bir sorun olarak ön plana çıkmıştı. Cunta Yönetimi de ilişkilerin gergin olduğu bu dönemde, Batı Trakya Türkleri üzerinde sistematik bir baskı politikası uygulamıştı.²⁹⁶

1973 yılında Batı Trakya’da yayımlanan Azınlık Postası Gazetesi’nin sahibi Selahattin Galip, Batı Trakya Türklerinin haklarını savunan bir yazı kaleme almıştı. Yazdığı yazı sebebiyle hakkında dava açılan Galip, Gümülcine İstinaf Mahkemesi tarafından 1 Yıl 8 Ay hapis cezasına ve 50.000 Drahmi tazminat ödemeye mahkûm edilmişti.²⁹⁷

2.7.2. Örgütlenme

Batı Trakya Türk Azınlığı, antlaşmalar ile güvence altına alınmış haklara sahipti. Bu sebeple, bir nevi özerkliğe sahip olması gereken Türk Azınlık, Yunan devlet politikasının uluslararası antlaşmaları göz ardı eden tavrı yüzünden örgütlenme özgürlüklerinde de kısıtlamalarla karşılaşmıştı.²⁹⁸

Osmanlı Devleti döneminde; Batı Trakya Bölgesi’ndeki Türkler, illerde bulunan *Cemaat-ı İslamiyeler* aracılığı ile yönetiliyordu. Yunanistan’ın 1920

²⁹³ Hüseyin, *Tarihe Bir Not*, s.26.

²⁹⁴ Kemal Kaya, *Yunanistan’ın Azınlık Politikası Bağlamında Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.451480), ss.51-52.

²⁹⁵ Toprak, “Türk- Yunan İlişkileri”, s.50.

²⁹⁶ Pervin Arslan, *Albaylar Cuntası Döneminde Türkiye’nin Yunanistan Politikasının Türk Basınına Yansıması(1967-1974)* (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2018, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.505060), ss.108-109.

²⁹⁷ “Batı Trakyalı Gazeteci S. Galip, 1 Yıl 8 Ay Hapse Hüküm Giydi”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 21 Nisan 1973, s.1.

²⁹⁸ Aşkar, “Kurban(Mahya) Geleneği”, s.448.

yılında çıkardığı 2345 Sayılı kanun ile Türk Azınlığın örgütlenmesi *Cemaat İdareleri Heyeti, Baş Müftü ve Müftülere* bırakılmıştı. Cemaat İdare Heyetleri, şehirlerdeki okulların ve müteveli heyeti olmayan vakıfların yönetiminden sorumluydular. 1949 yılında çıkarılan Kral İdaresi ile İskeçe ve Gümülcine'deki Cemaat İdare Heyetleri 12 yıllığına, Dedeğaç ve Dimetoka Heyetleri ise 7 yıllığına seçilecekti.²⁹⁹

1967 yılında Yunanistan'da Cunta Hükümeti'nin iş başına gelmesi ile birlikte İskeçe ve Gümülcine'de Türk Cemaati'ne ait vakıfların idare heyetleri görevden alınmıştı. Görevden alınan bu kişilerin yerine Cunta İdaresi'nin belirlediği kişiler atanmıştı.³⁰⁰ Cunta Yönetimi aynı uygulamayı Yahudi Cemaatleri üzerinde de gerçekleştirmeye çalışmış fakat yabancı ülkelerden gelen baskılar sonucunda Yahudi Cemaatlerine müdahale edememişti.³⁰¹

Osmanlı Devleti'nden miras kalan örgütlenme biçimlerinin yanında Türk Azınlık tarafından kurulmuş olan birlikler de vardı. 1927 yılında kurulmuş olan *İskeçe Türk Birliği*, 1928 yılında kurulmuş olan *Gümülcine Türk Gençler Birliği* ve 1936 yılında kurulmuş olan *Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği*, çağdaş bir Türk Azınlık yaratmak için faaliyetlerine başlamışlardı.³⁰²

Yunan yetkililer, Türk adı ile kurulan bu derneklerin Türk Azınlık üzerinde birleştirici bir rol oynadığını fark edince, derneklere önce Türk adını kullanmazlarsa mali yardımda bulunulacağı teklifini iletmişlerdi. Yunan yetkililerin bu teklifi Türk dernekleri tarafından kabul edilmeyince, 1971 yılında değişen dernekler yasası bahane edilerek, yasal yollardan dernekleri kapatma yoluna gitmişlerdi.³⁰³

İskeçe Türk Birliği değişen dernekler yasasına uyum sağlayabilmek için tüzüğünde bazı değişiklikler yaparak tescil için mahkemeye başvurmuş fakat mahkeme bu başvuruyu reddetmişti. İskeçe Türk Birliği'nin 1973 yılında bir üst mahkemeye yapmış olduğu başvurudan da sonuç alınamamıştı.³⁰⁴

²⁹⁹ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde*, ss.97-98.

³⁰⁰ Arslan, *Albaylar Cuntası Döneminde*, s.49.

³⁰¹ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde*, s.98.

³⁰² Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde*, ss.103-104.

³⁰³ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde*, s.104.

³⁰⁴ Tzichan Kara, *Avrupa Birliği Azınlık Politikası Çerçevesinde Batı Trakya Türklerinin Sorunlarının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2005, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.188685), s.30.

Aynı yöntem Gümülcine Türk Gençler Birliği için de uygulanmıştı. Gümülcine Türk Gençler Birliği'nin 1972 ve 1973 yıllarında tüzüğünün onaylanması için yaptığı başvurular onaylanmamıştı. Bu tavır dolayısıyla, hukuki durum sürüncemede kalmıştı. Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği'nin tüzüğü 1971 ve 1972 yıllarında zorluk çıkarılmadan onaylanmış fakat bölge valiliği derneğin isminde Türk ibaresi olduğundan konuyu İstinaf Mahkemesi'ne taşımıştı. İstinaf Mahkemesi, valilik lehine karar verince Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Yönetimi, davayı Yunanistan Danıştay'ına taşımıştı. Danıştay'dan da bir sonuç alınamayınca konu sürüncemede kalmıştı.³⁰⁵

Cunta Dönemi'nde; Türk Azınlık üzerinde artan baskılar, örgütlenme özgürlüğünü kullanma konusunda da kendisini göstermişti. Yunan siyaseti, Türk ismi geçen dernekleri kanunen onaylamamıştı. Buna karşın resmen de kapatmamıştı. Yunanistan dernekleri fiilen kapatmamış bunun yerine, dernekler üzerinden Türk Azınlığı baskı altında tutmayı amaçlamıştı.³⁰⁶

2.8. 1954-1974 Yılları Arasında Batı Trakya'da Siyaset

Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra, burada yaşayan Türkler 1881 yılından itibaren Yunan Meclisi'nde temsil edilmeye başlanmışlardı. Mübadele antlaşması imzalanmadan önce Yunanistan'ın Makedonya ve işgal altındaki Doğu Trakya Bölgeleri'nden de Türk milletvekilleri Yunan Meclisi'ne girmişti. Batı Trakyalı Türklerin, Yunanistan Meclisi'ne girmeleri ise ilk olarak 1 Kasım 1920 tarihinde yapılan seçimler ile olmuştu. Bu seçimde İskeçe ve Gümülcine'den ikişer tane olmak üzere toplam 4 Türk milletvekili Yunanistan Meclisi'nde temsil edilmişti.³⁰⁷

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Batı Trakya'da kalan Türkler Azınlık statüsü kazanmışlardı. Yunan vatandaşı olan Türk Azınlık bu tarihten sonra birçok sorunla karşılaşmıştı. Azınlık mensupları, sorunlarını dile getirebilmek ve çözüm yolları üretebilmek için siyasi

³⁰⁵ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde*, s.104.

³⁰⁶ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde*, s.106.

³⁰⁷ Ozer Chatıp, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri(Lozan'dan Günümüze)* (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2014, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.368339), s.24.

teşebbüslerde bulunulması gerektiğini biliyordu. Bu sebeple Yunan Meclisi'nde milletvekili olarak temsil edilebilmek Türk Azınlık için önemliydi. Çeşitli partilerden milletvekili seçilerek Yunan Meclisi'ne girmeyi başaran azınlık milletvekilleri, içinde buldukları partilerin kurallarından dolayı Türk Azınlığın sorunlarını Yunan Meclisi'nde yeteri kadar dile getiremiyorlardı. Bunun yanında Yunan Devleti, seçim zamanlarında binlerce askerin Batı Trakya Bölgesi'nde oy kullanmasını sağlayarak, bölgedeki oy dağılımını dengelemeye çalışıyordu. Türkiye'de yaşayan Yunan vatandaşı Türklerin de seçim zamanlarında Yunanistan'a gelerek oy kullanmasını engelleyebilmek için alınan gümrük geçişlerini yavaşlatıcı tedbirler Yunan politikasının bir parçasıydı.³⁰⁸

1920- 1936 yılları arasında, Yunan Meclisi'nde 15 Türk milletvekili görev yapmıştı. 1936 yılında Metaksas'ın Yunan Meclisi'ni dağıtarak kurduğu diktatörlük ile Yunan demokrasisi sekteye uğramıştı. Ardından II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve ülkedeki Alman işgali sebebiyle 1946 yılına kadar seçimler yapılamamıştı. 1946 yılında yapılan genel seçimlerden 1967 yılında Albaylar Cuntası'na kadar geçen 21 yıllık dönemde genel seçimler 9 kez yenilenmiş ve bu 21 yıllık dönem içerisinde Batı Trakya'dan 8 azınlık milletvekili Yunan Meclisi'ne seçilmişti.³⁰⁹

1967 yılında Yunan Cuntası'nın iktidara gelmesi ile Yunanistan'da demokrasi askıya alınmıştı. 1967 yılı ile Cunta İktidarı'nın yıkıldığı 1974 yılına kadar, Türk Azınlık belki de en sorunlu dönemini geçirmiş ve siyasete katılamamıştı. Albaylar Cuntası Dönemi'nde 1973 yılının Temmuz ayında Cumhurbaşkanlığı için bir halkoylaması yapılmıştı. Bu oylama ile 8 yıllık bir süre için seçilen Papadopoulos Cunta Yönetimi'nin lideri haline gelmişti.³¹⁰

2.9. 1954-1974 Yılları Arasında Batı Trakya'da Dini İnanç

Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk Azınlığın dini hakları, antlaşmalar ile güvence altına alınmıştı. 1881 yılında Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan İstanbul Antlaşması'nın 3. ve 8. maddelerine

³⁰⁸ Baş, *Batı Trakya Türkleri*, ss.71-72.

³⁰⁹ Chatıp, *Türk Milletvekilleri*, ss.24-25 ve 26.

³¹⁰ Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Modern Yunanistan'ın karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.37(2016), ss.530-531.

göre; Yunanistan topraklarında kalan Müslümanların can, mal, namus güvenlikleri sağlanacaktı. Bununla beraber antlaşmaya göre; Müslümanlara ibadet özgürlüğü tanınacak ve ayrıca Müslüman dini liderler şer'i mahkemelerde yetkilerini kullanmaya devam edeceklerdi. Yine Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasında 1913 yılında imzalanan Atina Antlaşması'na göre; Yunanistan'da yaşayan Müslüman Türklerin 1881 yılında imzalanan İstanbul Antlaşması'ndaki hakları tescil edilmiş ve bir Baş Müftülük oluşturulması kararlaştırılmıştı. Osmanlı Devleti döneminde Yunanistan'da yaşayan Türklerin dini özgürlüklerini kullanabilmeleri için imzalanan bu antlaşmaların yanında bugün de bağlayıcılığı devam eden Lozan Barış Antlaşması Batı Trakya Türklerinin en önemli dayanağını oluşturuyordu.³¹¹

Lozan Barış Antlaşması'nın 43-45. arasındaki maddeleri Batı Trakyalı Türklerin ve Türkiye'de kalan Rumların karşılıklı olarak haklarını kapsamaktaydı. Maddelerde; herkes dinini özgürce yaşayabilecek, Yunanistan'daki Müslüman Türkler dinlerinden dolayı herhangi bir ayrımcılığa tabi tutulmadan her türlü haktan yararlanacaktı. Ayrıca, Yunan Devleti Müslümanların aile hukuku ve yaşamlarıyla ilgili konuları Türk Azınlığın kendi gelenek ve göreneklerine göre çözümlemesini güvence altına alacaktı. Müslümanların ibadet yerlerini, vakıflarını korumak ve yeni kurulacak dini kurumlara kolaylık göstermek Yunan Devleti'nin mükellefiyeti altındaydı. Yunanistan'daki herhangi bir yasa Müslüman inancına aykırı ise Müslümanların bu yasaya uymaları zorunlu değildi. Ayrıca Müslümanlar kendi inançlarına aykırı yasalara uymadıklarından dolayı herhangi bir hak kaybına uğramayacaklardı.³¹²

1950'li yılların başında Türkiye ile Yunanistan arasındaki olumlu ilişkiler Batı Trakyalı Türklerin de nefes almasını sağlamıştı. 1957 yılına gelindiğinde Batı Trakya Rodop-Evros Türk Öğretmenler Birliği Başkanı Bahaeddin Mehmet, dönemin başbakanı Adnan Menderes'e bir mektup yazmıştı. Bahaeddin Mehmet mektubunda; Batı Trakya'da bulunan Türklere bütün Hristiyan âleminin kin ve nefret dolu muamelesinin devam ettiğini yazmıştı.

³¹¹ Necmettin Yılmaz, *Batı Trakya Türklerinde Din ve Kimlik* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.340437), ss.37-38 ve 39.

³¹² Kaya, *Azınlık Politikası*, ss.39-40.

Bahaeddin Mehmet'in üzerinde durduğu nokta, Batı Trakyalı Müslüman Türklerin benliklerini kaybetmeleri için Yunanlıların güttüğü siyaset idi.³¹³

1967 yılında Yunanistan'da iktidara gelen Cunta Yönetimi ile birlikte Türklere karşı baskılar artmıştı. Cunta Dönemi'nde Yunan Ordusu'nda askerliğini yapan Türk gençleri baskı ve şiddet yolu ile Hristiyanlaştırılmaya çalışılmış fakat bunda başarılı olunamamıştı.³¹⁴

Bu döneme kadar; Batı Trakya'da dini eğitim veren medreselerin yönetimi Türk cemaatinin kontrolünde iken Cunta Yönetimi medreselerin idaresini Yunanistan Devleti'nin kontrolüne almıştı.³¹⁵ Cunta Yönetimi medreselerin kontrolünü eline aldıktan sonra 31/10-10-1968 numaralı kanun ile Selanik Özel Pedagoji Akademisi'ni kurmuş ve medreseden mezun olanların Türk azınlık okullarında öğretmen olabilmeleri için 3 yıllık bir Yunanca ağırlıklı eğitime tabi tutulmalarını amaçlamıştı. Bu akademinin kurulması ile Osmanlı Devleti döneminden beri devam eden medrese mezunu öğretmen geleneği son bulmuştu.³¹⁶

Batı Trakya'da bulunan Türklere ait vakıflar tarih boyunca Türk Azınlığın dini ve sosyal hayatının idame ettirilmesinde önemli rol oynayan unsurlar olarak var olmuşlardı. Yunanistan, Türk kimliğinin muhafaza edilmesinde önemli rol oynayan vakıfların bu etkisini kırabilmek için 1964 yılından sonra vakıflara yönetici seçimine izin vermeyerek müdahale etmişti. Bu tarihten sonra Türk vakıflarının yönetici atamaları Lozan Barış Antlaşması'na aykırı olarak Yunanistan Hükümetleri tarafından yapılmıştı.³¹⁷

1970 yılına gelindiğinde; Batı Trakya'da özellikle Kıbrıs sorunundan kaynaklı baskıların artması ve yurt dışında dini eğitim alıp Batı Trakya'ya dönen gençlerin de etkisiyle eskisinden daha kapsamlı bir şekilde *Vaaz ve İrşad heyeti* kurulmuştu. Bu heyet vasıtasıyla, gençler kötü alışkanlıklardan

³¹³ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.1.123.789.4, (21 Ağustos 1957).

³¹⁴ Yenigün, "Çiğnenen Azınlık Hakları", s.696.

³¹⁵ Mouzegien Ompası, *Batı Trakya İskeçe Müftülüğü'nün Din ve Eğitim Alanındaki Faaliyetleri* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.608351), s.70.

³¹⁶ Asım Çavuşoğlu, *Batı Trakya'da Medreselerin Dünü- Bugünü*, Gümülçine: Bakeş Yayınları, 2014, ss.42-43.

³¹⁷ Barış Hasan, *Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığın Politizasyonu ve Mobilizasyonu*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.340181), s.57.

korunmaya çalışılmış, ayrıca sosyal ve kültürel dayanışmanın artırılması amaçlanmıştı. 1980’li yılların sonunda dönemin Yunan Hükümeti çeşitli baskılarla bu heyeti dağıtmıştı.³¹⁸

Cunta İktidarı döneminde; 1972 yılında İskeçe’de bulunan Tabakhane Camii, İskeçe Valisi’nin aldığı bir kararla yıkılmıştı. Caminin yıkılma gerekçesi olarak da, caminin bulunduğu alanın park yeri olduğu belirtilmişti.³¹⁹

³¹⁸ İbrahim Şerif, “İrşadın Daha Etkili Olması İçin Ne Yapılabilir? Vaizler ve Kullandıkları Metodlar”, *I. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri Ankara (1-5 Kasım 1993), Bildiriler Kitabı*, Ankara 1995, ss.375-376.

³¹⁹ Yılmaz, *Batı Trakya Türklerinde*, s.48.

3. BÖLÜM

SÖZLÜ TARİH

Geçmişte yaşanmış olayları anlamlandırabilmek ve yaşanan dönemin havasını daha yakından teneffüs edebilmek, araştırmacıyı konusuna daha hâkim kılar. Tarihçi sürekli *niçin?* sorusunu sorar ve aklında belli bir bilgi şekillenene kadar da durmaz.³²⁰

Var olan yazılı kaynakların yanında incelediğimiz olay yakın geçmişteyse ve olayı yaşayan kişilere ulaşabilme imkânımız varsa *Sözlü Tarih* bize hiçbir yerde rastlayamayacağımız ayrıntılar verebilir. Gerçekliğe ulaşabilme iddiası, *Sözlü Tarih* ile daha da sağlam temellere oturabilmektedir. *Sözlü Tarih* genel olarak görüşülen kişilerin hatıralarından oluşur. Kaynaklarda belirtilmeyen gizli kalmış bilgileri ortaya çıkararak, kullandığımız belgelerin tamamlayıcısı veya onlara alternatif veriler sunabilir.³²¹

İnsanlık tarihine baktığımızda, başlangıçta var olan sözlü gelenek, uzun yıllar hafızalarda yer alan bilgiler, ilk insanların kendi kültürlerini devam ettirebilmelerini sağlamıştır. Bu sözlü gelenek belki de insanlık tarihinde ortaya çıkan ilk bilinçli davranışların temelini oluşturmuştur.³²²

Sözlü Tarih'i diğer çalışma yöntemlerinden kesin olarak ayıran şey bilgi toplama yöntemidir. *Sözlü Tarih*'i çalışma yöntemi olarak belirleyen bir tarihçi, tarihi kaynağın oluşum sürecine bizzat katılarak, birincil kaynağın oluşturulmasında aktif rol oynar.³²³

Çalışmada gerek halen Batı Trakya Bölgesi'nde yaşayan Türklerle, gerekse Kıbrıs Barış Harekâtı döneminde Batı Trakya'da olup sonradan Türkiye'ye yerleşen kişiler ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşülen kişilerin tamamı tezde gerçek isimlerinin kullanılmasını istememişlerdir. Bu durumun gerekçesi olarak da geçmiş dönemde yaşamış oldukları sorunların tekrar

³²⁰ Edward Hallett Carr, *Tarih nedir?* Çev. Misket Gizem Gürtürk, İstanbul: İletişim Yayınları, 1996, s.103.

³²¹ Stephen Caunce, *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, çev. B. Bülent Can ve Alper Yalçinkaya, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2017, s.8.

³²² David E. Kyvig ve Myron A. Marty, *Yanıbaşımızdaki Tarih*, çev. Nalan Özsoy, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2016, s.3.

³²³ Caunce, *Sözlü Tarih*, s.22.

karşlarına çıkma ihtimalinin olduğu düşüncesidir. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen kişilerin ifadelerine göre, uzun yıllar vize alamadıkları için anne ve babalarının cenazelerine dahi gidememişlerdir. Biz de görüştüğümüz kişilerin düşüncelerine saygı duyarak, çalışmada bu kişilere takma isimler vereceğiz.

İsim verme yöntemi olarak 2019 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nde en çok kullanılan erkek ve kız isimleri kullanılacaktır. 2019 yılında sırasıyla en çok kullanılan on iki erkek ismi Yusuf, Eymen, Miraç, Ömer Asaf, Ömer, Mustafa, Kerem, Miran, Hamza, Ahmet, Mehmet, Ali'dir. Sırasıyla en çok kullanılan üç kız ismi ise Zeynep, Elif ve Defne'dir.³²⁴

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI DÖNEMİ'NDE BATI TRAKYA'DA YAŞAMIŞ TÜRKLER İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

3.1. Yusuf A.

Adı Soyadı: Yusuf A. ³²⁵
Doğum Yeri: Dedeğaç
Doğum Tarihi: 1949
Görüşme Tarihi: 18.08.2018
Görüşülen Yer: Dedeğaç

26 Mart 1949 tarihinde, Dedeğaç'a bağlı K. köyünde doğdum. Çocukluğum köyümde geçti. 1975 yılında evlendim. Bir kızım var. İlkokulu, Türk İlkokulu olan köyümdeki azınlık okulunda okudum. İlkokuldan sonra imkânlarımız el vermediğinden eğitimime devam edemedim. Çiftçilik yapan aileme yardım ettim. O zamanlarda bizim diplomalarımızda Türkçe ve Yunanca birlikte yazılıyordu. Okulumuzun ismi Türk İlkokulu olarak geçiyordu.

³²⁴ "En popüler İsimler Belli Oldu", gazeteduvar.com.tr/turkiye/2020/04/17/en-populer-isimler-belli-oldu, (Erişim: 16.11.2020).

³²⁵ Yusuf A. , 18.08.2018 Tarihinde Dedeğaç'ta Yapılan Görüşme.

Yirmi yaşına kadar ailemin yanında, onlara yardım ettim. 20 Temmuz 1969 tarihinde Yunan Ordusu'nda askerlik görevime başladım. 20 Temmuz 1971 tarihinde de Yunan Ordusu'ndan terhis oldum. Yani Yunan Ordusu'nda tam iki sene askerlik yaptım. Benim askerliğim Yunanistan'da Cunta Dönemi'ne denk geldi. Acemi birliğimi Atina'da muhabere birliğinde yaptım. Askerdeyken elektrikçilik ve telefon hattı çekme konularında iyi eğitim aldık. Sonraki hayatımda elektrikçi dükkânı açarak, ekmeğimi bu işten kazandım. Elektrikçilikten emekli oldum. Daha sonra usta birliğimizde de bize askeri telefon hatları çektirdiler. O zamana kadar bizim Batı Trakyalı Türkleri asker olarak kesinlikle Batı Trakya Bölgesi'ne göndermiyorlardı. Ben askerdeyken, NATO tatbikatı oldu. NATO tatbikatı vesilesiyle Batı Trakyalı bir Türk olarak bir ay Dedeoğaç'ta kaldım.

Kıbrıs Barış Harekâtı başladığında köyümde çiftçilik yapıyordum. Sabah gün doğarken uyandım. Transistörlü radyom var. Her sabah yaptığım gibi ilk işim radyomu açmak oldu. Haberleri dinliyorum, Türkiye'nin Kıbrıs'a çıkarma yaptığını, savaşın başladığını haber aldım. O gün hepimiz çok korktuk. Bizim için çok zor bir gündü. Hasat zamanıydı, köyümüzde biçerdöverler çalışıyordu.

Hasat zamanlarında sırasıyla yüksek yerlerde yangın bekçiliği yapıyorduk. O gün de tesadüfen yangın bekçiliği sırası bendeydi. Hisar denilen tepede o gün yangın bekçiliği yaptım. Saat 08.00'e kadar etrafta hiçbir hareketlilik yoktu. Saat 08.00'den sonra her yerde sirenler ötmeye başladı. Radyo'da Yunan Başbakanı Androçopulos'un genel seferberlik ilan ettiği haberi verildi. Radyoda Yunanca marşlar söylenmeye başladı. Yüksekte olduğum için her yeri görüyorum. Yunan askerleri başladılar kamyonetlerle köyleri dolanmaya. Akşam olunca herkesi kahveye davet ettiler ve elimizdeki silahları teslim etmemizi istediler. Ardından da Türklerin elindeki av silahlarını topladılar. Bizde silah yoktu fakat amcamda vardı. Amcamın silahını aldılar. Bir daha da o silahları geri vermediler. Bir Türk-Yunan Savaşı çıkarsa bizim halimiz ne olur diye, azınlık olarak herkes endişeliydi. O akşam hiç kimse evlerinde uyumadı. Tedirginlikten herkes dışarıda sabahladı.

Kardeşim o dönemde İstanbul'da öğrenciydi ve tatil olduğu için bizim yanımıza gelmişti. Yunan askerleri onu bulurlarsa tutuklayabilirler diye endişelendik. Bizi bulmasınlar diye o akşam ikimiz ormana gidip saklandık.

Harekât sırasında ve sonrasında Türk köyleri, Yunan askerlerinin gözetimi altındaydı. Gözetim altında tutulduk fakat Yunan askerleri köye ya da köylülere zarar vermediler. Geceleri Yunan askerleri köylerimizde devriye geziyorlardı. Harekâttan sonra Yunanlılar, Türk Azınlığa karşı daha temkinli davranmaya başladılar. Özellikle Türklerin örgütlenmesinin önüne geçebilmek için baskı uyguladılar.

Bir Türk-Yunan Savaşı olursa bizim ne tepki vereceğimizi bilemediklerinden bizi hep gözetim altında tuttular. Türkiye'ye yardım edeceğimiz endişesini taşıyorlardı.

Yunanistan'da seferberlik ilan edilince sefer görev emri olan kişiler askere alındı. Bunlar içerisinde Batı Trakyalı Türkler de vardı. Türkler, seferberlik emri gereği Yunan Ordusu'na katılmalarından kısa bir süre sonra geri gönderildiler.

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Türkiye ve Yunanistan arasındaki gerginlikten kaynaklı Batı Trakya Türk Azınlığı üzerinde de baskı arttı. Gümülüne bölgesinde üniversite sahası yapılmak için Türklerin elindeki en verimli tarım arazileri kamulaştırıldı. Sanayi bölgesi ve açık hava hapishanesi için kamulaştırmalar yapıldı. Bunun yanında psikolojik baskı da yapıldı.

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Yunanistan'da Türkler açısından daha da güvensiz bir ortam oluşunca Batı Trakyalı Türkler, yatırımlarını Türkiye'de yapmaya başladılar. Buradan birçok kişi tarlalarını satıp Türkiye'den ev, arsa, tarla aldı.

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Batı Trakya Türkleri üzerinde en büyük etkilerinden birisi Türkiye'ye yapılan toplu göç hareketi oldu. Ama bu göç çok uzun sürmedi. Özellikle ekonomik anlamda Türk Azınlık, Batı Trakya'da yaptığı birikimi Türkiye'ye aktardı. Batı Trakya'dan Türkiye'ye en büyük göç 1974 sonrası gerçekleşti.

Harekâttan sonra Batı Trakya'da yaşayan Türk toplumu arasında daha sıcak ilişkiler kuruldu. Savaş ihtimalinin getirdiği psikoloji Türkleri birbirine

daha da yakınlaştırdı. Türkler daha çok birbirlerinden alışveriş yapmaya başladılar.

Kıbrıs Barış Harekâtı'yla birlikte Yunanistan'da Cunta Rejimi'nin devrilmesi ve iktidara Karamanlis'in gelmesiyle Türk azınlık biraz da olsa rahatladı.

3.2. Eymen A.

Adı Soyadı: Eymen A.³²⁶

Doğum Yeri: Gümülcine

Doğum Tarihi: 1944

Görüşme Tarihi: 20.08.2018

Görüşülen Yer: Gümülcine

1944 yılında Gümülcine'ye bağlı M. köyde doğdum. İlkokulu köyümde bitirdikten sonra öğrenimime, Gümülcine'deki Medrese-i Hayriye'de devam ettim. 1963 yılında mezun oldum. 1970-1971 yıllarında ülkemiz Yunanistan Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı'nın, Selanik'te düzenlediği I. ve II. dönem Eğitim Seminerleri'ne katıldım.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Hizmet İçi Eğitim Dairesi'nin 07- 18 Ağustos 1995 tarihleri arasında İzmir'de düzenlediği, Türk Milli Eğitim Sistemi ve Kültür Değerlerini Tanıtma Semineri'ne iştirak ettim.

1996 yılında T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği 15. Milli Eğitim Şurası'na müşahit olarak katıldım. Batı Trakya'da gerçekleştirilen eğitim panellerinde konuşmacı olarak yer aldım.

Yurtdışında Avrupa Batı Trakya Federasyonu'nun 16-18 Haziran 2000 tarihlerinde Londra'da düzenlediği IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı'nda konuşmacı olarak yer aldım ve bir sunum yaptım.

20-22 Haziran 2002 tarihleri arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun düzenlediği *İnsan Hakları ve Batı Trakya Türkleri* çalışma toplantısına konuşmacı olarak katıldım.

³²⁶ Eymen A. , 20.08.2018 Tarihinde Gümülcine'de Yapılan Görüşme.

Hayatım boyunca ilkokul öğretmenliği ve rençberlik yaptım. 1965 yılında evlendim. Biri oğlan diğeri kız olmak üzere iki çocuğum var. Şu anda tarımla uğraşıyorum.

Kıbrıs Barış Harekâtı başladığında, D. köyü Türk İlkokulu'nda öğretmenlik yapıyordum. Türkiye Cumhuriyeti antlaşmalardan kaynaklanan garantörlük hakkını kullanarak Kıbrıs Adası'na müdahale etti. Kıbrıs Adası'nda Rumların baskı ve şiddetine maruz kalan Türkleri özgürlüklerine kavuşturdu. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başlaması ile Batı Trakya Müslüman Türk toplumu için sancılı ve hüznünlü bir dönem başladı. Biz de okulda Yunan öğretmenler ile birlikte çalışıyorduk. Aramızda gergin bir hava vardı fakat herkes işini yapıyordu. Kimsenin kimseye bir müdahalesi olmadı. Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığını, Türk-Yunan Savaşı'nın başlama korkusu sardı. Azınlık olarak yaşamının zorlukları o kadar fazla idi ki, yolda tarla korucusunu gören bir çocuk, ağlayarak anasının feracesinin içine saklanırdı. Kıbrıs Barış Harekâtı başladığında azınlık olarak herkes tedirgindi. Akşamları sıra ile bir komşunun evinde toplanıp, orada sabahlıyorduk.

Hatırladığım kadarıyla, Selanik tarafından tanklar üzerinde gelen Yunan askerleri, İskeçe'ye vardıklarında minareleri görünce orayı Türkiye zannemişler ve ailelerini telefonla arayarak kurşun dahi atmadan Türkiye'ye girdiklerini haber vermişlerdi. Harekâtın başlaması ile birlikte Yunanlı tanıdıklarımız bize karşı mesafeli davranmaya başladılar.

Harekât sırasında Yunan askeri Batı Trakya'ya seferberlik ilan edildikten sonra geldi. Azınlık köylerinin etraflarına yerleştiler. Azınlıklar yapmış oldukları işlerden güçlerden engellenmediler. Fakat bir tedirginlik herkeste vardı. Bölgedeki Türk esnafa, maliyenin yaptığı baskınlar ile bazı cezalar kesilmişti.

Harekâttan sonra Batı Trakya Türkleri için sistematik baskı, ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri ivme kazanmıştır. Bazı kişiler, mallarını çok ucuz fiyata satarak Türkiye'ye veya Avrupa'nın çeşitli ülkelerine işçi olarak gitmişlerdi.

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı, 1923'ten bu yana cereyan eden tarihi olayların hırpalaması ve Yunan devlet politikası çizgisinde hareket eden Atina Hükümetlerinin uzantısı olan Batı Trakya'daki ilgili makamların

baskısının da etkisiyle bugünlere sinik ve içine kapanık bir toplum olarak gelmişti. Kıbrıs Barış Harekâtı başladığında da akşamları kendini güvende hissedebilmek için bir araya toplanıyorlardı.

Batı Trakya, Yunanistan'ın en fakir ve en geri kalmış bölgesidir. Türk azınlık geçimini tarım ve hayvancılıkla sağladığından toprağa bağlı bir toplumdur. Batı Trakya Türk Azınlığının neredeyse % 80'i tarımla uğraşmaktadır. Dolayısıyla halkın tek geçim kaynağı elindeki kısıtlı topraklardır.

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Batı Trakya'daki Müslüman Türk azınlığını olumsuz etkileyen Yunan politikalarından birisi de kamulaştırmalardır. Batı Trakya'da yapılan kamulaştırmaların % 80'i azınlık tarlalarını kapsıyordu. 1978 yılının Mayıs ayında Gümölcine'ye bağlı Kafkas köy, Ambar köy, Vakıf ve Yahya beyli köylerine ait 4.000 dönüm ekim alanı sanayi sitesi yapılmak bahanesiyle kamulaştırıldı.

1980 yılında ise Gümölcine'nin Yaka Bölgesi'nde, Trakya Dimokritos Üniversitesi için azınlığa ait 3.200 dönüm arazi istimlak edildi. Aynı bölgede 4.300 dönümlük arazi de askeri bölge yapılacak bahanesi ile kamulaştırıldı.

1984 yılında ise Açık Hava Hapishanesi yapılacak bahanesi ile Şapçı ilçesine bağlı Karacaoğlan, Basırlı köy, Sirkeli, Bıyıklı köy, İrcan, Hacı Mustafa köy ve Kozlukebiri'e ait toplam 6.000 dönüm arazi istimlak edilmek istendi. Kamulaştırmadan siyasi nedenlerle vazgeçildi.

Müslüman Türk Azınlığının topraklarının kamulaştırılmasından başka eğitim konusunda da baskılar, Albaylar Cuntası ve Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra artmıştır. Eğitimimizin statüsü, eğitim özerkliği, yönetim esasları ve müfredatı önemli değişikliklere uğramıştır. 1954 yılında çıkarılan kanun ile Yunanistan Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı Türkçe derslerin eksiksiz olarak uygulanması kararı almıştı.

Bu kanun, azınlığımızın Yunan İç Savaşı sırasında devletin yanında yer almış olmasından dolayı zamanın *Papagos* Hükümeti tarafından azınlığımıza bir jest olarak çıkarılmıştı. Akabinde Trakya Genel Valisi G. Fessopulos, söz konusu kanunun uygulanması için tüm azınlık okullarına 1954 yılında bir yazı göndermişti. Genel vali, okullardaki tabelaların da derhal değiştirilmesini

Müsülmanikon Sholion yerine *Türkikön Sholion* yazılması için ikinci bir genelge göndermişti.

Diğer taraftan 1967 yılında Albaylar Cuntası, Batı Trakya'da milli bir azınlığın bulunmadığını, Lozan Barış Antlaşması'na göre azınlığın Müslüman Azınlık olduğunu ileri sürerek *Fessopulos*'un kararını iptal etti. Okullarda bulunan Türk ibareli bütün tabelaları indirtip yerine *Müsülmanikon* ibareli tabelalar astırdı.

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra da 1978 yılında, Gümülcine Belediyesi başta olmak üzere, diğer belediye ve nahiyelerde var olan Türkçe yer adlarının yazılı olduğu tabelalar indirildi. Halka Türkçe yer adlarının kullanılmasının kanunen yasaklandığı, bu yasağa uymayan olursa sert biçimde cezalandırılacakları bildirildi.

Bunun yanında Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Rodop Valisi *Apostolos Papadimitriou* isimlerinde *Türk* sözcüğünün bulunmasının kamu düzenini bozacağı gerekçesiyle Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği ile Gümülcine Türk Gençler Birliği aleyhine 1983 yılında kapatma davası açtı. Bidayet Mahkemesi Rodop Valisi'nin isteği üzerine 1984 yılında bu dernekleri kapatma kararı aldı. Bunun yanında, İskeçe Valisi de aynı yolu tercih ederek İskeçe Türk Birliği'nin kapatılması için dava açtı. İskeçe Türk Birliği'nin davası halen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde devam ediyor. Bu kararlar için Türk birlikleri, İstinaf Mahkemesi'ne başvurdular. İstinaf Mahkemesi yapılan itirazları 1986 yılında reddetti. 1987 yılında da Yunanistan Yargıtay'ı kapatma kararlarını onayladı ve kararlar yürürlüğe girdi.

Bu kararların onaylanmasından sonra Yunanistan hükümet sözcüsü, *Batı Trakya'da Türk yoktur* diye açıklama yaptı. Bu açıklama, Batı Trakya Türk Azınlığında infiale yol açtı. Bu konuşmadan sonra Azınlık Yüksek Kurulu, 25 Ocak 1988 tarihinde toplanarak, gerek Yunan Yargıtay'ının aldığı kararı gerekse milli kimliğimizi inkâr eden konuşmayı protesto etmek amacıyla Gümülcine merkezli olmak üzere tüm Batı Trakya'da protesto kararı aldı. Batı Trakya Müslüman Türkleri, 29 Ocak 1988 tarihinde Gümülcine'de olağanüstü hal ilan edilmesine, ana arterlerin polis tarafından tutulmuş olmasına ve yürüyüş yapmanın yasaklanmış olmasına rağmen engibeli

arazilerden yol bularak Gümölcine'nin merkezinde toplandı. Bu direniş kadın-erkek, yaşlı-genç, ovalısı-yakalısı-dağlısı herkes katılmıştı.

Son olarak öğretmenlik hayatımdan bahsetmek istiyorum. 1963 ile 1994 yılları arasında Türk azınlık okullarında öğretmenlik yaptım. 1991-1993 yılları arasında Yunanlı öğretmenler tarafından Türkiye ile Yunanistan arasındaki ikili antlaşmalara aykırı olarak, I. Sınıf Türkçe alfabe, II. ve V. Sınıflar için Türkçe okuma kitapları hazırlanmıştı. Bu durum bizim tarafımızdan protesto edildi. Kitaplar, Türk okullarına polis zoruyla sokuldu. Bu durum üzerine Batı Trakya Azınlığı Yüksek Kurulu boykot kararı aldı. 26-27-28 Şubat 1992'de öğrenci boykotu, 1-5 Şubat 1993 tarihinde ise öğrenci-öğretmen boykotu yapıldı. Bu boykota katıldığım için önce İskeçe iline bağlı G. köyüne kış ortasında sorgusuz sualsiz sürgün edildim. Rodop ilinde istenmeyen öğretmen ilan edildim. 23 Mart 1994 tarihinde öğretmenlik sözleşmem feshedildi ve mesleği bırakmak zorunda kaldım.

Azınlık okulları, gerek okul binaları gerekse araç-gereç yönünden Yunan okullarının çok gerisindedir. Azınlık okullarının söz konusu durumu ve çağdaş eğitimden yoksun olmaları nedeniyle, son yıllarda ilkokuldan itibaren bazı Türkler çocuklarını Yunan okullarına göndermeye başlamışlardır. Bu durumda azınlık çocukları dillerini, dinlerini, kültürlerini, gelenek ve göreneklerini yeteri kadar öğrenememektedir.

3.3. Miraç A.

Adı Soyadı: Miraç A. ³²⁷
Doğum Yeri: Gümölcine
Doğum Tarihi: 1945
Görüşme Tarihi: 21.08.2018
Görüşme Yeri: Gümölcine

1945 yılında şu anda yaşamakta olduğum Gümölcine'nin C. köyünde doğdum. 1980 yılında evlendim bir kız bir oğlan iki çocuğum var. İlkokulu köyümde okudum. İlkokulu bitirdikten sonra bizim dönemimizde

³²⁷ Miraç A. , 21.08.2018 Tarihinde Gümölcine'de Yapılan Görüşme.

Türkiye'nin açmış olduğu parasız yatılı öğretmen okulu sınavlarına katıldım. Türkiye'de eğitim görmek için Gümülcine'deki İdadiye okulunda sınava girdik. Lise ve ortaokul sınavlarına girdim. İkisini de kazandım fakat babam iki çocuk okutuyordu. Ağabeyim Gümülcine'deki Celal Bayar Lisesi'nde okuyordu. Maddi durumumuzun yetersizliğinden, parasız yatılı okulu tercih ettim. 1959-1960 Eğitim-Öğretim yılında Batı Trakya'dan 16 arkadaş Antalya Aksu Öğretmen Okulu'na gittik. İlk yılımıza 1960 yılında Antalya Aksu Öğretmen Okulu'nda başladık. Aksu öğretmen Okulu'nda dört yıl eğitim aldık.

Aksu Öğretmen Okulu'nda eğitim görürken 1964 yılında İsmet İnönü bizim okulumuzu ziyaret etmişti. Benim elimde Cumhuriyet Gazetesi vardı. İsmet İnönü beni görünce yanıma geldi. Nasılsın dedi? İyiyim siz nasılsınız? Dedim. Bana nerelisin? Dedi. Yunanistanlıyım, dedim. Yunanistan'ın neresindensin, dedi. Ben de Gümülcine'nin C. köyündenim dedim. Bana o gazeteyi anlıyor musun? Dedi. Ben de pek anlamıyorum, efendim dedim. Bu sefer bana oku oğlum oku, okudukça anlayacaksın dedi.

1964 yılında Antalya'daydık. EOKA ve Makarios'un katliamları devam ederken Türk uçakları Kıbrıs üzerinde uçtu. Aynı bizim Batı Trakya'da yaşadıklarımızı Kıbrıslı Türkler de yaşıyor. Kıbrıs lafı geçince Kıbrıslıları da kendim gibi görüyorum. O dönemde ABD Başkanı Johnson, İsmet İnönü'ye bir mektup göndermişti, Kıbrıs'a harekât yapmaması için.

Aksu'da eğitim görürken bizden önce Türkiye'ye eğitim almak için gelen ağabeylerimize Batı Trakya'ya dönüşlerinde Yunanistan Hükümeti, Yunanca bilmedikleri için zorluklar çıkarmış. Bu yüzden Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Batı Trakya'dan eğitim görmek için Türkiye'ye gelen bütün öğrencileri İstanbul Ortaköy Öğretmen Okulu'nda topladı. Zoğrafyon Rum Lisesi'nin Rum öğretmenleri bize Yunanca dersi verdi. İki yıl Yunanca dersi aldık.

İki arkadaş Yunanca'dan ikmale kaldık. Bu yüzden Güz döneminde mezun olabildik. İkmale kalmamızın da bir hikâyesi var. Yunanca öğretmenimizin adı Pavlos'tu. Biz Pavli diyorduk. Arkadaşlar bir gün; sor bakalım Pavli'ye *Megali İdea* ne demek dediler. Ben de bilmiyordum o zaman *Megali İdea* ne demek. Ben sorunca Öğretmenimiz Pavli Efendi hiddetlendi. Müdüre şikâyet etmiş. Okul Müdürü de neden hocana böyle bir

hakarete bulundun diye bizi sorgulamıştı. O olaydan sonra vatanımız Batı Trakya'ya dönünce sorduğumuz bu sorunun cezasını çektik.

Yunanistan'da askerlik görevim sırasında bana İstanbul nasıl? *Megali İdea* ne demek? Gibi sorular sordular. Bizim her birimiz hakkında Yunan hocalar tarafından, Yunanistan'a bilgi verilmiş. Biz bugün bu yaşananlar doğru muydu yanlış mıydı? Kritisini yapamayız ama devlet yapmıştır herhalde.

İstanbul Ortaköy Öğretmen Okulu'ndayken, Kıbrıs'ta Rumların yaptığı katliamları gazetede görünce öğretmen okulu öğrencileri olarak Ortaköy'de toplanıp, Taksim'e doğru protesto yürüyüşüne başladık. Polis bizi Beşiktaş'ta durdurup, Ortaköy'e geri gönderdi. İstanbul Ortaköy Öğretmen Okulu öğrencileri olarak Kıbrıs olaylarına karşı ilk protesto gösterisi düzenleyen gruptuk.

1965-1966 döneminde Türkiye'den diplomamı alıp Batı Trakya'ya döndüm. 1967 yılında askere gittim. Başta Tripoli'deydim. Sonra Polikastro'ya geldik. Askerdeyken darbe oldu. Benim silah ile atışlarım iyi olduğundan Atina'daki NATO tatbikatına götürdüler. Orada bir Yunan Binbaşı atış yapacağım esnada sırtıma basarak senin ismin ne dedi. Ben de Miraç A. dedim. A. benim dedemin ismi aslında benim ismim, babamın isminden dolayı Miraç. A. İdi. Yunan Devleti bize sormadan soy isimlerimizi değiştirmiş. Yunan Devleti, dedemizin isimlerini soy isim olarak yazmış. Bu Yunan Devleti tarafından azınlığa yapılan haksızlıklardan bir tanesi, karışıklığa sebep oldu. Tatbikat esnasında, M 1; *miana* derler Yunanca, dokuz kurşun alan tabanca, ayaklı otomatik tüfek kullandım. Hepsinde de başarılı oldum. Ama silahları sol elimle kullandığım için bana *Komünist misin?* diye sordular. Beni komünist olarak yaftaladılar. Ben Türk olduğum için böyle davranıyorlardı. Akşam olunca benim bağlı olduğum birliğin komutanı gündüz bana yapılan muameleye küfürlerle nefretini kustu.

Tatbikattan sonra Serez'e gelip orada da 16 ay askerlik yaptım. Serez'de askerlik yaparken bir gece Bulgar tarafından ateş sesleri gelmeye başladı ben de kulede nöbetçiydim. Hemen gidip bölük komutanımız olan yüzbaşuya herhangi bir hareketlilik olmadığına dair rapor verdim. Sadece silah sesleri

geliyordu. Aynı yüzbaşı sabah olunca onun şakağına silah dayadığımı ve onu tehdit ettiğimi söyleyerek benden şikâyetçi olmuş.

O olaydan dolayı yargılandım. Mahkemem 6 ay sonra Kavala'da görülmeye başlandı. Kavala'ya iki kez mahkeme için gittim. Mahkemede bana: “*Sen hiç öğretmenlik için bir köye başvurdu mu?*” diye sordular. Ben de başvurmadığımı söyledim. Mahkeme hâkimi bana eğer bu davadan beraat edip öğretmen olmak istersen hangi düşüncelerle öğrenci yetiştirirsin diye sordu? Ben dedim ki bütün dünyanın çocukları bizim çocuklarımızdır. Biz eğitimciyiz, çocukları eğitiriz. Onlara düşmanlık değil sevgi aşılarız, insanlık aşılarız. Bütün çocukları severiz. Ama benim Türk çocuklarını eğitmek için eğitim aldığımı da ilave ettim.

Kavala'daki yargılanma sırasında bana bir soru daha sordular. “*21 Nisan 1967'de gerçekleşen askeri cunta hakkında ne düşünüyorsun?*” dediler. Batı Trakya'da kalabilmem için iyi hal kâğıdını alabilmem lazım. Mahkemede vatan hainliğinden yargılanıyorum. Bana hüviyetimi belli eden bir belge vermiyorlar. Her gün karakola gidip imza vermem gerekiyor. Hiçbir yere gidemiyorum. Yaptığım hiçbir şey yok neden bunları yaşadım? Neden böyle sorular sordular? Hiç bilmiyorum. Babam da II. Dünya Savaşı'nda Yunan Ordusu'nda İtalyanlara karşı savaşmış. Eşeklerle, Arnavutluk'a giriyorlar. Savaşta ayağından vurulup gazi oluyor. Batı Trakya insanı çileli insandır. Burada yıkımlar üst üste gelir. Ben babamdan duydum. Hep Atatürk'ü görmek istemiş ama görememiş. Annemin babası Trablus'ta şehit düşmüş. Atatürk gibi okumuş insanlar sayesinde Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin küllerinden doğmuş.

Biz Batı Trakya'nın Yaka kısmında yaşıyoruz. Burada hayvancılık, tütüncülük ve bağcılık ile uğraşılır. Bizim Yunan halkı ile hiçbir sorunumuz yok bizim sorunumuz Yunan devlet adamlarıyla. Batı Trakyalıları ezen Yunan devlet politikasıdır. Yunanlılar uzun süre Osmanlı Devleti içerisinde azınlık olarak yaşadıklarından azınlığın ne olduğunu biliyorlar. Bize de bu yüzden zulüm yapıyorlar. Yunanlıların yaptığı en büyük kötülük Batı Trakya insanını eğitimsiz bırakmasıdır.

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın birinci devresinde Gümölcine'de köyümdeydim. Bir sabah erken uyandık. Sabah radyolardan duyuluyor ki

Türk askeri, Kıbrıs'a çıkmış. Herkes işini bırakıyor, herkeste bir telaş bir sevinç. Ben o sevinci babamda gördüm eski gazellerden bir türkü çığırıyor. 1974 olayı bambaşkaydı. Neden bu sevinç oluyor, çünkü Rum zulmüne karşı harekâtı yapan benim soydaşım, benim kardeşim, ben de öyleyim. Hani Türküsü de vardır ya *“Bir gece ansızın gelebilirim”*.

Harekât başlayınca Yunan askerleri köyümüze geldi. Hasat zamanıydı, ekinler tarlada kaldı. Evde un yoktu. Harekâtın birinci devresi devam ederken köyden üç arkadaş Gümölcine'ye un almaya gittik Gümölcine'de neredeyse her sokakta Yunan askerleri dolaşıyordu. Bir Yunanlıdan bir çuval un aldık. O sırada Yunanlı bir kadın: *“Siz Türk'sünüz, sizi askerlere söyleyeceğim”* dedi. Orada bulunan Yunanlı bir adam da kadına sen utanmıyor musun? Böyle sözler söylemeye, biz hepimiz birlikte yaşıyoruz. Hem Bulgarlar zamanında Türkler bize ne kadar yardım ettiler sen bilmiyor musun? Dedi. Sonra adam kadını, mahzene doğru iterek un çuvalını bizim arabaya koydu. Sonra Yunanlı adam, bize de eğer askerler size kim olduğunuzu sorarsa senin ismin Yorgo, senin ismin Niko, senin ismin de Hristo dedi. Biz de ezberledik isimlerimizi, bereket sormadılar.

Harekâtın birinci devresi durunca Ç. köyünden bir arkadaşımın Atina'ya gittik. Atina'ya gitmemin iki sebebi vardı. Birincisi hüviyetimi belli eden bir belge almak ve pasaporta başvurabilmektir. İkincisi ise çalışmaktır. Atina'ya gidip işçi olarak çalışmaya başladık. Bu sırada Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ikinci devresi başladı. Bir gün Atina'da otobüsle işe giderken, daha önce birlikte çalıştığımız bir Yunanlı beni tanıyıp *Miraç sen misin?* dedi. Evet, deyince beni o otobüsün içinde linç etmeye kalktılar. Otobüsün içinde ön sıralarda oturan bir papaz insanları tahrik etti. Ama otobüsteki bir Yunanlı ayağa kalkarak: *“Siz ne yapıyorsunuz? O da buranın insanı, oturun yerinize, çok savaşmak istiyorsanız, gidin Kıbrıs'a savaşın”* dedi. Bunun üzerine şoför de herkesin yerine oturmasını söyledi. Her toplumda böyle sağduyulu insanlar vardır ve bu insanlar her zaman anılmaya değerlerdir. Acı ama böyle bir anım da var. Gözü dönmüş insanlar, bir işaretleri ile beni yok edebilirlerdi.

Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında, Kıbrıs'tan kaçıp Yunanistan'a gelmiş olan 33 tane Rum'u bizim yerimize işe aldılar. Böylece, ben dâhil diğer Türk arkadaşlarımla birlikte işsiz kaldık. O zamanlarda pasaport işlemleri Atina'da

yapılıyordu. Ben de pasaport alarak anavatan Türkiye'ye gelmek istiyordum. Neden pasaport vermediklerini bilmiyordum fakat kendimce Kavala'daki mahkeme olayından olabileceğini düşünüyordum.

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra zorluklar daha da arttı. Yunan devlet politikası doğrultusunda çalıştığımız yerlerde isimlerimiz de değiştirildi. Mesela benim kardeşimin ismi Hasan ama ona Maki ismini vermişler. Bir Yunan iş yerinde çalışıyorsanız, size Ahmet ya da Mehmet gibi isimlerinle hitap etmeleri gerekirken Maki diyorlar.

Türklerin elindeki Yaka tarlaları Yunan Hükümeti tarafından istimlak edilirken, tel örgüler çekildiğinde Türkler olarak Eşekçili köyünün camisinde toplandık. Kurum ve kuruluşlarımızın liderleri oradaydı. Biz kendi köyümüzden 8-10 kişi gittik. Bu istimlak olayı tüm Türkleri birleştirmişti. Hatta toprak kamulaştırması döneminde buraya, Atina'dan meşhur bir Türk gazeteci de gelmişti. Ona burası açık hava hapishanesi yapılacakmış dedik. O da Amerika'da bile bu kadar büyük açık hava hapishanesi yok şu karşıdaki dağlar ne güne duruyor demişti.

Batı Trakya'dan Türkiye'ye göç en çok 1974 yılında oldu. Bizim köyün hemen hemen yarısı Türkiye'ye göç etti. Bizim köylerde boşalan yerlere de dağ köylerinden gelenler yerleşti.

Kıbrıs Harekâtı olduktan sonra öğretmen olarak çok zorluklar yaşadık. Ha düzeldi ha düzelecek derken hayatımız geçti. Ben her yıl öğretmenlik izni çıkmasını bekledim. Geceleri öğretmenlik iznimin çıktığının rüyasını görüyordum. Her yıl Gümölcine'ye gidip öğretmenlik iznimin çıkıp çıkmadığını sorardım. Bizim burada öğretmenlik yapmak için hükümetin onayından sonra köy heyeti ile anlaşma imzalamak gerekiyordu. Yaşadığım köy başta olmak üzere çevremde gezmediğim köy kalmadı. Fakat hep engellendim. En son Şapçı'nın B. köyünde gece vakti anlaşma yaptım. O anlaşma benim için yeni bir doğuş oldu.

Bugün hala azınlık insanında bir fobi oluşmuş. Jandarma geliyor dendi mi, bir kedi karşısındaki bir yavru kuş gibi kalıyoruz. Baskı karşısında korkup sınıyoruz. Bu korku hala var. Mesela bir dernek kurduk, öğrenciler gelip buradan kitap alabilir, etkinliklere katılabilir fakat bir kısım aileler Yunanlılardan çekindikleri için çocuklarını göndermiyor. Bu derneği kurduk

ama uzun süre tabelalarımı yazacak kişi bulamadık. Yazdırdıktan sonra da astırmak için çok uğraştık. Azınlık insanı korkusundan bu duruma gelmiş. Resmi izinli derneğin tabelasını yazmak, asmak istemiyor. Korkuyor.

Azınlık insanı çok zorluklar çektiğinden çalışkandır, ekmeğini taştan çıkarır. Ben Batı Trakyalı bir Türk olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin her zaman güçlü olmasını Türk insanının da aydın karakterli olmasını isterim.

3.4. Ömer Asaf A.

Adı Soyadı: Ömer Asaf A.³²⁸

Doğum Yeri: Dedeğaç

Doğum Tarihi: 1954

Görüşme Tarihi: 16.07.2019

Görüşme Yeri: Dedeğaç

1954 yılında Dedeğaç'ta doğdum. Kendi köyümde azınlık ilkokuluna gittim. Bizim dönemimizde okulda Türkçe, Tabiat Bilgisi, Matematik, Kur'an-ı Kerim dersleri vardı. Kur'an-ı Kerim dersini Latin Harfleri ile işliyorduk. Türk öğretmenimiz vardı. Altıncı sınıfta da Yunanca öğretmek için Yunan öğretmen geldi. Hayatım boyunca çiftçilik ve inşaat ustalığı yaptım. Şu anda Dedeğaç'ta ikamet ediyorum. Yunanistan'dan emekliyim.

Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Yunan Ordusu'nda askerdim. 1974 yılının Nisan ayında askere gittim. Nisan ayının başında Dedeğaç Askerlik Şubesi'nden askerlik kâğıtlarımı polis getirdi. O zaman evraklarla birlikte birliğe ulaşabilmem için tren bileti de göndermişlerdi. Dedeğaç'tan Tiva'ya kadar trenle gittim. Yunan Ordusu'nda toplam 31 ay askerlik yaptım. Yunanistan'da o dönemde askerlik 24 aydı, fakat Kıbrıs Harekâtı ve Türkiye'nin Ege Denizi'nde petrol aramak için görevlendirdiği Sismik araştırma gemisi sebebiyle bizim askerliğimizi 30 aya uzatmışlardı.

Türk olduğumdan dolayı hakaret ediyorlardı. Haksızlık yapıyorlardı. Türklere devamlı nöbet yazıyorlardı. Çarşı izni vermiyorlardı. Ben hakaret ve haksızlıklara dayanamayıp üstlerime itiraz edip karşı gelince 20 gün hapis

³²⁸ Ömer Asaf A. , 16.07.2019 Tarihinde Dedeğaç'ta Yapılan Görüşme.

cezası aldım. Böylece askerliğim 20 gün daha uzamış oldu. Kıbrıs Harekâtı başladığında Yunanistan'ın Tiva şehrinde acemi birliğindeydik. Tiva, Atina'nın dışında bir şehirdir. Tiva'daki acemi birliğinde 3000'in üzerinde asker vardı. Bu askerler içerisinde biz Türkler 80 kişiydik.

Acemi birliğinden usta birliklerine dağıtımımızın yapılacağı günlerde Kıbrıs Harekâtı başladı. Bize askeriye den herhangi bir açıklama yapılmadı. Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri bir harekât başlattığını Seferberlik emrini alıp askeriyeye başvuran Yunanlılardan öğrendik. Yunanistan seferberlik ilan edince daha önce askerliğini yapmış ve seferberlik emri olan sivil Yunan vatandaşlarını orduya katılmaya çağırmış. Onlar birliğimize gelince Kıbrıs'ta savaş başladığını öğrendik. Seferberlik emrini alıp gelenler için bir planlama yapılmamış olduğundan askeriye'nin içinde kargaşa yaşandı.

Yasak olmasına rağmen bizim küçük bir radyomuz vardı. Radyo, Kos Adası'ndan bir Türk arkadaşımızındı. Harekât ile ilgili gelişmeleri Türk radyosundan takip ediyorduk. Mesela Türk Ordusu'nun Magosa'ya girdiğini radyodan öğrenmiştik. Radyoda çalan Milli Marşları dinlemiştik.

Kıbrıs Harekâtı başladığında Türklere karşı bir hareket olmadı. Yalnız bizim silahlarımızı almışlardı. 24 saat içerisinde Yunanlı askerleri usta birliklerine göndermelerine rağmen biz Türkler olarak 80 kişi acemi birliğinde kaldık. Gece saat 01.00 gibi askerleri uyandırıp usta birliğine gönderdiler. Biz, gece treniyle gidecek olanlar uyandırılıyor sanmıştık. Sabah uyandıığımızda sadece Türklerin kaldığını Yunan askerlerinin gittiğini gördük. Bizi yaklaşık 5 ay dağıtıma göndermediler.

Usta birliklerimize 1974 yılının Aralık ayında gönderildik. Usta birliği olarak nereye gideceğimiz belli olmuştu. Herkes nereye gideceğini biliyordu. Daha sonra bizi göndermedikleri usta birliklerinin çoğu Batı Trakya Bölgesi'nde görevlendirilmişti. Selanik'teki birlik, Kozani'deki birlik, Kastorya'daki birlik, Larissa'daki birlik, Batı Trakya'ya gönderilmişti. Daha sonra Yunanistan genelindeki topçu birliklerinde ne kadar Türk varsa Tiva'ya topladılar. Topçu birliklerindeki Türkler de gelince yaklaşık 400 kişi olduk. Gelen arkadaşlardan bazıları usta birlikleriyle birlikte Batı Trakya Bölgesi'ne gitmişler, oradan toplanıp Tiva'ya gönderilmişler. Bizi kontrol altında tutabilmek için 1974 yılının Aralık ayına kadar Tiva'da beklettiler. Burada

geçirdiğimiz 8 ay boyunca bize hiç silah verilmedi. Komutanlar tarafından herhangi bir açıklama da yapılmadı. Bizim de sorma şansımız yoktu.

Güvendiğimiz arkadaşlarla Kıbrıs Harekâtı hakkında konuşuyorduk. Gelişmeleri gizlice radyodan takip ediyorduk. Bizi Kıbrıs'a göndermeyeceklerini bildiğimizden tedirgin değildik. Batı Trakya'dan 700-800 km uzakta ailelerimizden ayrı olmak bizi üzüyordu.

Askerdeyken ailemle mektuplaşıyordum. Ara sıra telefonla konuşuyorduk. Bizim gönderdiğimiz mektuplar ve bize gelen mektuplar askeriye tarafından okunuyordu. Kıbrıs Harekâtı'nın başladığı günlerden sonra bir süre ailemle telefonda görüşemedim. Askerliğim boyunca 3 kez izne ailemin yanına geldim.

Dağıtımımız yapıldıktan sonra usta birliğine gitmek için hareket ettim. Aralık 1974 ile Aralık 1976 yılları arasında Preveze'de askerdim. Acemi birliğinde nişancılık eğitimi almıştık fakat usta birliğinde hiçbir zaman bana nişancılık yaptırılmadı. O dönemde tatbikat yapıldı fakat biz Türklere görev verilmedi. Görev kâğıdımızda paletli top kullanımı yazmasına rağmen hiç top kullanmadım. Bize hep pasif görevler verildi.

Daha sonra ailemle görüştüğümde, onlar da bir savaş çıkarsa diye korkmuşlar. Beni çok merak etmişler. Fakat o zaman haberleşememiştik. Ben de üzülmesinler diye askerde yaşadıklarımı aileme anlatmamıştım.

Yunan subayları, askerlere karşı yaptıkları konuşmalarda düşmanlarımız dediğinde Türkleri kastettiklerini bilirdik ve bu durumdan huzursuz olurduk.

Yunanlı asker arkadaşlarla konuştuğumuzda, özellikle Trakya ve Adalardan gelen askerler, bizim Preveze'de çok rahat olduğumuzu söylerlerdi. Kıbrıs Harekâtı ve Türkiye'nin Ege Denizi'nde petrol arayan Sismik Araştırma Gemisi'nden dolayı Adalar ve Trakya bölgesinde askerlerin gece-gündüz ağır eğitimler yaptığını söylerlerdi.

Askerlik bittikten sonra Dedeağaç'a döndüğümde Türkler üzerinde psikolojik baskı oluşturmaya çalıştıklarını gördüm. Mesela bankaya gittiğinizde sıra sizde olsa bile Yunanlıların işlemlerini yapıyorlar, Türkleri akşama kadar bekletiyorlardı. Türk Çiftçilere yeterli gübre verilmezdi. Türkler de Yunanlı bir tanıdıkları vasıtasıyla ihtiyaçlarını karşıyorlardı. Türkler onlarca kez başvurmasına rağmen traktör ehliyeti verilmezdi.

Türlere bankalar kredi vermezdi. Yunanlılar, herhangi bir Türk'ün malını satın alacaklarsa, bankalar onlara istedikleri şartlarda, istedikleri kadar kredi verirdi.

Yunan politikası, geçim kaynağı tarım olan Batı Trakya Türklerinin ellerindeki toprakları almaktı. Türklerin evlerindeki en ufak tadilata bile izin verilmezdi.

Kıbrıs Harekâtı ile birlikte Yunan Cuntası yıkılınca, demokrasinin gelmesi ile birlikte Batı Trakya Türk Azınlığı çok şey bekledi ama umut ettiğini bulamadı. Türkler üzerindeki Yunan politikası aynen devam etti. Gelen iktidarlar da Cunta Yönetimi'nin sloganı olan “*Ellas Elinon Hristiyanon*” yani “*Yunanistan Yunanlı Hristiyanlarıdır*” anlayışını devam ettirdiler. İster Cunta Yönetimi olsun, ister demokrasi yönetimi olsun, Yunanistan'ın Türk Azınlık üzerindeki politikası hiçbir zaman değişmedi. Tren rayı gibi dümdüz, hiçbir sapma yok.

Harekâttan sonra Türk Azınlık içerisinde belli bir yeri olan kişileri sindirmek için dövdüler. Bizim Türk Azınlıktan birçok kişi, bir savaş çıkarsa kızlarımıza bir zarar gelir diye, kızlarını Türkiye'den evlendirdiler. Batı Trakya'dan Türkiye'ye eğitim görmeye gelenler geri döndüklerinde Yunanistan *Dikaça* ismi verilen denklik belgesini vermedi. Böyle olunca Batı Trakya'nın eğitim görmüş çocukları, kendi topraklarında iş bulamadı. Türkiye'ye bir beyin göçü yaşandı. *Dikaça* belgesini alabilmek için eylem de yapıldı. Bu çocuklar Türkiye'de doktor, mühendis, avukat, profesör, milletvekili, bakan, belediye başkanı oldular.

Kıbrıs Harekâtı sırasında ya da daha sonra Türklerden Yunan Ordusu'nda askerlik yapmamak için kaçanlar da oldu. Almanya'ya işçi olarak giden Türklerin çocuklarından askerlik için Yunanistan'a gelip Türkiye'ye kaçanlar oldu. Bu kaçıslara da Yunanistan göz yumdu. Hatta izin verdi. O zaman Yunan taksiciler kaçmak isteyenleri Türkiye'ye götürüp bırakıyordu. Karşılığında kaçan kişinin kimliğini alıp Yunan polisine teslim ediyorlardı. Yunanistan da bu kişileri vatandaşlıktan çıkarıyordu. Yunanistan için vatandaşlıktan çıkarılan her Türk kar sayılıyordu.

Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra eğitim için gelenler Türkiye'de kaldı. Kızlar, Türkiye'den evlendirildi. Askerden kaçanlar Türkiye'ye geldi. Yunanlılardan

baskı görenler topraklarını satıp Türkiye'ye yerleşti. Böylece, Batı Trakya'daki Türk nüfusu giderek azaldı.

Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra İskeçe'de 4. Kolordu kuruldu. Halen bu Kolordu, İskeçe Bölgesi'nde bulunuyor.

Harekâtın ilk günlerinde babamlar gece bağ, bahçelerde yatmışlar, eve gelip bize bir şey yaparlar korkusundan. Çevre köylerdeki sivil Yunanlılar, silahlı bir şekilde bizim köylerde devriye gezmişler. Yıllar sonra Yunanlı bir arkadaşla bu konuyu konuştuğumuzda bana “*kimse size zarar vermesin diye*” Türk köylerinde devriye gezdiklerini söylemişti. Türklerin ellerindeki av silahlarını toplamışlar. Babamda da av silahı vardı. Onu da almışlar. Bir daha da o silahları geri vermediler.

3.5. Zeynep A.

Adı Soyadı: Zeynep A.³²⁹

Doğum Yeri: Gümülcine

Doğum Tarihi: 1953

Görüşme Tarihi: 15.07.2019

Görüşme Yeri: Dedeğaç

1953 yılında, Gümülcine'ye bağlı L. köyde doğdum. L. köyde Azınlık İlkokuluna gittim. O zaman okul altı yıldır. İlk üç sene, Eski Türkçe eğitim gördük. Dördüncü sınıftan itibaren Yeni Türkçe görmeye başladık. Azınlık İlkokulunda altı yıl eğitim gördükten sonra bir daha okumadım. Okulda biri Türk, diğeri Yunan olmak üzere iki öğretmenimiz vardı. Yunan öğretmen sadece Yunanca öğretiyordu. Türk öğretmen kendisi de Gümülcineliydi. Türkiye'den gelen öğretmenlerden değil de, Selanik'ten gelen öğretmenlerdendi. (*Selanik Özel Pedagoji Akademisi*).

O zamanlar babam çiftçilik yapardı. Babamın traktörü vardı. O zamanlarda çoğu kişinin traktörü yoktu. Ben de babamla birlikte tarlaya çalışmaya giderdim. Traktörü de kullanırdım. Tarlaya; nohut, tütün, kabak,

³²⁹ Zeynep A. , 15.07.2019 Tarihinde Dedeğaç'ta Yapılan Görüşme.

mısır ve buğday ekerdik. Bandak (*Balya*) doldurmaya, mısır kırmaya hep birlikte giderdik.

Elektriğin olmadığı zamanlardı. Geceleri gaz lambalarını yağ tenekelerinin üzerine koyup 5-6 kız iğne oyası yapardık. Darbuka çalıp, türkü söylerdik. Kendimizce eğlenirdik. Gümölcine'ye gezmeye giderdik. Bizim köyde hiç Yunan olmadığından Yunanlılarla pek konuşmazdık. Kendimi anlatacak kadar Yunancayı okulda öğrendim.

1975 yılında evlendim. 1976 yılında kızım dünyaya geldi. Şu anda, Dedeagaç'a bağlı H. köyünde oturuyorum.

Kıbrıs karışması olduğunda Gümölcine'nin L. köyündeydim. O gün bir Yunanlının yanında fidan aşısı yapıyordum. Bizim Türklerden 5-6 kız arkadaş, aşı yapmak için gidiyordu. Babam beni göndermek istemiyordu fakat o gün ben de gitmişim. Hem arkadaşlarımın yaptıklarını merak ediyordum hem de para kazanmak istiyordum. Aşı yapmaya gittiğimiz yer, bizim köye yakındı. Bizim köyden Ahmet abimiz vardı. Yunanlı ile birlikte çalışıyorlardı. Bizim başımızda da Ahmet abi duruyordu. Ben tarla işlerine meraklı olduğumdan aşı yapmayı kısa sürede öğrenmişim.

Aşı yaparken Ahmet abinin radyosunu dinliyorduk. Sabah saatleriydi. Türk radyosunda marşlar çalmaya başladı. Ahmet abi Kıbrıs'ta savaş çıkmış, dedi. Biz heyecanla şimdi ne yapacağız, dedik. Ahmet abi bekleyelim bakalım, dedi. Yaklaşık 1 saat sonra Yunanlı geldi. Savaş başlamış işi bırakın dedi. Yunanlı bize gönüllü olarak askere gideceğini söyledi. Sonra da arabaya binin sizi eve bırakayım, dedi. Fakat biz çekindiğimizden yürüyerek gideceğimizi söyledik. O da üstelemedi. Köye yürüyerek döndük.

Köye vardığımızda, köyde bir kargaşa durumu vardı. Duyduk ki köydeki erkekleri askere alıyorlarmış. Köyde iki büyük otobüs Yunan askeri vardı. Yunanlılar, tüm erkeklere "*evinde silah olanlar silahlarını alıp gelsin*" demişler. Bizim evde yalnız babam kaldı. Üç amcam, babama kadınlar sana emanet deyip gittiler. Büyükler kendi aralarında bu işin sonu ne olacak, kızlara bir fenalık yaparlar mı? Diye konuşuyorlardı. Bir saat sonra bir haber geldi. Erkekler askere alınmayacak, sadece getirdikleri tüfekler alınacak diye. Tüfeklerle birlikte bizim köyden 3 kişiyi aldılar.

Alınan 3 kişiden birisinin babası, II. Dünya Savaşı'nda Yunan Ordusu'nda İtalyanlara karşı savaştığı için devlet tarafından ona köyde bir baraka vermişler. Savaş gazisi olduğu için barakada bir şeyler satıp geçimini sağlayabilsin diye bir ayrıcalık. Daha sonra alınan 3 kişiden diğer ikisini de bırakmışlar, yalnız gazinin oğlunu Gümülcine'deki askeriye'ye götürmüşler.

Gümülcine askeriyesinde tek Türk oymuş. Yunan zabıtları, eğer bu akşam bunu burada bırakırsak öldürürler diyerek gece 2'de getirip eve bırakmışlar. Gazinin oğlu, Gümülcine'deki askeriye'de daha önce birlikte askerlik yaptığı arkadaşlarını görmüş fakat onunla konuşmamışlar. Gece onu eve getirdiklerinde bizim olaylardan haberimiz olmadığı için "*gene bir baskın mı var?*" diyerek çok korkmuştuk. Gazinin oğlunu bıraktıklarında, komşumuz olduğundan biz de gitmiştik. Ağlıyordu: "*eğer bu akşam orada kalsaydım, beni öldüreceklerdi*" demişti. Demek ki Yunan subayları iyi insanlarmış. Sabaha kadar hiçbirimiz uyumadık.

Eğer bize karşı bir hareket olursa diye komşuda tütün kuyusu açmışlar, üstünü de tahtayla kapatmışlardı. Bir durum olursa kızları oraya saklayacaklardı.

Bizim köyün üst tarafında bir Yunan köyü var. O köyde benim Taki isminde bir arkadaşım vardı. Babam onların traktörünü kullanıp tarla işlerinde onlara yardım ederdi. Taki hiç korkmayın, bir şey olursa biz buradayız, sizi koruruz demişti. Annesinin ismi Lemonya idi. "*Bak oğlum, siz abla kardeş gibisiniz, birbirinizi koruyacaksınız*" derdi.

Kıbrıs karışmasının ilk günlerinde herkes kendi evlerine çekilmişti. İnsanlar bir arada görünmekten çekiniyorlardı. Köyümüzün üst tarafından tankların ve atlı askerlerin geçtiğini gördüm. O günlerde yaşlılar konuşurdu. "*Türkiye'ye gitsek ne yapacağız, evimiz burada, toprağımız burada*" diye.

Kıbrıs karışmasından sonra, birçok Batı Trakyalı Türk, kızlarını Türkiye'den evlendirip Türkiye'ye gönderdi. Birçok ablamız evlenerek Türkiye'ye yerleşti.

3.6. Ömer A.

Adı Soyadı: Ömer A.³³⁰
Doğum Yeri: Dedeğaç
Doğum Tarihi: 1960
Görüşme Tarihi: 20.02.2020
Görüşme Yeri: Keşan

1960 yılında Dedeğaç'a bağlı M. köyünde doğdum. İlkokulu M. köyündeki Türk azınlık okulunda okudum. Ortaokul için ise Dedeğaç ilinin merkezindeki sanat okuluna devam ettim. O zamanlar Yunanistan'da ilkokul 6 yıl, Ortaokul ve Lise ise 3'er yıldır. Dedeğaç Sanat Ortaokulu'nda eğitim gören tek Türk öğrenci bendim. Kıbrıs olaylarından sonra okuldaki tek Türk öğrenci olduğumdan sıkıntı olmuştu. Öğretmenler ders sırasında kinayeli laflar söylüyorlardı. Ben de öğrenci olduğum için bir karşılık veremiyordum. Mahalle baskısı gibiydi. O dönem beni çok etkilemişti. Mesela öğretmen diyor ki, "*Şimdi Türkiye ile bir savaş çıkarsa sen ne yapacaksın?*" Hadi gel öğretmenin sorusuna cevap ver. Öğretmen belki bunu gayri ihtiyari yapıyordu ama senin yumuşak karnın orası olduğundan olumsuz etkileniyorsun. Huzursuz oluyorsun. Dedeğaç Sanat Okulu'ndaki bu tavırlardan dolayı okulu bırakmak zorunda kaldım. Oradan, Gümölcine'deki Celal Bayar Ortaokulu'na gitmek için evraklarımı almıştım fakat daha sonra Celal Bayar Ortaokulu'na gitmekten de vazgeçtim.

Kıbrıs Harekâtı döneminde bizim köyde 250-300 hane Yunan, 50 hane de Türk nüfus vardı. II. Dünya Savaşı sırasında bölgeyi Bulgarlar işgal edince çok fazla Türk bölgeden göç etmiş. O dönemde köyümüzde 300 hane Türk varmış. Bölgede en büyük kötülüğü Türklere Bulgarlar yapmış.

O yıllarda ailem çiftçilik ve hayvancılık ile geçimlerini sağlıyordu. Ben de okulu bıraktıktan sonra Dedeğaç'ta boya, dekorasyon işleri yapan bir Yunanlı'nın yanına çırak olarak girdim. Yanına girdiğim Yunanlı, bizim M. köyünden komşumuzdu. Daha sonra Türkiye'ye göç edince inşaat, boya, dekorasyon işleri yapmaya devam ettim. Halen de yapmaya devam ediyorum.

³³⁰ Ömer A. , 20.02.2020 Tarihinde Keşan'da Yapılan Görüşme.

1981 yılında Yunanistan'da evlendim. Evlilik için başvurduğumuzda, eşimin Yunan vatandaşlığından çıkarıldığını öğrendik. Eşimin vatandaşlığı olmayınca resmi nikâh olmadı. Sadece imam nikâhı yapabildik. Kayınpeder ve kayınvalide Türkiye'ye döndüler, eşim Batı Trakya'da kaldı.

5 yıl içerisinde 9 kez Yunan İçişleri Bakanlığı'na ve Parlamentosu'na vatandaşlığın iadesi ile ilgili şikâyetinde bulundum. İki kez de bizzat kendim Atina'ya giderek İçişleri Bakanlığı'na ve Yunan Parlamentosu'na başvurdum. Hatta İçişleri Bakanı ile bizzat görüştüm, böyle bir şeyin olmaması gerektiğini söyledi fakat yanlıslığı düzeltmediler. Beş yılın sonunda sivil giyimli birileri gelip "*Eşinize Yunan vatandaşlığı verilmeyecek, kendinize bir ülke beğenip Yunanistan'ı terk edin, yoksa biz size bir ülke bulup göndeririz*" dediler. Biz de 1987 yılında Türkiye'ye geldik. Gelirken de sınırdan değil de kaçak yollarla geldik. Türkiye'ye geldikten sonra, ben de Yunan vatandaşlığından atıldım. Kısa bir süre sonra Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduk. Çok şükür şu anda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığımız var.

Kıbrıs Barış Harekâtı olduğunda, Yunanistan'ın Dedeğaç iline bağlı M. köyünde yaşıyordum. Esas çıkartmanın olduğu, Yunanistan'da seferberlik ilan edildiği gün, Dedeğaç merkezdeydim. İl merkezindeki paniği birebir gördüm. Müthiş bir panik havası vardı. Hatta o güne kadar hiç duymadığım bir Yunanca kelimeyi o gün öğrendim. Tüm sokaklarda insan kalabalığı, bir telaş var, gördüğüm kişilere "*Neden bu insanlar kaçışıyor, nereye gidiyorlar, ne oldu?*" diye sordum. "*Epistatefsi oldu*" diyorlar, anlamıyorum. Ben bu kelimeyi daha önce hiç duymadığım için "*Allah Allah! Diyorum*" kendi kendime bu ne demek? Yunancayı iyi bilmeme rağmen duymadığım bir kelimeydi. Yolun üzerinde daha önceden tanıdığım bisiklet kiralayan bir amca vardı. Ona sordum, ne oldu diye? O da aynısını söyledi: "*Epistatefsi, tamam da ne demek bu Epistatefsi?*" dedim. O da savaş çıkmış, herkesi askere alıyorlar. "*Epistatefsi, seferberlik emri demek*" diye açıkladı.

Ben durumu öğrenir, öğrenmez belediye otobüsüne binip köyüme ailemin yanına döndüm. Harman zamanıydı, herkes tarladaydı. Babamlar harman yerinde demet çekiyorlarmış. Ben de yürüyerek harman yerine gittim. Yunanlı bir komşumuzun traktörü var onunla demet çekiyorlar. Babam beni

görünce şaşırıldı. Saat 11.00 sularıydı. Babam: “*Hayrola bu saatte, burada ne işin var*” dedi. “*Baba Türkiye, Kıbrıs’a çıkarma yapmış, savaş çıkmış, Yunanistan da seferberlik ilan etmiş*” dedim. Herkeste bir panik havası vardı, ben de eve geldiğimi söyledim. Babamla Yunanlı komşumuz şaşırıldı. Hatta Yunanlı komşumuz, savaşın Kıbrıs’ta çıktığını anlamamış olacak ki: “Top sesleri duyuluyor mu?” dedi. Hemen işi bıraktılar.

Deniz kenarında hayvanların otladığı bir tarlamız vardı. Babam bana git oradan hayvanları topla eve getir dedi. Hayvanları eve getirirken saat 14.00-15.00 bir gibi baktım ki zeytinliklerin içi asker dolmuş. O askerler bir sene kadar Batı Trakya Bölgesi’nde kaldılar. İlk zamanlar panik havasında olan Yunan askerleri daha sonra toparlanarak, Batı Trakya’nın belli bölgelerine yerleştiler. Bulduğumuz bölgeye Yunan tankları da gelmişti ve tankların üzerinde “*Bekle İstanbul biz geliyoruz*” yazısını gördüğümü hatırlıyorum.

Eve geldik, akşam herkeste bir sıkıntı vardı. Akıbetimiz ne olacak diye. Komşularımızın olmasa bile Yunanistan’ın Türkler üzerindeki baskılama, sindirme ve göçe zorlama politikası harekâttan sonra daha fazla açığa çıktı. Yunan halkı ile ilişkilerimiz genel olarak iyiydi. Ara ara laf atmalar, sataşmalar oluyordu fakat çok sınırlıydı ve önemli olaylar değildi. Bizim yaşadığımız problemler, Yunanistan’ın azınlık politikasının Batı Trakyalı Türkleri sindirmek üzerine kurulmuş olmasından kaynaklanıyordu. Azınlık insanı, Yunan Devleti tarafından olağan şüpheli olarak görülüyor ve başına nelerin geleceğini de bilmediğinden her zaman tedirginlik hissediyordu. Bizim köyümüzde oturan Türklerin tamamı yerliydi. Bu topraklar, bizim 600 yıllık ana yurdumuz olmasına rağmen tedirgindik.

Evimizde telefon vardı, daha ilk gün gelip telefon hattımızı kesmişlerdi. Kuru akülü radyomuz vardı. Türkiye radyosundan gelişmeleri takip ediyorduk. Kıbrıs Harekâtı’nın ikinci günü akşamı, Yunan polisi evimize geldi. Babamı ve amcamı aldılar. Babamı ve amcamı götürürlerken, Yunanlı komşularımızdan polise tepki gösterenler olmuştu. Ayıptır, yazıktır, gücünüz bu insanlara mı yetiyor? diyerek. Kısa bir süre sonra babam geri geldi. Fakat amcamı bırakmamışlardı. Amcamı 48 saat sonra eve getirip bahçeye attıklarında öyle çok dövmüşler ki, bedeni simsiyahtı. Amcamın idrarından 40 gün kan geldi. Günlerce hayvan dersine sarıp yatırdılar. Evimizde telefon

var diye, “*siz casusluk mu yapıyorsunuz*” demişler amcama. Dövmek için bahane arıyorlar. O gün rahmetli Büyük Babamın söylediği sözü hiç unutmuyorum. “*Artık bu memlekette yaşamak bize çok zorlaşır*” demişti. Amcam o olaydan sonra 1975 yılında köyü terk ederek, Türkiye’ye göç etti. Amcam, Türkiye’ye göç edince nasıl olsa biz de bir gün Türkiye’ye göç etmek zorunda kalacağız diyerek kolay satılabilecek topraklarımızı satın aldığımız parayla Türkiye’de kendimize ev yaptık. Mesela Dedeagaç’ın merkezinde evimiz vardı. Önce evi sattık. Bugün Dedeagaç’ın merkezinde sadece bir Türk aile yaşıyor. Zaten o dönemde Türklerin Yunanistan’da toprak ya da ev alması mümkün değildi. Türk mallarını almak şartıyla Yunanlılara uygun krediler veriliyordu. Fakat bir Türk’ün bir Yunanlıdan mal alması kanunen mümkün değildi. Harekâtın ortaya çıkardığı psikolojik ortamda hepimiz Türkiye’ye geliriz diye düşünüyorduk. Ortam sakinleşince biz gençler olarak Türkiye’ye geldik, yaşlılar Yunanistan’da kaldı.

O zaman arkadan motorlu Wolkswagen panelvan almıştık. Ticari amaçlı Kendi ürünlerimizi satmak için kullanıyorduk. Harekâttan sonra aracımızın plakasını ve ruhsatını iptal ettiler. Biz de arabayı satmak zorunda kaldık. Bu durum bizi ekonomik anlamda da zora soktu.

Yıllarca biz Türklere traktör ehliyeti vermediler. Ben, 7-8 kez traktör ehliyeti almak için başvuruda buldum, aramadılar bile. 1977 ve 1979 yıllarında İki kez ehliyetsiz traktör kullanmaktan yargılandım. 1979 yılında mahkemeye çıktım. Mahkeme hâkimi diyor ki: “*Ehliyetsiz traktör kullanmışsın.*” Ben de diyorum ki: “*Bakın 8 kez ehliyet alabilmek için başvurmuşum, evraklarım burada, bir kez olsun beni çağırمامışsınız. Ben bu durumda nasıl ehliyet alabilirim? Sınava girip kazanamam hakkınız*” diyorum. Fakat sınava bile çağırılmadım. Hâkim diyor ki: “*kullanmayacaksın.*” Fakat babama ehliyet verilmiyor, bana verilmiyor. Peki, bu traktörü kim kullanacak. Hâkim bu sefer diyor ki: “*adam tutacaksın.*” Evde traktör kullanabilecek insan varken, adam tutmak mantıklı mı? Duruşma sırasında Hâkime ukalalık ettiğimden 2 ay hapis cezası aldım. Hapse girdim. Rahmetli babam, parayı ödedi, akşam hapisten çıktım. Aslında Hâkime ukalalık da etmemiştim. Sadece bu işin çözümü için yol göstermesini istemiştim. Ödediğimiz para cezası miktarını çok net hatırlamıyorum ama

babam epey bir para ödemişti. İki kez ehliyetsiz yakalandığımdan bu parayı iki kez ödedik ama ikincisinde hapis cezası da olduğundan para cezası biraz daha fazlaydı.

Bizim Dedeagaç Bölgesi'nde o dönemlerde Türk esnaf yoktu ama Gümülcine Bölgesi'ndeki Türk esnafların dükkânlarının taşlandığını, mallarının yağmalandığını, büyük miktarlarda para cezaları kesildiğini ve ruhsatlarının iptal edildiğini duymuştuk.

Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra Türk Azınlığın çalışma şartları da ağırlaştı. Resmi dairelerde devamlı zorluk çıkarmaya başladılar. Birçok Türk'ün işyeri açma izinlerini ve çalışma ruhsatlarını iptal ettiler. İnsanlar evlerini yenileyemedi. Evlerde en ufak bir tadilata bile izin vermediler. İnsanlar, akan çatısını tamir edemedi. Evinin sıvasını yapamadı. Yeni ev yapmak zinhar mümkün değildi. Bu yapılanlar zaten Türk Azınlık üzerinde büyük bir baskı yaratıyordu.

Bizim düğünlerimiz davullu zurnalı olurdu. Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra 3-5 yıl, çok net hatırlıyorum. Aman çok fazla gürültü olmasın, kimse tedirgin olmasın diye bu çalgılar çalınmamıştı. Yunanlıların davul çalma gibi bir âdeti yoktu. Özellikle davul çalınması Türkleri çağırıştırıyor, diyerek çalınmamıştı. 1978-1979 yıllarından sonra bu tedirginlik aşıldı.

Yunanistan'da 1980 yılında askere gittim. Yunan Ordusu'nda Türk olarak askerlik yapıyorsan, kesinlikle Kavala'dan beriye gelemezsin. Bu Yunanistan'ın kuralı Türkleri kesinlikle Batı Trakya Bölgesi'ne asker olarak göndermiyorlar. Bizim birliğimizde, 500 askerin arasında 40 kadar Türk vardı.

Hiç unutamadığım bir şey, Yunanistan'da askerlik o dönem 24 aydı. Benim askerliğimin 20. ayında, acemi asker olarak bizim birliğe 8-10 tane Türk asker gelmişti. Sabah içtimada, yeni gelen askerleri gördük. Türklerin bazıları çat pat Yunanca biliyordu. 2-3 tanesi hiç bilmiyordu. Dağ köylerinden gelmişler, nereden geliyorsun diye soruyorlar, ismini söylüyor. Ne iş yaparsın diye soruyorlar, ismini söylüyor. Komutanımız yarbaydı. Bu duruma çok kızdı ve "*Götürün bunları buradan*" deyip kendisi de gitti.

Biraz zaman sonra bölüğümüzdeki yüzbaşı bana gelip yarbay seni çağırıyor, dedi. Ben de telaşlandım, askerliğimin sonuna gelmişim, yarbay

beni neden çağırır? diye. Ama Yunanca bilmeyen askerler için çağırılmış olabileceği aklıma gelmişti. Yarbayın makamına çıktım, hazır ol vaziyetinde bekliyorum. Otur dedi, bana. Sonra, *“Bak sana bir soru soracağım fakat bana doğru cevap vereceksin”*, dedi. *“Benimle komutan olarak konuşmayacaksın, iki arkadaş olarak konuşacağız.”*

Yunan yarbay bana: *“Sen nasıl böyle çok güzel Yunanca konuşuyorsun da bu sabah ki Türkler hiç Yunanca bilmiyor?”* dedi. Ben de *“İki arkadaş gibi konuşmaya devam edeyim mi? Yoksa farklı cevap vereceğim, siz yarbaysınız ben ise asker”* dedim. Yarbay da *“İki arkadaş gibi konuş, dedi.”* Ben, *“Eğer komutan olarak cevap istiyorsanız. Bunlar kendileri öğrenmemişler, cahil çocuklar, uğraşmaya değmez, diyerek konuyu geçiştireceğim. Fakat sorunuzda samimi iseniz doğrusunu isterseniz, bu çocuklar sizin yüzünüzden Yunancayı öğrenememişler”* dedim. Yunan yarbay sinirlendi. *“Benimle ne ilgisi var”* dedi. *“Bu çocuklar Yunancayı öğrenemediyse suç devletin, bu çocuklar köylerinden ilk kez çıkıyorlar. Dağ köylerinden gelmişler, zaten”* dedim. Türklerin bir itilmişlik psikolojisi de var. Yarbay, *“ya Türk demesek”* dedi. Ben de *“İşte sorun da burada”* dedim. Bu arada tekrar sordum, *“Arkadaşlık devam ediyor mu? Yoksa burada konuşmamı keseceğim”* dedim. Yarbay, *“Bana peki bu askerleri ne yapacağız?”* dedi. Ben de *“500 tane asker var, illaki bu askerlerin içerisinde öğretmen olanlar vardır, bir sınıf açıp Yunanca öğretebilirsiniz”* dedim. O zamanlar Türk azınlık okullarına atanan Yunan öğretmenler de Türklere pek Yunanca öğretmezlerdi. Bu benim en can alıcı askerlik anımdı.

1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edildiğinde de Batı Trakya’da sıkıntılar yaşandı. Yunan polisi, Gümülcine Türk Gençler Birliği’nin tabelasını indirdiği sırada tesadüfen oradaydım. Yanımda İleri Gazetesi’nin sahibi Halil Haki vardı. Ona *“Halil Abi, şimdi Yunanlılar bu tabelayı indirince, burada Türk kalmayacak mı?”* demiştim. Yaklaşık 10 tane polis vardı. Yunan savcısı oradaydı. Çok fazla insan toplanmış, tabelanın indirilmesini izliyorlardı. O sırada Gümülcine Türk Gençler Birliği yönetimi itirazlarda bulundu ama bir faydası olmadı. Tabelayı söküp götürdüler, bugün hala sökülen tabelanın yeri bellidir.

3.7. Elif A.

Adı Soyadı: Elif A.³³¹
Doğum Yeri: Dedeğaç
Doğum Tarihi: 1946
Görüşme Tarihi: 21.02.2020
Görüşme Yeri: Keşan

1946 yılında Dedeğaç'a bağlı D. köyünde doğdum. D. köyü azınlık okuluna altı yıl devam edip mezun oldum. Okulda yaklaşık yirmi Türk öğrenciydik. Bir Türk ve bir de Yunanlı öğretmenimiz vardı. Türk öğretmenimiz, Türkiye'de öğretmen okulu okumuş. Kendisi aslen bizim köylüydü. Yunanlı öğretmenimiz Dedeğaç'tan gidip gelirdi. Türkçe, Kur'an-ı Kerim, Hayat Bilgisi, Matematik ve bir de Yunanca derslerimiz vardı. İlkokulda okurken 25 Mart ve 28 Ekim tarihlerinde Yunanistan'ın milli bayramları vardı. Bizi kiliseye götürürlerdi. Papaz, dua ederdi. Biz de dinlerdik. Yunan okullarındaki öğrenciler de gelirdi.

İlkokulu bitirdikten sonra ortaokul için sınavlar vardı, kazanamadım. Ortaokul, Dedeğaç'ta idi. Genç kızken Dedeğaç, Gümölcine, Güreci, Dikilitaş, Güvendik, Şapçı'ya gezmeye ve düğünlere giderdik. Önce at arabaları vardı. Daha sonra otobüsler çıktı. Bizim D. köyünde zeytinliklerimiz, ineklerimiz ve tarlalarımız vardı. Ailemiz çok zengin değildi. Yunanlıların tarlalarına gündelikçi olarak giderdik, susam, burçak yolarlık, mısır kazardık. Yanlış hatırlamıyorsam günlük 50 Drahmi alırdık. Yunanlı kadının eşeği vardı, eşeği süsleyip tarlaya giderdik. Kazandığımız paralarla çeyiz yapardık. Parayı anneme verirdim. O da Dedeğaç'tan çeyizlik alırdı.

Dedeğaç'ta Ermenilerin işlettiği bir çeyizlik eşya dükkânı vardı. Ermeniler Türkçe bildiğinden annem oraya alışmıştı. Alışveriş için hep oraya giderdik. Kasım ayı geldiğinde de zeytin toplamaya giderdik. Köyümüzde nüfus olarak Yunanlılar daha fazlaydı. Geçmiş yıllarda Türkiye'ye çok göç olmuş. Ben çocukken 1950'li yılların başlarında iki dayımdan birisi trenle

³³¹ Elif A. , 21.02.2020 Tarihinde Keşan'da Yapılan Görüşme.

İstanbul'a, diğeri de kayıkla Enez'e kaçıyordu. Benim abim de, Uzunköprü civarlarından Meriç Nehri'nin sığ olduğu bir bölgeden yüzerek kaçıyordu. Giderken yanına ip almış, yüzerek karşıya geçtikten sonra ipe bağladığı bavulunu çekerek yanına almış. Abim Türkiye'ye kaçtıktan sonra annem her gün mektup beklerdi. Hiç üşenmeden postacıya her gün mektup sorardı. Postacı da her gün mektup gelmez derdi. Ama annem her gün sorardı. Postacı anneme gülerdi.

Yazın erkekler zeytin ağaçlarını budarlardı. Ağaçların etrafını kazıp sularlardı. Köyümüz deniz kıyısında olduğundan, biz de köydeki Türk kızlarla denize yüzmeye giderdik. Yunanlı kızlar kafelerin olduğu yerde denize girerlerdi. Biz biraz daha uzak yerde girerdik. Köyde Yunanlı arkadaşlarımız da vardı. Onlarla oturup sohbet ederdik. Yunanlı gençler Türkçe bilmezdi fakat yaşlıların hepsi Türkçe bilirdi. Biz de Yunanlı arkadaşlarımızla Yunanca konuşurduk. Benim kendi annem oturduğumuz köyde doğmuş, büyümüş ama hiç Yunanca bilmezdi. Kayınvalidemin ve beyimin Yunancası iyi idi. Özellikle beyim Gümülcine Celal Bayar Lisesi mezunu olduğundan konuşması çok temizdi. Konuşmasından Türk olduğu anlaşılmazdı.

Üç ailede at arabası vardı. Biri de babamın arabasıydı. Babam at arabasına meyve yükleyip Dedeagaç'ta satardı. 1968 yılında evlendim. İki kızım var. Evlendiğimde beyimin Skoda arabası vardı. Köylere sebze götürüp satardı. Beyimin arabasına Yunanlılar da göz koymuştu. En sonunda beyime araba ile sebze-meyve satmasın diye ceza kestiler. Satışı bıraktırdılar. Bizim orda başka kimsede araba yoktu. Kıbrıs karışmasından sonra 1978 yılında Türkiye'ye göç ettik. Şu anda Keşan'da oturuyorum.

Kıbrıs karışması olduğunda Dedeagaç'ın D. köyünde yaşıyordum. Kıbrıs karışması başladığında hafta sonuydu. İnsanlar denize gidip geliyorlardı. Yollar hareketliydi. Kilise çanları hızlı çalmaya başlamıştı. Öğleden sonra ortalık hareketlenmeye başladı. Önce korktuk. Kayınvalidem evdeki altınları getirdi. Altınlarımızı güzelce mendile sarıp bahçeye gömdük. Eve gelirse bulup almasınlar diye. Sonra markete gidip yiyecek aldık. Akşam olunca hoparlörlerden karartma olacağını ve hiç kimsenin evde ışık yakmaması gerektiğini söylediler. Biz de kendimizi güvende hissetmek için baltaları evin

içine alıp kapının yanına koyduk. Karartma bir hafta sürdü. Geceleri karanlıkta oturduk. O zaman benim çocukların ikisinde de boğmaca hastalığı vardı.

Kıbrıs karışmasının ilk günü, ben evde akşam yemeğini hazırlarken dış kapımız çaldı. Beyim gitti kapıyı açtı. Yunanlı komşumuz yanında askerlerle birlikte seni almaya geldik, demiş. Beyimin üstünde pijamaları vardı. Eve geldi, yemek yemeden aldılar, götürdüler. Bizim evimizde telefonumuz vardı. Gece saat geç olunca beyimi sormak için belediyeyi aradım. Telefonu açan kişiye beyimin ismini ve eve gelmediğini söyledim. Telefonda kahkaha atarak “*Bekleme gelmeyecek*” dedi.

Bizim köyün dışında zeytinlikler vardı. Yunan askerleri zeytinliklerin olduğu bölgeye çadır kurmuşlardı. Beyimi, askerlerin çadır kurduğu bölgeye götürüp, sorular sormuşlar ve sonra dövmüşler. Sordukları sorulara cevap versin diye ağzına tabanca sokup, tehdit etmişler. Bir gün sonra akşamüstü salmışlar, eve geldi. Geldiğinde gördüğü işkenceyi çok fazla anlatmadı. Bizim köyde Süleyman isiminde bir tanıdığımız vardı. Onu da alıp dövmüşler.

O olaydan sonra beyim babasıyla konuştu. Ben burada duramayacağım, çocuklarımı kurtaracağım diyerek, Türkiye’ye göç etmeye karar verdik. Babası da izin verince hepimize ayrı ayrı pasaport çıkardık. Yunanistan pasaport çıkarırken hiç zorluk çıkarmadı. Zaten Türklerin gitmesini istiyorlardı. Ben, beyim ve iki kızım ile birlikte dört kişi Türkiye’ye geldik.

İnsanın doğduğu yeri, yurdunu bırakması çok zormuş. Türkiye’ye geldikten sonra Yunanistan, bize 20 sene vize vermedi. Benim kendi annem, babam beyimin annesi, babası hepsi Yunanistan’da kalmıştı. 20 sene boyunca biz hiç gidemedik. Hep onlar, Türkiye’ye gelip bizi ziyaret ettiler. Annem, babam vefat etti. Vize alamadığımız için cenazelerine gidemedik. 2000 yılından sonra vize alıp Yunanistan’a gittik. O zaman Yunanistan’da yerel seçimler vardı. Oy kullanmak istedik fakat kaydımızı bulamadılar. Yunanistan bizi vatandaşlıktan çıkarmış. O zaman öğrendik.

Yunanlı komşularımızdan bir kötülük görmedik. Yalnızca beyimi almaya geldiklerinde yanlarında Yunanlı bir komşumuz vardı. Belki de bize düşmandı. Bilmiyorum. Kıbrıs karışmasından önce Yunanlılar bizim bayramlarımızı kutlar biz de onların bayramlarını kutladık. Herkes birbirinin

düğününe giderdi. Kıbrıs karışmasından sonra belli bir süre Türkler ile Yunanlılar arasında soğukluk oldu. Fakat daha sonra ilişkiler eski haline döndü.

O günlerde Yunanlılar da tedirgindi. Bizim yaşadığımız D. köyünde, Türk ordusu Yunanistan'a girerse diye, köyümüzdeki zengin Yunanlıların otobüslerle Selanik, Atina gibi büyük şehirlere kaçtığını duymuştuk. Bizim Türklerden hiç kimse kaçmadı. Herkes yerinde kaldı.

Biz Türkiye'ye geldikten sonra, kayınpederimin Yunanistan'da parça tarlaları vardı. Onları satıp bize para gönderdi. O parayla Keşan'da arsa aldık. Keşan'a geldiğimizde önce üç yıl kadar okul kantini işlettik. Daha sonra beyim pazarcılık yaptı. Yunanistan'da kayıinvalidemin tarlası satılınca, gelen parayla kamyon aldık. Beyim kamyonla Anadolu'dan Keşan'a traktör getirdi. Son olarak da Keşan'ın merkezinde bakkal dükkânı açmıştık. Bakkal dükkânı işletirken, beyimi trafik kazasında kaybettim.

3.8. Defne A.

Adı Soyadı: Defne A. ³³²
Doğum Yeri: Şapçı
Doğum Tarihi: 1942
Görüşme Tarihi: 05.09.2020
Görüşme Yeri: Tekirdağ

1942 yılında Yunanistan'ın Şapçı kazasına bağlı A. köyde doğdum. Köyümde üçüncü sınıfa kadar okula gittim. Hem Türk hem de Yunan öğretmenlerimiz vardı. Sabahları Türk öğretmenimiz gelirdi. Din derslerini Türkçe yapardık. Öğleden sonra da Yunan öğretmen gelip bize Yunanca öğretirdi.

1960 yılında Şapçı'da müftü nikâhı ile evlendim. Yunanistan'da müftü nikâhı hükümet nikâhı sayılıyordu. Biri kız biri oğlan iki çocuğum oldu. Şu anda Tekirdağ'da oturuyorum.

³³² Defne A. , 05.09.2020 Tarihinde Tekirdağ'da Yapılan Görüşme.

Köyümüzde çiftçilik yapıyorduk. 40-50 dönüm toprağımız vardı. Tarla işlerini hayvanlarla yapardık. Traktör alacak durumumuz yoktu. O zamanlar, Yunanistan'dan Almanya'ya işçi olarak gidenler vardı. Biz de eşimle birlikte 1973 yılında bir traktör parası biriktirip dönmek amacıyla Almanya'ya işçi olarak gittik. Gidiş o gidiş, Almanya'da kalıp oradan emekli olduk. Köyümüze yazın tatillerde gelirdik.

Kıbrıs Harbi başladığında Almanya'daydık. Harp devam ederken, çocuklarımla birlikte Yunanistan'a köyüme izne geldim. Şapçı'da otobüsten inince Yunan askerleri bizi durdurdu. “*Nereden geliyorsunuz?*” diye sordular. Ben de; Almanya'dan izne geldiğimizi söyledim. Öyle söyleyince Yunan askeri: “*Burası ateş yeri siz neden geldiniz? Almanya'da kalsaydınız, canınızı kurtarırdınız*” diyerek bizi korkuttu. Ben, Yunanistan'da durumların bu kadar karışık olduğunu bilmiyordum. Böyle bir gerilim olduğunu bilmiyordum. Çocuklarım yanımda eşim Almanya'da çok korkmuştum. Almanya'ya nasıl dönerim? Diye düşünmeye başladım. Askerler bizi bıraktıktan sonra köyümüze gittik. Kıbrıs Harekâtı döneminde köyde iki hafta kaldık. Köye gittiğimizde köyün içerisinde Yunan askerleri vardı. Köyümüzün etrafına siperler kazmışlardı. Bize bir saldırı olur mu? diye herkes tedirgindi. Akşamları insanlar karakollara yakın yerlere gidiyor, sabah olunca evlerine dönüyorlardı.

Yunanlıların tehditlerini duyuyorduk ama Türkiye'nin bize zarar verilmesine izin vermeyeceğini düşünüyorduk. Herkes Türkiye'ye güveniyordu. Yunan askerleri bizim köye geldiklerinde, askerlerin içerisinde Türkler de varmış. Yunan komutanlar, Yunan Ordusu'nda askerlik yapan Türkleri kastederek, “*Bunlar buraya nasıl gelmiş?*” diyerek, geri göndermişler. Bunu o zaman duymuştuk.

Köyde bizim kendi silahımız vardı. Ben evde zaman zaman yalnız kaldığım için eşim bana silah kullanmasını öğretmişti. Bir gece beni korkutmaya geldiler. Evin iç kapısını kilitlemişim ama dış kapı kilitli değildi. Kapı çalındı. Aç dediler. Ben de korkudan açmadım. Elime tüfeği alıp evin penceresinde bekledim. Sonra gittiler ama ben sabaha kadar uyumadan bekledim. Üstümden ter boşandı. O olaydan birkaç gün sonra üç tane karakol polisi bizim eve geldi. Türklerin elindeki silahlar toplanacak diye emir

çıkılmış. Ben de silahı evraklarıyla birlikte polislere teslim ettim. Kocam Almanya’da olduğundan evde çocuklarımla yalnızdım. Bir daha da o silahı geri alamadık.

Bizim köyde Rumlar da vardı. Mübadele zamanında Karadeniz’den gelen Rumlardı. Yunanca bilmezlerdi. Bizim gibi Türkçe konuşurlardı. Yalnız onlar Hristiyan’dı. Kiliseye gider, domuz keserlerdi. Kıbrıs olayları sırasında köyümüzdeki Rumlar ile aramızda herhangi bir sorun yaşanmadı. Onlar da bizim gibi korkuyorlardı. Onların da askerde çocukları vardı. Türkiye bizim topraklarımızı alırsa yine göç etmek zorunda kalır mıyız? diye korkuyorlardı. Bizim köydeki Rumlar, Yunanistan tarafından yaptırılan göç evlerinde oturuyorlardı.

O zamanlarda Türk radyosu dinliyorduk. O günlerden şu türkü aklımda kalmış:

*“Bak, Girne ’ye Girne ’ye
Ölürüm Kıbrıs diye
Bastır, bastır Karaoğlan
Kervan verdi Karaoğlan
Hem havadan hem sudan
Bastır, bastır Karaoğlan”*

Son olarak şunu söylemek istiyorum. Türkiye, Batı Trakya Türklerini asla yalnız bırakmazdı. Herkes buna inanıyordu.

3.9. Mustafa A.

Adı Soyadı: Mustafa A.³³³

Doğum Yeri: Dedeoğaç

Doğum Tarihi: 1958

Görüşme Tarihi: 05.10.2020

Görüşme Yeri: İstanbul

1958 yılında Dedeoğaç’a bağlı H. köyünde doğdum. İlkokulu köyümüzdeki Türk azınlık okulunda bitirdim. Daha sonra ortaokulu Keşan’da liseyi de

³³³ Mustafa A. , 05.10.2020 Tarihinde İstanbul’da Yapılan Görüşme.

İzmir’de bitirdim. Keşan’da ve İzmir’de yatılı öğrenciydim. Lise öğrenimimden sonra İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’ni bitirdim. Cerrahpaşa Kardiyoloji Enstitüsü’nde ihtisasımı yaptım. Şu anda İstanbul’da aktif olarak kalp ve iç hastalıkları uzmanı olarak çalışıyorum. Evliyim, iki çocuğum var.

Kıbrıs Barış Harekâtı başladığında lise birinci sınıfı bitirmiştım. Yaz tatili olduğundan Yunanistan’da köyümdeydim. Ailem tarım ve hayvancılık yapıyordu. Ben de yaz tatillerinde aileme yardım ediyordum. O zamanlar köyde işler çoktu. Orak biçiyorduk. Çapa yapıyorduk. İneklerimiz ve koyunlarımız vardı. Mısır, bostan, tütün gibi aklınıza gelebilecek birçok ürünün tarımını yapıyorduk.

Kıbrıs Harekâtı’nın başladığı gün, her zaman olduğu gibi koyunları sağlamak için erken kalkmıştık. O gün halamın eşi, eniştem bizdeydi. Biçerdöver ile o gün onun tarlaları biçilecekti. Biz koyunları sağarken koşarak yanımıza geldi. Elinde radyo vardı. Radyoda Türkiye’nin Kıbrıs Adası’na askeri bir harekât düzenlediğini duymuş. O sırada radyoda marşlar çalıyordu. Heyecanla abime: *“Aga bizimkiler Kıbrıs’a çıkarma yapmışlar, başarıyla devam ediyormuş”* dedi. Kıbrıs Harekâtı’nın başladığını öyle öğrenmiştik.

Kıbrıs Harekâtı’nı duyunca herkeste bir heyecan oluştu. Abim 1953 doğumludur. Harekât sırasında Kavala Bölgesi’nde, Bulgaristan sınırında bir karakolda askerdi. Askerliğinin ikinci senesiydi. Kıdemli asker olduğundan kendisini kollar diye düşünmüştük.

Asker dönüşü bize karakol komutanı teğmenin kendisini çok sevdiğini, kolladığını anlatmıştı. Hatta teğmen karakoldaki Yunan askerlerini toplayıp kardeşimi göstererek: *“Türk olduğu için hiç kimse kötü davranmayacak o da Yunan Ordusu’nun bir askeri, kötü davranan olursa karşısında beni bulur”* demiş. Zaman zaman abimi alıp birlikte yemeğe gidiyorlarmış. Biz o zamanlar bu duruma pek anlam verememiştik. Bir Yunan subayının bir Türk’e böyle yakın davranması alışılmış bir şey değildi. Çünkü askerden gelen diğer kişilerden yedikleri dayakların hikâyelerini dinlemiştik.

Daha sonra, Türk-Yunan mübadelesi döneminde Karaman bölgesindeki Ortodoks Hristiyan Türklerin de mübadele ile Yunanistan’a gönderildiğini

öğrenmiştim. Yunan teğmenin dedelerinin de mübadele ile Yunanistan'a gelen Hristiyan Türklerden olabileceğini düşünmüştüm. Hala da öyle düşünürüm. Bugün özellikle mübadele döneminde Yanya Bölgesi'nde iskân edilmiş olan Karamanlı Hristiyan Türkler, kurdukları derneklerle kültürlerini devam ettiriyorlar.

Dedeğaç'ta Citroen servisi olan Süleyman isimli bir Türk vardı. Dedeğaç'ta tek servisti. Kıbrıs olaylarından sonra, onu sindirip işi bıraktırmak için defalarca dövmüşlerdi.

Abim askerde olduğundan o yaz koyunları otlatmaya meraya ben götürüyordum. Bana bir saldırı olursa diye yanımda bıçağım vardı. Bizim köyde Yunanlı yoktu ama komşu köyümüzde gözlerinin renginden dolayı Çakır lakaplı bir Yunanlı vardı. Mübadele döneminde Doğu Trakya'dan getirilip iskân edilmiş. Belalı bir adamdı. At sırtında ya da yayan omzunda tüfekte gezerdi. Babam "*Eğer Çakır'ı görürseniz, sakın sataşmayın kaçın*" derdi. Biz de gençliğin verdiği cesaretle biz onu döveriz, diyorduk. O zaman Çakır 60'lı yaşlardaydı. Babam da "*Döversiniz ama onun silahı var sizi vurur*" diyordu.

Harekâtın ilk günü koyunları eve erken getirmiştik. Normal zamanlarda gece saat 23.00 gibi otlatmaktan dönerdik. O akşam hava kararmadan geri dönmüştük. Amcam bize gelmiş, babama "*Biz bu akşam köy dışında ormanlık alanda yatacağız*" demişti. Yorganları, çarşafları toplamışlar. Amcam omzuna av tüfeğini de asmış. Babam "*Tüfek mühürlü tüfeği neden aldın?*" diye sorunca, amcam "*Birisi saldırırsa ben mühür mü dinlerim? Canım mı önemli, Mühür mü önemli?*" demişti. O zamanlar av mevsimleri dışında av tüfekleri mühürlenir, av mevsimi olunca gidip karakoldan mühür söktürürdük. Zaten bir süredir, Türklere avcılığı da yasakladıkları için tüfeklerimiz mühürlüydü.

Harekâtın ilk günü olduğundan tüfekler daha bizdeydi. Üç ya da beş gün sonra Yunan polisi köye gelip herkes av tüfeklerini köy kahvehanesine getirsin diye anons yaptı. Biz de tüfeğimizi götürüp teslim ettik. Kimde hangi tüfek var. Yunan polisinde kayıtlıydı. O tüfekleri bir daha geri alamadık.

O akşam biz de amcamlarla birlikte ormana gittik. Annem ve babamla birlikte ormana giderken annem bana, "*Oğlum benim belimde bir kese var.*"

Olur, da başımıza bir şey gelirse biz kaçamayız ama sen gençsin, o keseği alıp Türkiye'ye doğru kaçarsın” demişti. “Bir yolunu bulup Türkiye'ye geçersin o para seni bir süre idare eder. Teyzenler, dayınlar İzmir'de onların yanına gidersin” diye tembihlemişti. Annemin o zaman söylediği bu sözleri düşününce hala gözlerim dolar.

Akşamı heyecandan neredeyse uykusuz geçirdik. Sabah olduğunda köye geri döndük. Köye yaklaştığımızda fark ettik ki köyün girişinde bir tank var. Bizim köyü gözetlediklerini düşündük. Öğleden sonra polis karakolundan bir komiser köye geldi. *“Dün akşam birçok kişi saklanmak için ormana gitmiş” dedi. “Bana sorarsanız, ormanlık yere gitmenizi tavsiye etmem. Biz, köyünüze bir saldırı olursa diye, sizi korumak için buraya tank gönderdik. Ormanlık alana gitmeniz hem serseri takımı için bir teşvik olur, hem de biz sizi orada koruyamayız” dedi. Ne kadar samimiydiler, bilemiyorum. Ama biz bir daha yatmak için ormana gitmedik.*

Bizim evimiz H. köyünde Yukarı Mahalle denilen yerdeydi. Sonraki geceler neredeyse bütün mahalle bizim evde toplanmıştı. Evimiz oldukça büyüktü. Yaklaşık 50-60 kişi bizim evde yattı. Kadınlar ve erkekler ayrıldı. Farklı yerlerde nöbetleşe uyumuştuk. Gençler olarak evlerin pencerelerinde sırayla, sabaha kadar nöbet tutmuştuk.

Babam köyde aydın, sözü dinlenen bir insandı. O zamanlar Batı Trakya'da Türk Azınlığın çıkarmış olduğu Akın Gazetesi, İleri Gazetesi ve Azınlık Postası Gazetesi her hafta evimize gelirdi. Türkiye'den her ay Hayat Mecmuası gelirdi. Babam köylülerle konuşur, onları teskin ederdi.

Harekâtın devam ettiği günlerde babamla birlikte Dikilitaş (*Dikela*) köyüne dayımları ziyarete gitmiştik. Dayımları ziyaret ettikten sonra geri dönmek için otobüs durağında bekliyorduk. Orada babamın eskiden beri tanıdığı Kosta isimli yaşlı bir Yunanlı ineklerini olatıyordu. Kosta mübadele ile Türkiye'den gelmiş, o yüzden Türkçesi çok iyiydi. Bir taraftan haberleri dinliyor, bir taraftan da babama sataşıyordu. *“Sizin radyo hep öldürdükleri Yunanlıları söylüyor. Bizim öldürdüğümüz Türkleri hiç söylemiyor”* diyordu. Babam da *“Biz de Atina radyosunu dinliyoruz. Orada da hiç Yunanlı öldürüldüğünden bahsetmiyor”* deyince Kosta amca ağır konuşmaya başladı. Böyle olunca babam, Kosta amcaya *“Savaş, Kıbrıs'ta burada değil sen bana*

burada hiçbir şey yapamazsın. Çok istiyorsan gönüllü yazılıp Kıbrıs'a gidebilirsin” dedi. O laflardan sonra Kosta amca yanımızdan ayrılmıştı.

3.10. Kerem A.

Adı Soyadı: Kerem A.³³⁴

Doğum Yeri: Gümülcine

Doğum Tarihi: 1956

Görüşme Tarihi: 06.10.2020

Görüşme Yeri: Tekirdağ

1956 yılında, Gümülcine Merkez Yenice Mahalle’de doğdum. Evliyim, iki oğlum var. 2000 yılında emekli oldum. Şu anda çalışmıyorum. Silivri’de ikamet ediyorum.

Gümülcine Yenice Mahalle Türk Azınlık İlkokulu’na gittim. Ben ilkokulda eğitim görürken okulumda Türk İlkokulu tabelası vardı. Sonra o tabelalar söküldü. Yerine Müslüman azınlık okulu tabelası asıldı. İlkokulda Yunan ve Türk öğretmenlerimiz vardı. Türk öğretmenlerimizden bir tanesi Batı Trakyalı diğeri Türkiye’den gelmişti. Dört yıllık ilkokul eğitiminden sonra iki yıl da Gümülcine İdadiye Okulu’na devam ettim. Son olarak da Gümülcine’de Yunan Okulu olan meslek lisesine gittim. Lise öğrenimi o dönemde dört yıldır. Meslek lisesinin elektrik bölümünden mezun oldum.

O zamanlar Batı Trakya’da köylere yeni yeni elektrik gelmeye başlamıştı. Abim, Selanik Üniversitesi’nde elektrik mühendisliği okumuştur. Batı Trakya’da Türk olarak ilk elektrik mühendisi abimdi. Abim ve kardeşim ile birlikte köylerde elektrik işlerinde çalışıyorduk.

Kıbrıs Barış Harekâtı başladığında Gümülcine Merkez Yenice Mahalle’de ikamet ediyordum. Harekâtın ilk günü, bir Yunanlının yanında yine tüm köy halkının Yunanlı olduğu Kuşlanlı köyünde elektrik işleri yapıyorduk. Yanımda küçük bir radyom vardı. Çalışırken Yunan radyosundan müzik dinliyordum. Saat 11.00 civarlarında müzik aniden

³³⁴ Kerem A. , 06.10.2020 Tarihinde Tekirdağ’da Yapılan Görüşme.

durdu. Radyoda Türklerin Kıbrıs Adası'na asker çıkardığını anons etmeye başladı. Sonra da Yunanistan'da seferberlik ilan edildiğini duyurdular.

İnsanlar radyolardan haberi öğrenince büyük bir telaşa köyün meydanında toplandılar ve minibüslerle Gümölcine merkeze gitmeye başladılar. Biz de işi bırakıp o kalabalıkla birlikte Gümölcine'ye döndük. Minibüs ile Gümölcine'ye dönerken bazı fanatik Yunanlılar, birbirlerine moral verip Türkiye aleyhinde konuşmalar yapıyorlardı. Gümölcine'ye varınca doğrudan eve gittim. Tabi herkeste bir telaş vardı. Seferberlik ile askere alınanlara asker elbisesi vermişler. Fakat ayaklarında spor ayakkabılar vardı.

Harekâtın ilk günü Gümölcine merkezde Türkler evlerine çekildi. Gece olunca fanatik Yunanlılar, Türk mahallelerine gelmeye başladı. Türk evlerinin kapılarını çalarak tacizde bulundular. Hatta kapıları kırılan Türkler de olmuştu. Sonraki günlerde Türklerden dayak yiyenler de olduğunu duymuştuk. O dönemde Yunan Meclisi'nde milletvekili olan Selahattin Galip abimiz vardı. Onu bile dövmüşlerdi. Genelde Türkler dışarı çıkmamaya çalışıyordu. Yunan Ordusu'nda da büyük bir şaşkınlık ve telaş vardı. Gümölcine'de sınıra sevk edilen tanklar vardı. O günlerden hatırladığım, bir tankın üzerinde Türk bir kadın sinema sanatçısının resmi vardı ve altında İstanbul'a "*Bu sanatçının kahvesini içmeye gidiyoruz*" yazıyordu. Fakat arıza yapıp yolda kalan tanklar da vardı.

O dönemde hem bizde hem de Yunanlılarda bir Türk-Yunan Savaşı çıkarsa diye tedirginlik hâkimdi. Fanatik Yunanlılar, Gümölcine'de yürüyüş yapıp slogan atıyorlardı. Hayat normale dönmeye başladıktan sonra Türklerle Yunanlılar arasında önceki dönemlere göre bir mesafe oluşmuştu.

Harekâtın dördüncü günüydü. Gümölcine'nin yaklaşık beş kilometre dışında bir dere var. Biz dört arkadaş motosikletlerimizle dereye balık tutmaya gittik. O zamanlar 17-18 yaşlarındaydık. Derede bir köprü var. O köprü'nün altında balık tutarken yanımıza Yunan askerleri geldi. "*Burada ne yapıyorsunuz*" diye sordular. "*Balık tutuyoruz*" dedik. İsimlerimizi sordular. Biz de Kerem, Ergün, Mustafa, İsmail diye söyledik. İsimlerimiz Türk ismi olunca bizi köprü'nün duvarına dizdiler. Askerlerin de orada benzin tankerleri varmış. Askerler bize "*Siz buraya tankerleri patlatmaya geldiniz*" dediler.

Bizim tankerlerden haberimiz bile yok. Orada bize güzel bir dayak çektiler. Sonra trafik polisini çağırdılar. Trafik polisi bizi alıp Gümülcine’de polis karakoluna götürdü. Orada da bir güzel dayak yedik. Akşam olunca bizi serbest bıraktılar ama motosikletlerimizi vermediler. Motosikletlerimizi yaklaşık yirmi gün sonra alabildik. O günlerde böyle bir olayda başımızdan geçti.

O zamanlar bizde av tüfeği vardı. Av tüfekleri karakollarda kayıtlıydı. Türklerin ellerindeki tüfekleri karakola teslim etmesi istendi. Biz de tüfeğimizi polis karakoluna götürüp teslim ettik. Bir daha da o tüfeği geri alamadık. Ama 10-15 sene sonra tüfeklerini geri alanlar olduğunu duymuştuk.

Bu olaylar yaşanınca hem çalışmak hem de bölgeden uzaklaşmak için Atina’ya gittim. Pire Limanı’nda Yunan gemilerinde çalışmaya başladım. Yunancam iyi olduğundan kolay uyum sağladım. Sadece gemide Kıbrıslı bir Rum vardı. Ara sıra onunla tartışırdık. Gemide çalışan Yunanlılar, Atina tarafından olduğu için gemide bir sorun yaşamadım. Türk düşmanlığı daha çok bizim Batı Trakya Bölgesi’nde idi.

Yirmi yaşında Yunan gemisi ile Amerika’daydım. Pire Limanına geri döndüğümüzde babamdan mektup gelmiş. Eve askerlik evrakların geldi diye. O zamanlar gemilerde çalışıyorsan, askerliğinin süresi geçmiş olsa bile gemiden aldığın bir belge sayesinde ceza almıyorsun. Gümülcine’ye döndüm. Evraklarımla birlikte askerlik şubesine gittim. Askerlik şubesinden “*Kırk beş gün sonra şuraya teslim olacaksın*” dediler.

O zamanlar Batı Trakya’da iş imkânı yok. Türklere baskı var. Evlerimizin damı akıyor onu tamir etmemize izin bile vermiyorlar. İş yeri açmak istesen ruhsat vermiyorlar. Ben de Türkiye’ye kaçmaya karar verdim. Dört arkadaşımınla birlikte Yunanlı bir kaçakçı ile anlaştık. Kişi başı üç bin Drahmi para verdik. O zamanlar Yunan parası Drahmi idi. Bir gece Yunanlı kaçakçı bizi arabayla alıp İpsala’nın Karpuzlu köyünün karşısına getirdi. Meriç Nehri kenarında iki tane kanoya benzeyen kayık vardı. Kayıklar iki kişilikti. Yunanlı bize bunlara binip karşıya geçin karşısı Türkiye dedi. Biz o gece karşıya geçtik. Orda bir set var. Ardında Türk karakolu var. Yürürken bir ateş gördük. Çoban zannedip yanına gittik. Yaklaştığımızda iki tane Türk askeri

olduğunu fark edip durumumuzu anlattık. Hoş geldiniz deyip bizi komutanlarına götürdüler. Sabah olunca komutan bizim ifademizi alıp durumumuzun ne olacağını Edirne'ye sordu. Sonra bizi geldiğimiz yerden Yunanistan'a dönmemiz için kayıkla geri gönderdiler. Biz o akşam gizlice tekrar Türkiye tarafına geçtik. Bu sefer dikkatli davranıp yakalanmadık. Karpuzlu köyüne indik. Oradan ben otobüsle Zeytinburnu'na kardeşimin yanına gittim. Bir gün sonra Edirne'ye gidip teslim oldum. Edirne'de beni istihbarat sorguladı. Daha sonra ikamet tezkeresi verip serbest bıraktılar. Ama çok maceralı bir kaçıştı. Çünkü bir tarafta Yunan askeri diğer tarafta Türk askeri var. Vurulma tehlikesi vardı. Nitekim böyle olaylar da yaşanmıştı.

Abim ve kardeşim Kıbrıs Harekâtı'ndan yaklaşık iki ay önce Türkiye'ye gelmişlerdi. Ben onlardan iki yıl sonra geldim. Abimler geldiğinde İstanbul Beyoğlu'nda elektrikçi dükkânı açmışlar. Ben de gelince onlarla birlikte çalıştım. Sonra evlendim. İki tane çocuğum oldu. Onları burada okuttum. Şimdi bakıyorum da iyi ki bayrağımın altına gelmişim. Türkiye'de bulduğumuz imkânları, Yunanistan'da bulmamız mümkün değildi.

3.11. Miran A.

Adı Soyadı: Miran A. ³³⁵
Doğum Yeri: İskeçe
Doğum Tarihi: 1959
Görüşme Tarihi: 19.10.2020
Görüşme Yeri: Tekirdağ

1959 yılında İskeçe'ye bağlı K. köyünde doğdum. K. Türk azınlık okuluna gittim. O zaman ilkokul altı yıldır. İki tane Yunanlı, bir tane de Türk öğretmenimiz vardı. Okul döneminde hatırladığım Yunan öğretmenlerimizden birisi Kur'an-ı Kerim'i yere atmıştı. Bu olaydan sonra insanlar tepki gösterince köyden gitmek zorunda kalmıştı. Daha sonra da papaz olduğunu duymuştuk. İlkokulu bitirdikten sonra yatılı olarak Edirne Atatürk Ortaokulu'na yazıldım. Lise öğrenimime Edirne Lisesi'nde başladım.

³³⁵ Miran A. , 19.10.2020 Tarihinde Tekirdağ'da Yapılan Görüşme.

İki yıl okuduktan sonra İzmir Atatürk Lisesi'ne geçtim. Liseyi İzmir'de bitirdim. Liseden sonra şartlar gereği çalışmak zorundaydım. Üniversiteyi kazanmama rağmen devam edemedim. O dönemde annem ve babam İskeçe'de yaşıyorlardı. Ben de yaz tatillerinde İskeçe'ye köyüme gidiyordum.

Hayata tutunabilmek için aklınıza gelebilecek her işte çalıştım diyebilirim. Şu anda İzmir'de ikamet ediyorum. Ticaret yapıyorum. Evliyim ve iki çocuğum var.

Kıbrıs Barış Harekâtı başladığında Edirne'de öğrenciliğim devam ediyordu. Fakat yaz tatili olduğundan Kıbrıs Harekâtı sırasında annem ve babamın yanında yani K. köyündeydim. Ailem o dönemde çiftçilik yapıyordu. Küçükbaş hayvanlarımız vardı. O zaman da keçilerin tüylerinin kırkım zamanıydı. Sabah erken kalkıp keçileri kırkım için ağıla gitmişim. Geri döndüğümde bizim evin bahçesi çok kalabalıktı. Dedemle ninem yaşlıydılar. Ben önce birisinin öldüğünü zannettim. Sonra annem: *“Türkiye ile Kıbrıs savaşa girmiş”* dedi.

Türkiye ile Yunanistan'ın olası bir savaşında biz orada çok zor durumda kalırdık. Bölgemizde devamlı karışıklık olmuş. Dedelerimiz çok savaş görmüş. Bizim köyümüzün tepelik kısmında Yunan karakolu vardı. Harekât başladıktan sonra bizler köyümüzün etrafında Yunan karakol askerlerine fark ettirmeden hep nöbet tuttuk. *“Bize karşı bir saldırı olur mu?”* diye. Harekâtın ikinci gününde Yunan askerlerinin radyolarının pilleri bitmiş. Radyodan haberleri birlikte dinlemiştik. Orada yirmi kadar Yunan askeri vardı. Bizim köyümüz, Rodop Dağları'nın içindeydi ve tamamen Türk bölgesiydi.

Yunan askerlerinde de tedirginlik vardı. Bizim köyde Yunanlı olmadığından bir sorun yaşamadık ama Yunanlılarla Türklerin birlikte yaşadığı ya da Yunan yerleşimlerine yakın olan Arabacı köy (*Amaksades*), Bekirli köyü (*Peleketi*) gibi yerlerde Türklerin ürettiği tütünlerin Yunanlılar tarafından dereye döküldüğünü duymuştuk.

Babaannemin bir lafı vardı. Onu hiç unutmam. *“Abe kızanım, biz kime tabiyiz. Kimin tarafındayız”* hiç bilmiyorum, derdi. Bu lafları, Balkan Savaşları'nı, I. Dünya Savaşı'nı, II. Dünya Savaşı'nı, Yunan İç Savaşı'nı görmüş biri olarak söylerdi. O zamanlar, Batı Trakya çok işgale uğramış.

Kıbrıs Harekâtı başlayınca benim ilk olarak aklıma Türkiye'ye okumak için bir daha gidemeyeceğim gelmişti. Öğrencilik hayatımın bittiğini düşünüp, üzülmüştüm. Bizim köyde sadece Yunan karakolu vardı. Fakat anneannemin köyü olan Y.' da Yunan tanklarının Türkiye sınırına doğru gittiğini görmüştüm. Bazı aileler geceleri evlerinde kendilerini güvende hissetmediklerinden ormanlık alanlarda yatmışlardı. Türkiye sınırında yaşayan Yunanlıların bir kısmı da bir savaş ihtimaline karşı evlerini terk etmişti. Evlerini terk eden Yunanlılar, Batı Trakya'nın iç bölgelerine gelip çadır kurmuşlardı.

Eylül ayı geldiğinde Edirne'ye gidip okuluma devam etmek istedim. Fakat Türkiye-Yunanistan sınırı kapalıydı ve ancak Eylül ayının sonunda Edirne'ye gidebildim. O zamanlar biz Edirne'ye trenle gidiyorduk. Beni Yassı köy (*İasmos*)'deki tren istasyonuna bir tanıdığımız motosikleti ile bırakmıştı.

Bizim köyümüz Yunanistan'da *Yasak Bölge* olarak adlandırılan giriş çıkışların kontrol noktalarından geçilerek yapıldığı bölgedeydi. Köyümüze doğru İskeçe'den sekiz kilometre sonra ilk kontrol noktası, ardından Gökçe Pınar köyünde ikinci kontrol noktası vardı. Sonra bizim köyümüzün olduğu bölgeye girilebiliyordu.

Normalde Yunanistan'da nüfus kâğıtları maviydi fakat Yasak Bölge'de yaşayanlar, 15 yaşını doldurduktan sonra beyaz nüfus kâğıdı çıkarmak zorundaydılar. Yasak Bölge'de yaşamayanların o bölgeye girmeleri zaten yasaktı. Bölgede yaşamayanların Yasak Bölge'ye girebilmeleri için askeriyeden izin almaları gerekiyordu.

Bu durum ile ilgili de bir anım var. Sınır açılıp Edirne'ye gittikten sonra Şubat tatili için Yunanistan'a döndüm. İskeçe'den köyüme gitmek için otobüse bindim. İlk kontrol noktasında beni otobüsten indirdiler. 15 yaşımı yeni doldurmuşum ve bende beyaz nüfus kâğıdı yok. Bölge insanı olduğumu söyledim ama dinletemedim. İskeçe'ye gidip beyaz nüfus kâğıdı çıkarmak için gerekli evrakları hazırladım. Nüfus memuruna götürdüm. Bir süre benim evraklarımla ilgilenmedi. Sonra bana "*Ne var*" dedi. Ben de durumu anlattım. Üç gün sonra gel dedi. Ben zaten Edirne'den gelmişim. Üç gün nerede kalacağım. Bir an önce köyüme gitmek istiyorum. 15 yaşının da verdiği

cesaretle nüfus memuruna biraz sert çıktım. O da bana saldırmak için yerinden kalkınca ben de fırladım, kaçtım.

O akşam anneannemin köyüne gittim. Dedeme yarın köye dağdan yürüyerek gideceğimi söyledim. Köyün mesafesi de yaklaşık elli kilometre. Daha önce annem ve babamla dağ yolundan geldiğimiz vardı. Sabah yola çıkarken dedem “*Yanına yiyecek bir şeyler al*” dedi. Ben de ne olacak, öğleye kalmadan ben köye varırım, dedim. Tabii iş öyle değilmiş. Keçinin, katırın gittiği yollardan yürümeye başladım. Benim hedefim önce Kuruçay çayını bulmaktı. Köyümüz çayın kenarında olduğundan, çayı takip ederek köyü kolaylıkla bulacaktım. Önce yolu kaybettim, sonra çayı buldum. Ama karnım çok acıkmıştı. Dedem aklıma geldi. Köye yaklaştığımda boyunun kısa olmasından dolayı Yusufçuk denen bir kişi vardı. Karşıma o çıktı. Hayvanlarını otlatıyormuş. Karnımın aç olduğunu söyledim. O da “*ah be oğlum yeni yedim*” dedi. Torbasından bir ekmek kabuğu çıkardı. El kadar bir ekmek kabuğu idi. Hayatımda yediğim en lezzetli ekmektir.

3.12. Hamza A.

Adı Soyadı: Hamza A.³³⁶

Doğum Yeri: Gümölcine

Doğum Tarihi: 1948

Görüşme Tarihi: 21.10.2020

Görüşme Yeri: İstanbul

1948 yılında Gümölcine’ye bağlı D. köyünde doğdum. 1965 yılında Yunanistan’da evlendim. Beş çocuk babasıyım. Şu anda Bursa’da ikamet ediyorum.

Köyümdeki Türk azınlık okuluna gittim. İlkokul altı yıldır. Okulda Türkçe ve Kur’an-ı Kerim derslerine Türk öğretmenler geliyordu. Bir de Yunanca öğretmek için Yunan öğretmenimiz vardı.

³³⁶ Hamza A. , 21.10.2020 Tarihinde İstanbul’da Yapılan Görüşme.

1969 yılında Yunanistan'da askere gittim. Askerliğimi Sakız Adası'nda yaptım. Sakız Adası'nda bol bol Türkiye'ye karşı istihkâmlar kazmıştık. Askerlik yaptığım yerde Türk arkadaşlarımız da vardı.

Yunanistan'dayken 1974 yılına kadar köyümüzde çiftçilik yapıyorduk. 1974 yılında Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldık. Türkiye'ye geldikten sonra sanayide otomobil ve kamyon yedek parçası üretmeye başladık. Halen bu işe devam ediyoruz.

Kıbrıs Harekâtı'nın başladığı gün tarlada tütün kırımındaydık. Yanımızda radyomuz vardı. Türkiye'nin Kıbrıs Adası'na askeri bir çıkarma yaptığını radyodan öğrendik. Haberi duyunca tütün kırımını bırakıp evimize döndük. Kendimizce tedbirler almaya çalıştık. Bize karşı bir saldırı olursa saklanmak için yerler belirlemiştik. Geceleri köyümüze bir baskın olur korkusuyla kulağımız köpek havlamalarındaydı. Av tüfeğimiz vardı. Tüfeklerimiz karakola kayıtlı olduğundan biliniyordu. Belli bir süre sonra av tüfeklerimizi teslim etmemiz istendi. Biz de elimizdeki av tüfeğini götürüp karakola teslim ettik. Daha sonra o tüfeklerin ne parasını ne de kendisini geri verdiler. Bizim hemen köyün çıkışında badem ağaçlarının olduğu bir tarlamız vardı. Köyümüzün etrafına Yunan tank birliği gelmişti. Karargâhlarını bizim tarlanın içine kurmuşlardı. Badem ağaçlarının altında tanklar vardı. O sene bademleri toplayamamıştık.

O günlere ait bir hatıram var onu anlatmak isterim. O olay bizim Türkiye'ye gelmemize sebep olmuştu. Bizim köyden bir kişi, onlar da tütün kırımında öğreniyorlar harekâtı ve evlerine dönüyorlar. Fakat o heyecanla eşeklerini tarlada unutuyorlar. Eşek tarlada kazığa bağlı bir biçimde kalıyor. Akşam olunca eşek kendini kazıktan kurtarıp eve doğru geliyor. Yunan askeri birlikleri de köyün etrafında telsiz hattı kurmak için kablo çekmişler. Eşek de eve gelirken kablo hattını koparıyor. Yunan askerleri de telsiz telinin koptuğunu görünce bunu köyde yaşayan Türklerin kasten yaptığını düşünüyorlar.

Bu olaydan sonra bütün köylüyü çoluk çocuk, yediden yetmiş yediye köyün camisine topladılar. Köyün dışarı ile irtibatını kestiler ve bu olayı kimin yaptığını bulmak için sorgulamaya başladılar. Köylüler kasten bir hareketin olmadığını, olayın serbest dolaşan eşek tarafından yapıldığını

anlatmıştı. Kardeşimin Yunancası iyiydi. Köylülerin söylediklerini Yunan askerlerine o tercüme ediyordu. Yunan komutan inanmadı. Yunan komutan aynen şu kelimeleri söylemişti: “*Yukarıdan Allah inse inanmam.*” Kardeşim olayı anlattıktan sonra kardeşime vurmak için elini kaldırdı. Vurmadı fakat kafasını ellerinin arasına alarak, “*Yalan söylüyorsunuz*” dedi. Sonra Yunan komutan köyün ileri gelenlerinden 10-12 kişiyi yanına alarak olayın tatbikatını yapmak için götürdü. Olayın eşek ile tatbikatını yaptılar. Tatbikat sırasında da eşek tellere takılıp koparınca Yunanlı komutan “*Sizin Allah ’ınız size yardım etti*” demiş. Olay böylece kapanmıştı. Bu olaydan dolayı bizim köyden bazı kişilerin Yunan askerleri tarafından dövüldüğünü duymuştuk. O zaman insanlar utançlarından dayak yediklerini söylemiyorlardı.

Kıbrıs Harekâtı’ndan önce Türkçeyi daha rahat konuşuyorduk. Harekâtan sonra özellikle resmi dairelerde Türkçe konuşmamamız konusunda uyarılıyorduk. Köylerde traktörlerimiz vardı. Fakat ehliyet vermiyorlardı. Daha sonra da ehliyetsiz traktör kullanıyoruz diye ceza kesiliyordu. Türk azınlıktan birçok kişi, o cezaları ödeyemediği için cezaevinde yattı. Harekâtın olduğu günlerde Gümülcine’de dayak yiyen Türklerin olduğunu duymuştuk.

Köyde yaşadığımız olaydan sonra biz de ailece Türk bayrağının altına gitme vaktimizin geldiğine karar verdik. Üç kardeştik. Oturup ne kadar altınımız, paramız varsa hesapladık. Önce iki kardeşim, Meriç Nehri’nden Yunanlı kaçakçılarca Türkiye’ye geçirildi. O zaman Türklerin bölgeden gitmeleri için Yunan kaçakçılara göz yumuluyordu. Daha sonra da ben pasaportla Türkiye’ye geldim. Türkiye’ye geldikten sonra konsolosluga giderek kendimi Yunan vatandaşlığından sildirdim. Türk vatandaşlığına geçtim.

Kıbrıs Harekâtı’ndan sonra Batı Trakya’da benim gibi kendisini güvende hissetmeyen birçok kişi Türkiye’ye göç etmişti.

3.13. Ahmet A.

Adı Soyadı: Ahmet A.³³⁷

Doğum Yeri: İskeçe

Doğum Tarihi: 1963

Görüşme Tarihi: 21.10.2020

Görüşme Yeri: İstanbul

1963 yılında İskeçe’de doğdum. İlkokul, ortaokul ve liseyi Batı Trakya’da okudum. İlkokulu köyümdeki azınlık ilkokulunda okudum. Ortaokulu ve liseyi İskeçe Türk Azınlık Lisesi’nde okudum. Sonradan ismi Muzaffer Salihoglu Azınlık Lisesi oldu. İlkokulda Türkçe ve Yunanca karışık derslerimiz vardı. Okullardaki en büyük sıkıntımız kitaplardı. Kullandığımız Türkçe kitaplar çok eskiydi. Abilerimizden kalan belki 30-40 yıllık kitaplardı. Hem kitaplar çok yıpranmıştı, hem de güncel değildi.

Azınlık Lisesi’nde okurken sadece İngilizce öğretmenimiz Türkiye’den gelmeydi. Diğer Türk öğretmenlerimiz Batı Trakyalıydı. Ders müfredatımız çok yoğundu. Aynı derslerin hem Türkçesini hem de Yunancasını görüyorduk. Matematik, Geometri, Edebiyat, Fizik, Din, Felsefe, Psikoloji dersleri Türkçeydi. Tarih, Coğrafya, Yunan Dili dersleri Yunancaydı.

Ailem tarım ile uğraşıyordu. Ben de onlara yardım ediyordum. Lise çağlarından itibaren yaz tatillerinde Atina’ya çalışmaya gidiyordum. Yunancam iyi olduğundan zorluk çekmedim. Bir de Atina taraflarında Türk olduğumuz için bir problemle karşılaşmıyorduk. Sorunlar genellikle, Türklerle Yunanlıların bir arada yaşadığı İskeçe, Gümülcine ve Dedeagaç bölgelerinde yaşanıyordu. 3 ay çalışıp para biriktiriyor ve ailemin yanına geri dönüyordum.

Liseyi bitirdikten sonra üniversite okumak için Türkiye’ye geldim. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi’ni bitirdim. Üniversite bittikten sonra da kendi işimi kurdum. Şu anda İstanbul’da mobilyacılık yapıyorum. Evliyim ve iki oğlum var.

³³⁷ Ahmet A. , 22.10.2020 Tarihinde İstanbul’da Yapılan Görüşme.

Kıbrıs Barış Harekâtı başladığında, Ortaokul 1. sınıfa gidiyordum. Yanlış hatırlamıyorsam, harekâtın başladığı gün Cumartesi'ydi. Ben okulun futbol takımında olduğumdan o gün okulda antrenmandaydım. Öğlen saatleriydi. Öğretmenimiz bize “*Önemli olaylar olmuş, herkes evine, köyüne gitsin*” dedi. Antrenman o gün erken bitmişti. İskeçe'den köye otobüs vardı. Otobüs beklerken İskeçe'nin merkezinde bir kalabalık ve hareketlilik vardı. Herhangi bir sorun yaşamadan köyüme gittim. Köye gidince büyüklerimden Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri bir çıkarma yaptığını öğrendim.

Ailem o dönemde tarım ve hayvancılık yapıyordu. Koyun ve keçilerimiz vardı. Dedemin av tüfeği vardı. Tüfeğimizi teslim etmemizi istemişler. Babam da tüfeği götürüp belediyeye teslim etmiş.

Hayvanlarımızı baktığımız ağıl bizim köye yaklaşık 1 kilometre uzaklıktaydı. Yatakları, yorganları taşıyıp 4-5 gün ağılda yatmıştık. Yunanlıların saldırı ihtimaline karşı abilerimiz, köyün dışında gruplar halinde nöbet tutuyorlardı. Bizim köyde Yunanlı yoktu ama bize yakın bir Yunan köyü vardı. O köyden bizim köye gelmek isteyenler olduğunu duymuştuk. Ama gelip bize saldıran olmadı. Büyüklerimiz durumdan endişeliydi. Herkes Türkiye'ye güveniyordu. Türkiye bizi korur diye düşünüyorlardı. Ayrıca o dönemde büyüklerimiz bizim bölgemizde yaşayan bazı Yunanlıların Karasu Nehri'nin diğer tarafında yer alan Kavala ve Selanik gibi yerlere gittiklerini söylüyorlardı.

Üniversiteyi bitirdikten sonra Batı Trakya'ya dönmeyi düşünmedim. Bunun sebebi de Yunanistan'ın Türk Azınlığa yaptığı maddi ve manevi baskılardı. İş imkânları da çok kısıtlıydı. Üniversite mezunu olarak iş bulabilmem neredeyse imkânsızdı. Bizim dönemimizde Türkiye'de üniversite okuyup Batı Trakya'ya dönen arkadaşlarımız oldu. Ama büyük kısmı benim gibi Türkiye'de kaldı. Ben eğitim yolu ile Türkiye'ye geldim.

Bunun yanında Türk Azınlıktan baskılara dayanamayıp kaçak yollarla Türkiye'ye gelen çok insan da oldu. Bu işi Yunan kaçakçılar organize ediyordu. Yunanistan da bu duruma göz yumuyordu. Yunanistan'ın politikası Türk Azınlığı asimile etmek ya da bölgeden göçe zorlamak üzerine kuruluydu. Batı Trakya'dan göç etmek isteyen Türk olursa Yunan makamları tarafından her türlü kolaylık sağlanıyordu. Yunanlılar, kendi çocuklarını

korkutmak istediklerinde “*Bak seni Türk’e veririm*” derler. Bu ifade Yunanlıların Türk Azınlığa bakışını biraz olsun anlatır.

3.14. Mehmet A.

Adı Soyadı: Mehmet A.³³⁸

Doğum Yeri: Gümülcine

Doğum Tarihi: 1959

Görüşme Tarihi: 10.11.2020

Görüşme Yeri: Keşan

1959 yılında Yunanistan’ın Gümülcine şehrinde doğdum. Evliyim ve iki kız çocuğum var. Şu anda Keşan’da ikamet ediyorum. Ticaretle uğraşıyorum.

Eğitimime köyümdeki Türk Azınlık İlkokulu’nda başladım. Daha sonra ortaokul ve lise öğrenimi için Türkiye’ye geldim. Lisenin bir kısmını Edirne’de yatılı okudum. Sonra Keşan Lisesi’ne geçiş yaptım. O zamanlar ilkokuldan sonra Celal Bayar Lisesi sınavlarına girilirdi. Eğer sınavı kazanamazsan Türkiye’de eğitim görmek için vize verilirdi. İçinde bulunduğumuz şartlardan dolayı küçüklükten beri Türkiye’ye gitme hayalim vardı. Türkiye’ye gitmek aile içinde hep konuşulurdu. Ben de Türkiye’ye gidebilmek için Celal Bayar Lisesi sınavlarına kazanmamak için girmiştım. Sonuçta da kazanamayarak Türkiye vizesini aldım.

Türk azınlık okulunda Kur’an-ı Kerim, Türkçe ve Yunanca derslerimiz vardı. O zaman ilkokul altı yıld. Bir tane Türk bir tane de Yunanlı öğretmenimiz vardı. Altı yıl içinde Yunanlı öğretmenimiz dört kez değişmişti. Son gelen Yunanlı öğretmenimiz Giritliydi. Özellikle Girit’ten gelmiş olan Yunanlı öğretmenimiz bizimle çok ilgilenirdi. Ben de en çok onu severdim. İlk ezberlediğim şiir Yunancaydı. Hala hatırlarım. Yunanlı öğretmenim ilkokuldan sonra benim Yunan ortaokulu ve lisesine devam etmemi istiyordu. Son sınıftayken devamlı söylerdi. Ama ailem o şekilde düşünmüyordu. Sonuçta ailemin isteğine uydum.

³³⁸ Mehmet A. , 10.11.2020 Tarihinde Keşan’da Yapılan Görüşme.

İlkokuldayken her gün sabah Yunan bayrağı, marş eşliğinde göndere çekilir, akşam da yine marş eşliğinde gönderden indirilirdi. İlkokulda derslerimiz ağırdı. Kur'an-ı Kerim dersinden dolayı Arapçayı öğrenmeye çalışıyorduk. Bunun yanında Yunan alfabesi ve Türk alfabesini de öğreniyorduk. Üç farklı alfabeyi öğrenmek zordu.

Kıbrıs Barış Harekâtı başladığında okullar tatil olduğundan Yunanistan'da köyümdeydim. Ailem köyde çiftçilik yapıyordu. Özellikle de tütün tarımı yapıyorduk. Harekâtın başladığı gün de tütün tarlasındaydık. Tarlada iş bitince köye döndük. Köye geldiğimizde insanların elinde radyolar vardı. Biz de o zaman Türkiye'nin Kıbrıs Adası'na askeri bir çıkarma yaptığını öğrenmiştik. Yaklaşık 1,5-2 km uzağımızda bir köy vardı. Yunan askerleri o köyde merkez kurup yığınak yapmışlardı.

O günlere ait şöyle bir hatıramı anlatmak isterim. Bizim köyden bir kişi harekâtın devam ettiği günlerde bir kartona Türk bayrağı yapıp köyün dışında bir ağaca asıyor. Bayrağın altına da bizim köyün ismini yazıyor. Yakınımızda olan Yunan köyünün karakol komutanı bu durumdan haberdar oluyor ve bayrağı alıp karakola götürüyorlar. Daha sonra karakol komutanı köydeki gençleri toplayıp karakola getirmeleri için emrindeki askerleri köye gönderiyor.

Biz de o sırada tütün tarlasından eve dönüyorduk. O zamanlar Yunan jandarması devamlı köylerde gezdiğinden hepimizi tanıyorlardı. Askerler beni sokakta görünce: “*Arkadaşlarınla birlikte karakola git. Komutan sizi çağırıyor*” dedi. Biz de 4-5 arkadaş toplanıp gittik. Hatta motosikletlerimiz vardı. Onlarla gidelim dedik. Ama ehliyetimiz olmadığından babam: “*Size ceza yazarlar*” dedi. Biz de yürüyerek gittik. O zamanlar Türklerin ehliyet alması da imkânsız gibi bir şeydi. Sınava sokuyorlardı fakat kimse sınavı geçemiyordu.

Biz arkadaşlarla hem karakola doğru yürüyorduk, hem de neden çağırıldığımızı merak ediyorduk. Bize cephane ya da başka bir şey taşıtacaklarını, iş yaptıracaklarını düşünüyorduk. Karakola vardığımızda girişte duran asker bize “*Siz kimsiniz*” dedi. Biz de şu köyde oturan Türkler olduğumuzu söyledik. Yunan askeri yakamıza yapışıp “*Siz Türk değilsiniz,*

siz Müslümansınız” dedi. Sonra komutanın bizi çağırdığını söyleyip içeri girdik.

Komutana bizim geldiğimizi haber verdiler. Sonra teker teker bizi içeri almaya başladılar. Önce hepimizi birer kez içeri aldılar. Bana: “*Resim yapabiliyor musun? Yeteneğin var mı?*” gibi sorular sordular. Olayın ne olduğunu söylemediler. Tabi bu arada karakol komutanı bir tane de tokat attı. Birbirimizle konuşma imkânımız yoktu. Birimiz çıkınca hemen diğerimiz giriyordu. İkinci kez girdiğimde, bu sefer karton üzerine yapılmış olan Türk Bayrağını gösterip, “*Bunu sen mi yaptın? Bunu kim yapabilir?*” diye sordular. İkinci girdiğimde de bir tokat attılar. Ben ve arkadaşlarım kimin yaptığını bilmiyorduk. Komutana da bilmediğimizi söyledik. Karakol komutanı bize “*Köye gidin, köy imamına söyleyin buraya gelsin*” dedi.

Biz de köye dönünce imamı bulup karakoldan çağırdıklarını söyledik. İmam da “*Bu çocuklar devamlı köyde onlar yapmamıştır*”, demiş. Ondan sonra köyde yaşlı genç herkesi sorguya çektiler. Hatırladığım kadarıyla, Türk Bayrağı’nı yapan kişiyi bulamamışlardı. Olay da öyle kapanmıştı.

Harekâtın başladığı günlerde bizim köydeki insanlar bize bir saldırı olur endişesi ile akşamları kırık yerlerde yatıyorlardı. Biz de mısır tarlasının içinde yatmıştık. Yaz olduğundan hava sıcaktı.

O günlerden hatırladığım, okulda Yunan öğretmenlerimiz dini anlamda bize saygı duyuyorlardı. Oruç tuttuğumuzda bir şey demezlerdi. Hatta yanımızda yemek yemezlerdi. Ama Türklüğe karşı alerjileri vardı.

İlkokuldayken Türkiye’den yeni kitaplar gelmişti. Biz o zaman Türkiye’ye hayranız. Kitaplardaki her resme hayran hayran bakıyoruz. Kitapların son sayfalarının koparılmış olduğunu fark ettik. Fakat bir arkadaşımızın kitabında koparmayı unutmuşlar. O koparılan son sayfanın Türk bayrağı olduğunu gördük. Yunanlı öğretmenimiz o sayfanın koparılmadığını görünce kendisi alıp koparmıştı. O anı hiç unutmam. Öğretmen bize, “*Çocuklar belki de bu sayfayı bilerek bizi denemek için koparmadılar*” demişti. Öğretmen de demek ki bir şeylerden çekiniyordu.

Köyümüzün yanından, Dedeâğaç’a doğru tanklar, ekmek arabaları, yakıt tankerleri geçiyordu. Tankların üzerinde pankartlar vardı. Pankartlarda

“İstanbul’a kadın bir Türk sinema sanatçısı ile kahve içmeye gidiyoruz” yazıyordu. Askerler marşlar söyleyerek geçiyorlardı.

Babam avcılığa meraklıydı. Üç tane av silahımız vardı. Silahların hepsi kayıtlı ve ruhsatlıydı. Harekâttan sonra silahların teslim edilmesi istendi. Babam da silahları götürüp teslim etmişti.

Liseyi bitirdikten sonra da Türkiye’de teyzemin yanında kaldım. 1977 yılında Yunanistan vatandaşlığından çıkarıldığımı öğrendim. O zamanlar Yunanistan altı ay boyunca yurt dışında kalıp ülkeye dönmeyenlerin vatandaşlıktan çıkarılmasını öngören bir kanun çıkarmış. Bu kanundan dolayı *Haymatlos* oldum. Ne Yunan vatandaşım, ne de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, vatansız kalmıştım.

İstanbul’a gidip Yunan Konsolosluğu’ndan vatandaşlıktan silindiğime dair bir kâğıt aldım. Bu kâğıtla birlikte müracaat edince Türkiye’de oturma izni verildi. O zamanlar antlaşmalar gereği Türkiye Cumhuriyeti de Batı Trakya Türklerine vatandaşlık vermiyordu. Sadece oturma izni veriyordu. Türkiye’de iş hayatına atıldığımda vatandaşlığım yoktu. 1980 yılından sonra vatandaşlık verilmeye başlandı. Ben de 1980 yılından sonra Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçtim.

3.15. Ali A.

Adı Soyadı: Ali A. ³³⁹
Doğum Yeri: Gümülcine
Doğum Tarihi: 1959
Görüşme Tarihi: 10.11.2020
Görüşme Yeri: Keşan

1959 yılında Yunanistan’ın Gümülcine şehrinde doğdum. Evli ve bir çocuk sahibiyim. Halen Gümülcine’de ikamet ediyorum. Çiftçilik yapıyorum.

İlkokulu köyümde okudum. O zaman okulun ismi Müslüman İlkokuluydu. Daha sonra Azınlık İlkokulu olarak değiştirildi. Hatırladığım

³³⁹ Ali A. , 10.11.2020 Tarihinde Keşan’da Yapılan Görüşme.

kadarıyla ilkokulda Türkçe, Yunanca, Coğrafya, Aritmetik, Tarih, Hayat Bilgisi, Kur'an-ı Kerim ve jimnastik derslerimiz vardı. Bir tane Türk, bir tane de Yunanlı öğretmenimiz vardı. Türk öğretmenimiz Batı Trakyalıydı. İlkokulda altmış civarında öğrenci vardı. İlkokul 6. sınıftayken bir gün öğretmenimiz Kur'an- Kerim dersine çalışmadığımız için bizi yemekhaneye götürüp tek ayak üzerinde bekletmişti. Bu sırada 1. sınıf öğrencileri de bizi izlemişti.

İlkokuldan sonra ortaokula Gümülcine Özel Edison Sanat Okulu'nda devam ettim. Burada, makine bölümünde öğrenciydim. Yunan okuluymdu. Tüm öğretmenlerimiz Yunanlı ve tüm dersler Yunancaydı. 1972 yılında arkadaşlarımızla birlikte oyuncak bir helikopter yapıp 20 Mayıs Gümülcine'nin Yunanistan'a ilhak gününde bu helikopteri Gümülcine şehir meydanında uçurmuştuk.

Sanat okulu olduğundan uygulama dersleri için yaz tatillerinde de zaman zaman okula gidiyorduk. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başladığı gün de okuldaydım. Okulun müdürü bizim sınıfa gelip, “Okul tatil oldu, evlerinize gidin” demişti. Ne için tatil olduğunu söylemedi. Ama heyecanlı bir hali vardı. Okul tatil olunca Gümülcine’de boş zamanlarımda çalıştığım bir traktör tamir atölyesi vardı. Oraya gittim. Sahibi bir Yunanlıydı. Haftalık 50 Drahmi alıyordum. Atölyeye gidince tamirhane sahibi oradaki herkese “evinize gidin” dedi. Ben de otobüsle eve döndüm.

Eve geldiğimde babamdan Türkiye'nin Kıbrıs Adası'na askeri bir çıkarma yaptığını öğrendim. İnsanlarda korku ve tedirginlik vardı. Babamın rahmetli dayımla gece geç saatlere kadar evimizin basamaklarında oturup konuştuklarını hatırlıyorum. Gümülcine’de yaşayan bazı Yunanlıların Selanik ve Atina taraflarına gittikleri konuşuluyordu. Köyümüzde komşular gece geç saatlere kadar birlikte kalıp muhabbet ediyorlardı. Yunanlı komşularımızla bir sorun yaşamadık.

1974 yılı içerisinde ben de ailemin yönlendirmesi ile eğitimime devam etmek için Türkiye'ye geldim. Özel Edison Sanat Okulu dört yıllıktı. Okulu bitirmeden Türkiye'ye geldim. Liseyi İstanbul Büyükçekmece’de okudum. O zaman Türkiye'ye eğitim için bir akın vardı. Benim okuduğum lisede Batı Trakya’dan gelen yaklaşık doksan kişiydik. Lise eğitiminden sonra

üniversiteyi Ankara Gazi Üniversitesi'nde okudum. Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra Türkiye'ye göç eden çok Batı Trakyalı oldu.

1983 yılında KKTC³⁴⁰ ilan edilince de Yunanlılar büyük tepki göstermişlerdi. Bugün hala KKTC'nin kuruluş yıldönümlerinde Gümülcine'de protesto gösterileri yapılıyor.

Bugün baktığımda Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra Türkiye'ye yapılan büyük göçten dolayı, Batı Trakya Türk nüfusu azaldı. Türkiye'ye gidenlerin hep varlıklı aileler olması ekonomik anlamda Türk Azınlığı daha da geri plana itti.

³⁴⁰ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

4. BÖLÜM

1974-1990 YILLARI ARASINDA KIBRIS MESELESİ VE BATI TRAKYA TÜRKLERİ

4.1. Kıbrıs Barış Harekâtı

Kıbrıs Adası konumu itibariyle stratejik bir öneme sahipti. Adada yaşayan Türk toplumu, Yunanistan'ın Kıbrıs Adası'nı *Enosis* fikri çerçevesinde kendi anakarasına bağlama idealinden dolayı baskı altındaydı. 1959 yılında imzalanan Zürih ve Londra Antlaşmaları ile 16 Ağustos 1960 tarihinde imzalanan Lefkoşa Antlaşması; Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'yi Kıbrıs Adası üzerinde garantör ülke konumuna yükselmişti.³⁴¹

1974 yılına gelindiğinde Kıbrıs Adası'ndaki Rumların lideri Makarios, Türkleri adadan silah zoru ile çıkaramayacağına farkına varmıştı. Bu yüzden Makarios'un hedefi ekonomik ve sosyal baskılar sonucunda Türklerin adadan göç etmesini sağlamaktı. Makarios'un zaman alacak bu stratejisine karşı Yunanistan'da iktidarı elinde bulunduran Cunta Yönetimi bir an önce Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a bağlanması taraftarıydı. Bu yüzden Kıbrıs Rumlarının lideri Makarios ile Yunan Cunta Yönetimi arasında görüş ayrılıkları vardı. 15 Temmuz 1974 tarihinde Yunan Cunta Hükümeti Kıbrıs Adası'nı Yunanistan'a bağlamak için Makarios'a karşı bir darbe gerçekleştirmiş ve Makarios'un yerine Nikos Sampson Cumhurbaşkanı seçilmişti. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti için bardağı taşıran son damla olmuştu.³⁴²

Nikos Sampson daha sonra yayımladığı anılarında, Makarios'a karşı yapılacak darbenin başarıya ulaşmasından sonra, Kıbrıs Adası'nın Yunanistan ile birleştiğini bir radyo konuşmasında açıklamayı planladığını

³⁴¹ Uğur Bayıllıoğlu, "Bazı Yunan Mahkeme Kararları Işığında Kıbrıs Sorununa İlişkin Düşünceler", *Cankaya University Journal of Law*, 2012, C.9, S.1, s.45.

³⁴² Ali Rıza İzgi, *Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrasında Türkiye'ye Uygulanan Silah Ambargosu ve Sonuçları* (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2007, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.214894), s.18.

söylemişti. Bu durum da Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs Adası'na yaptığı askeri müdahalenin meşruiyetini bir kez daha kanıtlamıştı.³⁴³

Başbakan Bülent Ecevit, Londra'ya giderek diğer garantör ülke olan İngiltere'ye Kıbrıs Adası'ndaki darbe girişimine İngiliz askeri üslerini kullanarak birlikte müdahale etmeyi teklif etmişti. Fakat Türkiye'nin bu isteği İngiltere tarafından reddedilmişti. İngiltere, Türkiye'nin 1964 ve 1967 yıllarında olduğu gibi yine blöf yaptığını düşünmüştü.³⁴⁴

Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit de Fransız Radyo ve Televizyonu'na bir demeç vermişti. Ecevit, verdiği demeçte adaya müdahale etmelerinin en önemli gerekçesinin, Yunanistan'ın *Enosis* fikrini fiiliyata geçirmek için harekete geçmesi olarak açıklamıştı.³⁴⁵

İngiltere'den beklediği desteği alamayan Türkiye Cumhuriyeti, 20 Temmuz 1974 sabahı Garanti Antlaşması'ndan kaynaklı meşru müdahale hakkını kullanarak Kıbrıs Adası'na askeri bir çıkarma yapmıştı. Kıbrıs Barış Harekâtı ismi verilen müdahale, 20-22 Temmuz 1974 ve 14-16 Ağustos 1974 tarihleri arasında iki aşamada gerçekleşmişti. Bu harekâtlar sonucunda Karpaz Yarımadası'nın doğu ucundan batı bölgesindeki Yeşilirmak'a kadar uzanan bölgenin kuzeyi Türklerin kontrolüne geçmişti.³⁴⁶

Ayrıca Kıbrıs Barış Harekâtı'nın gerçekleşmesi ile birlikte Kıbrıs'taki darbeci hükümet yıkılmış ve sivil demokrasi gelmişti. Bu durum, Kıbrıs Barış Harekâtı'nın yalnızca adadaki Türklere değil Rumlara da barış ve huzur getirdiğinin bir göstergesi olmuştu.³⁴⁷

4.1.1. Kıbrıs Barış Harekâtının Sonuçları

ABD, İngiltere ve Yunanistan'ın Türkiye Cumhuriyeti'ni görüşmeler yolu ile oyalama taktiklerine rağmen harekâtın engellenememiş olması bu ülkeler açısından bir başarısızlık olarak görülmüştü. ABD Kongresi, Kıbrıs

³⁴³ Rüştü Yılmaz, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Devletleşme Süreci ve Türkiye(1974-2012)* (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2014, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.368442), s.47.

³⁴⁴ Umut Anık, "Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kıbrıs Krizi", *Türk Dış Politikasında 41 Kriz(1924-2012)*, ed. Haydar Çakmak, Ankara: Kripto Yayınları, 2012, s.125.

³⁴⁵ Yılmaz, *Devletleşme Süreci*, s.48.

³⁴⁶ Hasan Yılmaz, "Kıbrıs Barış Harekâtı ve Sonuçları", *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C.6, S.1(2017), ss.92-93.

³⁴⁷ Yılmaz, "Kıbrıs Barış Harekâtı", s.94.

Barış Harekâtı'nda ABD silahlarının kullanılmasına tepki olarak 1974 yılının Aralık ayında Türkiye Cumhuriyeti'ne silah ambargosu uygulama kararı almıştı.³⁴⁸

ABD'nin aldığı silah ambargosu kararı, 5 Şubat 1975 tarihinde uygulamaya koyulmuştu. Türkiye Cumhuriyeti bu karara tepki olarak, Türkiye'de bulunan ABD askeri üslerini kapatmıştı. Rauf Denктаş, ABD'nin aldığı silah ambargosu kararından bir hafta önce yaptığı bir açıklamada eğer ABD, Türkiye Cumhuriyeti'ne askeri yardımı keserse Kıbrıslı Türklerin bağımsızlıklarını ilan edeceklerini açıklamıştı. Silah ambargosunun uygulanmaya konmasından sonra 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kurulduğu tüm dünyaya ilan edilmişti.³⁴⁹

ABD'nin Türkiye'ye karşı olan bu tutumu karşısında Türkiye Cumhuriyeti kendini güvende hissetmemiş ve NATO ülkelerinin tavrı karşısında adeta yalnız kalmıştı. Bu durumda Türkiye Cumhuriyeti, 1975 yılının Temmuz ayında NATO'ya bağlı olmayan 4.Ordu'yu (*Ege Ordusu*) kurmuştu.³⁵⁰

Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra dış politikada maruz kaldığı baskıların yanı sıra Kıbrıs Adası'nın güneyinde kalmış olan Türklerin durumu ile de yakından ilgilenmişti. Kıbrıs'ın güneyinde Rumların baskılarından kaçabilen 10.000 kadar Türk, *Episkopi* ve *Akrotiri* isimli İngiliz askeri üslerine sığınmıştı. Bunun yanında, Rumların gözetiminde bulunan Türklerde de tedirginlik hâkimdi. Türkiye Cumhuriyeti'nin yürüttüğü başarılı diplomasi sonucunda yapılan mübadele antlaşması, 9 Ağustos 1975 tarihinde uygulamaya koyulmuş ve 180.000 Rum ile 65.000 Türk yer değiştirmişti.³⁵¹

Kıbrıs Barış Harekâtı'na fiili müdahalede bulunamayan Yunanistan'da da konu mahkemeye taşınmıştı. Atina Temyiz Mahkemesi, 21 Mart 1979 tarihinde verdiği 2658/79 numaralı kararda, harekâtın gerçekleşmesindeki

³⁴⁸ Mustafa Bostancı, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlanı ve Buna Yönelik Tepkilerin Türk Kamuoyundaki Yankıları", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2015, C.34, S.57, s.323.

³⁴⁹ Yasin Coşkun, "Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin(KTFD) İlanından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin(KKTC) Kuruluşuna Kadar Olan Süreçte Kıbrıs Sorunu(1975-1983)", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018, S.64, s.124.

³⁵⁰ Şenol Koray Sakınmaz, *Kıbrıs Tüneli Türk-Yunan İlişkileri*, İstanbul, A Akademi Kültür ve Sanat Yayıncılık, 2007, s.113.

³⁵¹ Soyalp Tamçelik, "Kıbrıs'ta İç Göç Hareketleri ve Olası Bir Anlaşmada Etkileri", *Bilig*, S.63(2012), ss.220-221.

asıl suçluların Kıbrıs'taki darbeyi hazırlayan ve uygulayan Yunan subayları olduğunu ifade etmişti. Mahkeme ayrıca Zürih ve Londra Antlaşmalarına göre; Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs Adası'na yaptığı müdahalenin yasal olduğu hükmünü vermişti.³⁵²

Mübadele sonrası Kıbrıs Adası'nın güneyinde yaşayan Türklerin de kuzeye gelmesi ile Kıbrıs Türk toplumu bir araya gelmişti. Kıbrıs'taki Türkler, bir araya gelmenin verdiği şevk ile ekonomik, sosyal yaşantı ve kültürel alanlarda daha önceki dönemlerde olmadığı kadar ilerleme imkânı bulmuşlardı.³⁵³

4.2. Kıbrıs Barış Harekâtından 1990 Yılına Kadar Kıbrıs Meselesi

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başarılı olmasından sonra Türkiye Cumhuriyeti, çeşitli baskılara maruz kalmıştı. Yunanistan'da ve Kıbrıs Rum Kesimi'nde harekâtla birlikte Cunta Yönetimleri devrilmiş ve demokratik idareye geçilmişti. 1975 yılına gelindiğinde Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde güvence altına alınmış insan hak ve hürriyetlerini ihlal ettiğini iddia ederek dava açmıştı. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı da Strazburg'da yapılacak olan ilk duruşmanın takip edilmesi ve davanın kabul edilebilir olup olmadığına karar verebilmek için Prof. Dr. İlhan Unat başkanlığında bir heyet görevlendirmişti.³⁵⁴

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanı ile kesilen ilişkiler, BM'nin devreye girmesi ile 28 Nisan 1975'te tekrar başlamıştı. 1975 ile 1977 yılları arasında devam eden görüşmeler 12 Şubat 1977 tarihinde Rauf Denktaş ile Makarios temel dört ilke üzerinde anlaşması ile sonuçlanmıştı. Bu ilkelere göre, Kıbrıs Adası'nda iki toplum olduğu kabul edilmiş ve bağımsız federal bir cumhuriyet fikri çerçevesinde anlaşılmıştı. İki toplumun da ekonomik ihtiyaçları, mülkiyet hakları, dolaşım ve yerleşme hürriyetleri ülke

³⁵² Mütercimler, *Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs*, s.367.

³⁵³ Mütercimler, *Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs*, s.370.

³⁵⁴ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.1.2.334.42.18, (15 Haziran 1975).

bütünlüğüne halel gelmeyecek şekilde belirlenecekti. Makarios'un 3 Ağustos 1977 tarihinde vefat etmesi, görüşmelerin kesilmesine neden olmuştu.³⁵⁵

Kıbrıs görüşmelerinin sekteye uğradığı bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti, ABD ve diğer NATO üyesi ülkeler ile iktisadi ilişkilerini geliştirmeye yönelik girişimlerde bulunmuştu. Türkiye'nin ısrarlı tutumu ve ABD'nin müttefik olarak Türkiye'yi kaybetmek istememesi, 26 Eylül 1978 tarihinde silah ambargosunun kalkmasını sağlamıştı. ABD, bölge ülkeleri arasındaki dengeyi korumak için silah ambargosunu kaldırdığını açıklamıştı. Ayrıca Kıbrıs konusunda da eşit bir çözümün gerçekleşmesinin istendiği ifade edilmişti.³⁵⁶

1979 yılına gelindiğinde iki toplum arasında görüşmeler tekrar başlamıştı. Rauf Denктаş ve Kipriyanu arasında yapılan görüşmeler ile 12 Şubat 1977'de belirlenen dört ilke temel olmak üzere on maddelik bir anlaşma yapılmıştı. Fakat Rum tarafının Kıbrıs Adası'nda iki bölgeliliği tanımaması, ekonomik ambargoyu kaldırmaması, hala *Enosis* fikirlerini savunur görüntüsü, görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanmasına sebebiyet vermişti.³⁵⁷

İki toplum arasındaki görüşmelerin kesintilerle devam ettiği bu dönemde 12 Eylül 1980 tarihinde Türkiye'de askeri darbe olmuştu. Darbe hükümeti Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra NATO'nun askeri kanadından çekilmiş olan Yunanistan'ın askeri kanada geri dönmesine, 20 Ekim 1980 tarihinde veto hakkını kullanmayarak izin vermişti.³⁵⁸

Türkiye'de askeri yönetim iş başındayken, 1981 yılında Yunanistan'da iktidar değişikliği olmuş ve Papandreu iktidara gelmişti. Papandreu'nun Kıbrıs konusundaki sert tutumu görüşmeleri çıkmaza sokmuştu.³⁵⁹ Öyle ki Papandreu, 1982 yılının Şubat ayında gerçekleştirdiği Kıbrıs ziyaretinde, Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'ın ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulamış ve ikili görüşmeler yolu ile sorunun çözülemeyeceğini ifade etmişti. Bu

³⁵⁵ Fatma Çalık Orhun, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlanını Hazırlayan Siyasi Nedenler", *Prof.Dr. Abdulhaluk Mehmet Çay 35. Yıl Armağan Kitabı*, ed. Alev Duran, İstanbul: İKSAD Publishing House, 2020, s.191.

³⁵⁶ Sakınmaz, *Kıbrıs Tüneli*, ss.118-119.

³⁵⁷ Demirel, *Kıbrıs Sorunu*, ss.72-73.

³⁵⁸ Bayer, *Türk-Yunan İlişkilerinde*, ss.118-119.

³⁵⁹ Kamer Kasım, "Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu", *Gazi Akademik Bakış*, C.1, S.1(2007), s.59.

açıklama, Rum ve Yunan bakış açısının hala *Enosis* fikri çerçevesinde şekillendiğini göstermişti.³⁶⁰

Yunanistan, Papandreu döneminde Kıbrıs sorununun iki toplum arasında yapılacak görüşmelerle çözülmesinden ziyade, Türkiye üzerinde uluslararası baskı oluşturarak sonuç alma yolları denemişti. 13 Mayıs 1983 tarihinde BM Genel Kurulu'nda 37/253 sayılı bir karar kabul edilmişti. Bu karara göre, Kıbrıs Adası'nın tamamında Rumların egemenlik hakkı olduğu, Türk askerinin Kıbrıs Adası'ndan derhal çekilmesi gerektiği ve Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin bir an önce feshedilmesi kararı alınmıştı.³⁶¹

BM Genel Kurulu tarafından alınan bu karar, Türkiye Cumhuriyeti ve Kıbrıs Türk Federe Devleti tarafından kabul edilmemişti. Uluslararası alanda yapılan bu baskılara karşı Kıbrıs Türk Federe Devleti, 17 Haziran 1983 tarihinde Kıbrıslı Türklerin kendi geleceklerini tayin etme hakkı olduğunu açıklamıştı.³⁶² Kıbrıs Türk Federe Devleti, *Self Determinasyon* haklarının olduğunu açıkladıktan kısa bir süre sonra da, 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu tüm dünyaya ilan etmişti.³⁶³

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı seçilen Rauf Denktaş, ilk diplomatik görüşmesini Türkiye Cumhuriyeti'nin Lefkoşa Büyükelçisi İnal Batu ile yapmış ve bu görüşmede İnal Batu, Türkiye Cumhuriyeti'nin KKTC'ni tanıma belgesini Rauf Denktaş'a sunmuştu.³⁶⁴

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan etmesinde üç gün sonra BM Güvenlik Konseyi toplanarak KKTC hakkında 541 sayılı karar almıştı. Bu karara göre, Kıbrıslı Türklerin bağımsızlık kararından vazgeçmeleri istenmişti. Bunun yanında BM Güvenlik Konseyi, Kıbrıs Cumhuriyeti dışında hiçbir oluşumu tanımadıklarını ve BM üyesi ülkelerin

³⁶⁰ Sakınmaz, *Kıbrıs Tüneli*, ss.126-127.

³⁶¹ Ömer Lütfi Taşcıoğlu, "Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD)'nin Kuruluşundan Günümüze Kadar Kıbrıs Konusunda Türklerle Rumlar Arasında Yapılan Görüşmeler ve Tarafların Görüşmelerden Beklentileri", *Social Sciences Studies Journal*, C.5, S.29(2019), s.211.

³⁶² Hamza Eroğlu, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni Yaratın Tarihi Süreç ve Son Gelişmeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.18, S.54(2002), s.766.

³⁶³ Demirel, *Türkiye ve Yunanistan Tezleri*, s.74.

³⁶⁴ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İlan Edildi, *Batı Trakya Dergisi*, S.200, 15 Aralık 1983.

KKTC'ni resmen tanımamaları gerektiğini açıklamıştı.³⁶⁵ Ayrıca BM, KKTC'nin kurulmasının yasa dışı olduğunu da ilan etmişti.³⁶⁶

Batı Trakya Türk Azınlık basınında da KKTC'nin ilan edilmesi haber olmuştu. Haberin içeriğinde Yunanistan'ın bu yeni devletin dünya uluslarınca tanınmaması için yoğun bir çaba sarf ettiğinden söz edilmişti. Türk-Yunan ilişkilerinin gerginleşmesinden dolayı Yunan basınının Türk Azınlık aleyhine yazılar yazdıkları ve Türk toplumunun akliselim davranması gerektiği vurgulanmıştı.³⁶⁷

KKTC'nin ilan edilmesi ile duran görüşmeler, ABD'nin isteği doğrultusunda 1984 yılının başlarında tekrar başlamıştı. Denктаş ve Kipriyanu arasında gerçekleşen görüşmelerden bir sonuç alınamamıştı. 1985 yılının Nisan ayında BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar, Kipriyanu'nun isteklerini ifade eden bir belgeyi Rauf Denктаş'a sunmuştu. Bu belgeye göre, Türk askeri kuvveti adadan çekilecek, Kıbrıs Adası üzerinde Türkiye Cumhuriyeti'nin garantörlük hakkı kaldırılacaktı. Rauf Denктаş, Rum tarafının isteklerini içeren bu belgeyi, verdiği yirmi sayfalık bir yazı ile reddetmişti.³⁶⁸

BM Genel Sekreteri, 29 Mart 1986 tarihinde *Çerçeve Anlaşma Taslağı* ismi verilen bir belgeyi iki tarafa da sunmuştu. Bu belgeye göre, iki toplumlu ve toprak bakımından da iki kesimli federal bir devlet öngörülmüştü. Rauf Denктаş, bu belgeyi kabul ettiğini açıklamasına rağmen Rum tarafı kesin bir cevap vermeyerek durumu sürüncemede bırakmıştı.³⁶⁹

1988 yılına gelindiğinde Rum kesiminde silahlanma hızlanmış ve KKTC'nin sınırlarını ihlal girişimleri yoğunlaşmıştı. Bu ortamda Türk lider Denктаş ve Rum lider Vasiliu, 24 Ağustos 1988 tarihinde Cenevre'de bir

³⁶⁵ Ahmet Tezel, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Devlet Olarak Kıbrıs Sorununun Çözümüne Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.226478), s.45.

³⁶⁶ Havva Demirel, *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyeliği ve Kıbrıs Problemi*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2003, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.128083), s.109.

³⁶⁷ "Olaylar Görüşler", *İleri Gazetesi*, 25 Kasım 1983, s.1.

³⁶⁸ Dilek Sipahioğlu, *21. Yüzyıla Giriş Sürecinde Doğu Akdeniz'in Güvenliği Perspektifinde Ankara-Lefkoşa-Atina Üçgeni*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, İstanbul 2001, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.133058), ss.67-68.

³⁶⁹ Sipahioğlu, *Doğu Akdeniz'in Güvenliği*, s.69.

araya gelmişlerdi. Cenevre görüşmesinde iki lider bundan sonra yapacakları görüşmelerde ön koşul öne sürmeyecekleri konusunda hem fikir olmuşlardı. 1989 yılının Haziran ayına kadar Denктаş ve Vasiliu defalarca görüşmelerine rağmen Rum tarafının uzlaşmaz tutumu karşısında bir sonuç alınamamıştı.³⁷⁰

26 Şubat- 2 Mart 1990 tarihleri arasında New York'ta gerçekleşen Kıbrıs zirvesinde Rum tarafının Türkiye'nin garantörlüğünü tanımaması, Kıbrıs Türklerinin Self Determinasyon hakkının olmadığını iddia etmesi ve adada siyasi eşitlik hakkını kabul etmemesi gibi sebeplerden dolayı görüşmelerden bir sonuç alınamamıştı. Görüşmelerin sonuçsuz kalması üzerine BM Güvenlik Konseyi, 12 Mart 1990 tarihinde Kıbrıs Adası'ndaki toplumların eşitliğine dayalı ve iki siyasi iradenin liderliğinde iki kesimli bir çözüm önerisi sunmuştu. Bu kararı KKTC tarafı kabul ettiğini açıklamış fakat Rum tarafı kesin bir cevap vermemişti.³⁷¹

Kıbrıs Rum tarafı uzun yıllar devam eden Kıbrıs görüşmeleri süreci boyunca çözümü ikili görüşmelerden ziyade yabancı ülkelerin ve kuruluşların desteğinde aramıştı. 3 Temmuz 1990 tarihine gelindiğinde Kıbrıs Rum kesimi Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üyelik için başvurmuştu. Rum kesimi bu başvuruyu Türk tarafını yok sayarak Kıbrıs Adası'nın tamamı için yapmıştı. Bu durum karşısında Kıbrıs Türk tarafı, Rumların adanın tamamında söz sahibi olmadığını ifade etmiş ve başvurunun kanuna aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesini istemişti.³⁷²

Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üyelik için başvurusundan beş gün sonra, 8 Temmuz 1990 tarihinde Yunanistan ile ABD arasında sekiz yıl sürmesi hedeflenen *Savunma ve Ekonomik İşbirliği Antlaşması* imzalanmıştı.³⁷³ ABD ile yapılan bu antlaşma Yunan Meclisi'nde onaylanırken yapılan konuşmalarda antlaşmanın

³⁷⁰ Demirel, *Kıbrıs Problemi*, ss.124-125.

³⁷¹ Hüseyin Melih Ünsal, *Kıbrıs-Avrupa Birliği İlişkileri Çerçevesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ekonomisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.226491), s.21.

³⁷² Ferat Kaya, *Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne Üyeliği ve Kıbrıs Sorunu*, (Yüksek Lisans Tezi), Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.313349), ss.42-43.

³⁷³ Alptekin Molla, *NATO Savunma Politikaları Çerçevesinde Türk-Amerikan İlişkilerinin Analizi*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.262692), s.113.

Türkiye'ye karşı bir güvence olduğu ifade edilmişti. Yunanistan'ın Türkiye'yi dış ilişkilerinde bir tehdit olarak görmesi ve yabancı devletlerin güvencesine sığınarak sonuç almak istemesi Kıbrıs Meselesi'ndeki çıkmazı en iyi açıklayan sebeplerden birisi olarak karşımıza çıkmıştı.³⁷⁴

4.3. 1974-1990 Yılları Arasında Batı Trakya'da Eğitim

Batı Trakya'da yaşayan Türk Azınlık, Yunanistan'ın egemenliği altında yaşamaya başladığından beri baskı altındaydı fakat Kıbrıs Barış Harekâtı bir dönüm noktası olmuş, baskılar iyice artmıştı. Türk Azınlığı sindirme politikası eğitim alanında da kendini göstermişti.³⁷⁵

1975 yılında çıkarılan bir kanun ile eskiden beri Türk azınlık okullarında Türkçe olarak işlenen Hayat Bilgisi dersinin Yunanca okutulacağı kararı alınmıştı. Böylece; Türkçe okutulan ders sayısı azalmış, buna karşılık Yunanca okutulan ders sayısı artmıştı.³⁷⁶

1976 yılına gelindiğinde Yunanistan'da zorunlu eğitim dokuz yıla çıkarılmıştı. Dokuz yıllık zorunlu eğitim sadece Yunan okulları için kanunlaştırılmıştı. Batı Trakya'daki Türk azınlık okulları bu kanunun dışında bırakılmış ve azınlık okullarındaki zorunlu eğitim altı yıl ile sınırlandırılmıştı. Bu durum hem Türk Azınlığın yeterli eğitim almasını engellemiş hem de yükseköğretim hedefleyen Batı Trakyalı Türklere Yunan okullarını tercih etmeleri gerektiği mesajı verilmişti.³⁷⁷

Batı Trakya Türkleri, Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası dönemde Yunanistan eğitim bakanlığının çifte standartlı uygulamaları yanında fiziksel şiddete de maruz kalmıştı. 17 Ağustos 1976 tarihinde Dedeoğaç'ta bir Türk azınlık okulu yakılmıştı. Yakılan okulun duvarlarına Yunanlılar, "*uyanın, hainler Ege'yi satmaktadır*" yazısı yazılmıştı. Bu olay Türk Azınlıkta öfkeye sebep olmuş ve suçluların cezalandırılması için gerekli mercilere şikâyetle

³⁷⁴ Sakınmaz, *Kıbrıs Tüneli*, s.132.

³⁷⁵ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, s.279.

³⁷⁶ Ompası, *İskeçe Müftülüğü'nün*, s.69.

³⁷⁷ Ntulek Osman, *Batı Trakya Türklerinin Ana Dili Korunumu Dil Kullanımı ve Kimlik Algıları*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2016, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.449632), s.101.

bulunmuşlardı. Failler yakalanamamış, olayla ilgisi olduğu düşünülen on kişi tutuklanmıştı.³⁷⁸

Lozan Barış Antlaşması, Batı Trakya'daki Türk Azınlığa masraflarını kendileri karşılamaları koşulu ile okul kurma, okullarla ilgili yönetim ve denetim işlerini yürütme haklarını vermişti. 1977 yılında çıkarılan 694 sayılı yasa ile Türk azınlık okullarının yönetiminden sorumlu okul encümenlerini seçme yetkisi anlaşmalara aykırı bir şekilde Yunan valilerine verilmişti. Böylece Yunanistan, Türk Azınlığın Lozan Barış Antlaşması ile elde etmiş olduğu eğitim özerkliğini elinden almıştı.³⁷⁹

1977 yılında çıkarılan 695 sayılı kanun ile Türk azınlık okullarına öğretmen seçilirken Selanik Özel Pedagoji Akademisi mezunlarına öncelik tanınır maddesi konulmuştu. Yeterli eğitim almadan göreve başlayan Selanik Özel Pedagoji Akademisi mezunu öğretmenlerin göreve başlaması ile azınlık eğitiminin kalitesi de gözle görülür bir şekilde düşmüştü.³⁸⁰

Selanik Özel Pedagoji Akademisi'nde eğitim gören öğrenciler de aldıkları eğitimin yetersiz olduğunun farkındaydılar. 1981 yılında SÖPA³⁸¹'li öğrenciler aldıkları eğitimin yetersizliğini anlatan bir açıklama yapmışlardı. Buna rağmen SÖPA mezunu öğretmenlerin tayinlerinin devam etmesi üzerine Türk Azınlık, okulları boykot etmiş ve çocuklarını okula göndermemişti.³⁸²

7 Mart 1983 tarihinde, Batı Trakya Türk Azınlığının eğitim sorunu Avrupa Parlamentosu'nda gündeme gelmişti. Avrupa Parlamentosu'ndan yapılan açıklamada Batı Trakya Müslüman Azınlığının iki yüz tane ilkokulunun olmasına karşın sadece iki tane lisesinin olmasının endişe verici olduğu ifade edilmişti. Ayrıca, Yunanistan'ın Batı Trakya Müslüman Azınlığına eğitim alanında gerekli kolaylığı göstermiyor olmasının üzüntü verici olduğu açıklanmıştı.³⁸³

³⁷⁸ Dedeğaç'ta Bir Türk Okulu Daha Yakıldı, *Batı Trakya Dergisi*, S.113, 15 Eylül 1976.

³⁷⁹ Cem Şentürk, *Yunanistan'da Azınlık Eğitiminin Sorunları*, Witten: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Yayınları, 2005, s.11.

³⁸⁰ Yenel Yavuz, *Yunanistan'ın Azınlıklara Yönelik Politikaları ve Uygulamaları*, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Başbakanlık, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara 2014, s.101.

³⁸¹ Selanik Özel Pedagoji Akademisi.

³⁸² Hurşit, *Eğitim Tarihi*, s.68.

³⁸³ "Avrupa Parlamentosuna Sunulan Tasarı Görüşülecek", *Akın Gazetesi*, 13 Eylül 1983, s.1.

Yunanistan 1983 yılında Lozan Antlaşması'nı ihlal ederek, Batı Trakya'nın dağlık bölgelerinde Türk Azınlık için beş tane *Gimnasyum* adı verilen okul açmıştı. Bu okullarda din dersi dışındaki tüm derslerin Yunanca yapılması planlanmıştı. Türk Azınlık, bu okulları asimilasyon politikasının bir parçası olarak görmüş ve rağbet etmemişti.³⁸⁴

Batı Trakya Türklerinin eğitim problemi, 1984 yılında BM İnsan Hakları Komisyonu'nda da gündeme gelmişti. BM'nin Pakistan temsilcisi yaptığı konuşmada Batı Trakyalı Türklerin bir üniversitelerinin olmadığını ifade etmişti. BM Yugoslavya temsilcisi de bu konuşmayı desteklemişti.³⁸⁵

Batı Trakya'daki Türk Azınlığın eğitim sorunlarının uluslararası platformlarda dile getirilmeye başlandığı bir dönemde Yunanistan, Türk Azınlık Liselerinde bitirme sınavlarının Yunanca yapılması kararını almıştı. Yıl içerisinde Türkçe olarak gördükleri derslerden Yunanca bitirme sınavına giren öğrenciler başarılı olamamışlardı. Bu uygulama Türk Azınlık Liselerindeki öğrenci sayısının giderek azalmasına sebebiyet vermişti.³⁸⁶

1986 yılına gelindiğinde Türk Azınlık, üzerindeki baskıyı iyice hissederek hale gelmişti. Bu dönemde Dr. Sadık Ahmet içerisinde eğitim ile ilgili sorunların da yer aldığı bir yazı kaleme almış ve bu yazıyı Batı Trakyalı Türklere imzaya açmıştı. Dr. Sadık Ahmet'in amacı imza kampanyası sonucunda Batı Trakya Türk kamuoyunun da desteğini alarak sorunları önce Yunan Parlamentosu'na götürmek, orada bir sonuç alamazsa konuyu uluslararası arenaya taşımaktı. Yunan Hükümeti imza kampanyasını öğrenince önce Dr. Sadık Ahmet'i takibe almış, 9 Ağustos 1986 tarihinde de tutuklamıştı.³⁸⁷

Yunanistan, Batı Trakyalı Türklerin kaliteli eğitim almasını yıllarca engellemişti. Eğitim hayatlarını devam ettirmek isteyen Batı Trakyalı Türkler çareyi yurtdışında aramıştı. Türkiye Cumhuriyeti'nde eğitim gören Türk

³⁸⁴ Ertuğrul Çizmaz, *Batı Trakya Türk Azınlığı Hukuki Statüsü Çerçevesinde Eğitim Haklarının İhlali*, (Yüksek Lisans Tezi), Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.240656), ss.104-105.

³⁸⁵ "Azınlığımızın Eğitimi BM İnsan Hakları Komisyonunda", *Akın Gazetesi*, 13 Ağustos 1984, s.1.

³⁸⁶ Bülent Akyüz, *Batı Trakya Türk Toplumunun Eğitim ve Öğretim Problemleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2007, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.210350), s.45.

³⁸⁷ Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, Bursa: Hakses Yayıncılık, 2012, ss.62-63.

Azınlığa mensup öğrenciler, mezun olup ülkeleri Yunanistan'a döndüklerinde aldıkları diplomaların Yunanistan tarafından denkliğinin tanınmaması sorunuyla karşılaşmışlardı. Türkiye'de yükseköğrenimlerini tamamlamış Batı Trakyalı Türkler, diplomalarının denkliği için defalarca başvurularına rağmen bir sonuç alamayınca, 3 Şubat 1987 tarihinde vilayet konağı önüne çadır kurarak eylem yapmışlardı. 16 Haziran 1987'de yaptıkları yürüyüşten sonra hazırladıkları bildiriği valiye sunmuşlar fakat istedikleri desteği alamayınca valilik önünde oturma eylemine başlamışlardı. Gece saatlerinde de polis tarafından eylemlerine son verilmişti.³⁸⁸

1987 yılının Kasım ayında Yunanistan Yüksek Mahkemesi'nin *Batı Trakya'da Türk Yoktur* kararını alması, Türk Azınlık için bardağı taşıran son damla olmuştu. Bu kararı protesto etmek için 29 Ocak 1988 tarihinde Gümülcine'de bir yürüyüş planlanmıştı. Bunun yanında eğitimdeki sorunlara tepki olarak da tüm Türk azınlık okullarında, 1-2-3 Şubat 1988 tarihlerinde öğrenciler okullara gitmeyerek boykot gerçekleştirmişlerdi.³⁸⁹

1980'lerin sonları Batı Trakyalı Türklerin siyasette ön plana çıktıkları yıllar olmuştu. Rodop ilinden Dr. Sadık Ahmet bağımsız milletvekili seçilerek Yunanistan meclisine girmişti. Batı Trakya Türk Azınlığının sorunlarını Yunanistan Meclisi'nde dile getiren Dr. Sadık Ahmet, 12 Kasım 1990 tarihinde Yunanistan Milli Eğitim Bakanı'nın cevaplama için bir soru önergesi vermişti. Bu soru önergesinde Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakyalı Türklerin antlaşmalar ile garanti altına alınmış olan haklarının neden engellendiğinin cevabını istemişti. Ayrıca öğretmen temini ile ilgili sorunların neden çözümlenmediğini, Yunan okulları ile Türk azınlık okulları arasında neden ayrımcılık yapıldığını, Yasak Bölge'de yaşayan Türk Azınlığa mensup çocukların lise eğitimleri için neden Gümülcine ve İskeçe'ye gelmelerine izin verilmeyerek Yunan okullarına kayıt edilmeye zorlandıklarını sormuş fakat bir cevap alamamıştı.³⁹⁰

Danimarka milletvekili Sanberk Avrupa Parlamentosu'nda yaptığı bir konuşmada Yunanistan'ın Gümülcine şehrinde 25.000 Türk yaşamasına

³⁸⁸ "Yüksek Tahsillilerimizin Eylemleri", *Akın Gazetesi*, 18 Haziran 1987, s.2.

³⁸⁹ İbrahim Şerif, "Açılış Konuşması", *29 Ocaklar ve Perde Arkası*, der. İbrahim Baltalı, Gümülcine: Rodop Rüzgârı Yayınları, 2006, ss.13-14 ve 15.

³⁹⁰ Koca, *Dr. Sadık Ahmet*, ss.234-235.

rağmen, Gümülcine'deki üniversitede bir Türk'ün dahi eğitim görmediğini öğrenmesinin kendisini oldukça şaşırttığını ifade etmişti. Danimarka milletvekilinin Avrupa Parlamentosu'nda ifade ettiği bu gözlemi, Yunanistan'ın Batı Trakya Türkleri üzerinde uyguladığı eğitim politikasının sonuçlarını özetlemişti.³⁹¹

4.4. 1974-1990 Yılları Arasında Batı Trakya'da Ekonomi

Ekonomik anlamda sorunlar yaşayan Batı Trakya Türkleri, Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başlaması ile bu sorunları daha da hisseder hale gelmişlerdi. Bir Türk-Yunan Savaşı çıkması ihtimaline karşı Türkiye sınırına kaydırılan Yunan birlikleri, Batı Trakya Bölgesi'nde Türklere ait dükkânları yağmalamışlardı. Türk esnafa ödeyemeyecekleri kadar ağır para cezaları kesilmişti. Harekât sırasında uygulanan ekonomik baskı, Türk esnafı yıpratmıştı.³⁹²

Batı Trakyalı Türklerin en önemli geçim kaynağı tarım faaliyetleri idi. Yunanistan'da 1948 yılında çıkarılan bir kanun ile bir kişinin farklı yerlerde küçük arazileri varsa devlete başvurarak bu arazilerin birleştirilmesini isteyebiliyordu. Kişiyi arazisine eşdeğer olmak üzere farklı bir yerde birleştirilmiş arazi veriliyordu. 1974 yılından sonra bu uygulama Türk Azınlığın elindeki verimli arazilerin alınarak yerlerine daha küçük ölçekli ve daha verimsiz arazilerin verilmesi şeklinde bir uygulamaya dönüştürülmüştü.³⁹³

Toprak birleştirme başvuruları, 1974 yılı öncesinde öncülüğünü Hristiyanların yaptığı ve Türk Azınlığı imza vermeleri için çeşitli vaatlerle ikna ettikleri bir dönem olmuştu. 1974 sonrası ise bölge valisi tarafından zorunlu olarak uygulanmıştı. Bu uygulamadan en büyük zararı Batı Trakyalı Türkler görmüştü.³⁹⁴

1975 yılında 28.190.000 Drahmi ve 1976 yılında ise 131.117.000 Drahmi olmak üzere Yunanistan hükümeti, Rodop ilinde yaşayan Yunan vatandaşlarının kullanabilmeleri için düşük faizli bir konut kredisi tahsis

³⁹¹ Baş, *Unutulan Batı Trakya*, s.52.

³⁹² Demirbaş, *Batı Trakya*, s.131.

³⁹³ Serdar, "Ekonomik ve Demografik", ss.111-112.

³⁹⁴ "Türklüğün Başında Yeni Kâbus: ANADAZMOS", *Akın Gazetesi*, 6 Mayıs 1977, s.1.

etmişti. Uygun faizli bu konut kredisine Yunan vatandaşı olan ve kredinin tahsis edildiği bölgede yaşayan Batı Trakyalı Türkler de başvurmuştu. Buna rağmen bu konut kredisinden Türk Azınlığa mensup bir kişi dahi yararlanamamıştı.³⁹⁵

Azınlık Türklerinin en önemli geçim kaynağının tarım faaliyetleri olduğunu bilen Yunan Hükümetleri, kamulaştırmalar yolu ile Azınlık Türklerinin ellerindeki tarım topraklarını azaltma yoluna gitmişlerdi. 1978 yılında, Türklerin yoğun olarak yaşadığı Gümülcine'ye bağlı köylerde 4.000 dönümlük verimli tarım arazisi sanayi sitesi yapılacağı gerekçesi ile kamulaştırılmıştı. 1980 yılına gelindiğinde Gümülcine'nin Yaka Bölgesi'nde 3.000 dönümlük arazi Trakya Demokratik Üniversitesi'ne tahsis edilmek üzere Türk Azınlığın elinden alınmıştı. Ardından 4.300 dönümlük arazi de askeri bölge için kamulaştırılmıştı.³⁹⁶

1981 yılından itibaren İskeçe'ye bağlı İnhanlı köyünde azınlık mensuplarına ihbarnameler gönderilerek toprakları kamulaştırılmaya başlanmıştı. Bu durum üzerine İnhanlı köylüleri haklarını yasal yollardan aramak istemiş fakat yaptıkları başvuru mahkeme tarafından kabul edilmemişti. İnhanlı Bölgesi'nde kamulaştırılmak istenen arazi miktarı, 2.300 dönümü buluyordu. Topraklarının ellerinden alınması, Türk Azınlığı bir araya getirmiş ve 1982 yılında İnhanlı köylüleri, İskeçe saat kulesi önünde protesto eylemi gerçekleştirerek açlık grevi yapmışlardı.³⁹⁷

Batı Trakyalı Türklerin topraklarına çeşitli yollardan el konulmasının yanında üretim ve pazarlamada da sıkıntı yaşıyorlardı. 1976 yılında iyi gelir getiren şeker pancarı üretimine devlet ekim kotası koymuştu. Ekim kotaları belirlenirken mesela 40 hanenin yaşadığı tamamı Hristiyan Yunanlılardan oluşan Nea Petra köyüne 280 dönümlük kota verilirken, Türklerin yaşadığı 100-120 hanelik Ergani köyüne 180 dönüm pancar ekim kotası verilmişti. Bu gibi durumlar, Türk Azınlık açısından huzursuzluğa sebebiyet veren gelişmelerdi.³⁹⁸

³⁹⁵ “Krediler ve Azınlığımız”, *Akın Gazetesi*, 8 Temmuz 1977, s.1.

³⁹⁶ Batı Trakyalılar Derneği, *Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları ve Belgeler*, Ankara: Batı Trakyalılar Derneği, 1987, ss.63-64.

³⁹⁷ Batı Trakyalılar Derneği, *Batı Trakya Azınlığı*, ss.71-72.

³⁹⁸ “Pancar Ekimi İzinlerinde Haksızlık Mı Var?”, *Akın Gazetesi*, 30 Ocak 1976, s.4.

1977 yılında Yunanlı tütün üreticilerinin ellerindeki tüm tütünler, Yunanistan Milli Tütün Teşkilatı ve tüccarlar tarafından satın alınırken birçok Türk Azınlık üyesinin tütünleri ellerinde kalmıştı.³⁹⁹

Bu dönemde özellikle İskeçe bölgesinde yaşayan birçok Türk Azınlık mensubu uğradıkları haksızlıklardan dolayı çareyi topraklarını satıp kaçak olarak Türkiye'ye gitmekte bulmuştu.⁴⁰⁰

1978 yılında Amerika Birleşik Devletleri tarafından yayımlanan insan hakları raporunda, Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine karşı ırkçı bir politika izleyerek baskı yaptığı ifade edilmişti. Hazırlanan rapor dönemin ABD Başkanı Jimmy Carter tarafından senatoda okunmuş ve Carter, konuşmasında Türkiye'de yaşayan İstanbullu Rumların herhangi bir baskıya maruz kalmadan ekonomik anlamda güçlü bir şekilde yaşadıklarını, buna karşılık Batı Trakya'daki Türk Azınlığın devamlı surette baskı altında olduğunu söylemişti.⁴⁰¹

Batı Trakya Türklerinin kültürlerinin yaşatılmasında en önemli rolü oynayan kurumlar, Osmanlı Devleti zamanından kalma vakıf müesseseleri idi. Yunan Hükümetleri bu durumun farkında olarak vakıf yönetimlerini kendi iradeleri altına alabilmek için 1980 yılından sonra çeşitli yasalar çıkarmışlardı. Çıkarılan yasalara Türk Azınlık ve Türkiye Cumhuriyeti tepki göstermiş ve Yunan Hükümetleri tarafından çıkarılan vakıflar yasasının uygulamaya geçirilmesi her defasında ertelenmişti. Yasa en nihayetinde 15 Ocak 1988 tarihinde uygulamaya konmuştu.⁴⁰²

Türk Azınlığın ekonomik anlamda gelişmesini istemeyen hatta uyguladığı baskı politikaları ile Türkleri başka ülkelere göç ettirmeyi hedefleyen Yunan Hükümetleri, Türk Azınlıktan devlet memuru dahi almamışlardı. Devlet görevinde çalışan Türk sayısı, bir elin parmaklarını geçmiyordu. Devlet hizmetinde görevlendirilen Türkler de Yunanlıların yapmak istemedikleri temizlik işlerinde görevlendirilmişlerdi.⁴⁰³

³⁹⁹ "Kalan Tütünler Ne Olacak ?", *Akın Gazetesi*, 25 Ağustos 1977, s.1.

⁴⁰⁰ "Biraz Daha Sabır", *Akın Gazetesi*, 21 Haziran 1977, s.1.

⁴⁰¹ Batı Trakya Türklerine Yıllardır Yapılan Baskılar Nihayet İnsan Hakları Raporunda Yer Aldı ve ABD Başkanı Carter Tarafından Baskının Yapıldığı Dünya Kamuoyuna Açıklandı, *Batı Trakya Dergisi*, S.130, 15 Şubat 1978.

⁴⁰² Akdeniz, *Batı Trakya'da*, ss.286-287 ve 288.

⁴⁰³ Baş, *Unutulan Batı Trakya*, s.93.

15 Kasım 1983 tarihinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilan edilmesinden sonra Batı Trakya Türk Azınlığı üzerindeki baskı da artmıştı. 2 Eylül 1984 tarihinde İskeçe ve Rodop illerinde vergi daireleri tarafından özellikle Türk Azınlık mensuplarına yönetmelikte olmamasına rağmen irsaliye fişi biriktirmedikleri gerekçesi ile ağır para cezaları kesilmişti. Göstermelik olarak Yunan esnafa kesilen cezalar, itirazları sonrası affedilmiş fakat Türk Azınlık mensuplarının yaptıkları itirazlar reddedilmişti.⁴⁰⁴

Yunanistan'ın 1981 yılında Avrupa Birliği'ne girmesi ile birlikte ülkeye maddi yardımlar da gelmeye başlamıştı. 1981 ile 2000 yılları arasında Yunanistan, Avrupa Birliği'nden 35 milyar dolar maddi yardım almıştı. Bu yardımların 10 milyar doları ile kalkınmamış bölge olarak adlandırılan Doğu Makedonya ve Batı Trakya Bölgeleri'ne yatırım yapılmıştı. Batı Trakya'da yapılan yatırımlar sonucu 850 işyeri açılarak 1.500 kişiden fazla Hristiyan'a iş olanağı yaratılırken, Azınlık mensubu bir Türk dahi bu yardımlardan faydalanamamıştı.⁴⁰⁵

1988 yılında İskeçe ilinin 10 nahiyesinin Türk Başkanları bir araya gelerek İskeçe Belediyesi'ne ve Nahiyeler Birliği'ne bir muhtıra göndermişlerdi. Bu muhtırada, Yunanistan Hükümetlerinin Batı Trakya Türk Azınlığını ekonomik anlamda bilinçli olarak geri bıraktığı ve bölgede yaşayan Türk Azınlığın Dünya ile olan bağlantısını kesme niyetinde olduğu ifade edilmişti. Nahiye Başkanları muhtıranın devamında Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde inşaat ve ev tamirati izni engellerinin kaldırılması, devlet yatırımlarının kendi yaşadıkları bölgelere de yapılması, yolların ve telefonların/telefon hatlarının tamir edilmesi, içme suyu şebekelerinin yapılması gibi isteklerini dile getirmişlerdi. Yetkililere iletilen bu muhtıra; Şahin, Gökçeler, Koyunköy, Sinikova, Mustafçova, İnhanlı, Atmacalı, Yassıören, Ilıca ve Kozluca Nahiye Başkanları tarafından imzalanmıştı.⁴⁰⁶

Yunanistan Hükümetlerinin Batı Trakyalı Türk Azınlığı asimile etme yöntemlerinden birisi de Yunanistan dışından yerleşmek amacıyla gelen Yunan uyrukluları Batı Trakya Bölgesi'ne yerleştirmesi idi. 1989 yılında

⁴⁰⁴ Batı Trakyalılar Derneği, *Batı Trakya Azınlığı*, s.66.

⁴⁰⁵ Baş, *Unutulan Batı Trakya*, s.111.

⁴⁰⁶ "İskeçeliler Ekonomik Baskıları Protesto Ettiler", *Akın Gazetesi*, 15 Temmuz 1988, s.2.

gelen Pontus kökenli 150 aile, Batı Trakya'ya yerleştirilmiş ve bu ailelere yer temin edebilmek için Türk Azınlığa ait 2000 dönümlük bir arazi kamulaştırılmıştı.⁴⁰⁷

Türk Azınlık, 1920'li yılların başında Batı Trakya Bölgesi'ndeki tarım topraklarının % 84'üne sahipti. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise Türk Azınlığın elinde bölgedeki tarım topraklarının % 17'si kalmıştı. Bu durum yüzyıllardır tarım ile geçimlerini sağlayan Türk Azınlığın ekonomik anlamda yoksullaşmasına ve bölgeden göç etmesine sebebiyet vermişti.⁴⁰⁸

4.5. 1974-1990 Yılları Arasında Batı Trakya'da Sosyal Yaşam ve Örgütlenme

Batı Trakya Bölgesi'nin Yunanistan hâkimiyetine bırakıldığı tarihten itibaren ne zaman Türk-Yunan ilişkileri gerginleşse Batı Trakyalı Türklere yapılan baskılar da artmıştı. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başladığı 20 Temmuz 1974 gününün gecesi İskeçe Türk Birliği ve Gümülcine Türk Gençler Birliği'nin camları taşlanarak kırılmıştı. Durumun ortaya çıkmasından endişelenen Yunan polisi, Türk birliklerinin başkanlarını gece olmasına rağmen evlerinden alarak camların tamir edilmesini istemişti.⁴⁰⁹

4.5.1. Sosyal Yaşam

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Türk Azınlığın sosyal yaşamında da gözle görülür bir baskı ortamı yaratılmıştı. 1975 yılının Eylül ayında, *Antikas* isimli gizli bir Yunan örgütü, İskeçe'ye bağlı Hrisa köyünde bildiriler dağıtarak bölgede yaşayan Yunan vatandaşı Türkleri, Türkiye'nin ajanı olmakla suçlamıştı.⁴¹⁰

22-23 Eylül 1975 gecesi, Amfia köyünde camiden alınan kilimler yakılmıştı.⁴¹¹ 23-24 Eylül 1975 gecesi de Aryana köyünün minaresindeki ay yıldız koparılmıştı. Türk Azınlığın milli ve dini duygularını tahkir eden bu

⁴⁰⁷ Didem Özcan, *Türkiye Yunanistan İlişkilerinin Batı Trakya Müslüman-Türk ve Türkiye Ortodoks-Rum Azınlığına Yansımaları*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2019, YÖK: Ulusal Tez Merkezi(Tez No.551905), s.103.

⁴⁰⁸ Ekinci, *Türk Azınlığın Sorunları*, s.77.

⁴⁰⁹ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, s.271.

⁴¹⁰ "Gizli Örgüt Antikas Hrisa'ya Bildiriler Attı", *Akın Gazetesi*, 25 Eylül 1975, s.1.

⁴¹¹ "Amfia Köyü Camiinin Kilimleri Yakıldı", *Akın Gazetesi*, 25 Eylül 1975, s.1.

davranışlar, üzüntü ve huzursuzluk yaratmıştı. Yapılan bu tacizlerin Ramazan ayında olması üzüntüyü daha da arttırmıştı.⁴¹²

Türlere yapılan mahalli baskıların yanında, ulusal bir baskı da vardı. 1976 yılına gelindiğinde Atina'da kurulmuş olan İstanbullu Rumlar Derneği Başkanı Makrides, Yunan basınına yaptığı bir açıklamada, Batı Trakyalı Türklerin sayısının 15.000'e indirilmesi gerektiğini savunmuş ve bu yönde hazırladığı muhtırayı Yunanistan Hükümeti'ne sunduğunu ifade etmişti.⁴¹³

1977 yılında gizli Yunan örgütü Antikas, tekrar sahneye çıkmış ve Türk Azınlığı tehdit eden bir bildiri yayımlamıştı. Bu bildiri, İskeçe Türk Birliği, Gümülcine Türk Gençler Birliği, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği, Akın Gazetesi, Gümülcine Müftülüğü ve ileri gelen Batı Trakyalı Türklere posta aracılığı ile gönderilmişti. Bildiride, ağıza alınmayacak hakaretlerde bulunan örgüt, Türk Azınlığı da ölümle tehdit etmişti.⁴¹⁴

Türk Azınlığa yapılan tacizlerin yanında 1977 yılının Kasım ayında azınlık okulları müfettişliği tarafından Türk okullarına gönderilen bir yazıda, okullardaki öğrencilerin; *Türk mü?*, *Pomak mı?*, *Çingene mi?* olduklarına dair bir liste yapılarak müfettişliğe gönderilmesi istenmişti. Türk Azınlığın hukuki durumunun anlaşmalar ile belli olmasına rağmen böyle bir çalışmanın yapılması Türk Azınlığı ayrıştırmaya yönelik bir hamle olarak algılanmış ve Türk Azınlık tarafından üzüntüyle karşılanmıştı.⁴¹⁵

Toprak anlaşmazlıklarının da devam ettiği bu dönemde, Türk Azınlık üyeleri ile Hristiyan Yunanlılar arasında kavgaya varan çekişmeler yaşanmıştı. 9 Ağustos 1977 tarihinde Pamforon köyünde arazi birleştirmesine karar verecek kurul üyelerinin seçiminde de anlaşmazlık yaşanmıştı. Bölgede kurula üye verecek Hristiyan Yunanlı sayısı 50 kişi, Türk Azınlık mensuplarının sayısı ise 350 kişiydi. Nüfus sayısına göre çoğunluğun Türk Azınlık üyelerinden olacağını gören Hristiyan Yunanlılar olay çıkarmış ve silahların patladığı kavgada Türklere saldırmışlardı. Gece olunca da bazı Türklerin evleri taşlanarak camları kırılmıştı. Bu olay üzerine 100 kadar Türk

⁴¹² "Minarenin Ayyıldız'ı Koparıldı", *Akın Gazetesi*, 25 Eylül 1975, s.1.

⁴¹³ Selahattin Yıldız, "İstanbul Rumları ve Batı Trakya Türkleri Arasındaki Fark Nedir?", *Batı Trakya Dergisi*, S. 106 (1976), ss.6-7.

⁴¹⁴ "Gizli Örgüt Azınlığı Ölümle Tehdit Ediyor", *Akın Gazetesi*, 9 Haziran 1977, s.1.

⁴¹⁵ "Hepsi Temiz Türktür", *Akın Gazetesi*, 9 Kasım 1977, s.1.

Azınlık mensubu bölge valisine şikâyetinde bulunmuş fakat bir sonuç alınamamıştı.⁴¹⁶

1983 yılında İskeçe İline bağlı İnhanlı köyü arazisinde Hristiyan Yunanlıların, tapusu Türk Azınlığa ait tarlaları sürmesi üzerine tarla sahibi Türk Azınlık üyeleri durumu karakola bildirmişti. Karakolun hiçbir işlem yapmaması üzerine tapusu kendilerinde olan toprakları süren Türk Azınlığa mensup köylülere Hristiyan Yunanlılar saldırmış ve polis tarafından 9 Türk gözaltına alınmıştı. Gerçekleşen arbededen sonra bölgede hava gerginleşmişti.⁴¹⁷

1990 yılında Türk Azınlığın yoğun olarak yaşadığı Gümülcine’de Hristiyan Yunanlı bir grup, 15 Nisan gecesini Türklere ait dükkânlara silahlı saldırıda bulunmuştu. Sokaktan geçen kişilere Türk olup olmadıklarını soran grup, Türklere saldırmıştı. Gümülcine gibi Türk Azınlığın yoğun olarak bulunduğu bir bölgede gerçekleşen bu olaylar, toplumsal huzuru bozmuş ve Türkleri endişelendirmişti.⁴¹⁸

1990 yılında Atina Ekonomi Üniversitesi Siyasal Bilimler Profesörü P. Dimitra Başkanlığı’nda bilimsel bir kurul tarafından Batı Trakya Azınlığı hakkında bir rapor hazırlanmıştı. Bölgeyi ziyaret eden kurul, Müslüman unsurların tamamına yakınının kendilerini Türk olarak tanımladıklarını, Yunan Partileri’nin seçim zamanlarında bölge halkına Türk ismiyle hitap ettiğini tespit etmişti. Yunan liselerinin son sınıfında okutulan tarih kitabının 117. sayfasında Batı Trakya’da yaşayan Türk sakinler ifadesinin geçtiği, kapatılana kadar azınlık kuruluşlarının isimlerinde Türk adının kullanıldığı rapora eklenmişti. Yasak Bölge’de yaşayan Türklere uygulanan seyahat kısıtlamalarının Yunan Anayasası’na aykırı olduğu, bu uygulamanın mutlak monarşi rejimlerini hatırlattığı hazırlanan raporda yer almıştı. Raporun son bölümünde Yunan vatandaşlığından çıkarılan Türkler ile ilgili ifadeler yer almıştı. Buna göre, bir kişinin Yunanistan vatandaşlığından çıkarılması için ya kendi isteği olmalı ya da ülke dışındayken Yunanistan aleyhinde faaliyetlerde bulunmalıydı. Vatandaşlıktan çıkarma belgelerini inceleyen

⁴¹⁶ “Pamforon’da Soydaşlarımıza Yapılan Saldırı” , *Akın Gazetesi*, 16 Ağustos 1977, s.1.

⁴¹⁷ Batı Trakya’da Yunanlılar Türk Köylülere Saldırdı, *Batı Trakya Dergisi*, S.200, 15 Aralık 1983.

⁴¹⁸ Gülgezen, *Azınlık Hakları İhlalleri*, ss.71-72.

kurul üyeleri, 8-9 yaşlarındaki çocukların dahi vatandaşlıktan çıkarıldığını görmüşler ve bu durumun Yunanistan'ın vatandaşlıktan çıkarma tezlerini çürüttüğünü ifade etmişlerdi. Bu raporun hazırlanmasını isteyen İkoloklar (*Yeşiller*) Partisi, raporu bir açık oturumda inceleme fikrindeyken milli hassasiyetlerden dolayı bu fikirlerinden vazgeçmişlerdi. Yine Yeşiller Partisi'nin isteği üzerine rapor, *Eleftherotipia Gazetesi*'nde yayımlanmıştı.⁴¹⁹

4.5.2. Örgütlenme

Yunanistan Anayasası'nın 12. maddesine göre; kar amacı gütmeyen birlik, sendika ve derneklerin, kurulurken izin almasına gerek yoktu. Fakat iş Türk Azınlığın birlik ya da dernek kurmasına gelince bölge valileri ve mahkemeler, içerisinde Türk ismi geçtiği gerekçesi ile bu oluşumların kurulmasına izin vermemişlerdi.⁴²⁰

1980 yılına gelindiğinde Türk Azınlık ileri gelenleri, üzerlerinde oluşan baskılara karşı daha aktif bir karşı duruş sergileyebilmek için farklı alternatifler düşünmüştü. Azınlık ileri gelenleri, Türk Azınlığın birlik oluşturduğunda daha güçlü bir direniş göstereceği bilinci ile 1980 yılında *Azınlık Yüksek Kurulu*'nu kurmuşlardı. Azınlık Yüksek Kurulu, kuruluşundan sonraki dönemde Türk Azınlık adına önemli kararlar alarak uygulamıştı.⁴²¹

1980'li yılların başları Türk Azınlığın hak arama mücadelesinde örgütlendiği bir dönem olmuştu. Daha önce kurulmuş olan Türk birlikleri, daha ziyade Türk Azınlığı kültürel anlamda yetiştirme işlevini üstlenmişlerdi. 1980 yılında kurulan Azınlık Yüksek Kurulu, Türk Azınlığın ortak karar alma aşamasında önemli roller üstlenmişti. Bunun yanında Türk Azınlık çeşitli baskılara maruz kaldıkça yasal yollardan hakkını arama yoluna gitmiş ve yüksek eğitim görmüş mensuplarına karşı bir beklenti içine girmişti. Yunanistan'da ve dünyanın farklı ülkelerinde yüksek eğitim görmüş Batı

⁴¹⁹ “Başta Sayın Mitropolit Damaskinos ve N.D. Eski Milletvekili Sayın Bleças Olmak Üzere Toplumumuzu Milli Tehlike(!) Olarak Görenlerin Tümüünün Aşağıdaki Çok Önemli ve Tarihi Yazıyı Okumalarını Tavsiye Ederiz”, *Akın Gazetesi*, 31 Temmuz 1990, s.2.

⁴²⁰ Süleyman Sefer Cihan, *Batı Trakya'da Yunan Adaletsizliği*, İstanbul: Batı Trakya Dergisi Yayınları, 2015, ss.24-25.

⁴²¹ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, s.285.

Trakyalı azınlık mensupları da bu durumun farkında olarak 1982 yılında *Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği*'ni kurmuşlardı.⁴²²

15 Kasım 1983 tarihinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanı, Batı Trakya Türk Azınlığı üzerinde de etkisini göstermişti. Yunanistan, 30 Kasım 1983 tarihinde çıkardığı mahkeme kararı ile Türk Birliklerinin tabelalarını indirmiş, ayrıca yazışmalarında ve mühürlerinde Türk ismini kullanmalarını yasaklamıştı. Mahkemenin gerekçeli kararında Türk isminin Hristiyan vatandaşlar arasında bir tepki doğurabileceği ifade edilmişti. Yunanistan, aldığı bu önlemlerle de yetinmeyip Türk Birliklerini kapatmak için mahkemeye başvurmuştu. 3 Temmuz 1984 tarihinde Gümölcine'de Rodop İli Üç Hâkimli Bidayet Mahkemesi'nin aldığı 299-300 sayılı karara göre Türk Birlikleri kapatılmıştı.⁴²³

1967 yılında Yunanistan'da Cunta İdaresi iş başına gelene kadar, Türk Vakıflarını yöneten *Cemaat İdare Heyetleri* seçim ile belirlenmişti. Cunta Yönetimi, bu hakkı Türklerin elinden almış ve bu tarihten sonra heyetleri Yunan Hükümetleri belirlemeye başlamıştı. Ali Rıza Saraçoğlu'nun bu durumu ifade eden bir şiiri 1984 yılında Akın Gazetesi'nde yayımlanmıştı.

“Cemaat seçimleri yıllar var ki durduruldu

Tayinle idareye getirilen yöneticiler,

Sanırsız ki hayli yoruldu;

Temelli olup kaldı efendiler...

O hakkımızı, Cunta elimizden aldı;

Cuntadan ah neler çekti! Müslüman-Türk ahali...

Dört gözle beklediğimiz demokrasi çoktan geldi:

Lakin yine yürekler acısı, azınlığın hali... “424

Cunta İdaresi devrilip, Yunanistan'da demokratik yönetime geçilmesinin üzerinden on yıl geçmesine rağmen *Cemaat İdare Heyeti* seçimlerinin halen yapılmıyor olması, Batı Trakyalı bir Türk şairin şiirinde ifadesini bulmuştu.

⁴²² Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği, *Tarihçe*, btaytd.org/web/tr/tarihce, (Erişim: 13.10.2020).

⁴²³ “Yarım Asırlık Birliklerimiz Kapatılmakla Batı Trakya Türk-Müslüman Azınlığı Yok Edilemez”, *Akın Gazetesi*, 18 Temmuz 1984, s.1.

⁴²⁴ Ali Rıza Saraçoğlu, “Cemaat Seçimlerimiz Ne Zaman Yapılacak?”, *Akın Gazetesi*, 28 Ocak 1984, s.2.

Batı Trakya Türk Azınlığı, uzun yıllardır süregelen baskılara karşı en büyük tepkisini 29 Ocak 1988 tarihinde göstermişti. Türk Azınlığın lideri konumuna yükselmiş olan Dr. Sadık Ahmet'in tutuklanması, Türk derneklerinin kapatıldığı kararının açıklanması ve Yunanistan Yargıtay'ının *Batı Trakya'da Türk yoktur* kararı üzerine *Azınlık Yüksek Kurulu* toplanmıştı. Kurulda alınan karara göre; Gümülcine'de bir protesto yürüyüşü yapılacak ve Türk azınlık okullarına bir gün süreyle öğrenci gönderilmeyecekti. Yürüyüş yapılacağını öğrenen Yunanlı yetkililer, bu yürüyüşe izin vermemişler ve Türklerin Gümülcine'ye girişlerini engellemek için önlemler almışlardı. Tüm engellemelere rağmen Gümülcine'de 20.000 civarında Türk Azınlık mensubu toplanarak yürüyüşe geçmişti. Yunan polislerinin göstericiler üzerinde fiziksel güç kullanması üzerine yaralananlar olmuştu. Bu olay, Batı Trakya Türk Azınlığının böyle büyük çapta ilk aktif eylemi olmuş ve 29 Ocak tarihi *Milli Direniş Günü* olarak kabul edilmişti.⁴²⁵

4.6. 1974-1990 Yılları Arasında Batı Trakya'da Siyaset

1974 yılına gelindiğinde Kıbrıs Meselesi'nden dolayı uluslararası arenada yalnız kalan Yunanistan'da yedi yıldır iktidarda olan Albaylar Cuntası devrilmiş ve Fransa'da bulunan eski Başbakanlardan Konstantin Karamanlis'in gelmesi ile demokrasiye geçilmişti.⁴²⁶

Konstantin Karamanlis, Yunanistan'a döndükten sonra demokrasinin gereği olarak 17 Kasım 1974 tarihinde genel seçimlerin yapılacağını açıklamıştı. Yapılan seçimlerde Türk Azınlıktan Sabahattin Galip ve Hafız Yaşar Mehmetoğlu milletvekili seçilerek Yunan Meclisi'ne girmişlerdi.⁴²⁷

Türk Azınlık, Yunan Meclisi'ne uzun yıllardan beri milletvekili gönderiyordu. Fakat bu durumdan rahatsız olanlar da vardı. 1974 yılında bir Yunan gazetesi, siyasi partilere yaptığı çağrıda Türk Azınlık üyelerinin Yunan Meclisi'ne girmemesi gerektiğini ifade ederek aday gösterilmemelerini tavsiye etmişti.⁴²⁸

⁴²⁵ Hasan, *Batı Trakya'daki Müslüman*, ss.78-79.

⁴²⁶ Cihangir, "Modern Yunanistan'ın", ss.531-532.

⁴²⁷ Chatıp, *Türk Milletvekilleri*, ss.118-119 ve 123.

⁴²⁸ Akdeniz, *Batı Trakya'da*, ss.280-281.

1975 yılında, merkezi İstanbul'da bulunan Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma Derneği Başkanı B. Haşim Özgen, dönemin BM Genel Sekreteri Valthaym'a çektiği telgrafta Batı Trakya Türk Azınlığının seçme ve seçilme hakkını kullanırken yaşadığı haksızlıklara ve Cemaat İdaresi seçimlerinin Cunta Dönemi'nden beri yapılmadığına dikkat çekmişti.⁴²⁹

1976 yılında Yunanistan'da muhalefetin lideri konumunda olan George Mavros, Londra'ya yaptığı ziyaretin dönüşünde bir açıklama yapmıştı. Bu açıklamada Batı Trakya'da bir azınlığın bulunmadığını, onların milletvekillerinin de tesadüfen kendi partisinde bulunduğunu ifade etmişti.⁴³⁰ Yunan siyasetinin Türk Azınlığı dışlayıcı tavrı, bu kez muhalefet liderinin ağzından ifadesini bulmuştu.⁴³¹

Aynı yıl Atina'da haftalık yayımlanan Epikera Dergisi, Türk Azınlık milletvekillerinden Sabahattin Galip ile bir söyleşi gerçekleştirmişti. Söyleşi sırasında iki taraf da Türk Azınlıktan sadece Müslüman Azınlık olarak bahsetmişti. Bunun yanında Epikera Dergisi muhabiri, bir Türk-Yunan Savaşı çıkarsa, Batı Trakya Müslüman Azınlığının nasıl bir tutum izleyeceğini sormuştu. Sorularının devamında Türkiye'den Batı Trakya'daki azınlık okullarına gelen öğretmenleri ve konsolosluk çalışanlarını ajanlık ile itham etmişti. Sabahattin Galip ise sorulara itidali elden bırakmayarak, Hristiyan-Müslüman dostluğuna vurgu yapan cevaplar vermişti.⁴³²

Bu dönemde Yunanistan Meclisi'ne seçilen Türk Azınlık milletvekilleri, çeşitli Yunan partilerinden seçilmişlerdi. Bu yüzden göreve başladıktan sonra gerek içinde buldukları parti kuralları, gerekse meclisteki baskılardan dolayı Türk Azınlığın sorunlarını yeterince dile getirememişlerdi. Türk Azınlık da bu durumun bilincinde olmakla beraber, sorunlarının çözümü için her zaman bir beklenti içerisinde olmuştu.⁴³³

Türk Azınlık, milletvekilliği seçimlerinde olduğu gibi yerel seçimlerde de Yunan siyasetinde söz sahibiydi. Özellikle İskeçe ve Gümülcine gibi Türk

⁴²⁹ "Batı Trakya Türk Azınlığının Yaşayışı Valthayma Şikâyet Edildi", *Akın Gazetesi*, 3 Ekim 1975, s.1.

⁴³⁰ "BM Kararını Mavros Olumlu Buldu", *Milliyet Gazetesi*, 15 Kasım 1976, s.1.

⁴³¹ Sayın Papaandreu Yanılmaktadır, *Batı Trakya Dergisi*, S.105, 15 Ocak 1976.

⁴³² Batı Trakya'daki Müslümanlar Sınırlarını Koruyacaktır, *Batı Trakya Dergisi*, S.116, 15 Aralık 1976.

⁴³³ "Milletvekili Seçimleri Yaklaşırken", *Akın Gazetesi*, 18 Eylül 1981, s.1.

Azınlığın yoğun olarak yaşadığı bölgelerde Belediye Meclis Üyeliklerine ve Nahiye Müdürlüklerine seçilmeyi başarmışlardı. 17 Ekim 1982 tarihinde yapılan yerel seçimlerde, Gümölcine Bölgesi'nde Türk Azınlık mensuplarından yedi kişi, Belediye Meclis Üyesi ve on iki kişi, Nahiye Müdürü seçilmişti. İskeçe Bölgesi'nde ise dört kişi Belediye Meclis Üyeliği ve on kişi de Nahiye Müdürlüğü kazanmıştı.⁴³⁴

1985 yılında yapılan genel seçimler Batı Trakya Türk Azınlığı için farklı bir anlam ifade ediyordu. Yunan siyasetinde yaklaşık 60 yıldır, farklı Yunan partilerinden milletvekili seçilen Türk Azınlığa mensup kişiler, Azınlığın sorunlarına çare olamamışlardı. Mensup oldukları siyasi partiler Azınlık sorunlarını dile getirmelerini engellemişti. Bu durumu defalarca tecrübe eden Türk Azınlık, 2 Haziran 1985 tarihinde yapılacak olan milletvekilliği seçimlerine tarihinde ilk kez bağımsız adaylarla ile girmeyi kararlaştırmıştı.⁴³⁵

Bunun yanında Yunan partilerinden aday olan Türk Azınlık mensupları da vardı. Seçim sonuçlarına göre Rodop Bölgesi'nde Neo Dimokratia Partisi'nden Mehmet Müftüoğlu ve İskeçe Bölgesi'nde Pasok Partisi'nden Ahmet Faikoğlu milletvekili seçilerek Yunan Meclisi'ne girmişlerdi.⁴³⁶

Türk Azınlık, 1985 genel seçimlerinde bağımsız milletvekili seçememiş olsa da gelecek için umutlanmıştı. Bağımsız listeden seçime giren Azınlık adaylarından Rodop Bölgesi'nde Sabahaddin Galip 10.485 oy almış,⁴³⁷ İskeçe Bölgesi'nde ise Türk Azınlık, seçimlere Barış Listesi ile katılmıştı. Barış Listesi, 10.167 oy almasına rağmen istediği sonuca ulaşamamıştı.⁴³⁸

Türk Azınlık, sorunlarının çözümü için kendi siyasetçilerini desteklerken, 1985 yılında bir de imza kampanyası başlatmıştı. Bu imza kampanyasının amacı, var olan sorunların Yunan Meclisi'ne götürülmesi, oradan bir sonuç alınamazsa, sorunların Avrupa Konseyi'nde dile getirilmesiydi. İmza kampanyasının öncülüğünü dönemin Batı Trakya

⁴³⁴ "Tebrik Ediyoruz Yerel Seçimlerde Başarılı Olanları", *Akın Gazetesi*, 30 Ekim 1982, s.4.

⁴³⁵ "Doğduğunda Kulağına Okunan Ezan Sesini Unutma Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı Politik Seçim Tarihinin En Yüce Savaşını Veriyor Biz Ne Sağdayız Ne Solda Azınlık Yolundayız Rodop ve Ksanthi İllerinde Bağımsız Azınlık Listelerine İsrarla Oyunu Kullan", *Akın Gazetesi*, 31 Mayıs 1985, s.1.

⁴³⁶ "Rodop ve Ksanthi İllerinde Seçilen Milletvekilleri", *Akın Gazetesi*, 10 Haziran 1985, s.4.

⁴³⁷ "Rodop İlinde Seçim Sonuçları", *Akın Gazetesi*, 10 Haziran 1985, s.4.

⁴³⁸ Chatıp, *Türk Milletvekilleri*, s.137.

Azınlığı Yüksek Tahsiller Derneği Sekreteri Dr. Sadık Ahmet üzerine almış ve imza toplama işlerine başlamıştı.⁴³⁹

Dr. Sadık Ahmet'in yürütmüş olduğu imza kampanyası, Yunan makamları tarafından hoş karşılanmamış ve Dr. Sadık Ahmet takibe alınmıştı. 9 Ağustos 1986 tarihinde de Dedeoğaç bölgesindeki bir sünnet düğününe giderken Yunan polisi tarafından durdurulmuştu. Arabasında yapılan aramada yaklaşık 1.500 imzadan oluşan listeler bulunmuş ve tutuklanarak Dedeoğaç Emniyet Müdürlüğü'ne götürülmüştü. 48 saat tutuklu kaldıktan sonra ifadesi alınarak yargılanmak üzere serbest bırakılmıştı.⁴⁴⁰

Azınlık sorunlarını dile getiren bir yazıyı imzaya açan Dr. Sadık Ahmet, 24 Haziran 1988 tarihinde açıklanan mahkeme kararı ile 30 ay hapis cezası ve 100.000 Drahmi para cezasına çarptırılmıştı.⁴⁴¹

İmza kampanyası sonrası Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklüğüne yaptığı vurgu ve aldığı ağır ceza azınlık tarafından daha fazla tanınmasını sağlamıştı. Türk Azınlık, davayı kendi haklarının yargılandığı ve cezalandırıldığı şeklinde algılayarak sahiplenmiş ve Dr. Sadık Ahmet'e halkın desteği ile siyaset yolu açılmıştı.⁴⁴²

Türk Azınlık, ilk kez 1985 yılında seçimlere bağımsız adaylarla katılmış fakat adaylar seçilememişti. Buna rağmen adayların aldıkları oylar gelecek için umut vadeder nitelikteydi. Dr. Sadık Ahmet'in başlattığı imza kampanyası sonrası yaşanan gelişmeler, Türk Azınlığın birbirine daha da kenetlenmesini sağlamıştı. Bu atmosfer içerisinde Türk Azınlık, 18 Haziran 1989 tarihinde yapılacak olan genel seçimlere İskeçe İlinde İkbal Listesi, Gümülcine İlinde ise Güven Listesi ile katılmıştı. İkbal Listesi'nde; Mehmet Emin Ağa, Kadir Yunusoğlu, Mustafa Hasanoğlu, Rasim Muroğlu adaylıklarını koymuşlardı. Gümülcine'de ise; Güven Listesinden Dr. Sadık Ahmet, İsmail Rodoplu ve Sabahattin Emin bağımsız milletvekili aday olmuşlardı.⁴⁴³

⁴³⁹ Koca, *Dr. Sadık Ahmet*, ss.62-63.

⁴⁴⁰ Koca, *Dr. Sadık Ahmet*, ss.63 ve 65.

⁴⁴¹ "Doktor Sadık Ahmet'e 30 Ay Hapis Cezası Verildi", *Akın Gazetesi*, 29 Haziran 1988, ss.1-2.

⁴⁴² Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet Siyasi Hayatı ve Kişiliği*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2008, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.231120), s.223.

⁴⁴³ Koca, *Dr. Sadık Ahmet*, ss.127-128.

Seçim sonuçları açıklandığında İskeçe'den seçime giren İkbâl Listesi, dokuz bin oy almasına rağmen barajı aşamadığından milletvekili çıkaramamıştı.⁴⁴⁴ Gümülcine'de ise Dr. Sadık Ahmet, 22.472 oy alarak Azınlık tarihinde bir ilki gerçekleştirmiş ve bağımsız milletvekili seçilmişti.⁴⁴⁵

Yunanistan'da 18 Haziran 1989 seçimlerinden sonra kurulan hükümet mecliste çok az bir farkla güvenoyu alınca, bu durum Yunan siyasetinde rahatsızlık yaratmış ve 5 Kasım 1989 tarihinde seçimler yenilenmişti. Bu yüzden Dr. Sadık Ahmet'in bağımsız milletvekilliği yaklaşık 4,5 ay sürmüştü.⁴⁴⁶ Dr. Sadık Ahmet, 4,5 aylık bu süreçte aktif bir politika izleyerek; Türk Azınlığın sorunlarının çözülmesi için Yunanistan'da İmar ve İskân Bakanı, Adalet Bakanı, Asayiş Bakanı, İçişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı ile görüşmeler yapmıştı. Ayrıca 25-26 Eylül 1989 tarihlerinde Strazburg'da yapılan Avrupa Konseyi toplantılarına katılarak Türk Azınlığın sorunlarını dile getirmişti.⁴⁴⁷

Dr. Sadık Ahmet'in aktif bir şekilde çalışması Yunan siyasetinde beklediği sonuçları elde edemeyince, Türk Azınlığın sorunlarını Avrupa Konseyine götürmesi kendisinin sivrilmesine yol açmıştı. 5 Kasım 1989 tarihinde yapılacak olan seçimlere Güven Listesi tekrar adaylık başvurusunda bulunmuştu. Dr. Sadık Ahmet, İsmail Rodoplu ve İbrahim Şerif'ten oluşan Güven Listesi'nde, başvuru evraklarının eksik doldurulduğu gerekçesi ile Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in adaylıkları kabul edilmemişti. Bunun üzerine gerekli itirazlar yapılmış fakat bir sonuç alınamamıştı. Adaylığı engellenen Dr. Sadık Ahmet, İsmail Rodoplu'nun seçilmesi için çalışmış ve İsmail Rodoplu, 19.156 oy alarak Yunanistan Meclisi'ne giren ikinci bağımsız Türk azınlık milletvekili olmuştu.⁴⁴⁸

8 Nisan 1990 tarihinde yenilene genel seçimlerde ise Türk Azınlık Gümülcine'den Dr. Sadık Ahmet'i ve İskeçe'den Ahmet Faikoğlu'nu bağımsız milletvekili seçerek meclise göndermişti.⁴⁴⁹

⁴⁴⁴ Koca, *Dr. Sadık Ahmet*, s. 127.

⁴⁴⁵ "Dr. Sadık Ahmet Tüm Batı Trakya Müslüman Türklüğünün Milletvekili Seçildi, Kutlarız", *Akın Gazetesi*, 26 Haziran 1989, ss.1 ve 5.

⁴⁴⁶ Koca, *Dr. Sadık Ahmet*, s.160.

⁴⁴⁷ Koca, *Dr. Sadık Ahmet*, ss.150-151 ve 156.

⁴⁴⁸ Özpak, *Dr. Sadık Ahmet*, ss.81-82 ve 86.

⁴⁴⁹ "Bağımsız Milletvekillerimiz Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu", *Akın Gazetesi*, 19 Nisan 1990, s.2.

Gerek Dr. Sadık Ahmet, gerekse Ahmet Faikoğlu, yaptıkları çalışmalar ile Türk Azınlığın haklarını her platformda aramış, Avrupa kamuoyunun dikkatini çekmişlerdi. Bu durumdan rahatsız olan iktidar partisi, 28 Ekim 1990 tarihinde seçim yasasını değiştirmiş ve bağımsız milletvekillerini de kapsayan % 3'lük bir seçim barajı getirmişti. % 3'lük seçim barajının getirilmesi ile Türk Azınlığın bağımsız milletvekili seçebilmesi imkânsız hale gelmişti.⁴⁵⁰

4.7. 1974-1990 Yılları Arasında Batı Trakya'da Dini İnanç

Kıbrıs Barış Harekâtı başladığında Türkiye'ye karşı bir girişimde bulunamayan Yunanistan, bu durumu bir fırsat olarak görmüş ve kendi vatandaşı olan Türk Azınlığın kutsal değerlerine saldırmıştı. 1974 yılının Ağustos ayında Müslüman Türklerin yaşadığı İskeçe'ye bağlı Evmiron köyünde bulunan Emir Sultan Mescit ve türbesi Yunan Ordusu tarafından iş makineleri ile yerle bir edilmişti.⁴⁵¹

Harekâtın başlaması ile birlikte camilere ve mezarlıklara olan saldırılar da yoğunlaşmıştı.⁴⁵² 1-2 Ağustos 1976 gecesi Dedeoğaç'a bağlı Makri köyü Camii yakılmıştı.⁴⁵³ Yine 1976 yılı içerisinde İskeçe'ye bağlı Karotas köyü mezarlığı, köyde yerleşik Türk kalmadığı gerekçesi ile Hristiyan bir vatandaş tarafından hiç kimseye haber verilmeden sürülmüştü. Yıkılmış mezar taşlarını ve gün yüzüne çıkmış insan kemiklerini gören Müslüman Türklerde olaya karşı bir nefret oluşmuştu.⁴⁵⁴

Yunanistan ile ilişkilerin gergin olduğu bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti de Batı Trakya'daki gelişmeleri yakından takip etmişti. Tarihinde ilk kez olmak üzere, 10 Haziran 1976'da Diyanet İşleri Başkanı Dr. Lütfü Doğan, İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi ve Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa'yı resmi olarak Ankara'ya davet etmişti.⁴⁵⁵

⁴⁵⁰ "Yeni Seçim Yasa Tasarısıyla Azınlığımıza Bağımsız Milletvekilliği Yolu Kapatılıyor", *Akın Gazetesi*, 31 Ekim 1990, s.1.

⁴⁵¹ Batı Trakya'nın Dünü Bugünü ve ..., *Batı Trakya Dergisi*, S.109, 15 Mayıs 1976.

⁴⁵² Çizmaz, *Azınlığın Hukuki Statüsü*, s.12.

⁴⁵³ Acı Fakat Gerçek Okula, Camiye, Kutsal Değerlere Hakaretler Arttı, *Batı Trakya Dergisi*, S.114, 15 Ekim 1976.

⁴⁵⁴ "Kutsal Yapıtlarımıza Saygı İstiyoruz", *Akın Gazetesi*, 6 Nisan 1976, s.1.

⁴⁵⁵ "Müftülerimiz Ankara'ya Davet Edildiler", *Akın Gazetesi*, 16 Haziran 1976, s.1.

1977 yılında bu kez Diyanet İşleri Başkanı olan Süleyman Ateş, Batı Trakya'yı ziyaret etmiş ve dönüşünde müftülere gönderdiği mektupta, görmüş olduğu sıcak ve içten dostluk için teşekkür etmişti.⁴⁵⁶

Batı Trakyalı Türklere inşaat izni verilmemesi, 1979 yılında İskeçe Müftüsü Hafız Mustafa Efendi'nin ceza almasına yol açmıştı. İskeçe Müftülüğü tarafından bir köy mezarlığına cenaze gasil hanesi yapılması üzerine İskeçe Müftüsüne dava açılmıştı. Müftü, İskeçe Tek Hâkimli Ceza Mahkemesi tarafından izinsiz inşaat yaptığı gerekçesiyle suçlu bulunmuştu. Davanın İstinaf Mahkemesi'ne götürülmesi üzerine, İskeçe Üç Hâkimli Ceza Mahkemesi, 2 Şubat 1979 tarihinde davayı görüşmüş ve Hafız Mustafa Efendi davadan beraat etmişti.⁴⁵⁷

Yine aynı yıl İskeçe'ye bağlı Kotoli nahiyesi imamının Müslüman çocuklara Kur'an öğretmek için kurs açması davalık olmasına yol açmış ve izinsiz kurs açtığı gerekçesi ile para cezasına çarptırılmıştı. İmam cezayı ödemeyince Gümülcine'de hapse atılmıştı. Bu olay üzerine İskeçe Müftüsü Hafız Mustafa Hilmi Efendi, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı'na ve Atina'daki Müslüman ülkelerin büyükelçiliklerine telgraf çekerek yardım istemişti.⁴⁵⁸

1980 yılında Türk Azınlık, Gümülcine Müftüsü başkanlığında bir heyeti Atina'ya göndermişti. Heyet, Yaka Bölgesi'nde üniversite kurulmak amacıyla istimlak edilen 3.000 dönümlük arazinin Türk Azınlığa ait verimli tarım bölgesi olduğunu ifade etmiş ve burasının istimlak edilmemesini istemişti. Bunun yanında dönemin Dışişleri Bakanı ile yapılan görüşmede Türk Azınlığın diğer sorunları da dile getirilmişti. Bu görüşmelerden bir sonuç alınamayınca İskeçe ve Gümülcine Müftüleri başkanlığında yeni bir heyet gönderilmesi kararlaştırılmıştı.⁴⁵⁹

15 Kasım 1983 tarihinde KKTC'nin ilan edilmesi de Türk Azınlığı etkileyen önemli olaylardan birisi olmuştu. 1983 yılının Kasım ayının son

⁴⁵⁶ "T.C. Diyanet İşleri Başkanı Sayın Doç. Dr. Süleyman Ateş Bey'in Azınlığımıza Teşekkürü", *Akın Gazetesi*, 16 Kasım 1977, s.1.

⁴⁵⁷ "Ksanthi Müftüsü Beraat Etti", *Akın Gazetesi*, 8 Şubat 1979, s.1.

⁴⁵⁸ "Kur'an Kursu Açan İmam Hapsedildi", *Akın Gazetesi*, 14 Kasım 1979, s.4.

⁴⁵⁹ "Müftülerimiz Başkanlığında Bir Heyet Atina'ya Gidecek", *Akın Gazetesi*, 5 Temmuz 1980, s.1.

günlerinde Batı Trakya'daki camilerde ezanın hoparlörlerden okunması yasaklanmıştı.⁴⁶⁰

1984 yılının Ramazan ayında Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, Batı Trakya Bölgesi'nde yaşayan Müslüman halk için göndermek istediği din görevlilerine Yunanistan tarafından vize verilmemişti. Buna karşılık, H. Kaplan isimli Türkiye'den gelme bir hoca, İskeçe ve Gümülcine köylerinde gezerek halka vaazlar vermişti. Kaplan Hoca, vaazlarında mezhepçilik yapmıştı. Yunanistan'ın bu duruma göz yumması Türk Azınlığı dini olarak bölmeye yönelik bir hareket olarak algılanmıştı.⁴⁶¹

1985 yılına kadar Türk Azınlık antlaşmalardan kaynaklanan kendi müftüsünü seçme hakkını kullanmış ve genel olarak bir sorun yaşamamıştı.⁴⁶²

1984 yılında Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa'nın vefatı üzerine, 1985 yılında Yunan Hükümeti, Türk Azınlığa danışmadan İmam Rüştü'yü Müftü Naibi olarak atamıştı. Bu atama, Türk Azınlık tarafından tepkiyle karşılanmıştı. Gösterilen tepki üzerine İmam Rüştü de atamasının usullere aykırı olduğunu belirtmiş ve bir istifaya mektubu yazarak Rodop Valisi'ne göndermişti. İmam Rüştü'nün istifasına bir cevap gelmemiş, işler onun gıyabında sekreter tarafından yürütülmüştü.⁴⁶³

İmam Rüştü'nün istifasının kabul edilmesinden sonra Gümülcine Müftü Naibliğine Türk Azınlık tarafından istenmeyen, buna karşılık Yunanlı yöneticilere yakın olan Cemali Meço atanmıştı.⁴⁶⁴

Yunanistan'ın Türk Azınlığa danışmadan müftü tayin etmesi ABD'nin 1987 yılında yayımladığı İnsan Hakları Raporu'nda da yer almıştı. Dönemin ABD Başkanı Ronald Reagan, İnsan Hakları ile ilgili yaptığı konuşmada Batı Trakya'da Türk Azınlığın dini liderini özgürce seçemediğine değinmişti.⁴⁶⁵

1990 yılına gelindiğinde İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi'nin vefat etmesi üzerine oğlu Mehmet Emin Aga, Müftü Naibi olarak tayin edilmişti. Bu tayin

⁴⁶⁰ Demirbaş, *Batı Trakya*, s.130.

⁴⁶¹ "Acaba Kaplan Hoca Batı Trakya'ya Nasıl Geldi?", *Akın Gazetesi*, 13 Ağustos 1984, s.4.

⁴⁶² Ompası, *İskeçe Müftülüğü'nün*, s.1.

⁴⁶³ "Dini Temsilcimizi Azınlığımızı Seçecektir", *Akın Gazetesi*, 23 Ağustos 1985, s.4.

⁴⁶⁴ Tuğba Eray, "Lozan'dan Günümüze Batı Trakya'da Müftülük Meselesi", (Yayımlanmamış Bildiri), *V. Uluslararası Balkanlar'da İslam Medeniyeti Kongresi Saraybosna-Bosna Hersek (21-23 Mayıs 2015)*.

⁴⁶⁵ "A.B.D. Dışişleri, İnsan Haklarına İlişkin Yıllık Raporunda Ülkemizdeki Yasa Dışı Müftü Tayininden Bahsetti", *Akın Gazetesi*, 7 Mart 1988, s.2.

Türk Azınlık tarafından da uygun görülmüştü. Yunanistan, bu tayinle birlikte 1985 yılından beri Gümülcine Müftü Naipliği görevinde bulunan Cemali Meço'yu da asaleten Gümülcine Müftülüğüne atamıştı. Mehmet Emin Aga, yasa dışı bu duruma tepki olarak İskeçe Müftü Naipliğinden istifa etmişti. İki aydan fazla bir zaman geçtikten sonra İskeçe Bağımsız Milletvekili Ahmet Faikoğlu'nun çağrısı ile 17 Ağustos 1990 günü Cuma namazından sonra İskeçe'deki tüm camilerde müftü seçimi yapılmıştı. Oyların % 80'inden fazlasını alan Mehmet Emin Aga, Türk Azınlık tarafından İskeçe Müftüsü seçilmişti.⁴⁶⁶

Türk Azınlık İskeçe Müftüsünü camilerde yaptığı oylama sonucu seçmişti. Buna karşılık, Gümülcine'de Türk Azınlık tarafından istenmeyen Yunanistan tarafından tayin edilmiş Cemali Meço vardı. 28 Aralık 1990 tarihinde Gümülcine'de yaşayan Türk Azınlık üyeleri de yine camilerde yaptıkları oylama sonucunda İbrahim Şerif'i Gümülcine Müftüsü olarak seçmişlerdi.⁴⁶⁷

Yunanistan'ın Müftü seçiminde uyguladığı yasa dışı yönteme Türk Azınlık 1990 yılı içerisinde hem İskeçe'de hem de Gümülcine'de kendi Müftüsünü seçerek karşılık vermişti. Yunanistan, Türk Azınlık tarafından seçilmiş olan müftüleri tanımamış ve kendi seçtiği müftüleri tayin etme yoluna gitmişti. Yunanistan'ın bu tavrı sonucunda, Batı Trakya'da *Atanmış Müftüler* ve *Seçilmiş Müftüler* olmak üzere ikili bir durum ortaya çıkmıştı.⁴⁶⁸

⁴⁶⁶ “Ksanthili Soydaşlarımız Müftüsünü Seçtiler”, *Akın Gazetesi*, 30 Ağustos 1990, s.1.

⁴⁶⁷ “Rodop İli Soydaşlarımızın Müftü Tayini İle İlgili İradesi Olaysız ve Asayiş İçinde Geçti”, *Akın Gazetesi*, 1 Ocak 1991, s.1.

⁴⁶⁸ Hasan, *Batı Trakya'daki Müslüman*, s.124.

SONUÇ

Batı Trakya Bölgesi, M.S 6. yüzyıldan itibaren Türklerin yerleştiği bir bölge olmuştur. Osmanlı Devleti'nin Trakya topraklarına geçmesinden kısa bir süre sonra bugün Batı Trakya olarak adlandırdığımız; Dedeağaç, Gümülcine ve İskeçe illeri fethedilmiştir. Batı Trakya Bölgesi'nden İstanbul'un hem tahıl hem de canlı hayvan ihtiyacının bir kısmı karşılanmıştır. Ayrıca, Osmanlı Ordusu'nun Avrupa içlerine yaptığı seferlerde Batı Trakya Bölgesi lojistik destek merkezi olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin 1683 yılında Viyana'yı ikinci kez kuşatması ve başarısız olması, Avrupalı Devletlerin Osmanlı Devleti'ne karşı birleşmelerine yol açmıştır. Bu durumu takip eden süreçte Osmanlı Devleti, Avrupa topraklarından geri çekilmeye başlamıştır. Bu güç kaybı Avrupalı devletlere moral vermiş ve Balkan topraklarındaki Osmanlı otoritesini sarsmıştır.

XIX. yüzyılın başlarında; Fransa ve Rusya'nın Balkanlar'daki ulusları Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtması, 1829 yılında Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması ile sonuçlanmıştır. Yunanistan bağımsız bir devlet olarak ortaya çıktıktan sonra Avrupa'nın güçlü devletlerinin desteği ile topraklarını genişletme siyaseti gütmüştür.

XX. yüzyılın başlarında Bulgaristan'ın da bağımsızlığını kazanması ile Batı Trakya Bölgesi Osmanlı Devleti'nin batı sınırı durumuna gelmiştir. Balkan Savaşları sonucunda yaklaşık 550 yıldır Osmanlı toprağı olan Batı Trakya Bulgaristan'a bırakılmıştır. Bölgede yaşayan Türk halkı, bu durumu kabullenmeyerek Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'ni kurmuştur.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'nin ittifak arayışları sonucu Bulgaristan'ın isteğı ve Osmanlı Devleti'nin baskısı ile Batı Trakya Türk Cumhuriyeti kendini feshetmek zorunda kalmıştır.

Türk Kurtuluş Savaşı sonunda imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Batı Trakya Bölgesi Yunanistan'ın hâkimiyetine bırakılmıştır. Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesinde İstanbul'da bırakılan Rumlara karşılık Batı Trakya Türkleri de mübadele dışı bırakılmışlardır.

Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında bırakılan tek Türk topluluğu olmuşlar ve Batı Trakya Türklerine Yunanistan'da azınlık statüsü verilmiştir.

Yunanistan, mübadele antlaşmasından itibaren Türk Azınlığın antlaşmalardan doğan haklarına saygı göstermemiştir. Mübadele antlaşmasına göre, Anadolu'dan gelen Rum mübadillerin Batı Trakya'ya yerleştirilmemesi kabul edilmişken bu kurala Yunanistan tarafından uyulmamıştır.

Türk Azınlığın sahip olduğu verimli tarım toprakları çeşitli bahanelerle kamulaştırılmıştır. Tarım ve hayvancılık ile geçimlerini sağlayan Türk Azınlık mensuplarının ellerindeki topraklar alınarak ekonomik anlamda yıpratılmışlardır.

Lozan Barış Antlaşması'na göre kendi eğitim kurumlarını açma ve yönetme hakkına sahip olan Türk Azınlığın elinden bu hakkı alınmıştır. Yine antlaşmalar uyarınca kendi dini temsilcilerini seçme hakkına sahip olan Türk Azınlık, bu hakkını kullanamamaktadır. Yunanistan, Türk müftülerini kendisi tayin etmektedir.

Türk Azınlık, Batı Trakya Bölgesi'nde önemli bir oy potansiyeline sahiptir. Bu sebeple Türk Azınlık üyeleri çeşitli Yunan Partileri'nden seçilerek meclise girmektedirler. Fakat seçildikleri parti kuralları gereği mecliste Türk Azınlığın sorunlarını dile getirememektedirler. Bu durumun farkında olan azınlık, ilk olarak 1985 yılında bağımsız Türk adaylarla meclise girme denemesi yapmış fakat başarılı olamamıştır. 1987 yılında Yunan Hükümet Sözcüsü'nün *Batı Trakya'da Türk Yoktur* açıklamasından sonra Türk Azınlık, 29 Ocak 1988 tarihinde Gümölcine şehrinde büyük bir gösteri yürüyüşü yaparak tepkisini göstermiştir. Bu hava içerisinde girilen 18 Haziran 1989 seçimlerinde Türk Azınlık, tarihinde ilk kez bağımsız milletvekili çıkararak Yunan Meclisi'ne göndermiştir. Bu durumdan rahatsız olan Yunan Hükümeti, 24 Ekim 1990 tarihinde seçim kanununu değiştirerek bağımsız adaylar dâhil olmak üzere % 3'lük seçim barajı getirmiştir. Seçim barajının getirilmesi ile Türk Azınlığın bağımsız milletvekili çıkarabilmesi imkânsız hale gelmiştir.

Türk etnik kimliğinin Yunanistan tarafından tanınmaması da önemli sorunlardan birisidir. Gümölcine Türk Gençler Birliği, İskeçe Türk Birliği ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği gibi dernekler isimlerinde Türk kelimesi geçtiği için kapatılmıştır. İskeçe Türk Birliği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne açtığı davayı kazanmasına rağmen Yunanistan, mahkeme kararını uygulamamaktadır.

Yunanistan'ın Batı Trakya'da yaşayan Türk Azınlığa uyguladığı baskılar, birçok azınlık mensubunun Türkiye'ye göç etmesine sebebiyet vermiştir. 1955 yılında çıkarılan vatandaşlık kanunu ile 1998 yılına kadar 60.000'den fazla Türk Azınlık mensubu Yunan vatandaşlığından çıkarılmıştır.

Yunanistan'ın Batı Trakya Türk Azınlığı üzerinde uyguladığı politikalara bakıldığında amacının bölgedeki Türk nüfusunu azaltmak ve kalanları da asimile etmek olduğu anlaşılmaktadır.

Yunanistan ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin gerginleştiği dönemlerde Batı Trakya Türkleri üzerindeki baskı da artmıştır. Bu gerginlik dönemlerinden birisi de Türkiye Cumhuriyeti'nin 1974 yılında Kıbrıs Adası'nda barışı tesis etmek için düzenlediği askeri harekât dönemidir. Batı Trakya Türkleri üzerindeki baskı Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra daha da artmıştır. Batı Trakya Bölgesi'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne en yoğun göç Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra yaşanmıştır.

Tezde Kıbrıs Barış Harekâtı döneminde Batı Trakya Bölgesi'nde yaşamış olan Türk Azınlığa mensup kişiler ile yapılan görüşmeler sonucunda dönemin havası yansıtılmaya çalışılmıştır.

Kıbrıs Barış Harekâtı döneminde Batı Trakya Bölgesi'nde yaşamış olan kişiler görüşmeler esnasında kesinlikle gerçek isimlerinin kullanılmasını istememişlerdir. Görüşülen kişilerin bir kısmı halen Batı Trakya Bölgesi'nde yaşamaktadır. Türkiye'de yaşayanlar da vize almada problem yaşayacaklarını düşündüklerinden isimlerinin verilmesini istememişlerdir. Geçmiş dönemde birçoğu vize alamadıkları için uzun yıllar doğdukları topraklara gidememişlerdir. Hatta kendi anne ve babasının cenazesine gidemediğini söyleyenler olmuştur. Bu durum, AB üyesi bir ülke olan Yunanistan'ın uyguladığı politikaların, Türk Azınlık üzerinde halen bir baskı unsuru oluşturduğunu göstermektedir. Birçok kişi Yunanistan'ın uyguladığı baskı

politikaları sonucunda Türkiye Cumhuriyeti'ne göç etmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak görüşülen kişiler, Yunan halkı ile bir problem yaşamamışlar fakat Yunan devlet politikaları onları her alanda geri bırakmıştır.

Çalışmada kayıt altına alınmamış yeni bilgilere ulaşılmıştır. Yaşanan dönemin atmosferi Türk Azınlığın gözünden aktarılmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı dönemine ilişkin Batı Trakya Bölgesi'nde yapılan bir sözlü tarih çalışmasının bulunmayışı tezi özgün kılmaktadır. Bu sebeple bundan sonra gerçekleştirilecek çalışmalar için yol gösterici bir nitelik taşıyacağı düşünülmektedir.

. Gerek Türk Azınlık mensuplarıyla yapılan görüşmelerde dile getirilen gerekse tezin belgeler ışığında gerçekleşen yazım süresinde karşılaşılan önemli bir husus vardır. İstanbul'da yaşayan Rum Azınlık ile Batı Trakya'da yaşayan Türk Azınlık antlaşmalar ile aynı haklara sahiptirler. Fakat uygulamada İstanbul'daki Rumlar, azınlık okullarında Rum ismini kullanabilirken Batı Trakya'daki Türkler, azınlık okullarında Türk ismi kullanamamaktadır. Bunun yanında Rum Ortodoks Kilisesi patrik seçimlerinde bir sorun yaşamazken, Türk Azınlık kendi müftüsünü seçememektedir. Bu durum mütekabiliyet ilkesine ters bir durum oluşturmaktadır. Türk-Yunan ilişkilerinde mütekabiliyet ilkesinin uygulanması Batı Trakya'da yaşayan Türk Azınlığın sorunlarının çözümüne katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- AKDENİZ, Melih. *Batı Trakya'da Türk Varlığı(1930-1981)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2018.
- "Acı Fakat Gerçek Okula, Camiye, Kutsal Değerlere Hakaretler Arttı". *Batı Trakya Dergisi*, 114. (15 Ekim 1976).
- "Avrupa Parlamentosuna Sunulan Tasarı Görüşülecek". *Akın Gazetesi*, 822. (13 Eylül 1983).
- "Azınlığımız Eğitimi BM İnsan Hakları Komisyonunda". *Akın Gazetesi*, 842. (13 Ağustos 1984).
- "Batı Trakya Türklerine Yıllardır Yapılan Baskılar Nihayet İnsan Hakları Raporunda Yer Aldı ve ABD Başkanı Carter Tarafından Baskının Yapıldığı Dünya Kamuoyuna Açıklandı". *Batı Trakya Dergisi*, 130. (15 Şubat 1978).
- "Batı Trakya'da Yunanlılar Türk Köylülere Saldırdı". *Batı Trakya Dergisi*, 200. (15 Aralık 1983).
- "Batı Trakya'daki Müslümanlar Sınırlarını Koruyacaktır". *Batı Trakya Dergisi*, 116. (15 Aralık 1976).
- "Batı Trakya'nın Dünü Bugünü ve ..". *Batı Trakya Dergisi*, 109. (15 Mayıs 1976).
- "Birleşmiş Milletler Genel Sekreter Siyasi Yardımcısı B. Guyer, Lefkoşa ve Ankara'dan Sonra Bugün Atina'ya Geliyor". *Azınlık Postası*, 182. (10 Mart 1974).
- "Büyük Kurtarıcı ve Geçen Kara Günlerimiz". *Akın Gazetesi*, 600. (9 Ağustos 1974).
- "Dedeoğaç'ta Bir Türk Okulu Daha Yakıldı". *Batı Trakya Dergisi*, S.113. (15 Eylül 1976).
- "Kıbrıs Toplumlararası Görüşmeleri". *Azınlık Postası*, 180. (23 Ocak 1974).
- "Krediler ve Azınlığımız". *Akın Gazetesi*, 681. (8 Temmuz 1977).
- "Kutsal Yapıtlarımıza Saygı İstiyoruz". *Akın Gazetesi*, 647. (6 Nisan 1976).
- "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İlan Edildi". *Batı Trakya Dergisi*, S.200. (15 Aralık 1983).
- "Olaylar Görüşler". *İleri Gazetesi*, 320. (25 Kasım 1983).
- "Olaylar". *Akın Gazetesi*, 602. (20 Eylül 1974).

- "Oy Değil Okuyucu Gerek". *İleri Gazetesi*, 20. (17 Eylül 1975).
- "Sayın Papaandreu Yanılmaktadır". *Batı Trakya Dergisi*, 105. (15 Ocak 1976).
- "Türklüğün Başında Yeni Kâbus: ANADAZMOS". *Akın Gazetesi*, 675. (6 Mayıs 1977).
- "Yüksek Tahsillilerimizin Eylemleri". *Akın Gazetesi*, 911. (18 Haziran 1987).
- "A.B.D. Dışişleri, İnsan Haklarına İlişkin Yıllık Raporunda Ülkemizdeki Yasa Dışı Müftü Tayininden Bahsetti". *Akın Gazetesi*, 940. (7 Mart 1988).
- "Acaba Kaplan Hoca Batı Trakya'ya Nasıl Geldi?". *Akın Gazetesi*, 842. (13 Ağustos 1984).
- "Amfia Köyü Camiinin Kilimleri Yakıldı". *Akın Gazetesi*, 632. (25 Eylül 1975).
- "Anayurda Gelecek Batı Trakya Türkleri". *Cumhuriyet Gazetesi*, 8520. (03 Mayıs 1948).
- "Anayurda Sığınan Batı Trakya Türkleri". *Cumhuriyet Gazetesi*, 8513. (26 Nisan 1948).
- "Bağımsız Milletvekillerimiz Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu". *Akın Gazetesi*, 987. (19 Nisan 1990).
- "Başta Sayın Mitropolit Damaskinos ve N.D. Eski Milletvekili Sayın Bleças Olmak Üzere Toplumumuzu Milli Tehlike(!) Olarak Görenlerin Tümünün Aşağıdaki Çok Önemli ve Tarihi Yazıyı Okumalarını Tavsiye Ederiz". *Akın Gazetesi*, 1000. (31 Temmuz 1990).
- "Batı Trakya Türk Azınlığının Yaşayışı Valthayma Şikâyet Edildi". *Akın Gazetesi*, 633. (3 Ekim 1975).
- "Batı Trakya Türklerinin Feci Durumu İnceleniyor". *Cumhuriyet Gazetesi*, 8506. (19 Nisan 1948).
- "Batı Trakya Türklerinin Hicreti". *Cumhuriyet Gazetesi*, 8840. (29 Mayıs 1948).
- "Batı Trakyalı Gazeteci S. Galip, 1 Yıl 8 Ay Hapse Hüküm Giydi". *Cumhuriyet Gazetesi*, 17497. (21 Nisan 1973).
- "Biraz Daha Sabır". *Akın Gazetesi*, 679. (21 Haziran 1977).

- “BM Kararını Mavros Olumlu Buldu”. *Milliyet Gazetesi*, (15 Kasım 1976).
- “Dini Temsilcimizi Azınlığımız Seçecektir”. *Akın Gazetesi*, 863. (23 Ağustos 1985).
- “Doğduğunda Kulağına Okunan Ezan Sesini Unutma Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı Politik Seçim Tarihinin En Yüce Savaşını Veriyor Biz Ne Sağdayız Ne Solda Azınlık Yolundayız Rodop ve Ksanthi İllerinde Bağımsız Azınlık Listelerine İsrarla Oyunu Kullan”. *Akın Gazetesi*, 860. (31 Mayıs 1985).
- “Doktor Sadık Ahmet’e 30 Ay Hapis Cezası Verildi”. *Akın Gazetesi*, 951. (29 Haziran 1988).
- “Dr. Sadık Ahmet Tüm Batı Trakya Müslüman Türklüğünün Milletvekili Seçildi, Kutlarız”. *Akın Gazetesi*, 986. (26 Haziran 1989).
- “En popüler İsimler Belli Oldu”. gazeteduvar.com.tr/turkiye/2020/04/17/en-populer-isimler-belli-oldu, (Erişim: 16.11.2020).
- “Gizli Örgüt Antikas Hrisa’ya Bildiriler Attı”. *Akın Gazetesi*, 632. (25 Eylül 1975).
- “Gizli Örgüt Azınlığı Ölümle Tehdit Ediyor”. *Akın Gazetesi*, 678. (9 Haziran 1977).
- “Hepsi Temiz Türktür”. *Akın Gazetesi*, 692. (9 Kasım 1977).
- “İşkeçeliler Ekonomik Baskıları Protesto Etiler”. *Akın Gazetesi*, 952. (15 Temmuz 1988).
- “Kalan Tütünler Ne Olacak ?”. *Akın Gazetesi*, 683. (25 Ağustos 1977).
- “Ksanthi Müftüsü Beraat Etti”. *Akın Gazetesi*, 730. (8 Şubat 1979).
- “Ksanthili Soydaşlarımız Müftüsünü Seçtiler”. *Akın Gazetesi*, 1003. (30 Ağustos 1990).
- “Kur’an Kursu Açan İmam Hapsedildi”. *Akın Gazetesi*, 746. (14 Kasım 1979).
- “Makarios, Türklerin Amacına Hizmet Eder”. *Cumhuriyet Gazetesi*, 16941. (03 Ekim 1971).
- “Milletvekili Seçimleri Yaklaşırken”. *Akın Gazetesi*, 786. (18 Eylül 1981).
- “Minarenin Ayyıldız’ı Kopardı”. *Akın Gazetesi*, 632. (25 Eylül 1975).
- “Müftülerimiz Ankara’ya Davet Edildiler”. *Akın Gazetesi*, 653. (16 Haziran 1976).

- “Müftülerimiz Başkanlığında Bir Heyet Atina’ya Gidecek”. *Akın Gazetesi*, 761. (5 Temmuz 1980).
- “Pamforon’da Soydaşlarımıza Yapılan Saldırı”. *Akın Gazetesi*, 682. (16 Ağustos 1977).
- “Pancar Ekimi İzinlerinde Haksızlık Mı Var?”. *Akın Gazetesi*, 642. (30 Ocak 1976).
- “Papagos Dün Yeni Kabinayı Kurdu”. *Vatan Gazetesi*, 4136. (20 Kasım 1952).
- “Rodop İli Soydaşlarımızın Müftü Tayini İle İlgili İradesi Olaysız ve Asayiş İçinde Geçti”. *Akın Gazetesi*, 1016. (1 Ocak 1991).
- “Rodop İlinde Seçim Sonuçları”. *Akın Gazetesi*, 861. (10 Haziran 1985).
- “Rodop ve Ksanthi İllerinde Seçilen Milletvekilleri”. *Akın Gazetesi*, 861. (10 Haziran 1985).
- “T.C. Diyanet İşleri Başkanı Sayın Doç. Dr. Süleyman Ateş Bey’in Azınlığımıza Teşekkürü”. *Akın Gazetesi*, 693. (16 Kasım 1977).
- “Tebrik Ediyoruz Yerel Seçimlerde Başarılı Olanları”. *Akın Gazetesi*, 807. (30 Ekim 1982).
- “Trakya Paşaili Müdafa’a Heyet-i Osmaniyesinin Amerika Reis-i Cumhuru Mösyö Vilson’a Gönderdiği İzahname”. *Trakya Paşaili Gazetesi*, 2. (11 Aralık 1918), çev. Ömer Faruk Köseoğlu, osmanlicagazeteler.org/incele.php?id=2477, (Erişim: 23.11.2020).
- “Trakya Paşaili Müdafa’a Heyet-i Osmaniyesinin Amerika Reis-i Cumhuru Mösyö Vilson’a Gönderdiği İzahnameden Maba’d”. *Trakya Paşaili Gazetesi*, 3. (16 Aralık 1918), çev. Ömer Faruk Köseoğlu, osmanlicagazeteler.org/incele.php?id=2479&gor=, (Erişim: 23.11.2020).
- “Trakya- Paşaili Müdafa’a Heyet-i Osmaniyesinin Programıdır”. *Trakya Paşaili Gazetesi*, 1. (2 Aralık 1918), çev. Ömer Faruk Köseoğlu, Osmanlicagazeteler.org/incele.php?id=2475, (Erişim: 23.11.2020).
- “Türk Ordusu Kıbrıs’ta”. *Cumhuriyet Gazetesi*, 17949. (20 Temmuz 1974).
- “Türkiye Cumhuriyeti İle Yunan Krallığı Arasında İmzalanan Kültür Anlaşmasının Onanması Hakkında Kanun”. *Resmi Gazete*, 8112. (17 Mayıs 1952).

“Yarım Asırlık Birliklerimiz Kapatılmakla Batı Trakya Türk-Müslüman Azınlığı Yok Edilemez”. *Akın Gazetesi*, 841. (18 Temmuz 1984).

“Yeni Seçim Yasa Tasarısıyla Azınlığımıza Bağımsız Milletvekilliği Yolu Kapatılıyor”. *Akın Gazetesi*, 1009. (31 Ekim 1990).

A, Ahmet. Kişisel Görüşme (21 Ekim 2020).

A, Defne. Kişisel Görüşme (05 Eylül 2020).

A, Elif. Kişisel Görüşme (21 Şubat 2020).

A, Eymen. Kişisel Görüşme (20 Ağustos 2018).

A, Hamza. Kişisel Görüşme (21 Ekim 2020).

A, Kerem. Kişisel Görüşme (06 Ekim 2020).

A, Mehmet. Kişisel Görüşme (10 Kasım 2020).

A, Miraç. Kişisel Görüşme (21 Ağustos 2018).

A, Miran. Kişisel Görüşme (19 Ekim 2020).

A, Mustafa. Kişisel Görüşme (05 Ekim 2020).

A, Ömer Asaf. Kişisel Görüşme (16 Temmuz 2019).

A, Ömer. Kişisel Görüşme (20 Şubat 2020).

A, Yusuf. Kişisel Görüşme (18 Ağustos 2018).

A, Zeynep. Kişisel Görüşme (15 Temmuz 2019).

A. Ali. Kişisel Görüşme (10 Kasım 2020).

ACHMET, İmraim Kelağa. *Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İki Dilli Eğitim Veren Azınlık Okullarında Türkçe ve Yunanca Eğitim Gören Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.186054).

AHMET, Sadık. “Batı Trakya’da Yaşayan Türk Toplumunun Şikâyetleri ve İstekleri”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C.15, S.1-2(1995), ss.1-10.

AK, Gökhan. “Tarih, Deniz ve Egemenlik: Ege’nin İsporadları “Menteşe Adaları”nın Dünü ve Bugünü”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.14, S.29(2014), ss.283-313.

AKDENİZ, Melih. “İkinci Dünya Savaşı’nda Batı Trakya Türkleri”, *Türk Yurdu Dergisi*, S.290(2011), ss.301-315.

- AKYAY, Bülent. *Tesalya Meselesi(1881)*, (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2001, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.108671).
- AKYÜZ, Bülent. *Batı Trakya Türk Toplumunun Eğitim ve Öğretim Problemleri* (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2007, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.210350).
- ALİ, Rahmi ve HÜSEYİNOĞLU, Tevfik. *(1946-1949) Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türk Azınlığı*, Gümölcine: Paratiritis Matbaası, 2009.
- ARI, Tayyar. "Ege Sorunu ve Türk-Yunan İlişkileri: Son Gelişmeler Işığında Kara Suları ve Hava Sahası Sorunları", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, S.50(1995), ss.51-68.
- ARIK, Umut. "Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kıbrıs Krizi", *Türk Dış Politikasında 41 Kriz(1924-2012)*, ed. Haydar Çakmak, Ankara: Kripto Yayınları, 2012.
- ARISOY, İbrahim Alper. "Balkan Paradoksu: Bir Parçalanma ve Bütünleşme Alanı Olarak Güneydoğu Avrupa", *Avrasya Etüdüleri*, C.43, S.1(2013), ss.79-104.
- ARMAOĞLU, Fahir. *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi(1789-1914)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1999.
- ARSLAN, Pervin. *Albaylar Cuntası Döneminde Türkiye'nin Yunanistan Politikasının Türk Basınına Yansıması(1967-1974)*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2018, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.505060).
- ARSLAN, Zehra. "Tek Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikasına Bakışı", *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu Gazimağusa-Kıbrıs (11-13 Aralık 2014)*, *Bildiriler Kitabı*, Ankara 2016, ss.55-80.
- ASLAN, Hasan. *Batı Trakya Türk Azınlığında Türkçe Basın ve Türkler*, (Yüksek Lisans Tezi), Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars 2006, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.190931).

- AŞKAR, Füsün. “Batı Trakya(Yunanistan) Türklerinde Kurban(Mahya) Geleneği”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.8, S.2(2011), ss.444-454.
- BABAOĞLU, Resul. “Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Kurulması ve Makarios’un Türkiye Ziyareti 22-26 Kasım 1962”, *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu Gazimağusa-Kıbrıs (11-13 Aralık 2014), Bildiriler Kitabı*, Ankara 2016, ss.301-328.
- BABAOĞLU, Resul. “Muharebeden Diplomasiye: Lozan Konferansı’nda Türk Delegasyon Heyetinin Karşılaştığı Zorluklar”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S.99(2019), ss.95-140.
- BAKAR, Bülent. “Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’den Yunanistan’a Yapılan Yardımlar”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.24, S.71(2008), ss.413-444.
- BALKAÇ, Zerrin. *II. Dünya Savaşı’ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin(Yunanistan Türkleri) Sosyal ve Siyasi Durumları*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.53571).
- BAŞ, Hakan. *Unutulan Batı Trakya Türkleri*, İzmir: Umay Yayınları, 2015.
- Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği. Tarihçe, btaytd.org/web/tr/tarihce, (Erişim: 13.10.2020).
- Batı Trakyalılar Derneği. *Batı Trakya Azınlığı İnsan Hakları ve Belgeler*. Ankara: Batı Trakyalılar Derneği, 1987.
- BAYER, Dinçer. *Türk-Yunan İlişkilerinde NATO’nun Tutumu ve Bunun Türkiye-NATO İlişkilerine Yansımaları*, (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.339025).
- BAYILLIOĞLU, Uğur. “Bazı Yunan Mahkeme Kararları Işığında Kıbrıs Sorununa İlişkin Düşünceler”, *Cankaya University Journal of Law*, 2012, C.9, S.1, ss.43-68.
- BAYIN, Bilgen. *Milli Mücadele Döneminde Edirne(1918-1922)*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekim 2005, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.206828).

- BAYRAK, Meral. *1821 Mora İsyanı ve Yunanistan'ın Bağımsızlığı*, (Doktora Tezi), Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 1999, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.92017).
- BAYRAMOL, Eray. “Rus Diplomatik Belgelerine Göre Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin İttifak Devletlerine Katılışı”, *Türkbilig*, S.38(2019), ss.99-105.
- BİLGİÇ, Bestami S. “Atatürk Döneminde Türkiye-Yunanistan İlişkileri 1923-1938”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.31, S.91(2015), ss.1-28.
- BİLGİN, Mustafa Sıtkı. “1964 Johnson Mektubu Öncesi ve Sonrası Dönemde Kıbrıs’ta Türk-İngiliz İlişkileri”, *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu Gazimağusa-Kıbrıs (11-13 Aralık 2014)*, *Bildiriler Kitabı*, Ankara 2016, ss.3-12.
- BOSTANCI, Mustafa. “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin İlanı ve Buna Yönelik Tepkilerin Türk Kamuoyundaki Yankıları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2015, C.34, S.57, ss.317-356.
- BOZTAŞ, Asena. “Wilson İlkeleri’nin Türk Dış Politikasına Yansımaları: Realist ve Pragmatist Bir Perspektif”, *Gazi Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi*, C.7, S.14(2014), ss.163-176.
- BULUT, Sedef. “Balkan Savaşları’ndan Lozan’a Batı Trakya Meselesi ve Mustafa Kemal Atatürk’ün Batı Trakya Politikası”, *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, S.3(2008), ss.83-96.
- BURMA, Mustafa. *Lozan’dan Günümüze Batı Trakya’da Azınlık Eğitimi*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2008, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.240966).
- CARR, Edward Hallett. *Tarih nedir?* Çev. Misket Gizem Gürtürk, İstanbul: İletişim Yayınları, 1996.
- CAUNCE, Stephen. *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, çev. B. Bülent Can ve Alper Yalçınkaya, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2017.
- CHATIP, Ozer. *Yunan Parlamentosu’nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri(Lozan’dan Günümüze)*, (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2014, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.368339).

- CİHAN, Süleyman Sefer. *Balkan Savaşı ve 1913 Batı Trakya Türk Cumhuriyeti*, İstanbul: Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, 2014.
- CİHAN, Süleyman Sefer. *Batı Trakya'da Yunan Adaletsizliği*, İstanbul: Batı Trakya Dergisi Yayınları, 2015.
- CİHANGİR, Çiğdem Kılıçoğlu. "Modern Yunanistan'ın karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.37(2016), ss.518-539.
- CİN, Turgay. "Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'da 1983'ten Beri Devam Edeğelen İskeçe Türk Birliği Derneğinin Kapatılmasının Hukuki Süreci", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.1(2010), ss.137-182.
- COŞAR, Ömer Sami. "Atina'nın Mübadele Teklifi", *Cumhuriyet Gazetesi*, 11977. (29 Kasım 1957).
- COŞKUN, Yasin. "1974 Kıbrıs Barış Harekâtının Türk-İngiliz İlişkilerine Etkileri", *Tarih Okulu Dergisi*, S.22(2015), ss.449-462.
- COŞKUN, Yasin. "Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin(KTFD) İlanından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin(KKTC) Kuruluşuna Kadar Olan Süreçte Kıbrıs Sorunu(1975-1983)", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018, S.64, ss.119-143.
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.1.123.789.4, (21 Ağustos 1957).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.117.813.9, (20 Ağustos 1943).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 03.10.01.02.93.113.18, (09 Aralık 1940).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.01.0.0.60.373.12, (00.00.1951).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.01.0.0.65.403.14, (20 Kasım 1946).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.01.0.0.65.404.03, (24 Kasım 1946).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.1.0.0.101.627.1, (06 Nisan 1948).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.124.886.14, (04 Mayıs 1936).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.186.281.9, (06 Nisan 1941).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.241.628.25, (28 Mayıs 1933).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.256.725.26, (23 Şubat 1949).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.73.481.12, (10 Nisan 1941).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.0.73.481.13, (06 Mayıs 1941).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.0.02.41.628.25, (27 Mayıs 1933).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.00.00.107.697.5, (13 Ekim 1930).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.10.00.00.254.711.3, (10 Şubat 1929).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.01.0.176.14.18, (12 Mart 1964).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.01.02.14.63.17, (08 Ekim 1930).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.01.02.96.72.03, (13 Ağustos 1941).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.01.02.96.73.01, (14 Ağustos 1941).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.1.2.152.21.5, (27 Nisan 1959).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.1.2.156.14.8, (24 Ağustos 1960).

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), belge no. 30.18.1.2.334.42.18, (15 Haziran 1975).

- ÇAKMAK, Zafer. “Batı Anadolu’da Gerçekleştirilen Yunan Mezalimi Hakkında Yüzbaşı İsmail Hakkı Efendi Tarafından Hazırlanmış Askeri Bir Rapor”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.19, S.1(2009), ss.209-221.
- ÇAKMAK, Zafer. “Venizelos’un Atatürk’ü Nobel Barış Ödülü’ne Aday Göstermesi”, *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S.52(2008), ss.91-110.
- ÇAVUŞOĞLU, Asım. *Batı Trakya’da Medreselerin Dünyü- Bugünü*, Gümölcine: Bakeş Yayınları, 2014.
- ÇELİK MEN, Bülent. *Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği Kapsamında Batı Trakya Türklerinin Sorunları*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.277924).
- ÇEVİK, Zeki ve PEHLİVAN, Emirhan Yılmaz. “Birinci Dünya Savaşı’nda Romanya Osmanlı Askeri Valiliği”, *Osmanlı Medeniyeti Araştırma Dergisi*, C.4, S.7(2018), ss.162-175.
- ÇİZMAZ, Ertuğrul. *Batı Trakya Türk Azınlığı Hukuki Statüsü Çerçevesinde Eğitim Haklarının İhlali*, (Yüksek Lisans Tezi), Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.240656).
- ÇORUH, Haydar. “Moralı Korsanların Kıbrıs Çevresindeki Faaliyetleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.61(2018), s.297-312.
- ÇULHA, İbrahim. “Türk-Rum Mübadelesinde Etabli Sorunu İstanbul’un Sınırları Konusundaki Anlaşmazlık ve Türkiye’nin İzlediği Politika”, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, C.2, S.4(2019), ss.155-202.
- DEĞERLİ, Esra Sarıkoyuncu. “Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.15(2006), ss.239-262.
- DEMİRBAŞ, H. Bülent. *Batı Trakya Sorunu*, İstanbul: Arba Yayınları, 1996.

- DEMİRBAŞ, Osman. “İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Milli Mücadele”, 90. *Yılında Milli Mücadele Sempozyumları Afyon (4-5 Haziran 2009), Bildiriler Kitabı*, Ankara 2011, ss.135-148.
- DEMİREL, Ege. *Türkiye ve Yunanistan’ın Tezleri Işığında Kıbrıs Sorunu*, (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2016, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.446297).
- DEMİREL, Havva. *Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyeliği ve Kıbrıs Problemi*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2003, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.128083).
- DEMİRÖZÜ, Damla. “Megali İdea’dan Ankara Antlaşması’na (1930) Eleftherios Venizelos”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.35-36(2005), ss.291-312.
- DOĞANAY, Rahmi. “Misak-ı Millîye Göre Lozan”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.11, S.2(2001), ss.281-294.
- EKİNCİ, Nazan. *Batı Trakya Türk Basınında Türk Azınlığın Sorunları*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2019, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.596727).
- EMEK, Faruk Akın. *1958-1974 Yılları Arasında Kıbrıs’ta Yerel Basında Rum Mezalimi*, (Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2014, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.366585).
- EMGİLİ, Fahriye. “İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Türkleri ve Atatürk Devrimlerine Bakışları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.8, S.41(2015), ss.381-396.
- ERAY, Tuğba. “Lozan’dan Günümüze Batı Trakya’da Müftülük Meselesi”, (Yayımlanmamış Bildiri), *V. Uluslararası Balkanlar’da İslam Medeniyeti Kongresi Saraybosna-Bosna Hersek (21-23 Mayıs 2015)*.
- ERDAL, İbrahim. “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinde Gayrimübadil Olma Konusu ve Mübadeleden Iskat(çıkma) Yolları”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.3(2014), ss.123-141.
- ERDEM, Nilüfer. “Albay Konstantinos Mazarakis Enian’ın Batı Trakya’yı Yunanistan’a Dâhil Etmeye Yönelik Faaliyetlerine İlişkin 17 Şubat

- 1919 Tarihli Raporu”, *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, C.12, S.23(2013), ss.83-94.
- ERDEM, Nilüfer. “Mehmet Hilmi’nin Yeni Adım Gazetesinde Batı Trakya Türklerinin Yeni Türk Alfabesine Geçmesi İçin Verdiği Mücadele”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.2(2012), ss.157-177.
- ERDEM, Nilüfer. “Mehmet Hilmi’ye Göre Batı Trakya Türklerinin 1930 Türk-Yunan Dostluğundan Beklentileri”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, S.15-16(2009), ss.1-30.
- ERDEM, Nilüfer. “Yunan Tarihçilerin Gözüyle 1930 Türk-Yunan Dostluk Antlaşması ve Venizelos’un Bu Sürece Katkıları”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.23(2009), ss.93-128.
- EROĞLU, Haldun. “Osmanlı’nın Rumeli’deki Göç Stratejileri ve Teopolitiği Üzerine” *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Ankara (10-15 Eylül 2007)*, *Bildiriler Kitabı*, Ankara 2012, C.3, ss.1287-1303.
- EROĞLU, Hamza. “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni Yaratan Tarihi Süreç ve Son Gelişmeler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.18, S.54(2002), ss.735-793.
- EVLYAGİL, Necdet. “Yunanistan’dan Kaçan Türkler 2.000’i Geçti”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 8440. (13 Şubat 1948).
- GÖKÇEN, Salim. “Yunanistan’ın Batı Trakya Politikası: Batı Trakya Türklerinin Sorunları”, *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi*, C.3, S.3(2003), ss.49-65.
- GÜLER, Yavuz. “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.5, S.1(2004), ss.101-112.
- GÜLGEZEN, Gönül. *Batı Trakya’da İnsan ve Azınlık Hakları İhlallerinin Ulusal ve Uluslararası Boyutu*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2018, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.505031).

- GÜNAL, Altuğ. “ABD’nin 1974 Kıbrıs Askeri Darbesindeki Rolü”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, C.10, S.17(2019), ss.2168-2207.
- GÜNAY, Necla. “Filik-i Eteryâ Cemiyeti”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.6, S.1(2005), ss.263-287.
- GÜNER, Zekai. *Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri(1 Aralık 1918-13 Mayıs 1920)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1998.
- GÜNER, Zekai. *Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1992, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.18347).
- GÜRDALLI, Huriye ve KOLDAŞ, Umut. “Kıbrıs Cumhuriyeti’nden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin İnşasına Giden Süreçte Lefkoşa’da Mekânın ve Mimarının Siyasi Dönüşümü: 1963-1983”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, C.6, S.4(2017), ss.748-772.
- GÜREL, Şükrü. “Tarihsel Boyutu İle Türk-Yunan İlişkileri”, *Türkiye’nin Sorunları Sempozyumu(Dün-Bugün-Yarın) Ankara (8-9Mart 1990)*, *Bildiriler Kitabı*, Ankara 1995, ss.127-132.
- GÜRER, Turgut. *Komitacı Bjk’nin Kurucusu Fuat Balkan’ın Anıları*, İstanbul: Gürer Yayınları, 2008.
- GÜVELOĞLU, Gülşah Kurt. “Yunan İç Savaşı’nın Türk Basınındaki Yansımaları”, *Türk-Yunan İlişkileri Üzerine Makaleler*, ed. Yeliz Okay, İstanbul: Doğu Kitabevi, 2014.
- HALICI, Şaduman. “II. Dünya Savaşı Sırasında Türkiye’den Yunanistan’a Uzanan Dostluk Köprüsü: Kurtuluş ve Dumlupınar’ın Yardımları”, *Belgi*, S.9(2015), ss.1196-1217.
- HASAN, Barış. *Batı Trakya’daki Müslüman Türk Azınlığın Politizasyonu ve Mobilizasyonu*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.340181).
- HATİPOĞLU, Hasan. “Batı Trakya Olaylarının Sorumluları kimlerdir Bilmek İsteriz”, *Batı Trakya Dergisi*, C.8, S.90(1974), ss.8-9.

- http://docs.neu.edu.tr/library/nadir_eserler_el_yazmalari/Edebiyat/Bati_Trakya.turk.edebiyati_cilt09/Bat%C4%B1%20Trakya%20Yaz%C4%B1%20T%C3%BCrk%20Edebiyat%C4%B1/mehmethilmi.pdf, (Erişim: 26.01.2020).
- <http://www.iskeceturkbirligi.org/page.php?ref=tuzuk>, (Erişim: 26.01.2020).
- HURŞİT, Őerâfettin. *Lozan Antlaşmasından Günümüze Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi*, Gümülcine, 2006.
- HÜSEYİN, Necmettin. *Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneğinden Tarihe Bir Not*, İstanbul: Emir Ofset, 2004.
- İŐIK, Salih. *Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2011, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.320972).
- İŐIK, Zekeriya. “19. Yüzyıl Osmanlı Dış Politikası Üzerinde İngiliz Tesiri”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.4, S.2(2011), ss.45-61.
- İNALCIK, Halil, GÖYÜNÇ, Nejat ve LOWRY, Heath W. “Osmanlı Araştırmaları II (The Journal Of Ottoman Studies II)”, *Avusturya-Türkiye İlişkileri Sempozyumu İstanbul (28-30 Kasım 1979)*, *Bildiriler Kitabı*, İstanbul 1981, ss.223-242.
- İNALCIK, Halil. *Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I Klasik Dönem(1302-1606):Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.
- İNALCIK, Halil. *Türkler ve Balkanlar*, Prizren: Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi, 2005.
- İSMAİL, Ailin. *Yunanistan'da Azınlık Hakları: Batı Trakya Türk Azınlığı Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler enstitüsü, Ankara 2012, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.312560).
- İZGİ, Ali Rıza. *Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrasında Türkiye'ye Uygulanan Silah Ambargosu ve Sonuçları*, (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2007, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.214894).

- KALELİOĞLU, Oğuz. “Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.11, S.41(2008), ss.105-123.
- KAMİL, İbrahim. “Neuilly Barış Antlaşması ve Bulgaristan- Yunanistan Nüfus Mübadelesi(1919-1927)”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.15, S.60(2017), ss.91-118.
- KARA, Âdem. “1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı ve Anadolu’da Alınan Tedbirler”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C8, S.14(2005), ss.115-131.
- KARA, Tzichan. *Avrupa Birliği Azınlık Politikası Çerçevesinde Batı Trakya Türklerinin Sorunlarının İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2005, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.188685).
- KARANFİL, Turan. *1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşında Edirne ve Çevresi*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2005, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.206834).
- KASIM, Kamer. “Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu”, *Gazi Akademik Bakış*, C.1, S.1(2007), ss.57-72.
- KAYA, Ferat. *Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Avrupa Birliği’ne Üyeliği ve Kıbrıs Sorunu*, (Yüksek Lisans Tezi), Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.313349).
- KAYA, Filiz. *Osmanlı Devleti’nin Rumeli’de Uyguladığı İskân Siyaseti(XV.-XVI. Yüzyıllar)*, (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.206265).
- KAYA, Kemal. *Yunanistan’ın Azınlık Politikası Bağlamında Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.451480).
- KAYMAKÇI, Muhammed. *Metternich Düzeni Çerçevesinde Osmanlı Devleti’nde Yunan İsyanı ve Mısır Sorunu*, (Yüksek Lisans Tezi),

- Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale 2014, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.419191).
- KELEŞ, Zülal. “İstiklal Savaşı’nda Trakya Bölgesi ve Başarısızlık Nedenleri(Ekim 1918- Temmuz 1920)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.19, S.57(2003), ss.1017-1042.
- KESER, Ulvi. “Kıbrıs’ta 21 Aralık 1963 Kanlı Noel Sürecinde Kızılay Faaliyetlerine Kesitsel Bir Bakış”, *Akademik Bakış Dergisi*, S.34(2013), ss.1-25.
- KESER, Ulvi. “Kıbrıs’ta 21 Aralık 1963 Kanlı Noel ve Kızılay”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.12, S.24(2012), ss.255-304.
- KESER, Ulvi. “Strateji ve Güvenlik Bağlamında CIA ve Yunan İstihbarat Belgelerinde Kıbrıs”, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.1, S.1(2016), ss.3-34.
- KESER, Ulvi. *Kızılay Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974*, Ankara: Pulat Basımevi, 2013.
- KILIÇOĞLU, Çiğdem. *Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan’ın Türkiye Politikası(1967-1974)*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2010, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 270143).
- KIRALP, Şevki. “1967-1974 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türkiye ile Yunanistan’ın Kıbrıs Politikaları”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, C.7, S.2(2018), ss.444-460.
- KOCA, Mehmet. *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, Bursa: Hakses Yayıncılık, 2012.
- KOCA, Salim. “Türklerin Göçleri ve Yayılmaları”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.1, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- KOÇAOĞLU, Mehmet. “Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı(1831-1841) ve Sonuçları”, *Bilig*, S.4(1997), ss.61-69.
- KOÇAK, Yalçın ve ÖZYİĞİT, Ertan. “Batı Trakya Müslüman Türklerinin Dünkü ve Bugünkü Sorunları”, *Batı Trakya Türk Cumhuriyeti 100. Yıl Anısına*, ed. Ömer Özkaya, İstanbul: Wizart Edutainment, 2014.
- KOÇAK, Yalçın ve ÖZYİĞİT, Ertan. “Lozan’dan Günümüze Kadar Olan Dönem İçinde Batı Trakya’daki Gelişmeler 1923-1950 Dönemi”, *Batı*

- Trakya Türk Cumhuriyeti 100. Yıl Anısına*, ed. Ömer Özkaya, İstanbul: Wizart Edutainment, 2014.
- KÖKTAŞ, Nilgün Atıcı ve BÜYÜKBAŞ, Hakkı. “Lozan Antlaşması, Dini Azınlıklar ve Dış İlişkiler Boyutu”, *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S.3(2016), ss.1-11.
- KÖSE, Meliha. “1997 ile 2012 Yılları Arasında İlköğretim ve Ortaöğretimde Okutulan Sosyal Bilgiler ve Tarih Ders Kitaplarında Balkan Savaşları”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.26(2013), ss.132-160.
- KURT, Yakup. “Yunanistan(Batı Trakya) Türk Edebiyatında Barış Özlemi”, *Humanitas*, S.4(2014), ss.183-195.
- KURTARAN, Uğur. “Pasarofça Antlaşmasına Göre Yapılan Sınır Tahdit Çalışmaları ve Belirlenen Yeni Sınırlar”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 11, S. 55(2018), ss.285-300.
- KURTULUŞ, Ümit. *Batı Trakya'nın Dünü Bugünü*, Ankara: Sincan Matbaası, 1979.
- KYVIG, David E. ve MARTY, Myron A. *Yanıbaşımızdaki Tarih*, çev. Nalan Özsoy, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2016.
- MERT, Özgür. “İşgalden Kurtuluşa Doğu Trakya”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.15, S.58(2016), ss.123-176.
- MOLLA, Alptekin. *NATO Savunma Politikaları Çerçevesinde Türk-Amerikan İlişkilerinin Analizi*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.262692).
- MUNSLOW, Alun. *Tarihin Yapısökümü*, çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000.
- MÜTERCİMLER, Erol. *Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekâtı*, İstanbul: Arba Yayınları, 1998.
- OKUR, Mehmet. “The Times Gazetesi’ne Göre Balkan Savaşları ve İngiltere’nin Politikası”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S.12(2012), ss.183-197.

- OLGUN, Kenan ve BALIKÇIOĞLU, Emrah. “The Times Gazetesine Göre İngiliz Dönemindeki Kıbrıs’ta İdari İslahat”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.9, S.1(2012), ss.816-844.
- OMPASI, Fatme. *Batı Trakya’da Dini Hayat*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.546262).
- OMPASI, Mouzegien. *Batı Trakya İskeçe Müftülüğü ’nün Din ve Eğitim Alanındaki Faaliyetleri*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.608351).
- ORAN, Baskın. *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları,1986.
- ORHUN, Fatma Çalık. “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin İlanını Hazırlayan Siyasi Nedenler”, *Prof.Dr. Abdulhaluk Mehmet Çay 35. Yıl Armağan Kitabı*, ed. Alev Duran, İstanbul: İKSAD Publishing House, 2020.
- OSMAN, Ntilek. *Batı Trakya Türklerinin Ana Dili Korunumu Dil Kullanımı ve Kimlik Algıları*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2016, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.449632).
- ÖRENÇ, Ali Fuat. “1827 Navarin Deniz Savaşı ve Osmanlı Donanması”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S.46(2007), ss.37-84.
- ÖZCAN, Didem. *Türkiye Yunanistan İlişkilerinin Batı Trakya Müslüman-Türk ve Türkiye Ortodoks-Rum Azınlığına Yansımaları*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2019, YÖK: Ulusal Tez Merkezi(Tez No.551905).
- ÖZERSAY, Kudret. “Kıbrıs Sorunu: Hukuksal İnceleme”, *Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi*, Ankara, 2009.
- ÖZEY, Ramazan. *Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya*, İstanbul: Aktif Yayınevi, 1999.

- ÖZLÜ, Hüsnü. “İstiklal Savaşı’nda Doğu Trakya’da Teşkilatlanma Süreci, Lüleburgaz ve Edirne Kongreleri”, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, S.6(2012), ss.24-51.
- ÖZPAK, Özkan. *Dr. Sadık Ahmet Siyasi Hayatı ve Kişiliği*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2008, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.231120).
- ÖZTÜRK, İbrahim Mert. “Soğuk Savaş Döneminde Batı Trakya Türk Azınlığı(1945-1960)”, *Tarih Okulu Dergisi*, S.19(2014), ss.467-507.
- SAKINMAZ, Şenol Koray. *Kıbrıs Tüneli Türk-Yunan İlişkileri*, İstanbul, A Akademi Kültür ve Sanat Yayıncılık, 2007.
- SANCAKTAR, Caner. “Balkanlar’da Osmanlı Hâkimiyeti ve Siyasal Mirası”, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, C.2, S.2(2011), ss.27-47.
- SARAÇOĞLU, Ali Rıza. “Cemaat Seçimlerimiz Ne Zaman Yapılacak?”. *Akın Gazetesi*, 828. (28 Ocak 1984.)
- SARISAMAN, Sadık. “Belgelerin Işığında Kuva-yı Milliye’nin Tanımı”, 90. *Yılında Milli Mücadele Sempozyumları Afyon (4-5 Haziran 2009)*, *Bildiriler Kitabı*, Ankara 2011, ss.27-36.
- SAVRUN, Ergenekon. “Kıbrıs Sorununun Birleşmiş Milletlere Taşınmasının Ardından Ortaya Çıkan Yunan-Rum EOKA Tedhiş Örgütü”, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*, S.13(2018), ss.75-89.
- SAVRUN, Ergenekon. “Kıbrıs’ta Yunan Cunta Darbesine Karşı Türk Barış Harekâtının Belgelerle Kısa Tarihi”, *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, C.4, S.9(2018), ss.258-273.
- SAYGILI, İlhan. *Balkanlardaki Milliyetçilik Hareketlerinin Osmanlı Devleti’nin Dağılması Üzerine Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.208121).
- SELÇUK, Hava. *Rumeli’de Osmanlı İskân Siyaseti(1299-1481)*, (Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2002, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.121977).

- SERDAR, Ahmet. “Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi”, *Balkan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C.3, S.2(2014), ss.97-126.
- SEVEN, Özlem. *Lozan’da Azınlık Kavramı ve İki Dünya Savaşı Arası Dönemdeki Uygulamaları*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.217946).
- SEVİNÇ, Derya. “Türkiye ve Yunanistan İktidar Partilerinin Ortak Politikaları(1950-1960)”, *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 2018, C.1, S.1(2018), ss.3-27.
- SEVİNÇ, Derya. *Demokrat Parti Dönemi Türk-Yunan İlişkileri(1950-1960)*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2012, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.293048).
- SİPAHİOĞLU, Dilek. *21. Yüzyıla Giriş Sürecinde Doğu Akdeniz’in Güvenliği Perspektifinde Ankara-Lefkoşa-Atina Üçgeni*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, İstanbul 2001, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.133058).
- SOYSAL, İsmail. *Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları I.Cilt (1920-1945)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2000.
- ŞAHİN, Güneş. “Türk Basınının 1964 Kıbrıs Olaylarına Bakışı”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C.6, S.3(2017), ss.1474-1494.
- ŞAHİN, İsmail. “Düşünceden Eyleme EOKA”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, S.37(2020), ss.21-49.
- ŞENGÜL, Selçuk ve SÖNMEZ, Tuba Nur. “Batı Trakya İnsan Hakları Raporu”, *Mazlumder*, Ankara 2011.
- ŞENOL, Salih. *Yunanistan’ın Avrupa Birliği Üyeliğinin Batı Trakya Türk Azınlığı Üzerindeki Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2019, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.602256).
- ŞENTÜRK, Cem. “Batı Trakya Türklerinin Avrupa’ya Göçleri, Buldukları Ülkelerdeki Yaşam Koşulları ve Kimlik Algulamaları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.1, S.2 (2008), ss.419-433.

- ŞENTÜRK, Cem. *Yunanistan'da Azınlık Eğitiminin Sorunları*, Witten: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Yayınları, 2005.
- ŞERİF, İbrahim. "Açılış Konuşması", *29 Ocaklar ve Perde Arkası*, der. İbrahim Baltalı, Gümölcine: Rodop Rüzgârı Yayınları, 2006.
- ŞERİF, İbrahim. "İrşadın Daha Etkili Olması İçin Ne Yapılabilir? Vaizler ve Kullandıkları Metodlar", *I. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri Ankara (1-5 Kasım 1993), Bildiriler Kitabı*, Ankara 1995, ss.374-377.
- ŞİRİN, İbrahim. "İki Hükümet Bir Teşkilat: Garbi Trakya Hükümet-i Muvakkatesi'nden Cenub-i Garbi Kafkas Hükümet-i Milliyesi'ne", *History Studies International Journal Of History*, C.6, S.2(2014), ss.125-142.
- TABAKOĞLU, Ahmet. "Osmanlı Döneminde İstanbul'un İaşesi", *II. Uluslararası Osmanlı İstanbul'u Sempozyumu İstanbul (27-29 Mayıs 2014), Bildiriler Kitabı*, İstanbul 2014, ss.99-168.
- TAMÇELİK, Soyalp. "Kıbrıs'ta İç Göç Hareketleri ve Olası Bir Anlaşmada Etkileri", *Bilig*, S.63(2012), ss.211-236.
- TAMÇELİK, Soyalp. "Kıbrıs'ta Kurulan Askeri İttifaklar ve Özellikleri", *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Folklor/Edebiyat Dergisi*, C.18, S.70(2012), ss.197-232.
- TAMÇELİK, Soyalp. "Kıbrıs'taki İngiliz Üslerinin Stratejik Önemi", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.8, S.1(2011), ss.1510-1539.
- TAŞAĞIL, Ahmet. "Türk Tarihinin Genel Özellikleri", *Orta Asya Türk Tarihi*, ed. Ahmet Kanlıdere, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2011.
- TAŞÇIOĞLU, Ömer Lütfi. "Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD)'nin Kuruluşundan Günümüze Kadar Kıbrıs Konusunda Türklerle Rumlar Arasında Yapılan Görüşmeler ve Tarafların Görüşmelerden Beklentileri", *Social Sciences Studies Journal*, C.5, S.29(2019), ss.209-227.
- TEZEL, Ahmet. *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Devlet Olarak Kıbrıs Sorununun Çözümüne Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.226478).

- TOPRAK Serap. “Türk-Yunan Siyasi İlişkileri Çerçevesinde Batı Trakya Sorunu”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.3, S.1(2014), ss.43-54.
- TOPRAK, Serap. “1821 Mora İsyanı”, *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.6(2011), ss.317-328.
- TOPRAK, Seydi Vakkas. “I. Dünya Savaşı’ndan Sonra Nüfus Mübadelesi Kapsamında Türkiye’ye Göçenlere Karşı Yunanistan’ın Tutumunun İstanbul Basınına Yansıması”, *Türkiyat Mecmuası*, C.25, S.1(2015), ss.253-273.
- TOSUN, Ramazan. “Kıbrıs Meselesi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.10(2001), ss.95-107.
- TRIANDAFYLLIDOU Anna ve ANAGNOSTOU Dia. "Yunanistan’ın Batı Trakya Müslümanları: Bölgesel Kalkınma Stratejileriyle İlgili Tavsiyeler", çev. Fulya Memişoğlu, Dimostenis Yağcıoğlu, https://www.eliamep.gr/wpcontent/uploads/en/2009/04/policy_report_thrace_turkish.pdf (Erişim 22.01.2019).
- TURAN, Mustafa, ÖZBEK, Süleyman ve YILDIRIM, Zahit. *Türkiye’de Yunan Fecaii*, Ankara: Berikan Yayınları, 2003.
- TÜRKOĞLU, Selçuk. “Ellinikos Varros Gazetesi Batı Trakya’da Katliam İstiyor”, *Batı Trakya Dergisi*, C.8, S. 89(1974), ss.3-4.
- UÇAROL, Rifat. *Siyasi Tarih(1789-1994)*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995.
- UTKUGÜN, Ceren. “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’den Yunanistan’a Yapılan İnsani Yardım Faaliyetleri”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.18, S.2(2016), ss.199-219.
- UZUN, Hakan. “1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.5, S.2(2004), ss.35-50.
- ÜNSAL, Hüseyin Melih. *Kıbrıs-Avrupa Birliği İlişkileri Çerçevesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ekonomisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.226491).
- VATANSEVER, Müge. “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.12(2012), ss.1487-1530.

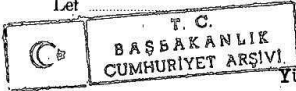
- YALINKILIÇ, Kadir ve YAĞMUR, Kutlay. “Batı Trakya Türklerinin Anadillerine ve Kùltürlerine Karşı Tutumları”, *Bilig*, S.70(2014), ss.283-308.
- YAVUZ, Yenel. *Yunanistan’ın Azınlıklara Yönelik Politikaları ve Uygulamaları*, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Başbakanlık, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara 2014.
- YAZ, Nadir. *Ağlayan Batı Trakya*, İstanbul: Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, 1986.
- YENİGÜN, Cüneyt. “Batı Trakya: Avrupa’da Çiğnenen Azınlık Hakları”, *Dünya Çatışmaları Dergisi*, C.1(2010), ss.691-707.
- YETİM, Fatih. “Osmanlı İmparatorluğu’nun Dağılma Döneminde Balkan Milliyetçiliği ve Büyük Güçler”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.25(2011), ss.285-296.
- YILDIZ, Selahattin. “İstanbul Rumları ve Batı Trakya Türkleri Arasındaki Fark Nedir?”, *Batı Trakya Dergisi*, S. 106 (1976), ss.5-8.
- YILMAZ, Eren Alper. “Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C.6, S.3(2019), ss.252-260.
- YILMAZ, Hasan. “Kıbrıs Barış Harekâtı ve Sonuçları”, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C.6, S.1(2017), ss.87-98.
- YILMAZ, Necmettin. *Batı Trakya Türklerinde Din ve Kimlik*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.340437).
- YILMAZ, Rüştü. *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Devletleşme Süreci ve Türkiye(1974-2012)*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2014, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.368442).
- YİĞİT, Ali Ata. “Çanakkale Savaşlarının Ortaya Çıkardığı Stratejik Bir Zorunluluk: Osmanlı-Bulgar Sınır Tahih Antlaşması”, *Bilig*, S.63(2012), ss.271-288.
- YURDAGÜN, Fulya. *1955-1965 Yılları Türkiye Basınında Kıbrıs Sorunu*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2008, YÖK: Ulusal Tez Merkezi (Tez No.227354).

YÜKSEL, Çağdaş. “Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin Balkanlar’da Çete Faaliyetleri”, *Ulakbilge*, C.6, S.28(2018), ss.1299-1313.

YÜKSEL, Dilek Yiğit. “Kıbrıs’ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı(1957-1964)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.34, S.98(2018), ss.311-376.

EK 2: Yüzelliliklerin Batı Trakya'da Faaliyetleri Karşısında Bölgede Yaşayan Türklerin Bir Dernek Kurmaları ve Derneğin Faaliyetlerini Devam Ettirebilmesi İçin Türkiye Cumhuriyeti'nden Yardım Talepleri.

Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti İstihbarat Müdürlüğü U. No <u>96514</u> H. No <u>555</u> Lef	Ankara <u>13.10.1930</u> 192 Hulâsa <u>925</u> <u>116</u>
 Yüksek Baş-Vekâlete	
<p>Gümülcine Konsolosluğundan Atina Elçiliğine yazılıp oradan da Vekâletimize gönderilen bir tahrirat suretinde yüzelliliklerle firarilerin merkezi fe'aliyeti olan Gümülcinede eşhası mezkurenin muzir propagandalarına mani olmak ve hiç olmazsa bunların tesiratını tahdit eylemek ve gençler arasında inkılap prensiplerini neşr ve tamim etmek maksadile mahallî gençleri tarafından siyasî bir kulüp tesis edilmiş ve kulüp bir çok müşkilat içinde idamei mevcudiyete gayret etmekte bulunmuş isede hiç bir taraftan maddî muavenete mazhar olamaması ve hane kirasını bile tediye eden izharı aciz etmesi dolayısıyla klübün maalesef kapanmak tehlikesine maruz bulunduğu ve buna hükümetimizce yardım edilecek olursa Memleketimiz ve teceddüdün birer müdafii olan bu gençlerin menfi propagandalara karşı haylı faideleri dokunacağı beyan kılınmakta ve bu mütaleaya Elçilikcede iştirak edilmektedir.</p> <p>Mevzuibahis klübün vaziyeti iktisadiyesini islahının, kırk bin drahminin tahsis ve itasına mütevakkip bulunduğu maruülarz iş'arattan anlaşılmağla arzı keyfiyet eylerim, Efendim Hazretleri.</p> <p><i>FM</i> <i>S</i></p> <p><i>Takdim</i></p> <p>Hariciye Vekili <i>T.P.T.</i></p>	
<p>030 10 109 699 5</p> <p>Cevabı muharrerata hanki daire ve şube ifadesile yazıldığımm ve umumi ve hususi nümerolarının dersi mevcudat</p> <p><i>13-10-30 6911</i></p>	

EK 3: Trakya Umumi MufettiŖi Kazım Dirik'in Batı Trakya'dan
Türkiye'ye Göç Eden Türkler İle İlgili 1941 Yılında Hazırladığı Rapor.

T. C. Münakalât Vekâleti Hususi Kalem Müdürlüğü SAYI 659	Yazıldığı yer: Edirne	Telgraf merkezinin numarası 9221
	Tarihi : 10/4/1941	Kaleme geldi 10 / 4 / 19 41
	Numarası : 3/196	Açıldı 10 / 4 / 19 41
Acele Münakalât Vekâletine		
T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ	Bugün Muratlı ve Uzunköprü işlerini mahallinde gördüm ve Tekirdağ valisi ile görüşüm. Mültecilerin nakliyat işi en iyi bir tarzda devam ediyor. Bu akşam kalkacak olan vapur için hazırlanıyorlar. Ve Keşan Malkaradan karayolile Uzunköprüden trenle gelecek kafilerler de aynı intizamla idare edilecektir. Edirneye kalabalık gelen araba ve yaya kafileler de Sazlıdere ve uzunköprü kara yolile gönderilecektir. Bu sivil kafilelerini yollarda gördüm. Bugün Pityon demiryolu köprüsünden yaya olarak gelen 1200 kişidir. Ayrıca gelecek olup trenle yollanacak çoktur. Edirne kafilesinden büyük yük koyun sürüleri getiren arabalı Türk köylüsü ile konuşum. Bunlar dikkatimi çeken şu malumatı verdiler. Biz Yunan Bulgar hududunun tam üzerinde ve Ortaköy karşısında Türk köylülörüyüz. Yunan Jandarma subayı Almanların Gömülcüneye girmek üzere olduğunu ve başlarının çaresine bakmalarını söyledi. Bunun üzerine Balkan ve umumi harpde Edirnedan koğulmuş olan Bulgar gagavuzları bizlere musallat oldular. Buralara Bulgar ve Almanlar gelecektir. O vakit sizin hesabınızı göreceğiz demiştir ve Türk mallarının kapı ve pencere gibi eşyalarını kırmışlar. Bununla beraber bu iltica ve muhaceretten çok memnundur. Muratlıda gördüğüm: Elen jandarma subaylarından öğrendiğime göre yerlerinde kalan ve henüz çıkmayan veya çıkamayan 150 bin kişi vardır. Yunan Millî bankası Dedeağaç merkezi vapurla ve parası ile birlikte	
	030	10

T. C.
Münakalât Vekâleti
Hususi Kalem
Müdürlüğü
SAYI

Yazıldığı yer:	Telgraf merkezinin numarası:
Tarihi :	Kaleme geldi / / 19.
Numarası :	Açıldı / / 19

(2)

gelmiştir. Sofulu şubesi Edirneye ~~ve~~ parasile birlikte gelmiş ve paralarını Türk parasile değiştirerek Elen milletine vermiştir.

İpsaladaki Yunan generali Zizi tabanca ile intihar etmiştir. Bu zatın alaylı cesur ve namuslu olduğu fakat pek sınırlı olup belki vakitsiz çekilmek teessürüne kapıldığı tahmin edilmektedir.

Dahiliye, Hariciye, Millî Müdafaa, Sıhhat ve İç-timâî Muavenet, Münakalât , Ziraat Vekâletine, Genel-kurmay Başkanlığına arz edilmiştir.

Emniyet Müşavirliği 3/196 sayılıdır.

Trakya Umumi Müfettişi

K.Dirik

hfy

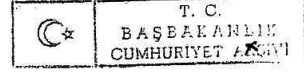
10-4-91

030	10			73	481	12
-----	----	--	--	----	-----	----

2

EK 4: II. Dünya Savaşı Sırasında Batı Trakya'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne İltica Eden Türklerin Durumlarına Göre; Geri İadeleri veya Türk Vatandaşlığına Alınmalarına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi.

T. C. GİZLİLİĞİ 20.06.1984 tarih ve 03371 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kaldırılmıştır.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı:
2

Kararnâme

16436

Yunan Garbî Trakyasında bulunan Türklerin ilticalarının kabul edilip edilmemesi hususunun tayinine mütedair bulunan Sınnet ve İğtimate Kuavenet Vekillîğinin 5/8/1941 tarih ve 3639/294 sayılı tezkeresinde yazılı hususlar İcra Vekilleri Heyetinin 14/8/1941 tarihli toplantısında da mütalea edilerek:

- 1 - Şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da ana prensip olarak garbî Trakya Türk nüfusunun orada kalması,
- 2 - Ahvâlî harbiye dolayısıyla gelmiş ve iskân tarafından muhtelif yerlere sevk edilmiş olanlardan, mesele kalmaları muvafık görülenlerin muamelelerinin derhal yapılarak Türk vatandaşlığına kabulü, henüz Şarkî Trakya'da bulunan bugibi mültecilerden memleketlerine iadesi inkârî bulunanların tekrar isadesi,
- 3 - Garbî Trakya'daki Türklerin vaziyetinin yakından tetkiki için Hariciye Vekâletinin esaslı tetbirler almaya kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

İsmail İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
Ma. V. Mf. V. Na. V. İk. V. S. İ. M. V.
G. İ. V. Zr. V. Mü. V. Tl. V.

1984 06 20 01 02 96 10 11

EK 5: Yunanistan Larisa (Yenişehir) Çingene Derneği Başkanı Kostantin Çancalis'in Yunan İç Savaşı Dönemi'nde Türkiye Cumhuriyeti'nden Gıda ve Giyecek Yardımı Talebi.

YUNANİSTAN ÇİNGENELER BİRLİĞİ

LERNEZ LARISA (Yenişehir)-YUNANİSTAN

Başkan : Kostantin ÇANCALIS.

Larisa (Yunanistan) 29/I/949

Sayın Bay Başkan,

Biz Çingeneyiz. Çok eski zamanlardan beri Yunanistan'da yüt-suz (Stateless) olarak yaşamaktayız ve Yunanlıların bize karşı olan muamelelerinden ve Yunan resmi makamlarından son derece memnunuz; Yunan mahkemesinden alıp bu yazımıza ilâştirdiğimiz belgeden de anlaşılacağı üzere, son zamanlarda merkezi Larisa (Yenişehir) da olmak üzere bir dernek kurarak bu derneğin etrafında toplandık.

Fakat bir müddetten beri büyük sıkıntılar ve fakrî zaruret içindeyiz. Bu ise aşağıdaki sebeplerden ileri gelmektedir:

I- Buradaki iç savaş yüzünden Yunanistan çok fakir düşmüştür,

II- Gene iç savaş yüzünden köy köy, kasaba kasaba dolaşıp seriyar zanaat ve mesleklerinizi icra edemiyoruz,

III- Yüt-suz (Stateless) olduğumuz için, dolayısıyla Yunanlı sayılmadığımızdan, haklı olarak, bu memlekete dış memleketlerdeki hayır ve yardım dernekleri ve sair yardım teşkilatlarından gelen yardımlardan faydalanamıyoruz.

Çoğumuz yukarıdaki sebepler yüzünden, derneğimizin merkezi olan Larisa şehrinde toplanmak zorunda kaldık. Fakat maalesef mesken, gıda ve giyecek bakımından çok sefil bir durumdayız ve pek iptidai bir yasayış tarzına düştük. Hayat şartlarımız vahimdir.

İnsanvezerlik hitelerinize sığınıyor ve sizden rica ediyoruz:

a- Himmet buyurup bizler için öz'î miktarda bilhassa giyecek ve gıda maddeleri yardımı yapılması için emirlerinizi,

b- yetkili servisimiz vasıtasıyla devletinizde faaliyette bulunan Çingene dernekleriyle sair yardımsever derneklerinin adreslerinin bizlere bildirilmesi için yüksek emirlerinize .

1380 10

256 725 26

2

**EK 6: Yunan Milletinin Refahı İçin Kıbrıs Meselesi'nde Mücadele
Veren Gurbet Hellenliği Teşkilatını Tebrik Eden G. Y. Rallis Tarafından
Yazılan Enosis'in İdare Heyeti Odasında Bulunan Evrak.**

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

(1951)

Elliniki Enosis'in İdare Hey'eti Odasında Bulunan Evraktan :

Başvekâlet

Basın Umumi Müdürlüğünden

Gurbette yaşayan Hellenler,

Noel ve Yılbaşı münasebetiyle size nimet ve saadetler temenni etmek fırsatını bulduğumdan dolayı kendimi mes'ut addetmekteyim. Dünyanın neresinde bulunursanız bulunun, kürremizin hangi köşesinde çalışırsanız çalışın, vatanımıza karşı beslediğiniz taabbudu sönmekten muhafaza etmektesiniz. Vatanımızın mazisine yakışan bir tarzda genişlemesi ve tanrının ona tahsis etmiş olduğu vazifeyi tahakkuk ettirmesi cümleminizin sönmöz emelleri olduğunu biliyorum. Bunu siz de ispat etmiş bulunuyorsunuz.

Gurbet Hellenliği, daima ve her fırsatta, eşeşli vatanperverliğini ispat etmiştir. Bu sebepten, Gurbet Hellenliğinin anavatanı ziyaretinin günden güne sıklaştığını gördükçe, biz de yeni yeni ümitler doğmakta ve Hellenliğin sarıılmaz ve sönmöz vahdetini gördükçe itminan ve memnuluk hisleri artmaktadır. Zira Gurbet Hellenliğinde vatanın istikbaline karşı derin idealler, emeller, arzular, hedef ve imanlar görmekteyiz.

Buünkü durum kolay değildir. Dahili problemlerimiz mevcut bulunduğu gibi, mukaddes Kıbrıs meselesi uğrunda da mücade ve mücadele etmekteyiz. Yunan milletinin refahı için bunların halledileceğinden emin olduğumuz gibi, kurtulmamış Hellenlerin mevcut bulunduğu her türlü istikametteki emellerimizin de tahakkuk edeceğinden eminiz. Bu şayede millet zafere kavuşacak ve hak yerini bulacaktır. Yetişireki, bütün Gurbet Hellenliği bir tek emel uğrunda çalışmakta devam etsin: Vatanımızı büyük ve şanlı bir seviyeye yükseltmek emeli.

G. Y. RALLIS

Başvekâlet Nezdinde Vekil

Not: Bu varakaya üç tane suret eklenmiş olduğuna bakılırsa, bunun teksir edilerek dağıtıldığı meydana çıkar.

Esasen dernek merkezinde iki tane teksir makinası mevcuttur.

030 01 60 373/2

TÜRKİYE BAŞBAKANI B. ECEVİT'LE YUNAN DİŞİLERİ BAKANI B. TETENES PARİS'TE GÖRÜŞTÜLER

Fransa Cumhuriyeti Başbakanı J. P. Pompidou'nun Paris'te bulunduğu sırada Türkiye Başbakanı B. Ecevit'in de Paris'te bulunduğu haberi, Ankara'da büyük ilgiyle karşılandı. Başbakan Ecevit'in Paris'te bulunduğu haberi, Ankara'da büyük ilgiyle karşılandı. Başbakan Ecevit'in Paris'te bulunduğu haberi, Ankara'da büyük ilgiyle karşılandı.

B. SPİROS PİNAS ATANIR Yeni Rodop Valisi B. Spiros Pınas

Yeni Rodop Valisi B. Spiros Pınas, Ankara'da düzenlenen törenle görevine vekaleten atanmıştır. Pınas, Rodop'da görev yaparken, bölgenin kalkınması için büyük çabalarını göstermektedir.

FAZİLETLİ MÜFTÜMÜZ ZİYARETİ

1935 yılında edineceği bir ev için Rodop Valisi B. Spiros Pınas, Müftümüzü ziyaret etti. Müftümüzün, Vali'nin bu ziyaretine büyük ilgiyle karşılandığı ve Vali'nin, Müftümüzün çalışmalarını yakından izlediği öğrenildi.

B. İSMAİL VOLYOTIS KAVAYLA VALİLİĞİNE NAKLİ

Yeni Rodop Valisi B. Spiros Pınas, Kavayla Valiliğine B. İsmail Volyotis'i atanmıştır. Volyotis, Kavayla'da görev yaparken, bölgenin kalkınması için büyük çabalarını göstermektedir.

T.C. Atina Büyükelçisi B. Kâmuran Gürün Şehrimizden Geçti

Atina Büyükelçisi B. Kâmuran Gürün, şehrimizden geçerken, vatandaşlarımızla görüşmeler yaptı. Gürün, Türkiye'nin dış politikasını ve Türkiye'nin Balkanlar'daki konumunu hakkında bilgi verdi.

Fransa Cumhurbaşkanı Jorj Pompidu Şehrimizden Geçti

Fransa Cumhurbaşkanı Jorj Pompidu, şehrimizden geçerken, vatandaşlarımızla görüşmeler yaptı. Pompidu, Fransa'nın Türkiye'ye duyduğu ilgiyi ve iki ülke arasındaki dostluğun önemini vurguladı.

YENİ VALİMİZİN RODOP HALKINA MESALİ

Yeni Rodop Valisi B. Spiros Pınas, Rodop halkına mesajlar verdi. Pınas, Rodop'un kalkınması için büyük çabalarını gösterdiğini ve Rodop'un Türkiye'nin kalkınmasında önemli bir rol oynayacağını belirtti.

Yeni Rodop Valisi B. Pınasın Müftümüzü Makamında Ziyaret Etti

Yeni Rodop Valisi B. Spiros Pınas, Müftümüzü makamında ziyaret etti. Pınas, Müftümüzün çalışmalarını yakından izlediği ve Müftümüzün, Rodop'un kalkınmasında önemli bir rol oynayacağını belirtti.

Yunanistan Devlet Tiyatrosunun Ankaradakî Temsilleri

Yunanistan Devlet Tiyatrosunun Ankaradakî temsilleri, büyük ilgiyle karşılandı. Temsiller, Yunanistan'ın kültürünü ve sanatını tanıtmaya önemli bir katkı sağladı.

YUNANİSTAN İLE TÜRKİYE ATATÜRK VE VENİZELOS'un KURDUĞU DOSTLUĞU İHYA EDECEKLER

Yunanistanla Türkiye arasında anlaşmazlık konusu olan sorunları çözmek ve dostluk, iyi komşuluk ve karşılıklı işbirliği havasında çözüm yolu bulabilmek için 9 - 10 Eylül tarihlerinde biri Keşan ötekisinde diğeri Atina'da Başbakanlarımızın ziyaretlerini Keşan ve Aleksandropol'de izleyen müdürümüzün bir yazını aşağıda okuyucularımıza sunuyoruz:

Başbakan B. Kollias, her iki tarafın da çıkarlarını göz önünde tutarak, sorunların çözümü için büyük çabalarını göstermektedir. Keşan ziyaretinde, iki tarafın da çıkarlarını göz önünde tutarak, sorunların çözümü için büyük çabalarını göstermektedir.

Başbakan B. Kollias, her iki tarafın da çıkarlarını göz önünde tutarak, sorunların çözümü için büyük çabalarını göstermektedir. Keşan ziyaretinde, iki tarafın da çıkarlarını göz önünde tutarak, sorunların çözümü için büyük çabalarını göstermektedir.

Beyaz Sarayda iki saat süren KRAL - CONSON Görüşmelerine Amerika Dışişleri Bakanı Rask, Milli Savunma Bakanı Mak Namara ve Başbakan Conson'un özel müşaviri Roston'da katıldı.

Amerika Dışişleri Bakanı Rask, Milli Savunma Bakanı Mak Namara ve Başbakan Conson'un özel müşaviri Roston'da katıldı. Görüşmeler, iki tarafın da çıkarlarını göz önünde tutarak, sorunların çözümü için büyük çabalarını göstermektedir.

EK 8: Gümölcine Türk Gençler Birliği'nin 1983 Yılında Tabelasının Sökölmesi ve Tabelanın Boş Duran Yeri (Ağustos 2018 Yunanistan Gezisinden).

EK 9: Yunanistan'ın Kavala Şehrinde Bulunan Kıbrıs Tabelası (Ağustos – Eylül 2019 Yunanistan Gezisinden).

